

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחת הר"ן כח)

עַל יְהוָה
לִי מוֹד
שִׁיעוּרִים אֱלוֹ
אֲנִי נוֹתֵנִים
אֶת הַחֹמֶשׁ
וְאֶת הַזְּמֶשֶׁר
לְהַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא
(עצתו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פארק

**4801 11th Ave,
Brooklyn NY 11219
347.760.5924**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.243.0563**

היכל הקודש

מאנסי

**32 Dolson Road
Monsey NY 10952
347.733.7551**

היכל הקודש

כני ברק

**רחוב ירושלים 2
052.760.5715**

היכל הקודש

וויליאמסבורג

**27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652**

היכל הקודש

קרית יואל

**8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.467.5299**

היכל הקודש

בלומינגראוו

**24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804**

היכל הקודש

ירושלים

**רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150**

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

ג'רפס ע"י

**קון הדפסה
היכל הקודש**

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

קצט "בבא קמא. שור שנגח - פרק רביעי דף לח עמוד א" - מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ) תוספות רש"י

דאם פון לבחוב רחמנא גבי מועד. וליקא למימר דכי כתב רחמנא רעהו בתם לפטור תם דהדיט בהקדש קאתי ומועד כדקאי קאי ולהכי לא חתביה רחמנא במועד אלא במקום שחיבה בתם ולפטור לגמרי בשתיים הדיט בהקדש נמי לא אתי דאיכ' לבחביה רחמנא לגבי מועד דתוי רבותא ספי וגם ליקא למיטעי למודרשיה אלא לפטור וכ"ש בתם אלא דאי מילא כתב גבי מועד אתא רעהו לחיבה תם בהקדש נוק שלם וזיה שבא לפטור לגמרי תם בהקדש בהדיט וכיון דתם פטור מועד נמי פטור דה"ק קור רעהו הוא דאיבא חילוק בין תם למועד אגל בשאינו רעהו לא דהדיט בהקדש חיב ודקדוש בהדיט פטור: **עמוד** והתיר ממונן לישראל. משמע דוקא בענין זה שנגח שור שלנו שרי שלום ולמדי' בפ' בתרא (למנו דף קיג.) לול כבעני גיטא גיטא אגל למיד' מותר קשה

הופיע יגלה ממונן והתירו: **פסאן**. כשיביב 1
והחזיר התורה על כל האמות ולא קיבלוה: 2
והגלה אותם. כגון פתורים היוצאים מכפרות: 3
(רבים ט) ובגו ובשעיר יקשו חתרים וגו' (שם) 4
וכן אמות הרבה: **לופר שאפי'** מפיטין אותן כו'. 5
שהיו אינם מצוים אגל מעושין לא פטרן: 6
למדנו תורתכם: חזין פדרי' זה. והם לא גילו 7
לדעת טבעו של דבר שיהא משולו של כבעני 8
בחקות הפקר מפני הספקה: **הדידופא** הוא. כלפי 9
מואבים: 10

ישראל בין תם בין מועד משלם נוק שלם שצאמר עמוד ומוטרד ארץ ראה ויתר גוים ואומר 11
הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי תימא האי עמוד ומוטרד ארץ מבע' ליה לכדרב מתנה 12
וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר פארן מפארן עמוד ממונן לישראל מאי דרב מתנה דאי' 13
מתנה עמוד ומוטרד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח ולא 14
קיימום עמוד והגלה אותם מעל אדמתם ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלווי הוא פתיב 15
הקא ויתר גוים וכתוב התם לנתר בהן על הארץ ומתרגם למפצא בהון על ארעא מאי דרב 16
יוסף דאי' יוסף עמוד ומוטרד ארץ ראה וכו' מה ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם 17
בני נח ולא קיימום עמוד והתירן להם איתגורי אתגא א"כ מצינו חוטא נשפר אמר מר 18
בריה דרבנא לומר שאפילו מפיטין אותן אין מקבלין עליהן שכר ולא והתניא ר"מ אומר 19
מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהו גדול ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם 20
בהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא 21
ככהו גדול אמרי' אין מקבליים עליהן שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה 22
דאי' הנינא גדול המצווה ועושה ויתר כמי שאינו מצווה ועושה: ת"ו וכבר שלחה מלכות 23
רומי שני סרדינות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושילשו בשעת פסירתן 24
אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חזין מדברך זה שאתם אומרים שור של ישראל 25
שנגח שור של כבעני פטור של כבעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נוק 26
שלם ממי"ג אי רעהו דוקא אפילו דכבעני פי נגח דישאל לפטור ואי רעהו לאו דוקא אפילו 27
דישראל פי נגח דכבעני לחיב ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות רב שמואל בר 28
היהודה שביבא ליה ברקא אמרו ליה רבנן לעולא קום גזול ניתמיה אמר להו מאי אית לי 29
גבי נתמיה דבכלאי דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר למיעבד הא אפשר למיעבד עבדי אול 30
הוא לחודאי גביה א"ל ויאמר ה' (אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי 31
מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר 32
ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צורו את המדינים והיפיתם אותם 33

אלא האדם. תימה הא אי עובדי כוכבים 1
קרוין אדם דבתניא בפ' המקבל (כ"מ 2
קיד) אמר רשב"י אין קברי העובדי כוכבים 3
מטמאים באהל שנאמר אדם כי ימות באהל 4
אתם קרויים אדם ואין עובדי כוכבים קרויים 5
אדם ובפי' זו תימות (מהדורין דף טו.) ושם פי' 6
בבוקטורס דר"מ דהקא כרבנן דפליגי עליה דרבי 7
שמעון פן יוחי פירקת כהא על יבמתו (יבמות דף 8
סא.) ושם רבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם 9
להאדם תדע מדפריך ביבמות מקראי דבתיבות 10
ולא פריך מקראי דתורה דהאדם תבהתא אשר 11
ימצא בשרה (שמות ט) אך התם הוי קודם מתן 12
תורה ואית' א"כ הוה ליה למימר אדם אלא 13
נאמר אלא מדפריך ביבמות מקראי דבתיבות 14
מתניא בת"כ וטובא איבא התם בכי הוי גזא 15
דקתני התם וכן הוא אומר וישעה כח פתחו 16
שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים 17
לוים ישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא 18
אמר הטיבה ה' ו' לטובים כהנים לזים וישאלים 19
לא נאמר אלא לטובים הא למדת שאפילו נכרי 20
ועוסק בתורה הרי הוא ככהו גדול ואית' הוה 21
עובדי כוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב לול 22
ה' עולה לבנו קטנו עלינו אדם וי"ל דבמקום 23
שמוכרי השם מוכרי עובדי כוכבים בלשון אדם 24
כלומר דבר חלש גולד מאדם וכן גבי הירם 25
(יחזקאל כה) אתה אדם ולא אל וכן מה יעשה לי

אדם (תהלים קד) ורבי"א הקשה מדכתיב (ישעיה מג) ואמן אדם תחמיר ותיצ' דדרשינו ואמן אדום תחמיר גבי ההוא רוקאה כפרק בתרא דברכות (דף סג.) והא דאמר בהשולח (נצין 1
דף מג.) יש קנן לעובד כוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומגורות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני אדם משמע אדם הראשון: **לר"ל** הוא ככהו גדול. הא דנקט בהו גדול 2
משום דדרשינו בסוטה (דף ד.) קרה היא מפנינים מכהו גדול הנכנס לפני ולפנים:

קראו ושנו ושילשו. וא"ת והא אמרין כותביה נרף (דף יג.) הקלמרו תורה לעובד כוכבים עובר בשעה דמניד דבריו ליעבב (תהלים קמו.) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי המושל ולא נתחייבו 1
למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדאי בספרי דפרשה אף חובב עמיים:

נשא משה קל וחומר. אורי' דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שתחזירו התובת תחילה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנאמר צורו את 1
המדינים והיפיתם אותם כדרשינו עתה ילחבו שלא היה מתיריא בלק אלא מלחיכה בעלמא שלא היה מתירין אלא באגרויא וקרא דמיון אחר משה בבלק היה הוא 2
דקאמר נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלמה לא דעתך לאו דוקא הקשה היר' אלתנן דהקא משמע דאבר' שנאמר צורו את המדינים עזרין היה מתוקרין שלא לצר 3
מואב

באבא קמא. שור שנגח - פרק רביעי דף לח עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולין) רש"י תוספות

מואב ובכראשית רבה סוף פרשת וצא דכששלח דוד יואב אל ארם נדמים ואל ארם צובה פגע במואבים ובקש לאבדם והביאו אל אסטרואת שלקום אל תצר את מואב והשיב דוד שהם דרבלו ברה תחילה דכתיב וישלח מואבים אל בלעם בן בעור משמע שמאותה שעה הותרו והירץ ר"י דרדיחא בעלמא השיב וקרא דשופטים (ושלחם) עגלו מלך מואב היה לו להביא אלא ששמן התורה היה רוצה להביא ולהם תשובהו

מואבים עצמן. שהתחילו בקלוקל וזכרו את בלעם: פרידות. וזולות: בתו של רבי אם ראיה. לזרע קשר על אחת כמה וכמה שהתיה: דקאמרה מואב. לשון פריצות שהוא מאביה: אנגריא. להשתעבד בהן להביא להם מים ומזון: שור של ישראל שנגח לשל בותי כפזור. לקמן מוקף טעמא דקסא הוא שנסקו שלא יטעמו ישראל בבנותיהם ודיין בקנס זה אכל כולי האי לא קאסינו שיהא הם משלמים

מפני חילול השם אי"פ שעל אדומים מיידי את א דקבלה וצולק איליו כתיב ונעקב וקלן וקלן ארא ישראל וחרשו את עירך התקמים מ"מ כל זמן דמשבח דרבי תורה נביא ביה לאתניי: מואבים עצמן לא כל שפן. וא"ת תיבה מואב יאבדם ועמון מאי אבא למימר וי"ל דאצטרף לאסור בהן אנגריא שהיו מותרים דאנגריא היה עושה שלא כרשות אי"פ שמוכרי ב' פרידות על עמון לא אצטרף משהו מואב: לעולם כדקרא: אדם לרבי מןה. לשם מנהג תכונתו כדאימא בפרק ש' שאמר הריני נזיר ושעמ' בכירו ואמר ואני נזיר דב"ב.

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

אריות הן. ואע"י דפסקין בסוף פ"ק דבימות (דף טו) דלקבי דגרי אמת כולן בני ימיהו היבא שמתגבירין לגמרי אבל גרי אריות והקבא לא נתגיירו לגמרי כדכתיב בקרא את ה' יהו יראין ואת אליהם יהו נעבדו ומ"ד גרי אמת סבר דלכוספו נתגיירו לגמרי:

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

והחקמים. מותרים. בפרק דם נזירה (נדה נו) פרקי אי דישאל מטרבן דמאן טמאו ומשני מבין ישראל ומבין הכותים כדדריהם טמאים לכ"ע כדכתיב גרי אמת על ותנמאין בעירי ישראל שחורין שלא חשדו על כתימיהם ואענושי מצניע להו ותנמאין בעירי הכותים ר"מ משמא דנחשו על כתימיהם וחקמים שחשדו על נחשו:

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

התניה. כתיבות פירוש דאצטרף לאשמעיהו שיש להם קנס אי"פ שרוד גזר עליהם והקשה ר"ת דמדאורייתא אסירי בלאו ולא תתחנן בדמיס רבא בפ' הערל (בימות דף עו.) דבגזיות לית להו חתנות וכי אמתו ליהו תחנתו ובפרק אלו הן הלווקין (מכות יג) קחשיב תניהו וסתם תניהו דקתני בכל מקום היינו בגזיות שיש לה קנס ותפיס בהו דרשין ובפרק ש' מתירין (בימות פה) משמע נמי בגזייתא דאורייתא דאמר מוקדת ותניהו איבא בנייהו למ"ד דאורייתא דאמר נמי דאורייתא וברש אלו גזרות (כתובות דף טז) גבי פלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואר"ת דדוד לא גזר עליהם אלא שעבוד אבל מדאורייתא אסירי

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

לכא בקהל מלא תתחנן עם ובריש אלו גזרות ראו להארץ בזה יתור: ועל הכותים. סוגיא דשמעתין מוכחא דקסבר גרי אמת הן וא"ת א"כ מה חידוש לומר שיש להם קנס ותיבא משום דאמר רבה בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף טו) ממזר מאחוזו ומאשת איש נתעברו בהן מרישא שמעיהו ליה דיש לתן קנס ואפילו ודאי ממזר וכ"ש ספק ממזרת וי"ל דדיא גופה קמ"ל דגרי אמת הן דאם היו גרי אריות לא היו לתן קנס וא"ת ולרבא דאמר בפרק עשרה יוחסין (שם) דעבד ופסחא נתעברו בהן אמתא יש לתן קנס נימא לה איתיה ראייה דלאו שפחה את ושקול דהא שפחה אין לה קנס כדמוכח באלו גזרות (כתובות ר' טט.) ועל פרקי לאו משעם שהיא בחזקת בעולה אין לה קנס כדאמרין בירושלמי דשפחה אפילו משפרת אין לה קנס ואע"י דרובן לא שפחה גמורה מ"מ תקשה לשמואל דאמר אין חולקין בממזן אחר הרוב וי"ל משום דכל תדא מוקמינן לה בחזקת איבה שהשפחות נתעברו בהן ונשאו לכותים אף על גב דלרבא פסלו כותים גמורים שפחה ואלו מוקמינן להו בחזקת אביהו מ"מ לענין קנס לא מחשבין להו כשפחה שלא ידא חושא נשבר ואל על גב דנקט עבד ושפחה לאו דוקא לפי מה שפירש שהשפחות נשאו לכותים והכותים לעבד אלא לפי ספקן דנבדו ונקבד הנבא על בת ישראל וקלח רבא

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

ה"ג. נקטו. מדרבנן לדרבנן נמי הו מצי למיפרך דמדוד רבנן דקנסיהו להו דקתני שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור אלא משום דסתם מתניתין רבי מאיר פריך מרבי מאיר ארבי מאיר: מתיבא

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

על חתם נ"ש ר"מ חשיב כותיב נבגרי: גרי אריות הו. בספר פירוש (י) כתיב וישלח ה' בנים את האריות וכותים כתיבי הקם וקבא מלך אשור (אנשים) מכותה וקא חשיב שאר מקומות: פרקם מהורים. עיר שרובה נכרים היא דום נכרי' שהור מדאורייתא דכתיב וישראל (י) דבר אל בני ישראל אשה כי תודיע וקלח בת ישראל משמאך בלידה ובקדה ולא נכרית ואע"י דרובן גזרו עליהם שיהו כובין על כתימיהו לא גזרו דהא חזקין דישאל וישראל אפישו מדרבנן וינורו דמדאורייתא דם ה'יהי וזכה בכשרה כתיב (ש) טט שתראה מגופה ולא שתמצאה בבגדה ואפילו ראתה מגופה אמרנן במס' נדה (ף ד"ו) שלא גזרו על דם נכרית משמא אלא בעודו לח דתנן דם הנכרית ב"ש שבתיון ובי"ה אומרים ברוקה כובמיי רגליה משמאין לח ואינן משמאין יבש: רבי הורדה ספסא ספני שתי. ורובן גרים ודקן משמא ובישראל הם אלא שהם טועין ונהנין בחקות הנכרים ודרי ובי ישראל מומר: כפזין ישראל כו'. במס' נדה (דף נו) פרבתי את ישראל שחורין דמאן טמאין ותרצינן לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים ותנמאין בעירי ישראל במקום הפקר שחורין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעין אותם שלא יטמאו בהן שחורין ותנמאין בין הכותים ר"מ משמא שחשדו על כתימיהו וחקמים שמתרין שלא חשדו על כתימיהו להפקיהו אלא מצניעים אותם עד שיתבססו אלמא מדאמר ר"מ דם כותים משמא אלמא גרי אמת הן קנס

משום דהוי ליה קמוז שאין לו תובעים. אי אמרת ליתני דעניים מאן אתי תבע ליה לדינא אי תבע ליה עני א"ל לעני אחר והדיקא ליה. **מתני'** שור של חרש שנגח לשור של פקח פטור. בגמ' מפרש דאין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו אבל בנזק מועד מעמידין אפטרופוס לשור היתומים להיות במקום הבעלים לקיים חוזהו בבגצלו וגובים הנזק מבכסי התקוע על יתומים אבל הם

שלא יתא חוטא נשקר. והא דמשמע בפ"ק דכתובות (דף וי.א. ושם) דלית ליה לרבא האי טעמא גבי גירות שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים דמשמע ליה לרבא שאם היתה יכולה למחות כשהגדילה לא היה לה קנס לא דמי דקתם הוא דמן הדין אין לה קנס כלל ומשום שלא יתא חוטא נשקר לא אמר דניתן לה הוא ואלו מן הדין אין לה אבל הקא דמן הדין יש לה אלא משום דלכתיב למקנסה סבירא

הוא דמשום שלא יתא חוטא נשקר מוקמינן לה אריקא ובפרק אלו גירות (כתובות דף לו.) את ליה שלא יתא חוטא נשקר בתי ישראל שבויה משום וארמקין לה כדכתיב למקנסה סבירא

אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו. תימה מאי טעם דאין מעמידין דאין לומר משום דאין ב"ד נזקקין אלא לתם לבכסי שיש להן אחריות כדאיתא בפ"ק (דף וד.) גבי שנה ספק ואקמינן בתימא דלא דמי כלל דהתם מיירי בחיובו בתיי קאב ומשום דמטלטלי דתימא לא משתעבדי לבי"ח ואין לומר נמי דתימא טעם משום דפלגא נזקא קקסא ותימא לאו בני קקסא ניהו דלמ"ד פלגא נזקא ממוזא מאי איכא בלמינר ועוד אפילו במועד למ"ד צד תמות במקומה ועודתא אינו גובה ח"ו צד תמות ואע"ג דהתם לא נזקא קקסא ודאנ גובי אין לומר משום דאיהו גופיה כי מדיק פטור דפגיעתו רעה ממוזא לא כ"ש ובמועד עבדי רבנן תקנה מפני תיחון העולם כדבשהלכו בעצלו למדינת

הים והבינו ליה דין חרש שנגח לדין דאנ גובי אין טעמא וגם אין לומר משום דמשתלם מגופו חשו חכמים שלא יפסידו שורו שהוא דבר מסויים אבל במועד דמשתלם מפל דבר אל חשו דהא ח"י' ויבטולו ולקסוקיה בוויה וי"ל דהשטעם הוא כיון דחס רחמנא על התם שלא ישלם ג"ש הלכך לגבי תימא חשו עליוהו וכן מי שהלכו בעצלו למדינת הים כיון שאין להם בעלים גמורים אלא ע"י חקת ב"ד בעבודתא אפטרופוס אקילו בעי רבנן וכן בתמועדי בעד פמות אין מעמידין אפטרופוס כיון דחס רחמנא עליה למ"ד צד תמות במקומה ועודתא שאם אי חשו חזי נזקו אין טעמא אלא מגופו.

אלמא מעמידין אפטרופוס שאם יתא חוטא נשקר בתי ישראל שבויה משום וארמקין לה כדכתיב למקנסה סבירא דרישא בגון שלא היה אפטרופוס בשעת גיחה וי"ל דהא מילתא דפשיטא היא: **ואם** החוקקו נגזתין. אין לפרש שנגחו שלש פעמים ומעמידין אפטרופוס שאם יתא חוטא נשקר בתי ישראל שבויה משום וארמקין לה כדכתיב למקנסה סבירא

שלא יתא חוטא נשקר ונתביה לעניים אמר רב מרי
משום דהוי קמוז שאין לו תובעים: **מתני'** שור של פקח שנגח לשור של חרש שנגח לשור של שוטה וקמן שנגח שור של פקח פטור שור של שוטה וקמן שנגח בית דין מעמידין להן אפטרופוס ומעידין להן בפני אפטרופוסם הנחפס החרש נשתפה השוטה והגדיל תקמן חזר לתמותו דברי ר"מ רבי יוסי ואמר חרי הוא כהןקתו שור האצטרין אינו תיב מיתה שאמרו פי יגח ולא שיעזוהו: **גמ'** הא גופא קשיא אמרת שור של חרש שוטה וקמן שנגח שור של פקח פטור אלמא אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו אימא ספא שור של חרש שוטה וקמן שנגח ב"ד מעמידין להם אפטרופוס ומעידין להם בפני אפטרופוסם אלמא מעמידין להם אפטרופוס לתם לגבות מגופו אמר רבא הכי קתני ואם החוקקו נגזתין מעמידין להם אפטרופוס ומעידין להן בפני אפטרופוס ומשוינן להו מועד דכי חזר ונגח לשלם מעליות מעליות מאן רבי יוחנן אמר מעליות יתומין רבי יוסי בר הנינא אמר מעליות אפטרופוס ומי א"ר יוחנן הכי והאמר רב יהודה אמר רב אפי' אין נזקקין לבכסי יתומין אלא א"כ רבית אוכלת בהן ורבי יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובות אשה משום מוויג' אפוד רבי יוחנן אמר מעליות אפטרופוסין רבי יוסי בר הנינא אמר מעליות יתומין אמר רבא משום דקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן משורת ליה לרבי יוסי בר הנינא מועה והא רבי יוסי בר הנינא דינא הוא ונחית לעובדיה דרינא אלא לעולם לא תיפוד ומיזק שאני רבי יוחנן אמר מעליות יתומים דאי אמרת מעליות אפטרופוס ממונעי

דגביתו מגופו הוא והוא מטלטלין אין מעמידין אפטרופוס לכך כדאמרינן בפ"ק (דף וד.) שנה קסח מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לבכסי שיש להם אחריות ואוקימנא בתמי איתא ואיכא איש טעמא משום דפלגא נזקא קקסא ויתמי לאו בני קקסא ניהו וקשיא לי אי"כ מאי לגבות מגופו דנקט ועוד לקמן בשמעתין אמרינן במועד למ"ד צד תמות במקומה ועודתא איתא נגזת מן היתומים מהאי טעמא ואי טעמא משום קקסא הוא במועד מן הדין קקסא תא לא תחוקת שימור קיימי ומעידין קמן בפני אפטרופוס. וקס"ד השתא דהאי מעידין בהם דקאמר למגבי ח"ו תמות וקשיא רישא לסיפא ולאחר שלשה עדיות נעשה מועד ומשלם ג"ש מעליות חזר לתמותו. ודקסבר רשות משנה מועד שישא מרשות זה ונגזת ליה בעלים ואתי הדין משנה דין את דהעדאת; שור האצטרין. שמויחד לגביות ומלמדן אותו להך: **גמ'** אין מעמידין אפטרופוס. לשור תם של חרש והיה דליות אפטרופוס במקום הבעלים לקיים חוזהו בבגצלו ויגבה חצי נזקו מגופו הכי קאמר. שור של חרש שוטה וקמן שנגחו והחוקקו נגזתין מעמידין להם אפטרופוס ולא לגבות ח"ו אלא לשניה מועד דכי חזר ונגח מעליות: אין נזקקין. ב"ד לבכסי יתומין לגבות מהו כלום אפילו שטר שקבא איתיהם כדמפרש טעמא בעמי' ערכין דתימא לאו בני מעבד מועה ניהו אלא גטר עד דגדיל ומפקי ליה וקתם מוהבינו ליה כהה תיובת' ושניהו בשטר שיש בו רבית: **אלא אם** כן רבית אוכלת קתו. שלוח אביהו מנכרי ברבית דהישתין להפסד שלוח מוכרין בית דין מנכסיהו ופורעין אותו חוב: משום מוויג' שקל זמן שלא יתנו לה כתובה גזוזת משלחה: **דינא** הוא. ולא קאמר דנזקקין לבכסי יתומים: **ממונעי**

אי ליעדיי גבתי בעיני כל איתעד באותה גיחה ועוד דהאי תנא סבר רשות משנה כדקתני ספא חזר לתמותו וצ"ל דהחוקקו נגזתים רשעים ומשתגעים ליה כי יהיה דלפקן דשאלו בחוקת תם ומדיק בגון שיהא נזקן ואפילו החוקקו נגזתים ג' פעמים לא יעשה מועד עד שיהזור ויגח שלש פעמים ברשות אפטרופוס: **ורבי'** יוחנן אמר לא לשטר שיש בו רבית. וא"ת דהאי טעמא דאין נזקקין משום יודישין לרביהו כדאיתא בפרק בריה דרב יהושע בפרק גז פישוט (בבב דף קע.) ושם התיקם פסקין להכתא כותיבה והקא לא לשטר טעמא דרברי דהאי דהאי נמי מפ' טעמא בפ' שום היתומים (ערכין דף כב. ושם) משום שורק והקא לא שיקי כלל וא"כ אמאי חזי דרבי יוסי בר הנינא טועה וי"ל ר' יוחנן קאמר ככל ענין אין נזקקין בין במלכה הבאה ממדת מצוה ומשום דאין מקבלין ערות שלא בפני בעל דין ויתומים כשלא בפני בעל דין דמי כדמוכח בהגוזל בתרא (לקמן דף קיג.) גבי מעות דרבי יומיה וכן במלכה הבאה מקמת אביהם ואפילו בשטר המקיים אין נזקקין משום שורק וצרי' וא"ת אדרברי משורת ליה לר' יוסי בר הנינא טועה תחשה אמר ר' יוסי בר הנינא אדרבי יוסי בר הנינא דאמר בהגוזל בתרא (שם) גמ' גא דאמר ר' יוחנן וכי מקבלין ערות שלא בפני בעל דין בקלה מיניה ר' יוסי בר הנינא בגון שיהיה חוזהו לא ערו חיליא או שיהי ערוי מבקשים ללכת למדינת הים ושלחו לו ולא בא אבל בענין אחר לא ר"ל דשמוא הוא מדמה קטנים לקא:

דאי' אמרת מעליות אפטרופוס ממונעי ולא עבדי. מכאן מדוקק ר"ר חיים דאפטרופוסין לא משלמי אפילו פשעו בשל: תימא דהא הקא פשע בשור האפטרופוס ואפי' מפטרי וקתא שרשאפטרופוס נשבע ליתמי כדמשמע בהנזקין (גיטין דף נב. ושם) היינו שלא עכב כלום משלחם אבל אין נזקקין נשבע שלא פשעו דאפילו פשעו פטורים והר"ר שלמה חזון ב"ר יוסף דקוק דמשלמי בפשעה מההיא דמפקדי (כ"מ דף מב.) ושם דנהוהו תורא דלא ה"ל כבי ושני וקאמר נשבע לאפטרופוס ול' שלם אמר אלא לבקרא מסרתיה שמעע דאם פשע משלם והשתא קשה אדרבי ואורי' דדאי מתיב אפטרופוס לשלם בפשיעה ולא ממנעי בין מניהו אבי יתומים בין מניהו בית דין כדמפרש טעמא

טעמא בהדיןקין (גיטין דף רב. ושם) אָבָל כאן דשלא בשביל היתומים ממנין אותו דטוב היה להם שלא היה להם אפטרופוס אלא בשביל תקנת העולם ממנין אותו כדי שישמור השור שכל יגח ואי התקן דמשלם ממנעו ולא עבדי ובירושלמי בהנזקין אמר אחאי דר' יוחנן ברבאן בלגות אפילו קאבא אפילו דאמר ממנהו ב"ד ישבעו בעי ההוא בר

ממנעו ולא עבדי. אפטרופוס: מעליית אפטרופוס. שלא שמרנהו כראוי: וחזרו ונפצעו מן היתומים לבי גדלי. דאי לא ממנעו ולא עבדי חזר לתפלות: לקמן מפרש מאי קאמר: פאי הרי הוא בתפלות דקאמר סוכובס: ברישא: איליאם דלא מיעדי. בשלש גיחות שלם מעלייה כשהויה: תא מוקאמי: סיפא

מכלל דמעיקרא איעד ליה: הרי הוא בתפלותו. דלא גבי גיחות תפלות מניה דאין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו: רשות משנה. הדרשות שנתקנה לה שיעא מידי אפטרופוס והכנס לרשות בעלים מיעא את העדארת: ה"ג ר' יעקב משלם ח"ג: כפאי עסקינו: דאצטרף ליה למיתני ח"ג ולא נתא עבד יעקב מחיב: א דעבד ליה שמירה. מעולה ונפרצה בלילה או שפריצה לטסין משום הכי פטר ליה מנוק שלם כלל כלל לא בעי לשלומי: ואי דלא עבד ליה שמירה. מעולה בלילה נוק בעי לשלומי: שמירה פחותה. גזל בפניה כראוי ואמרנו ורקענו (ר' נהו) ליה שכולה לעמוד ברוח המזרחי ליה נוק כראוי והיינו שמירה פחותה אצל רוח שאניה מצויה ואצטרף לאשמעינן ומשתלם ח"ג ולא כולו ולא פוקי מהני תנאי דפליגי בשליה פירוקן דאיכא למיד' פטורו ואיכא ברוח המזרחי לקמן שלם ואשמעינן הכא דרבי יעקב סבר לה כרבי יהודה דאמר בשליה פירוקן במועד: סיג ליה בשמירה פחותה דמיתירא ביה קראי ומפטר מנוק שלם מיעדי שחצי נוק ממיהו כדאמרין לקמן לא פטר ר' יהודה אלא על צד העדאה שבו אצל צד תפלות במקומה עומדת ותם לא סיג ליה בשמירה פחותה דלא מיתירא ביה קראי ואע"ג דאין צד תפלות מופריח משתלם אנת ליה לר' יעקב מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מופריח ברבון דפליגי עליה דסוכובס ועליו: ולא פליגי: ר' יעקב ורבי יהודה וליאבי דאמר פליגי כפאי: אי בתם לא קאמר רבי יהודה ג"ש ואי במועד ושמירה פחותה הא שמעינן ליה לרבי יהודה אפילו בשור של פיקח ח"ג ותו לא ואי בדלא נטריה כלל מאי טעם דר' יעקב: ותו נטריה כלל. וקאמר רבי יהודה אין החצי מן העלייה והחצי מן גופו דשמעינן לרבי יהודה לקמן דכל הם ונעשה מועד צד תפלות במקומה עומדת ומגופו נגיבת ותאי אע"ג דליה לתם בעלים בני דעה מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו צד תפלות: ורבי יעקב סבר לה כרבי יהודה פקדאי. דכל הם ונעשה מועד צד תפלות במקומה עומדת לגבות מגופו הלכך הכא פטור מוד תפלות דבהך פליגי עליה דקסבר אין מעמידין אפטרופוס לתם כו': בשלמא לאבי דאמר פליגי שפיר. מוקי לה במועד לתפולתא קמייאת דבתם ליכא לאוקמא לאשמעינן דמעמידין אפטרופוס לתם דאשמעינן ליה במתנייתא בתרייתא דאמר אין מעמידין הלכך ח"ג קמייאת נמי במועד ולא נטריה כלל ומשלם ואת ליה לר' יעקב מעמידין אפטרופוס לתם: אדמוכ' לה. לקמייאת במועד נוקמא בתם:

ממנעו ולא עבדי רבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפטרופוס וחזרו ונפצעו מן היתומים לבי גדלי ומעמידים להן אפטרופין לתם לגבות מגופו תנאי היא דתניא שור שנתחרשו בעליו ושגשתמו בעליו ושהלכו בעליו למדינת הים יהודה בן נקוסא אמר סוכמוס הרי הוא בתפלותו עד שיעידו בו בפני הנבעלים וכו' א מעמידין להן אפטרופין ומעידין להן בפני אפטרופין נתפסקה החרש נשתפה השוטה והגדיל הקטן וכאזו בעליו מפורינת הים יהודה בן נקוסא אמר סוכמוס חזר לתפלותו עד שיעידו בו בפני בעלים רבי יוסי אמר הרי הוא בתפלותו אמרו מאי הרי הוא בתפלותו דקאמר סוכמוס איליאם דלא מיעיד כלל הא מתוקנתי סיפא חזר לתפלותו מפלל דאיעיד אלא מאי הרי הוא בתפלותו הרי הוא בתפלותו דלא מחסרינן ליה אלא מאי אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו והכמים אומרים מעמידין להן אפטרופוס ומעידין להן בפני אפטרופוס אלא מאי מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו וסיפא כפאי קמפלגי רשות משנה איכא בנייהו סוכמוס סבר רשות משנה ור' יוסי סבר רשות אינה משנה ת"ר שור חרש שוטה וקטן שנגח רבי יעקב משלם ח"ג ר' יעקב מאי עבדיתיה אלא אימא רבי יעקב אמר משלם ח"ג כפאי עסקינו אי בתם פשיטא דכ"ע נמי ח"ג הוא דמשלם ואי במועד אי דעבדי ליה שמירה כלל כלל לא בעי לשלומי ואי דלא עבדי ליה שמירה בוליה נוק בעי שלומי אמר רבא לעולם במועד והכא כפאי עסקינו דעבדי שמירה פחותה ולא עבדי ליה שמירה מעולה ורבי יעקב סבר לה כרבי יהודה דאמר צד תפלות במקומה עומדת וסבר לה כרבי יהודה דאמר מועד סיג ליה בשמירה פחותה וסבר לה כרבי דאמרי מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו א"ל אבי ולא פליגי והתניא שור של חרש שוטה וקטן שנגח ר' יהודה מחיבין ור' יעקב אמר ח"ג הוא דמשלם אמר רבה בר עולאי מה שמחייב ר' יהודה פירש ר' יעקב וליאבי דאמר פליגי כפאי פליגי אמר ר' יעקב סבר לה כר' יהודה בהדא ופליגי עליה בהדא סבר כר' יהודה בהדא דאילו ר' יהודה סבר צד תפלות במקומה עומדת ופליגי עליה בהדא דאילו רבי יהודה סבר מעמידין להן אפטרופוס לתם לגבות מגופו ור' יעקב סבר אין מעמידין לתם משלם אלא בלגא דמועד אמר ליה רב אחא בר אביי דרבינא בשלמא לאבי דאמר פליגי שפיר אלא לרבא דאמר לא פליגי אדמוכין לה במועד נוקמא בתם דלמועד לא איצטרף:

ולא משלם אלא פלגא דמועד. והכא לא בעי לשניי מהי פלגא דמועד ר' יהודה אמר חייב ג"ש ור' יעקב אומר ח"ג ועוד דמשמע ליה לרבא דכיון דלא נטריה כלל ה"ל למתני אין משלם אלא חצי נוק שזוהו החדוש ונדקאמר משלם ח"ג משמע דק"ל דמשלם אפילו ח"ג אבל חשקא דנטריה שמירה פחותה חדוש הוא דקמ"ל המשלם אפילו ח"ג ועוד דמשמע ליה ח"ג מגופו כסתם ח"ג דבכל מקום: אדמוכין לה במועד ולקמיה בתם. תימה דמעיקרא הנה פירך אי בתם פשיטא ולא היה בעי למימר דתא לאשמעינן דמעמידין אפטרופוס לתם כדפי' לעיל דאם כן ה"ל למימר רבי יעקב מחייב והשתא פירך לאוקמיה בתם וי"ל דהשתא דאסיק אדעתיה דאמר צד תפלות במקומה עומדת לא מצי למתני רבי יעקב מחייב דאיצטרף לה לחיוב ח"ג לאשמעינן דמעמידין אפטרופוס לתם ואי היה תני מחייב הנה מוקמיה לה במועד אבל כם פטור דאין מעמידין אפטרופוס לתם ואיצטרף לאשמעינן דמועד משלם ג"ש לאפוקי ממי' צד תפלות במקומה עומדת אבל מעיקרא דלא היה אסיק אדעתיה צד תפלות כן שפיר אי בתם פשיטא דאי לאשמעינן מעמידין אפטרופוס לתם אתא לתני מחייב והנה מוקמיה לה בתם דלמועד לא איצטרף:

לף ה"ב ע במועד ולא נטריה כלל ר' יעקב סבר כר' יהודה בהדא דאילו ר' יהודה סבר ר' יהודה סבר צד תפלות במקומה עומדת ופליגי עליה בהדא דאילו רבי יהודה סבר מעמידין להן אפטרופוס לתם לגבות מגופו ור' יעקב סבר אין מעמידין לתם משלם אלא בלגא דמועד אמר ליה רב אחא בר אביי דרבינא בשלמא לאבי דאמר פליגי שפיר אלא לרבא דאמר לא פליגי אדמוכין לה במועד נוקמא בתם

אי לר"י. כלומר אי כר"י סבירא ליה דאמר לקמן תם לא סגי ליה בשמירה פחותה כגון דעבד ליה שמירה פחותה אי לר"א בן יעקב. דאמר תם סגי ליה בשמירה פחותה כגון דלא עבד ליה שמירה כלל ואיצטרף לר"י יעקב לאשמעינן דמעמידין אפטרופוס לתם ולהכי תנא ח"ו ולא תנא רבי יעקב מחייב סתמא דלא תימא במועד קמיירי וכולהו נוקא קאמר אכל בתם אפילו פלגא דחשמינא עבד

שור של ב' שחפץ. בשני שוורים של שנים לא מצי למיבטי דלר"י בן היראי דאמר (סנהדרין דף טז) כהבחו עשרה בני אדם בזה אחר זה האחרון חייב ה"נ האחרון חייב ואי בבת אחת כולן פטורין ממיתה דבמיתה בעלים כף מיתה השור וכן ופטורין ממיתה פטורין ממופר למד' לקמן אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין בופר: **בופר**

אמר בפי המגניע (שבת דף צב) ושמ גבי המוציא כפר להר"י והוציא שנים חייבין ומסתמא כל חד וחד חייב חסאת הקם בין דכל חד חד מתיבטי אזדנדו חייב מחייב נמי אשאגנדו חסאת וחד חסאת דלגבדה אין להקפיד אי מביאין שפי חסאות אכל בופר דלחבירו למה יודע זה כמה שהשור לשנים: **בופר** שלם אמר רחמנא ולא דמסקמא כפרה שלמה צרכה אכל לענין המשלמין אמר לקמן במדבר (דף עא) ה' בקר ואפילו ה' חזאי בקר וזה אפילו מקצת שיה דפ' ארוח ואת בנו (תענית דף עט) וזה אפילו מקצת דמו דכיסוי הדם (שם דף פח) וחצי מתנות החרוץ (שם דף קלב) וכובר ואפילו מקצת כבוד דריש בבורות (דף יג) ושמ לא שייך לאתניי הכא וההיא דחומש ולא כופר ליוורשים הינו בופר (שם דף מח) שייך טפי והא דמשלם תם חצי בופר לר"י ויסי הגלילי היינו בופר שלם דידעיה וכן המית מי שחצי עבד וחצי בן חורין דהשולח (גיטין דף מב) דמשלם חצי בופר ליוורשים הינו בופר שלם דידעיה: **חייבי** בופר מאי. ביוורש הניק עצמו מבקעא ליה אם כולל למשכנו: **לר"מ** ליה אי תם הוה משתלם מגופו. הך פירא ליה ליה לר"י דאמר צד תמות במקומה עומדת וכן הדיא פירא דמודיא לאו מקפא אף אפליא דר"י דבין דאיימד לאו קפסא הוא:

לאו תורא בעית לשלמי. וא"ת אי תנה תם לא הוה משתלם אלא כמו שהשור שוה והשתא משלם כל חצי נוק מהעלילה אע"פ שאין השור שוה כל כך וי"ל דהשתא נמי לא משלם אלא כד שוה של שור:

משלם האי בופר והאי בופר אחר רחמנא ולא שני בופרין האי חצי בופר והאי חצי בופר בופר שלם אמר רחמנא ולא חצי בופר אדתיב וקא מעינין בה א"ל תנו חייבי ערבין ממשקנין אותן חייבי חסאות ואשמות אין ממשקנין אותן חייבי בופרין מאי פיון דכפרה הוא כחפאות ואשם דמי מחומר המיר עילויה ולא בעי משפוגיה או נמי פיון דהוא לא חטא וימוניה הוא דאיזיק ב' חמור מילתא עילויה ובעי משפוגיה א"ל שבקן אסתגר בקפוייהא: ת"ר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל משלם חצי נוק הועד פבית שואל והחזירו לבעלים משלמין חצי נוק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל חצי נוק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הכא בנאי עסקינן שהביר בו שהוא נתון ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הוה פלגא נוקא בעית לשלמי השתא נמי זיל שלים פלגא נוקא ונימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לא תורא בעית לשלמי דלר"י ונימא ליה

1 אי לר"י דעבד ליה שמירה פחותה ולא עבד ליה 2 שמירה מעולה אי לר"א בן יעקב דלא עבד ליה 3 שמירה כלל דתניא ר"א בן יעקב אומר אחר תם 4 ואחר מועד ששמרן שמירה פחותה פטורין והא 5 קמ"ל ר' יעקב דמעמידין לתן אפטרופין לתם לגבות 6 מגופו א"ל הכי קאמר הדיא דאית ביה תרתוי מעמא 7 ורבינא אמר רשות משנה איפא בינייהו כגון דהוה 8 מועד ונתפסק החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן 9 ר"י סבר הרי הוא בחוקתו ר' יעקב סבר רשות 10 משנה: ת"ר אפטרופסים משלמין מן העלילה ואין 11 משלמין בופר מאן תנא בופרא פפרה ויתמי' לאו בני 12 פפרה נינהו א"ר חסדא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן 13 בן ברוקה היא דתניא ונתן פדיון נפשו דמי ניוק ר' 14 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר דמי מיוק 15 מאי לאו בהא קמיופליגו דרבנן סברי בופרא ממונא 16 הוא ור' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר 17 בופרא פפרה א"ר פפא לא דבי"ע בופרא פפרה הוא 18 והכא בהא קמיופליגו רבנן סברי דבניוק שיימינן ורבי 19 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר דבמיוק 20 שיימינן מ"ט דרבנן נאמרה שיתה למטה ונאמרה 21 שיתה למעלה מה לחלו דבניוק אף כאן דבניוק ור' 22 ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סבר ונתן פדיון 23 נפשו כתיב ורבנן אין פדיון נפשו כתיב מיהו כי 24 שיימינן דבניוק שיימינן משבת ליה רבא לר"ג דברב 25 אחא בר יעקב דאדם גדול הוא א"ל לכשיבא לידך 26 הביאהו לידך כי אתא לגביה א"ל בעי מינאי מילתא 27 בעא מיניה שור של שני שותפין ביצד משלמין בופר 28 חצי בופר והאי בופר אחר רחמנא ולא שני בופרין האי 29 חצי בופר בופר שלם אמר רחמנא ולא חצי בופר אדתיב 30 וקא מעינין בה א"ל תנו חייבי ערבין ממשקנין אותן 31 חייבי חסאות ואשם דמי מחומר המיר עילויה ולא בעי משפוגיה או נמי פיון דהוא לא חטא וימוניה הוא דאיזיק ב' חמור מילתא עילויה ובעי משפוגיה א"ל שבקן אסתגר בקפוייהא: ת"ר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל משלם חצי נוק הועד פבית שואל והחזירו לבעלים משלמין חצי נוק ושואל פטור מכלום אמר מר שאלו בחוקת תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נוק ושואל חצי נוק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הכא בנאי עסקינן שהביר בו שהוא נתון ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הוה פלגא נוקא בעית לשלמי השתא נמי זיל שלים פלגא נוקא ונימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לא תורא בעית לשלמי דלר"י ונימא ליה

אם תהו מודינא ומפטריןא. דהי פירכא ליתא למיד' מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וכו' קאמר אפילו למיד' פלגא נזקא ממונא היה דהוי' למספרך אפילו למיד' פלגא נזקא קנסא ולמיד' מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאנגא אלא חזא מנייהו וקנס ואית' והאיך יבול לטעמא אי תם הוה מעריקנא ליה

הוה מודינא ומפטריןא. דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור: רישא אין רשות משנה. התיובתא מיתיה לה אמאי קתני רישא כשהודע בבית בעלים והויק בבית שואל חייב באותה גניחה נזק שלם: תבא. קשא אהרד' ומי ששנה זו לא שנה זו לא: כל מביתך כו'. לא שלף היה ולא וחרת בשמירתו: רישא נמי רשות משנה. כלומר חד תנא הוא ולתנא דרישא ס"ל נמי דהך דרישא דרשות משנה

היה תם הוה מודינא ומפטריןא ואפילו למיד' פלגא נזקא ממונא ניקמא ליה אי תם הוא הוה מעריקנא ליה לאנגא אלא הכא במאי עסקינן פגון דאקדריס פי דינא ותפסיה אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק ניקמא ליה אהפסיהיה לתוראי ברובא מאן דלא מצינא לאשתעווי דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתיה ניהלך לאו מינה הוה שקלו ליה ונימא ליה אי אהדרתיה ניהליה הוה מעריקנא ליה לאנגא משום דא"ל סוף סוף לאו מעליה הוה משתלמי הניחא הויכא דאית ליה נכסי הויכא דלית ליה נכסי מאי איכא למימר משום דא"ל פי הויכא דמשמעבדנא דרדך הכי נמי משמעבדנא להאיך מדר' נתן דתינאי רבי נתן אומר מעין לנזשה פתבירו מנה ופתבירו פתבירו מעין שמוציאין מזה ונותנים לזה ת"ל ונתן לאשר אשם לו הועד בבית שואל והחזירו לפעלים בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא רשות משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תבא מי ששנה זו לא שנה זו רבה אמר מדרישא רשות אינה משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו טעמא משום

היה תם הוה מודינא ומפטריןא. דהי פירכא ליתא למיד' מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב וכו' קאמר אפילו למיד' פלגא נזקא ממונא היה דהוי' למספרך אפילו למיד' פלגא נזקא קנסא ולמיד' מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ליה אי תם הוה מעריקנא ליה לאנגא אלא חזא מנייהו וקנס ואית' והאיך יבול לטעמא אי תם הוה מעריקנא ליה

הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא ליה אהפסיהיה לתוראי כו'. ואית' והרי הוא לא התפסיו פטורין אגל לר"ע ב"ד הפתפין ניתנו אי היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיך כשנגח היה לו לחוש יותר שמא היה מועד דמיך דקודם גניחה אין לו לחוש כי"כ לפי שאין הפסד מוזמן דשקא לא נזח אגל לאחר שהמוכרין ב"ד לתופסו והיה לו לחוש להחזיר שלא יפול ביד בית דין: מן התבמה להוציא הרובע כו'. בתמורה כפ' כל האסורין (דף כח: ושם) קמש' דגבי רביעה כתיב ונתן אשר יאשר יורש ונתן שכתוב בהתנה ונבי ועבד כתיב לשון בקר כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקד לה התם ע"פ עד אחר או על פי בעלים דאי איכא עדים בני קטלא ניתנו ודך ברייתא פלגא אמנא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) מכי משחקים בהם מום כו' כל מקום שנאמר השתקה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא בתמורה (דף כח:) דרפליגי:

הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא ליה אהפסיהיה לתוראי כו'. ואית' והרי הוא לא התפסיו פטורין אגל לר"ע ב"ד הפתפין ניתנו אי היה יודע שהוא מועד וי"ל דמיך כשנגח היה לו לחוש יותר שמא היה מועד דמיך דקודם גניחה אין לו לחוש כי"כ לפי שאין הפסד מוזמן דשקא לא נזח אגל לאחר שהמוכרין ב"ד לתופסו והיה לו לחוש להחזיר שלא יפול ביד בית דין: מן התבמה להוציא הרובע כו'. בתמורה כפ' כל האסורין (דף כח: ושם) קמש' דגבי רביעה כתיב ונתן אשר יאשר יורש ונתן שכתוב בהתנה ונבי ועבד כתיב לשון בקר כדכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקד לה התם ע"פ עד אחר או על פי בעלים דאי איכא עדים בני קטלא ניתנו ודך ברייתא פלגא אמנא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה בפרק אין מעמידין (ע"ז דף כג:) מכי משחקים בהם מום כו' כל מקום שנאמר השתקה אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא בתמורה (דף כח:) דרפליגי:

למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נגבד דההוא פשיטא שקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא וביק קרא ויתרא: ויש בוגג כו'. בתר מנייהו טני דביין דלא מפטרין קריא בהדיא הוה אוקמנא ליה בדרמיי ולא שייך למימר שקליים הם ויבואו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משבחת שיקול אלא ברשי מביתא: רובע עשה בו אונס כרצון. ואית' רובע באונס היכי משבחת לה הא אין קישוי אלא לדעת וי"ל כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה: לאו לקרנן. והשתא הי' נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שבחב אין שייך לתעמד פסול קרנן שלו אלא כרצון בענין שיש בו ריבוי מיתה הלכך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין כרצון ואית' אמאי סיד דלקרנן קאמר דפי' דחוק הוא כדמוכח במשמעות ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרנן כמו שעשה ק"ו מופרז אקרנן ויהי' כיון דלא קמש' בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרנן דאייירי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב בו אונס כרצון:

למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נגבד דההוא פשיטא שקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא וביק קרא ויתרא: ויש בוגג כו'. בתר מנייהו טני דביין דלא מפטרין קריא בהדיא הוה אוקמנא ליה בדרמיי ולא שייך למימר שקליים הם ויבואו שניהם דהני חומרות אין שקולות ולא משבחת שיקול אלא ברשי מביתא: רובע עשה בו אונס כרצון. ואית' רובע באונס היכי משבחת לה הא אין קישוי אלא לדעת וי"ל כגון שנתקשה למינו ותקפתו והביאתו עליה: לאו לקרנן. והשתא הי' נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שבחב אין שייך לתעמד פסול קרנן שלו אלא כרצון בענין שיש בו ריבוי מיתה הלכך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין כרצון ואית' אמאי סיד דלקרנן קאמר דפי' דחוק הוא כדמוכח במשמעות ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או חומרא פירכא מקטלא אקרנן כמו שעשה ק"ו מופרז אקרנן ויהי' כיון דלא קמש' בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרנן דאייירי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הוה ליה למימר לא חייב בו אונס כרצון:

כמאן

כמאן

היבא דבדק צור כו. אע"ג דשחיטה בצור פשיה מכל מקום פון דהך שחיטה פוען סקילה אסדר תורה ומשני אטו טכין כתיב בהדיא ולא אתיא צור אלא מריבאי כף הוא עיקר שחיטה בצור ואפילו לשיטת לבתחילה כמו בספין ולפיכך אין לחלק כלל בין צור לספין וברין הוא וליבני' לאתיי' פרייתא ובעל שחטין בין בצור בין בקרומית כו (וחלין דף טו) דמשמע לבתחילה אלא דניתא ליה

- 1 להביא המטעה מימי מקוץ אמרייתא דשריא
- 2 אפילו לבתחילה ובתמיש מקושו (ורושן דף לו)
- 3 מימי אמרייתא אדאש מילתא גופה **נפיקא** וכו'
- 4 מאת פשוט. משמע דרבי יוסי הגלילי דריש אתון דאיתו דריש לקמן נקי מרמי ולדות ויתמה וברבך
- 5 המטעה (וחלין דף ע"ש גבי הא דתנן רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טעם שבתורה שורו
- 6 דדריש מהלכי פנים בחיה טמאתי לך ופריך קלושה במעי קלושה ליעמא דמהלכי ד'
- 7 ובמלוכין ד' היא ומאי קשה הא קתני בטמאה טמא ותמי' בטמאה הוא דרבי יוסי הגלילי וכו'
- 8 דדריש אתון עיב כר"ש ס"ל דאסור נגמל במעי פרה כדמוכח בפ"ק דברכות (ו' ו) ומאן דשרי
- 9 לא דריש אתון וי"ל דבחולין פריך מקלט שראשו לשעש ויהא לאמו דמורה דר' דשרי
- 10 כדמוכח פרק קמא דברכות (שס) איני רוצה ליישב דברי רבי יוסי הגלילי דבחולין אפילו
- 11 לרדקן דברכות: **כיון** שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש. אע"ג דבפ"ק דקדושין (ו' ב) דריש
- 12 נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ה' אלהיך תירא השוה הכתוב מורא אב ואם
- 13 למורא שמים את ה'הוה ניקא ליה למדרשה לאוקמה לעשה יתירא: **לרבות** ח"ו וא"ת מפני
- 14 שיבה תקום למה לי תיפוק ליה מהקא וי"ל דהקא ברבו מובנה דהתנן (אבות פ"ד מעשה י"ב) מורא
- 15 רבך כמורא שמים או רב מופלג דהיי' כעין רבו' **נקי** עקיבא כופר. ולא גבי מרמין נקי מרמי ולדות
- 16 כרבי יוסי הגלילי משום קושיא דאגשים ומרמי עבד דהיינו שלשים של עבד לא קאמר
- 17 דכריש לקיש ס"ל דאמר לקמן (ו' מג) כשאין השור בסקילה דלא משלם קנס ואע"ג דכופר מחייב רבי אליעזר היינו משום דדריש אם כופר
- 18 לרבות כופר שלא בכונה כרבי יוחנן דלקמן אבל אם עבד לא דריש דה"ק ר"ל לקמן וסבירא
- 19 דרבי עקיבא דס"ד דתם משלם דמי עבד מן העלייה ברלקמן לית ליה לרבי אליעזר וא"ת ולימא נקי מרמי עבד ממש משוי' דבמקום דלא משלם קנס משלם דמים כדמשמע לקמן הלכך אצטריך למפטרם וי"ל בין דבתם ליבא
- 20 קנס בכונה שלא בכונה נמי משלם דמים א"י אין סכרא להעמיד פטור דנקי אלא אצטריך דכתביב כפרשה בהדיא כגון כופר והקנס ודמי ולדתי ולפי הטעמים הללו א"ש נמי
- 21 לרבי עקיבא דדריש לקמן נקי מרמי עבד כולומר משלשים של עבד ולא כפי למנקט נקי מחצי כופר משום דאפילו מועד נמי פטור שלא כופר בכונה ולא כפי לאומיק נקי מרמי פון חורין
- 22 דמועד איבא דמים שלא בכונה כדמוכח לקמן אלא היינו טעמא דפרישיתא או משום דקדים לא בחיבי או משום דכיון דלא אשכחן כופר בתם לא אשכחן כופר וא"ת והא
- 23 לקמן וליפנין אשו שלא בכונה משור שלא בכונה אע"ג דליבא כופר באש וי"ל דלא דמי דבאש לא שייך כופר כלל הלכך משום כופר לא שבקינן דמים אלא שור דשייך ביה כופר ואפי' ליבא כופר בתם אין סכרא לחיוב דמים שלא בכונה ועי'ל טעם אחר ל"א דמסתבר ליה לאוקמה ככופר מכלל דכך דהכי משמע ליה פשיטה דקרא כדכתביב בתריה ואם שור
- 24 נזח הוא וישלם כופר וא"ת לרבי יוסי הגלילי **דאמר** אם משלם חצי כופר וקאמר נקי מרמי ולדות טפי הוה ליה למימר נקי מחצי כופר משעמא דפרישית וי"ל דאין דומה לו סכרא ולפוטרי חצי כופר מאחר שחייבו הכתוב **ח"ו** **הביאמרו** לית דין וישתתף וי"ל דהוה מתיר משלם כופר שלם אע"ג שישורו נסקל דכתיב וכתביב אם כופר וישת עליו איכ משלם מן העלייה הוא דלענין ניקוק משתלם מגופו דצי תמות ודמי וי"ל דהוה מועד גלילי ביה קרא אע"ג שישורו מצד מועדת מחיוב הכתוב כופר שלם אבל חס דלתיב

בהדיא לא קמי' למילף אלא מניקוק וניקוק גופיהו מנפח:

על פי עד אחד או על פי בעלים. בריש פרק התערבות (ובח"ד ר' עא. ושם ובריש פרק כל האסורים (תמורה ד' כח. ושם) פי' הקונטרס דשור אין נזרק על פי בעלים אל נזח ולא אצל משום אחד ומה בקנס הוא ומטעם לר"י היכן מצינו בהדיא שור הוא קנס ובפ"ק דסנהדרין (ד' י') נמי דקאמר מלניו רבע שוריו הוא ואחר שחייבו להורגו משום דאין קרוב אצל ממונו ומה כפי מ"מ פטר ממונה ומודה בקנס ונראה דהיינו טעמא דלא מחייב על פי הבעלים אפילו ר' יהוי ב' בגון של שני שותפים ומעידין עליו משום דאדם קרוב אצל ממונו דאין דאמרין בסנהדרין דאין אדם קרוב אצל ממונו ד"מ כשאין להעיד ג"כ על חבירו ומתור ששאמן על חבירו נאמן גם על שורו כדמוכח סוגיא התם אבל אמר שור נרבע על מבעיא לן דפשיטא דקרוב אצל ממונו הוא כיון שלא קא להעיד על חבירו:

מודה בקנס הוא. דקיימא לו פלגא נזקא נקאס ונראה דהוה מצי למפרך אעד אחד דאין סכרא לומר שלא יחשבו כשמודה ואין רוצה לישבע ואף על גב דעל ידי העד בא עליו חיוב דין אלא הפשוט יותר נקט:

היבא דבדק צור ושחט בו דעבריה פוען סקילה
אבל היבא דשחטיה בספין לא אמרי אטו ספין
כתיבא באורייתא והתנן השחט במגל ליה בצור
והנהיג שחיטתו פשרה והשתא נפקא ליה אסור
אכילה ואיסור הנהא מלא יאכל את פשוו בעל
השור נקי למה לי להנאת עורו דסלקא דעתך אמניא
פשוו הוא דאסור בהנאה אבל עורו נשתיי בהנאה
קמשמע לן בעל השור נקי ולהנהיג תנאי דמפקין
ליה להאי בעל השור נקי לדרשה אורינא [פרבעינן
למימר קמזן הנאת עורו מנא להו נפקא להו מאת
פשוו את הפשל לכשוו מאי ניהו עורו והאי תנא
את לא דריש דתנאי שמעון העמסוני ואמרי ליה
נחמיה העמסוני היה דורש כל אתון שבתורה פיון
שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמודיו
רבי כל אתון שדרשת מה תהא עליהן אמר להם
כשם שקבלתי שכר על הדרשה פך קבלתי שכר על
הפרישה עד שכא ר' עקיבא ולימוד את ה' אלהיך
תירא לרבות תלמודי כחמים : ת"ו ובעל השור נקי
רבי אליעזר אומר נקי מחצי כופר אמר לו ר' עקיבא והלא הוא עצמו אין משתלם אלא
מגופו הביארו לבית דין וישלם לך אמר לו רבי אליעזר פך אני בעיניך שדיני בזה שתייב
מיתה אין דיני אלא כשהמית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים על פי בעלים
מודה בקנס הוא קסבר כופרא כפרה תניא אידך אמר לו רבי אליעזר עקיבא פך אני
בעיניך שדיני בזה שתייב מיתה אין דיני אלא כמתפונן להרוג את הפהמה והרג את האדם
למצרי והרג ישראל לנפלים והרג בן קמיא הי אמר ליה ברישא רב פהנא כושמיה דרבא
אמר מתפונן אמר ליה ברישא רב טיבוימי כושמיה דרבא אמר המית אמר ליה ברישא
רב פהנא כושמיה דרבא אמר מתפונן אמר ליה ברישא משל לצנייד ששוולה דנים מן הים

מחצי
 משבח

מחצי
 משבח

וַיִּמְאָר רבי עקיבא לנפשית. ולא בעי למימר שלא היה יודע אותם תירוצים וכשארם לו רבי אליעזר בקבל דפשות לו לא נקמרא דמסקמא היה יודע ומה שלא היה חושש משום דאית ליה דרבה דאי אין השור בסקילה אין העבלים משלמים כופר ואית דחלמא אם כופר לא ליה עבד ורשם עבד ורשם ורש' בין ולא דריש אם כופר כ"ש ולא דריש אם עבד כדמוכח לקמן: **אָלָא** אמר רב אסי כו. וא"ת ומה דחוק לתרץ גימא דגם ר"ל היה יודע וסבר אותו תירוצו שהשיב לו ר"ל וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרניא דאמר עבד אקום וחסותו ר"ל דגבי טעם דקדם וחסותו שייך לומר הכי שאינו טעם טוב בדרישית לעיל אָלָא טעם דרמית על פי עד אחר וגבי טעמא דנתפוז לא שייך למימר דלמא אית ליה טעמא אחרניא דקמיים חשבון

הו וליבא למפרך מעליהו מידי: **וְעֵבֶר** יפה קלע נתון ר"ל. א"יג' דהוה ק' אין נתון אלא שלשים מי"מ כיון שנתון קצבה שלשים אפי' שאי טעמא אחרניא קלע לא ויתר שלעולם הקצבה עומדת א"כ גם כשהשור אין שוקה ליום קומתו:

מָה כשחייבין זו חורין חלקתה בין הם למועד. וביקראו זו מוכרין דר"ע לא קבל תשובה דריא דקא לא דריש רבי נקי מוזני כופר ואפילו הכי פוטר כאן בתם הוינו משום דכי לא מיתניב סקילה פשיטא דפטור מכופר: **לָקְוֵי** מדמי עבד. פירוש משלמים שאין שוק ויש מפרשים דאפילו דמים לא משלם ור"ש קנס:

וְהָיָה ליה ראי. אף על גב דבש נוחלי' (כ"ב דף ק"ג) דריש דאין הבעל נוטל כרואי בכמותן מקרא אחרניא דהיינו לא נפקא דרבה אמנאי דשאני כופר דלעולם הוי ראי ולא אתי מניה שאר ראי וכופר נמי לא נפקי מהתם דהתם בירושל' שפלה אלא מיתת האשה אין הבעל נוטל כרואי אבל כרואי דמתני' נעשה החבלה שהכופר לא על דהוה איתניא דנוטל: **נִוְתָן** נוק וצער לאשה. נקט נוק וצער לפי שגירות היא המשמעותית יותר וגם נפתחין דמיה כשמפלת ע"י הבעא אשתו שילדת כמותה אבל ריפוי ושבת אשתו מילתא הוא שאין צריכה ריפוי וגם איתא מתבטלת יותר ממלאכה משאר יולדת ובהו היה סופה חסדל ואית' ובושת מי'ט לא חשיב ר"ל נתפוזן לכישי' הוה פטור לרש בהחובל (למקד דף פו) ומידי דנתפוזן להבות

חבירו והנה האשה בפשיטה דקרא: **הַיְתָה** שפחה ונשתחררה ואי גזירת הבה. פ"ה נתעברת מן הגר ומן המשתחרר וכו' משמע בהפך (למקד דף מט) דקאמר רבא שני אלא שתכל בהם בחי הגר ואין לומר כרביא שנתעברה בעודה שפחה ואין לבעול כלום דשל אהן גינהו ועבשי' ונשתחררה כדמשמע לישנא דהיתבה שפחה דהא בתורה (שב משמע כפ"ה) והא דנקט היתה שפחה ונשתחררה ולא נקט היתה משותרת משום דע"כ כשאין לה גנים קאמר ולהכי נקט ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב והו' לישראלית שנואה לגר ומת הוה פטור דהא דמי ולדות לבעלה והא דנקט שפחה וגזירת משום דאורחא דמילתא כן וסתם משותרתת נשואה למשחרר וסתמא גזירת לגר.

גרשמה

וַיִּמְאָר ר"ע לנפשית. כדאקשי ליה לר' אליעזר לעיל: **כְּשֶׁקָדַם** בעליו וחסותו. קודם שנגמר דינו אצטרף ליה קרא למפסרתיה: **אִי** הכי. אמאי מותיב ר"ע לרבי אליעזר לעיל הביאור לב"ד ולא אסיק אדעתיה דמצי לשנויי ליה כשקדם וחסותו אי לית ליה טעמא אחרניא: **אָמַר** לר' ר' אליעזר שקדם וחסותו לא אצטרף ליה קרא לעיל: **וְהָיָה** ליה עבד ורשם עבד ורש' בין ולא דריש אם עבד למפסרתיה מכופר: **דְּשׁוּר** לאו בר קטלא הוא ככל ואי לא מיטעיה הנה אמנאי עיקר חיובו כופר הוא: **אָבָל** תמו. דשור בר קטלא הוא תחילת דינו נפטריה ונהו אמנאי עיקר חיובו וחסותו דאיכא למימר הביאור לב"ד הילכך פי קדים וחסותו נמי כלא קרא מיטבר ולא צריך קרא: **לְרִ"ע** נמי ודאי הכי הוא. קושטא היא: **נִשְׁלַם** דמי **עֵבֶר** מעליהו. ואע"ג דמוטלי דרא לא גבי חבלת אדם אין תורת תם עליו ואינו נפטר בטענת הביאור לב"ד כמת רחמנא נקי: **וְהָא** תביריה רבי עקיבא לוייהו. דאשמעינן בהדיא דאין משתלם אלא מוטפו ואפתי יבכא למימר הביאור לב"ד: **הַיְתָה** חייבין כמת רחמנא נקי: **וְהָא** תביריה רבי חזאי וחסיתני עבד. לגבי מועד. חלקת בין בין תם למועד. דמועד משלם כופר ותם פטור שאינו נתון אלא שלשים. אפילו שוק ק' מנה ותיבת איש וכו'. במועד תביב: **נְקוּי** לירישיה. ולא לבעלה: **וַיְהִי** איתיה. ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו וכו'. שארו זו אשתו והא ליבא למימר דלידידה ניתיב וירשה ידידה דהא ממשפתו כתיב אלא ח"ק ונתתם לו נחלתו לקרוב אליו ממשפתו ושאריו שהיא אשתו הוא יורש אותה: **לֹא** אמר ר"ע. נוקיה לירישיה: **אָלָא** בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתתה. הילכך לא זכתה בו מחיים: **וְהָיָה** ליה ראי. ולא מחוק וקמיא לן בש נוחלי' (כ"ב דף ק"ג) דאין הבעל יורש את אשתו כרואי כלוא לאחר מיתתה בכמותן כל מחיים: **פֹּאֵי** מעמא. אין כופר משתלם אלא לאחר מיתת אע"ג דכתביב ותיבת דכיון שאמדתו למיתת אשתו משתלם מחיים: **כּוּ**]. שור אינו בסקילה עד שימתת והניק דכתביב ותיבת איש והשור יסקל ודמי ולדות לפעל. התורה זכתה לו דכתביב בעל האשה (שמות כא): **וְהָיָה** האשה נתנת לירישיה. נוק וצער. היתה שפחה ונשתחררה כו' כלומר היתה משותרתת מעוברת ממשותרה:

וַיִּמְאָר רבי עקיבא לנפשית והלא עצמו אין מושלתם אלא כגופו הביאור לבית דין וישלם לך אמר רב שמואל בר רב יצחק כשקדם בעליו וחסותו מהו דתימא לישתלם מצינה קמ"ל הואיל ובר קטלא הוא אע"ג דשחטויה לא לישתלם מצינה אי הכי לרבי אליעזר נמי כשקדם וחסותו ה"ו וסבר דלמא אית ליה טעמא אחרניא דעדיף וחסותו אמר ליה ורבי אליעזר נמי לישני ליה שקדם וחסותו אמר ליה התם הוא דנתפוזן להרוג את הבתהמה והרג את האדם דשור לאו בר קטלא הוא ככל דס"ד אמנאי ניתניב אצטרף קרא למעומו אבל הכא דמעיקרא בר קטלא הנה לא צריך קרא אע"ג דשחטויה ור"ע נמי ודאי הכי הנה אלא אמר רב אפי' האי מילתא מפי דגברא רבה שמעו לי ומונו רבי יוסי ברבי חנינא סלקא דעתך אמנאי הואיל ואמר ר"ע אף תם שחבל באדם משלם כמותו נוק שלם משתלם נמי [דמי עבד] מעליה

כתב רחמנא בעל השור נקי אמר ליה רבי זורא לרב אפי' והא תביריה ר"ע לנזויה דתניא ר"ע אומר יכול ישלם מן העלייה ת"ל כמשפט הוה ועשה לו כגופו משלם ואינו משלם מן העלייה אלא אמר רבא אצטרף ס"ד אמנאי הואיל וכתמריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים נתון שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים משתלם נמי דמי עבד מן העלייה כתב רחמנא בעל השור נקי מניא פותיה דרבא בעל השור נקי ר"ע אומר נקי מדמי עבד והלא דין הוא הואיל ותיב בעבד ותיב כן חורין מה פשתיב כן חורין חלקתה בו בין תם למועד אף פשתיב בעבד נתלק בו בין תם

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

למועד ועוד ק"ו ומה דין חורין שנתן כל שווי חלקתה בו בין תם למועד עבד שאינו נתון אלא שלשים אינו דין שנהלוק בו בין תם למועד לא מחומריני בעבד יותר מכן חורין שכן חורין יפה סלע נתון סלע שלשים ועבד יפה סלע נתון שלשים יכול יהא תיב ת"ל בעל השור נקי מדמי עבד: **תנו** רבנן והמית איש או אשה אמר ר"ע וכי מה בא זה ללמדנו אם לחיוב על האשה פאשי הרי כבר נאמר כי ינח שור את איש או את אשה אלא תחויש אשה לאיש מה איש נקוו לירישיו אף אשה נוקיה לירישיה וכבר ר"ע לא ורית לה בעל והתניא וירש אותה מפאן שהבעל יורש את אשתו דברי ר"ע אמר ריש לקיש לא אמר אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והנהו ראי ואין משתלם אמר קרא והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו ובנקוין לא אמר ר"ע והתניא הפה את האשה ויצאו ילדיה נתון נוק וצער לאשה ודמי ולדות לבעל אין הבעל נתון לירישיו אין האשה נתנת לירישיה היתה שפחה ונשתחררה

בבא קמא. שור שנגח – פרק רביעי דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ) – תוספות

או ג'ורת. מעוברת מגר ומתו שנינים פטור מן הכל שהוא קודם הוואלי ואין לה יורשין כל הקודם בשלה וכה הוה שישנו בידו קודם לכל אדם אבל ישראלית מעוברת מישרלא אפילו אין להם בנים יש לה יורשין לירש חלקה יש לו יורשין לירש חלקו ודוקא נשתחררה קודם חלקה אבל היתה שפחה בשתכלה בה חביב בכל אפילו ברמי וקלות ותנו

גְרוּשָׁה נמי תפלוז בדמי וקלות. דקס"ד ולא אקרי בעל הַאִשָּׁה אלא כשהאשה תחתיו וק"ס דמאי פריך דתפלוז בדמי וקלות אטו וקלות עררי נניחו דבקה בהו דחבי פריך לקמן (דף מט.) דבעל גופיה לא וכה ובי לא לאו דאשבתך דוכי ליה רחמנא ולאשה לא אשבתך דוכי

אֶפְלוּיָא בא עליה בנות. בירושלמי בעי ר"ע בא על אמו בא על אחותו וכול אף הוא בעל התירון ת"ל בעל אחותו שראוי לקרות בעל וצאו אלו שאינם ראוים לקרות בעל.

וְנוֹקְמָה לרבה כגון שגבו מעות. הוה מצי למימר לרבה אליבא דנפשיה לוקמיה בין גבבו מעות בין גבבו קרקע דבסוף גט פטוט (כ"ב דף שאינם ראוים לקרות בעל) אפילו גבו קרקע אין לו דשעבודא לא דאורייתא אלא לא חש לדקרוק כל כך ולהתיר שיהיה פריך לנפשוהי הדיא דשעבודא לא דאורייתא אמתהיא דבגבו קרקע יש לו ולת"צ. **וְלִרְבִּי** תנן שגבו קרקע. פי' כגון שגבו נמי קרקע ולא בא למעטוי מעות דהא דחשיב התם ר"נ מעות כמתחוקין היינו גבי מלוא כדפ"ה משיח דודי יהיב וזוהי שקיל גבי אדם שיקר האי שקטא ור"י מפרש לפי שדורך גבי אדם לפצוע מעות חשיב ר"נ מעות מתחוקים. **אמר** רבה שור שהמית בין חורין. בר"ע ס"ל דלראי ודאי חייב כדאמרין לעיל ואינו דחיקי סבר דאפילו ר"ע מודה דחייב כופר מועד שלא בכונה מאם כופר לרבות שלא בכונה והא דאצטרף היה לר"ע לאוקמי בעל השור נקי לזמי עבד ולא בעי לאוקמי נקי לחצי כופר שלא בכונה היינו משיח ומזאם כופר לא מרביץ אלא דבשלא בכונה מחייב כבכונה והיינו דוקא מועד דמתחייב ע"פ עדים בכונה אבל תם ע"פ עדים ליבא כופר בכונה משום דהביארו חכמינו וישלם לך שלא בכונה נמי או ע"פ עצמו ליבא ליבא כופר ולחכי פריך שפיר ר"י ולר"א אפילו לאבי דמכח הביאור לכ"ד וישלם לך יש לפטורי אפילו שלא בכונה בלא קרא דחיקי

או ג'ורת וכה אמר רבה בגרושה וכן אמר ר"נ בגרושה אמרי גרושה נמי תפלוז בדמי וקלות אמר רב פפא התורה ופתה דמי וקלות לבעל אפילו בא עליה בנות מאי מעמא אמר קרא פאשר ישת עליו בעל האשה ונוקמה לרבה כגון שגבו מעות ולר"נ כגון שגבו קרקע דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ור"נ אמר גבו מעות יש לו גבו קרקע אין לו אמרי הני מילי לבגוי מערבא אליבא דרבנן פי קאמרי אמר רבבי אמר ר"ש בן לקיש שור שהמית את העבד שלא בכונה פטור משלשים שאלים שגאמרי כסף שלשים שקלים ותו לאדוניו והשור יסקל כל זמן שהשור בסקילה תבעלים משלמין שלשים שקלים אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין שלשים שקלים אמר רבה שור שהמית בן חורין שלא בכונה פטור מכופר שגאמר השור יסקל וגם בעליו וימת אם כופר וישת עליו כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין בעלים משלמין כופר אותיביה אבי המית שורי את פלוני או שורו של פלוני ה"ז משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר לא דמים אי דמים אימא סיפא המית שורי את עבדו של פלוני אינו משלם על פי עצמו ואי דמים אפוא לא אמר ליה תבילנא לשנויי לך רישא דמים וסיפא קנס מיהו שנוינא דחיקא לא משנינא לך אדרי ואדרי דמים מיהו

וכן (אמר) רבי יצחק ורבנן דאמר אבי כופר לרבות כופר שלא בכונה אפילו לר"ע נמי קאמר הכי בדפריין אבי ורב ושמואל דפליגי נמי לקמן (דף טו.) אמתני' דשור שהמית מתחבר בכותל כופר שלא בכונה נראה לר"י אליבא דר"ע פליגי והא דאיתותב רב מבריייתא דמיתאי תנאי כותיה דשמואל ותובתא דרב או תיובתא דרבה לגירסת רשב"י ל"ד דחשיב ליה נקרא תיובתא גמורה משום דאוריין כסיפא רבי יודקה ר"ש שהם תלמידי ר"ע כדאמרין בסנהדרין (דף פ"ה) ובכולן אליבא דר"ע וביבמות (דף ס"ב) נמי אמר ד שבא ר"ע אצל רבותניו שבדרום וקנה להם ור"א ס"ל דאיבא כופר שלא בכונה בלא ריבוי דאם כופר ולהכי אצטרף קרא דנקי למעטוי תם שלא בכונה מחצי כופר ואת"ל דמרבוחא דאם כופר נפקא ליה כופר שלא בכונה נמי לר"א צ"ל דבחר שקרא דפריך לא מרביץ מאם כופר שלא בכונה אלא חייב איבא כופר בכונה פליג איהו ר"ע:

מאי לאו כופר לא דמים. ואת' למי' (לעיל דף מ.) כופר דמי ניקמ מאי איבא בין דמים לכופר ונראה לר"י כגון שמת המזיק דאין כפרה לאור מיתה כמו חטאת ואשם דאין כאין לאחר מיתה אבל דמים משלם ולפי' תמורה שלא בכונה מבכונה וכהי נמי ש' חומרא אפרת שלא בכונה מבכונה למי' דבר' דמי מזיק דאפילו ש' התינוק שנת ויתר מן המזיק ועוד י"ל דנפקא מיתה בין דמים לכופר דמים: כול למחול וכופר אין כול: למחול ואי הוה פשיטא לן דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר וזה נ"מ נמי לקיא: **רישא** דמים וסיפא קנס. טימה מה תירוצו הוא ו'ח ואומר ר"י דמצי ליישב פירוש המשנה מן המית שור את פלוני וזי' ית משלם תשלומי החתוב כגון כופר על פי עצמו ומשלמו בחורר דמים אבל עבדו של פלוני תשלומי שחייבו החתוב דהיינו שלשים של עבד לעולם לא ישלם על פי עצמו:

אשור

שקיל דבעל בכבור ומיהו כופר אפילו ר"ע מודה דכריא הוא דהואלי ואין בו שום חיוב מחיים לא וחי כשבחא ושמיהא דמיהו ר"ג למי' מנערבא אליבא דרבנן פי קאמר הכא כרבי: שור שלא בכונה פטור מסקילה ברתנן כמתני' (לקמן דף מד.) נתפסין להרוג את הבתיה כ' ונלפינן לה בגמרא במית בעלים כר מיתה השור: אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר. ור"א דאמר לעיל (דף מא.) אין דמי אלא במתפסין להרוג כו' פליגי עליה דמריאצטרף קרא למפטרייה בתם שלא בכונה מכלל דמועד' שלא בכונה (בר כופר הוא ועוד מתניין בהדיא תנא לקמן דפליגי עליה דקתני מועד' שלא בכונה) פטור ממיתה ותיב ככופר ורבה אקרא סמיך ונוקמין למתני' דלקמן כותיה דהאי דקתני מתני' פטור מכופר מוסקיה קאמר. או שורו של פלוני. במועד אוקמנא פירקא קמא קתני מיתה המית שור את פלוני משלם ע"פ עצמו. **מאי** לאו כופר. ואע"י דאין השור בסקילה שפיר וקודה ואמרו כמיתה בעלים כר מיתה השור ואדם בהודאתו אינו נהרג: לא דמים. הא דקתני משלם לאו בחורר כופר ודיבעי כפרה דאפילו לא משלם נמי כנון אי לית ליה נכסי לאו בכלל עונש הוא דאין כופר בלא סקילה דשור אבל הכא דאית ליה נכסי ע"כ משלם דמים ולא ורעה מיתה מוקדן דאילו אפילו אע"ג דאינו בסקילה בעי לשלומי ליה פת דמיו ה"ז משלם דמיו ליתורשיה: אינו משלם ע"פ עצמו. דשלשים של עבד קנס ותו אין דמים. כלומר דמי ס"ד ש' תורת נוקן להיבא דסקליה וע"כ פי החי' דבן חורין כמקום שאין כופר משלם דמיו עבד נמי במקום שאין קנס משלם דמיו ואמאי קתני חילוי: שנוינא. תריא. בתרי טעמא:

מיהו

רבי יונה אמר רבי מיישא, וחד מן רבניו, חד מינהון אמר, זאת אומרת: שהפירות הטמאים – תיבין בביכורים. ותרנה אמר: מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין – פטור מתרומה גדולה.

הלכה ד' מתני' אתרוג שנה לאילן בשלשה דרכים, ולירק בדרך אחד. שנה לאילן, בערלה וברבעי ובשביעית. ולירק, שבשעת לקיטתו – עשורו; דברי רבן גמליאל.

רבי ליעזר אומר: שנה לאילן לכל דבר.

גמרא אם לאילן למה לירק, אם לירק למה לאילן? תפון אמרי: נכנס מששית לשביעית – הרי הוא לבעליו באילן, ופטור

[דף י' ע"א]

ממעשרות בירק. אמר לון רב המנונא: אמרין דבתרה, נכנס משביעית לשמינית – הרי הוא הבקר באילן, ותיב במעשרות בירק. והבקר תיב במעשרות? אמר רבי יוחנן: בשאר שני שבוע את מחלף בו בירק, ובשביעית את מחלף בו באילן.

היאך עבדא? מחמישית לששית – ששית. מששית לשביעית – ששית. נכנס מחמישית לששית ולשביעית. לקטן בששית – ששית. לקטן בשביעית – חמישית. נכנס מששית לשביעית לשמינית, לקטן בשמינית שמינית.

רבתינו חזרו ונמנו, אתרוג – בשעת לקיטתו עשורו למעשרות ולשביעית. רבי ירמיה, רבי אימי בשם רבי יוחנן, רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי: הכל מודין שראש השנה שלו בהמשה עשר בשבט.

רבי יוחנן שאל לרבי יונתן: בסדרן של שנים או בסדרן של תקופות? אמר ליה: בסדרן של שנים, ואפילו שנה מעוברת. מעשה ברבי עקיבה שלקט אתרוג ונהג עליו חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל.

למה לי אתרוג? אפילו שאר כל האילן! תני בחומרי רבן גמליאל וכוומרי רבי ליעזר.

ורבן גמליאל ורבי אליעזר לא מן בית הלל אינון הוו? אמר רבי יוסי בי רבי בון, תיפתר בשחנטא קודם להמשה עשר בשבט של שנייה, ונכנסה שלישית. על דעתיה דרבן גמליאל – עשורו עני. על דעתיה דרבי ליעזר – עשורו שני. מה עשה לז? קרא שם למעשר שני שבו, ופדייו ונתנו לעני.

הלכה ה' מתני' דם מחלקי שתים – שנה לדם בהמה להכשיר את הזרעים. דם השרץ – אין תיבין עליו:

גמרא רבי בא, רב הונא בשם רב: אם התרו בו – לוקה. והתנינן: דם השרץ – אין תיבין עליו. אמר רבי בא: אין תיבין עליו כרת. והתני: דם מהלכי שתיים שאין בו טמאה קלה, דם השרץ שאין בו טמאה חמורה!

אמר רבי הויא בר אדא: הדיא דתימור, בשהתרו בו משום דם. אבל אם התרו בו משום שקץ – לוקה.

הלכה ו'

מתני' כוי, יש בו דרכים שנה לחיה, ויש בו דרכים שנה לבהמה, ויש בו דרכים שנה לחיה ולא לבהמה.

ביצד שנה לחיה? דמו טעון כסוי כדם התיה. ואין שוחטים אותו ביום טוב. ואם שקמו – אין מכסים את דמו. וחלבו מטמא טמאת נבלה כחיה. ומטמאתו – בספק. ואין פודים בו פטר חמור.

ביצד שנה לבהמה? חלבו אסור כחלב הבהמה. ואין תיבים עליו כרת. ואינו נלקח בכסף מעשר לוכל בירושלים. ותיב בזרוע ובלתיים ובקובה. רבי לעזר פוטר, שהמוציא מחברו – עליו הראיה.

ביצד אינו שנה לחיה ולבהמה? אסור משום בלאים עם התיה ועם הבהמה. הפותב תיתו ובהמתו לבנו – לא כתב לו את הכוי.

אמר: "הריני נזיר שנה תיה ובהמה" – הרי זה נזיר. ושאר כל דרכיו – שוין לחיה ולבהמה. טעון שהיטה כנה וכנה. ומטמא משום נבלה, ומשום אבר מן החי כנה וכנה.

גמרא אינהו כוי?

[דף י" ע"ב]

אמר רבי לעזר: עז שעלה על גבי צבי, וצבי שעלה על גבי עיזה. ורפנין אמרינן: מין הוא עיקרו, ולא יכלו חכמים לעמוד עליו.

פדוי ככוי – חוזר ופודה בשנה. לפיכך אם מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה.

מתניתין דלא כרבי לעזר! דתני: רבי לעזר אומר: כוי – תיבים על חלבו אשם תלוי. מתניתין דלא כרב! דרב אמר: כל שאי אפשר לעמוד על ודאו – אין תיבין על ספיקו אשם תלוי. פתר לה, חלוקין על דברי רבי לעזר.

ואפילו בשעה שהיו לוקחים בהמה לכשר תאנה – אינו נלקח בכסף מעשר ליאכל בירושלים.

והתיב בזרוע ובלתיים ובקובה, רבי לעזר פוטר. רבי לעזר דו אמר, עכשיו הוא נסתפק לו, דו אמר פטור. ורפנין דינון מרין מין הוא עיקרו, אינון אמרינן: תיב.

מתניתין דלא ברביי דתנני הקדיש חיתנו ובהמתו, לא הקדיש את הבוי. רבי אומר: הקדיש את הבוי.

אמר: "תריני נזיר שנה תיה" – נזיר. "שנה בהמה" – נזיר. "שאינ זה תיה" – נזיר. "שאינ זה בהמה" – נזיר. "שנה תיה ובהמה" – נזיר. "שאינ זה לא תיה ולא בהמה" – נזיר.

רבי חגי בעי קומי רבי יוסי: למה לא תנינן הרובע ותנרבע ממינו חייב? אומר ליה: תניתה בסופה ושאר כל דרכיו שוין לתיה ולבהמה.

הדרן עלון התרומה והבכורים

פרק שלישי

הלכה א' מתני' ביצד מפרישין הבכורים? יורד אדם לתוך שדהו, ורואה תאנה שביפרת, אשכול שביפר, רמון שביפר – קושרן בגמי ואומר: "הרי אלו ביפרים". רבי שמעון אומר: אף על פי כן חוזר וקורא אותם ביכורים מאחר שיתקלו מן הקרקע.

גמרא ביצד מפרישים את הבכורים כו. על דעתיה דרבי שמעון לא קרא שם בתלוש – לא קדשו. אינו מדמעין, אין חייבים עליהן חומש. ואין לוקין עליהן חוץ לחומה.

מה טעמא דרבנן? (דברים כו) **ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה.** בשעת הבאה – פרי. הא בשעת הפרשה – אפילו בוסר אפילו פגין. על דעתיה דרבי שמעון? מה בשעת הבאה, פרי. אף בשעת הפרשה, פרי.

רבי זעירא בעי: ביכורי יחור, מהו שיתירו חנמו.

תני: הבכורים – אחד מששים. ראשית חגז – אחד מששים. תרומה ממאה – אחד

[דף י"א ע"א]

מששים. תני רבי ישמעאל: הבכורים – אחד מששים. פיאה – אחד מששים. ראשית חגז – אחד מששים. תרומה ממאה – אחד מששים. תרומה שאין בהננים מקפידין עליה – אחד מששים. מה אית לך? בגון תרומת הכליסין ותחרובין ושעורין שבאדום.

הלכה ב' מתני' ביצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבפעמד מתבנסות לעירו של מעמד ולנים ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים. ולמשכים הנה הממנה אומר, קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו.

גמרא כגון והויריב ומכיריו, ידעיה ומכיריו. וילינו בבית הכנסת! תנא רבי הלפתא בן שאול: מפני אהל טומאה.

בדרב הויו אומרים: (תהלים קכב) **שמחתי באמרים לי בית ה' גלף**. בירושלים היו אומרים: (שם) **עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם**. בחר הבית היו אומרים: (שם ק) **הללויה הללו אל בקדשו כו**. בעזרה היו אומרים: (שם) **כל הנשמה תהלל יה הללויה**.

הלכה ג' מתני' הקרובים מביאים בפורים תאנים וענבים. והרחוקים מביאין גרונרות וצימוקים. והשור הולף לפניהן, וקרנן מצופות זהב, ועטרה של זית בראשו. והחליל מכה לפניהן עד שהן מגיעין קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהן ועיטרו את בכוריהן.

הפחות והפגנים והגזברים יוצאים לקראתן. לפי כבוד הנכנסים הם יוצאים. כל בעלי אומניות שבירושלים היו עומדים בפניהם ושואלים בשלומן, ואומרים: "אחינו אנשי מקום פלוני, באתם לשלום".

גמרא עד היכן? עד פדי שהוא יכול לתרום מן המובחר. ביקש להביא דבילה, נאמר אם היתה קעילית מביא. אם היתה בוצרית, אינו מביא.

פשיטא שהוא מקריב. רבי אימי אמר: מקריב שלמים. רב אמר: מקניצין בהן את המזבחה. רבי זעירא בעי: יחיד שנתעצל ולא בא, מביא גדי וקרנן מצופות כסף?

ועטרה של זית בראשו. שהוא ממין שבועה. תני: מי שהיו לו בכורים גרונרות – הנה מעטרן תאנים. וצימוקים – הנה מעטרן ענבים.

וכי יש קטון ונדול בישראל? אלא ביני מתניתין, באוכלוסין, לפי רוב נכנסין היו יוצאין. ולא בן תני: **תקום והדרת**, מה קימה שאין בה חסרון ביס, אף הידור שאין בה חסרון ביס! שנייא היא הכא, שהיא אחת לקיצים.

רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי הונא בר תיבא, בוא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוות. שמפני זמן איז עומדין, ומפני עושי מצוות, עומדין.

אמר רבי יוסי בי רבי בון, אילין דקנימין מן קומי מיתא, לא מן קומי מיתא אינון קנימין לון, אלא מן קומי אילין דגמלים ליה חסד.

עד כמה אדם צריך לעמוד מפני זמן? שמעון בר בא בשם רבי יוחנן: פעמים ביום. רבי לעזר אמר: פעם אחת ביום. לא בן תני, רבי שמעון בן אלעזר אמר: מניין לזמן שלא יטריח, תלמוד לומר (ויקרא טו) **זמן ויראת מאלהיך אני ה'**. על דעתיה דרבי יוחנן ניהא.

[דף י"א ע"ב]

על דעתיה דרבי לעזר, לא יקום כל עיקר! רבי יעקב בר אחא בשם רבי לעזר: דלא ייחמי סיעתא דסבין ועבר קומיהון בגין דיקומון לון מן קומוי.

בשם שחזן תלוקין פאן, כך הן תלוקין בשאילת שלום.

רבי תוקיה, רבי חנינה בריה דרבי אבהו בשם רבי אבדוקא דמן חיפה: לזון – ארבע אמות. עבר – ישב לו.

בתן גדול – משווא רואהו, ועד שהוא נכסה מפניו. מה טעמא? (שמות לג) **וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֱהָל יְקוּמוּ כָּל הָעָם וְגו'.**

תרין אמוראים. חד אמר לשבת, וחד אמר לגנאי. מאן דאמר לשבת, מיחמי צדיקא ומזבי, ומאן דאמר לגנאי, חזי שאקי, חזי פרעין. אכיל מן יהודאי, שתי מן יהודאי. כל מדליה מן יהודאי.

ארון – פניו כלפי העם. והכהנים – כלפי העם. וישראל – פניהן כלפי הקודש. אמר רבי לעזר: אין התורה עומדת מפני בנה. שמואל אמר: אין עומדין מפני חבר.

רבי הילא, רבי יעקב בר אידי הוון יתיבין. עבר שמואל בר בא, וקמו לון מן קומוי. אמר לון: תרתוי גבכון. תדא שאיני זקן, ותדא שאין התורה עומדת מפני בנה.

אמר רבי ועירא: רבי אחא מפסיק וקאים, דו חישב כהדין תנניא דתני: בותבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפילה. רבי חנניה בן עקיבה אומר, בשם שמופסיקין לקרית שמע – כך מפסיקין לתפילה ולתפילין ולשאר מצותיה של תורה.

תוקיה ברי תייר רבה, מן דתוה לעי באורייתא כל צורכיה, תוה אזיל ויתבי ליה קומי בית וועדא, בגין מיחמי סבין ומיקם ליה מן קומיהון.

יהודה בר תייר תוה יליף סליק ושאל בשלמיה דרבי ינאי חמוה מערב שבת לערב שבת. ותוה יתיב ליה על אתר תלי בגין מיחמיניה ומקום ליה מן קומוי. אמרין ליה תלמידוי, לא בן אילפן רבי, לזון ארבע אמות! אמר לון: אין ושיבך לפני סיני.

חד זמן עני מסיק, אמר: לית איפשר דיהודה ברי משני מנהגיה. אמר לית אפשר דלא נגיעון ויסורין בתהוה גופא צדיקא. מסתברא שאין לנו יהודה ברי.

רבי מאיר חמי אפילו סב עם הארץ, ומקום ליה מן קומוי. ואמר, לא מגן מאריך ימים. רבי חנינה מחי מאן דלא קאים מקומוי, ותוה אמר ליה: מי בעיתה מבבולת דאורייתא?

אמר רבי סימון: אמר תקדוש ברוך הוא, מפני שיבה תקום והדרת פני זמן ויראת מאלהיך
אני ה'. אני הוא שקיימתי עמידת זמן תחילה.

בשהנשיא נכנס – כל העם עומדין מפניו, ואין רשות לאחד מהן לישב עד שיאמר להן שבו. אב
בית דין שנכנס – עושין לו שורות. רצה נכנס בזה, רצה נכנס בזה.

הכם שנכנס – אחד עומד ואחד יושב, אחד עומד ואחד יושב, עד שמונע וישוב לו במקומו.

רבי מאיר תודה יליף סלק לבית וועדא, והוון כל עמא חמיין ליה וקיימוין ליה מן קומוי, פד שמעון
ההו תנניא תני, בעון למיעבד ליה בזה, בעם ונפק ליה. אמר לון: שמעתי שמעלין בבודש ולא
מורדין.

רבי זעירא הוון בעיין ממניתיה ולא בעי מקבל עלוי. פד שמע ההו תנניא תני: הכם הוון נשיא
גדולה מכפרת, קביל עלוי ממניתיה.

הכם, (ויקרא יט) מפני שיבה תקום והדרת פני זמן. מה כתיב בתריה? (שם) וכי יגור אהך גר
בארצכם לא תונו אותו. מה הגר מוחלין לו על כל עונותיו, אף הכם שנתמנה מוחלין לו על כל
עונותיו.

ההו, (בראשית כח) וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל. וכי מחלת שמה, והלא
בשמת שמה! אלא שנמחלו לו כל עונותיו.

נשיא, (שמואל א יג) בן שנה שאול במלכו. וכי בן שנה היה? אלא שנמחלו לו כל עונותיו פתינוק
בן שנה.

רבי מנא מיקיל לאילין דמיתמניי בכסף. רבי אימי קרא עליהון (שמות כ) אלהי כסף ואלהי זהב
לא תעשו לכם. אמר רבי יאשיה: ומלית שעליו – במרדעת של חמור.

אמר רבי שיינ: זה שהוא מתמני בכסף – אין עומדין מפניו, ואין קורין אותו רבי, והמלית שעליו
במרדעת של חמור.

רבי זעירא וחד מן רבנן הוון יתיבין. עבר חד מן אילין דמיתמניי בכסף. אמר יתיה דמן רבנין לרבי
זעירא, נעביד נפשן תניי ולא ניקום לון מקומי.

תירגם יעקב איש כפר נבוריא (חבוקו ב) הוי אמר לעין הקיצה, עורי לאבן דומם הוא יורה. וידע
הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף! לא בכספייא איתמני?

וקל רוח אין בקרבו, לא חכים כלום! הוי אוקרים בעיתון ממנייה וה' בהיכל קדשו. הא רבי
יצחק בר לעזר בכנישתא מדרתא דמיקרין.

רבי אמי שאל לרבי סימון: שמעית שמומנין זקנים בחוץ לארץ? אמר ליה: שמעתי שאין מומנין זקנים בחוצה לארץ.

אמר רבי לוי: ולא מקרא מלא הוא (יחזקאל ו) "בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם". הא כל ושיבה שלף לא יהא אלא על אדמתך.

רבנין דקיסרין אמרין: מומנין זקנים בחוץ לארץ על מנת לחזור.

רבי יצחק בר נחמן הוה בעצה, ומנוניה על מנת לחזור. רבי זמנא הוה בצור, ומנוניה על מנת לחזור.

אוף רבי יונה הוה בפיתקא ולא קביל עליו מתמניה, אמר עד זמן דמיתמני רבי ומינא רביה. אמר רבי חמא: יהודה בן טיטוס הוה ברומי ומנוניה על מנת דיתחזור.

שמעון בר ווא הוה בדמסקוס, איתמנין דקיון מיניה והוא לא

[דף י"ב ע"א]

איתמני.

שמעון בר ווא הוה בקי במרגליתא בכל מילה ולא הוה ליה עיגול מיכליה, והוה רבי יוחנן קרי עלוי (קהלת ט, יא) וגם לא לחכמים לחם. אמר, כל מי שאינו מכיר מעשיו של אברהם, יכיר מעשה אבותיו של זה.

שמעון בר ווא הוה בדמסקוס, ושלח ליה רבי אבהו דדא איגרא ויהב ליה מן סיבתיה בגוה בגין אילין סבתא קום אתהלף לארעא דישראל. מי יגלה עפר מעיניך רבי יוחנן, אבהו ריגולתיה איתמני. שמעון דמעפריא לא איתמני.

הלכה ד' מתני' תהליל מכה לפניהם עד שהן מוציעין להר הבית. הגיעו להר הבית, אפלו אנריפם תפלה נוטל הפל על כתפו ונכנס, עד שהוא מוציע לעזרה, ודברו תלויים בשיר (תהלים ל, ב) **ארוממו יי בי דליתני ולא שמחת איבי לי.**

הגוזלות שעל גבי הפלים, היו עלולות. ומה שבגדם, נותנין לפניהם.

עודנו הפל על כתפו, קורא מהגדתי היום לוי אלהיך, עד שהוא גומר כל הפרשה. רבי יהודה: אמר עד ארמי אבד אבי. הגיע לארמי אבד אבי, מוריד את הפל מן כתפו ואוחזו בשפתותיו, וכחן מניח את ידו תחתיו ומניפו, מארמי אבד אבי עד שהוא קורא את כל הפרשה, ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא.

בראשונה, כל מי שהוא יודע לקרות – קורא, וכל מי שאינו יודע לקרות – מקרינ לפניו. נמנעו מלהביא. התקינו שיהו מקרינ את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע.

העשירים מביאין בפניהם בקלות של כסף ושל זהב, והעניים מביאין אותן בסלי נצרים של ערבה קלופים. והסלים והבפורים ניתנין לפתנים.

גמרא רב הונא אומר: ביני מתניתאי, ולקח הבהן הטנא מידד, ואחר כך ודברו הלויים בשיר. אית תניי תני מחלק, כדי לסמוך מתנה למתנה.

תני רבי יוסי: לא היו נותנין את הגוזלות על גבי הסליו שלא ינבלו הביבורין, אלא תולח אותן חוץ לסלים.

תני חד סב קומי רבי זעירא: חוזר להגדתי היום. וכי יש אדם מגיד וחוזר ומגיד? קיימונה כבר הגדתי.

רבי הונא בעי: הנחה מהו שתתיר למחוסרי זמן? אומר רבי מתתיה, הדיא דתימר בשקור ונטלן, אכל אם היו במקומן – בהניחון חן.

רבי יונה בעי: הניחון בליחה. תניא, מניחון בקרן דרומית מערבית לפני ה'. יכול במערב? תלמוד לומר אל פני המזבח. אי לפני המזבח, יכול בדרום? תלמוד לומר לפני ה'. הא ביצד? מגישן על קרן דרומית מערבית, ומניחה בדרומה של קרן.

תני: אין ענייה אלא מפי אחר. ולא עוד אלא שפמכו למקרא וענית ואמרת. רבי יונה בעי: מהו להביאן בתמחויין של כסף? רבי יונה ורבי ירמיה חד אמר מהור

[דף י"ב ע"ב]

מנא. וחרנה אמר מהור פטירין עם ירקונין דאת אמר פטירין עם מרורין. ולא ידעינן מאן אמר דא ומאן אמר דא. מן מה דאמר רבי יונה: מהו להביאן בתמחויין של כסף, הוי הוא דאמר דמהור מנא די אמר סלה. דרבי פנחס אומר: מהור פטירין בני תורין די אמר תורין ובני תורין.

הלכה ה' מתני' רבי שמעון בן גנס אומר: מעטרים את הבפורים חוץ משבעת המינין. רבי עקיבה אומר: אין מעטרין את הבפורין אלא משבעת המינין.

רבי שמעון אומר: שלש מדות בבפורים: תוספת בפורים, ותוספת בפורים, ועישור הבפורים. תוספת הבפורים – מין במינו. ועישור הבפורים – מין בשאינו מינו. תוספת הבפורים – נאכלת בטרהרה, ופטורה מן הדמאי. ועישור בפורים – חייב בדמאי.

גמרא אמר רבי יוסי: כל עמא מודו שמעטרוין את הביפורים מהויז לארץ, שאין בני אדם טועין שמביאים ביפורים מהויז לארץ. מה פליגי? בעמון ומואב. מאן דאמר מעטרוין את הביפורים, הויז משבעת המינים – מעטרוין את הביפורים מעמון ומואב. מאן דאמר אין מעטרוין אלא משבעת המינים – אין מעטרוין את הביפורים מעמון ומואב.

אמר רבי מנא: כל עמא מודו שאין מעטרוין את הביפורים מעמון ומואב, שבגני אדם טועין לומר שמביאים הביפורים מעמון ומואב. מה פליגי? בהוצה לארץ. מאן דאמר מעטרוין את הביפורין הויז משבעת המינים – מעטרוין את הביפורים מהויז לארץ. מאן דאמר אין מעטרוין את הביפורים אלא משבעת המינים – אין מעטרוין את הביפורים מהויז לארץ.

ועיטור הביפורים וכו'. תניא: הביפורים מצוה להביאן בשבעה בלים. ואם הביאן בכלי אחד – יצא. כיצד הוא עושה? נותן שעורים מלמטה ודבר אחר על גביהו, היטין על גביהו, ודבר אחר על גביהו. תקמרים על גביהו, ודבר אחר על גביהו. רימונים על גביהו, ודבר אחר על גביהו. תאינים על גביהו, ודבר אחר על גביהו. זיתים על גביהו, ודבר אחר על גביהו. למעלה מהן ענבים, ומקוף עליהן אשכול של ענבים מבחויץ.

ולא היו עולים יחידים יחידים, אלא פלכים פלכים, ולא היו מהלכים כל היום כולו, אלא שתי ידות ביום.

חזני בית הכנסת עולין עמהן ולנים ברחובה של עיר. ולא היו נכנסים לבתים מפני אהל הטומאה. וטעונים עולה ושלמים. ולא היו מתעסקים בחזירתו כדרך שמתעסקים בהליכתם. תני: ופטורה מן הודאי ומן הדמאי.

הלכה ו' מתני' אימתי אמרו "תוספת הביפורים בביפורים"? בזמן שהיא באה מן הארץ. ואם אינה באה מן הארץ – אינה בביפורים.

ולמה אמרו "הביפורים בנכסי כהן"? שהיא קונה מהם עבדים ומרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נוטלן בחובו, והאשה בכתובתה. וספר תורה.

[דף י"ג ע"א]

רבי יהודה אומר: אין נותנים אותן אלא לחבר בטובה. וחכמים אומרים: נותנין אותם לאנשי המשמר והן מחלקין ביניהן כקדשי המקדש.

גמרא רבי יוסי בשם רבי תייה בר ווא: שאלו רבן שמעון בן גמליאל: מהו שימפור אדם ספר תורה לישא אשה? אמר לון, אין לתמוד תורה? אמר לון, אין. מפני תינו? ולא אנכיבון.

רבי יונה בשם רבי חייה בר רוא: שאילו את רבן שמעון בן גמליאל, מהו שימבור אדם ספר תורה לישא אשה? אמר לון: אין. לתלמוד תורה? אמר לון: אין. מפני חייה, לא שאלון ולא אגבון.

על דעתיה דרבי יונה ניהא, לא שאלון ולא אגבון. על דעתיה דרבי יוסי, אין שאלון ליה, ולמה לא אגבון? כי אתא רבי חנניה, רבי פינחס, רבי יהונן בשם רבן שמעון בן גמליאל: מוכר הוא אדם לישא אשה ולתלמוד תורה, וכל שכן מפני חייה.

תני: המדיר את בנו לתלמוד תורה – מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יונתן: אף לוקח לו תפציו מן השוק. מה פליגי? כאן באיש, כאן באשה. אם היה אדם מסויים – עשו אותו באשה.

מעשה באדם אחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה ובא מעשה לפני רבי יוסי בן חלפתא והתיר לו למלאות חבית של מים ולהדליק לו את הנר.

תני: המוכר ספר תורה של אביו – אינו רואה סימן ברכה לעולם. וכל המקיים ספר תורה בתוך ביתו – עליו הכתוב אומר (תהלים קיב) **הזן ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד.**

הדרן עלה ביצד מפרישין

וסלקא לה מסכתא דביכורים וסידרא דזרעים ברחמי דשמאי

הדרן עלה מסכת בכורים, והדרן עלן. דעמן עלה מסכת בכורים, ודעתך עלן. לא נתנשי מנה מסכת בכורים, ולא תתנשי מנה, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי: (ג' פעמים)

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אמנותנו בעולם הזה, ותהא עמנו לעולם הבא.

חנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא, אחאי בר פפא, אבא מרי בר פפא, רפרם בר פפא, רכיש בר פפא, סורחב בר פפא, אדא בר פפא, דרו בר פפא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיסות עמך בית ישראל, ונהיה כלנו אנהו וצאצאיו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך:

מאבי תחכמי מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך, למען לא אבוש: לעולם לא אשכח פקודיך, כי כם חייתי: ברוך אתה יי, למדיני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים וקבלים שחר והם עמלים ואינם מקבלים שחר. אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת, שאנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו וימיהם, ואני אכטח בדך.

יהי רצון מלפניך יי אלהי, בשם שעזרתני לסיים מסכת בכורים, בן מערני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, לתלמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי ולזרעי, שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי, בהתהללך בנתה אתך, בשבךך תשמור עליך, ונקיזות היא תשיחך: פי בי ירבו גמיר, ויוסיפו לך שנות חיים: אורך ימים בימינה, בשמאלה עשר וקבוד: יי עז לעמו יתן, יי ברוך את עמו בשלום:

מִסְכֵּת שֵׁבֶת

פָּרֵק ראשון

[דף א' ע"א]

יציאות השבת, שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ. באיזה צד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוף ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא – העני חייב, ובעל הבית פטור.

פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוף ידו של עני, או שנטל מתוכה והכניס – בעל הבית חייב, והעני פטור.

פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה, או שנתן לתוכה והוציא – שניהן פטורין. פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה, או שנתן לתוכה והכניס – שניהן פטורין:

גמרא מהו "שתיים שהן ארבע"? שתיים לחיוב ושתיים לפטור, או ארבע לחיוב וארבע לפטור? נישמענה מן הדא שבועות שתיים שהן ארבע. אמר רבי בא: תפון – פולחון לחיוב. ברם הכא חיוב ופטור אתינן מיתני. הדא אמרה ארבע לחיוב וארבע לפטור.

[דף א' ע"ב]

אמר רבי יוסי: מתניתא אמרה כן, שבועות שתיים שהן ארבע, לא לחיוב? ודכותה, יציאות השבת שתיים שהן ארבע – לחיוב.

והא תני: דלתות ההיכל – שנים שהן ארבע! אית לך למימר לא לחיוב ולא לפטור?

ניתני: שנים עשר פטור. לא אתינן מיתני אלא פטור שהוא בנגד חיוב.

אמר רבי חייא בר אבא: מהו תהן פטור דתנינן הכא? מותר.

אמר רבי יוסי: עני ועשיר – אחד הן, ומנו אותן חכמים שנים. תכנסה והוצאה – אחד הן, ומנו אותן חכמים שנים.

יציאות השבת. אין תכנסה בכלל? המוציא מרשות לרשות, אין תכנסה בכלל?

נישמענה מן הדא דמר רבי יסא בשם רבי יוחנן: תכנסה חצי גרונגרת והוציא חצי גרונגרת – חייב.

מניין שהוציאה קרוייה מלאכה? רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן שמע להן מן הדא: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. נמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגיזברים.

רבי חזקיה בשם רבי אילא: אפילו הכנסה את שמע מינה. כלשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגיזברין, כך נמנעו הגיזברין מלקבל מידן ולהכניס ללישבה.

רבי חזקיה בשם רבי אחא שמע בילהן מן הדין קרייא: לא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו.

רבי יסא בשם רבי יוחנן: הכנים חצי גרוגרת וחוציא חצי גרוגרת – חייב.

[דף ב' ע"א]

מה דמר רבי יוחנן, דלא פרכי יוסה. דתני: הוציא חצי גרוגרת, וחזר והוציא חצי גרוגרת, בהעלם אחד – חייב. בשני העלמות – פטור. רבי יוסי אמר: בעלם אחד ברשות אחד – חייב. בעלם אחד בשתי רשויות, או בשתי העלימות ברשות אחד – פטור.

ובשני, אילו הוציאה והוציאה – אינן מצטרפות פרכי יוסה, לא כל שבן הכנסה והוציאהו תוי, מה דמר רבי יוחנן – דלא פרכי יוסי.

אמר רבי אילא: לא סוף דבר שני פתחים פתוחים לשתי פלטימות. אלא אפילו פתוחין לפלטיא אחת. אוף רבי יוסי מודה.

דרבי יוסי מדמי רשויות להעלימות לחיוב. כמה דרבי יוסי מדמי רשויות להעלימות לפטור, כך מדמה רשויות להעלימות לחיוב. שאם הוציא בגרוגרת בפתח זה ובגרוגרת בפתח זה בעלם אחד – שפא אינו חייב שתיים?

אמר רבי יודן: רבי יוסי מדמי רשויות לאכילת פרסיום. שאם אכל חצי זית בתוך כדי אכילת פרסום הזה – שפא אינו פטור? אכל כמה זיתים בכמה פרסיום בעלם אחד – אינו חייב אלא אחת. רבנן דקיסרין אמרין: עד דאת מדמה לה לחלבים, דמינה לשבת. שאם ארג חוט אחד בתוך בגד זה, וחוט אחד בתוך בגד זה – שפא אינו פטור. ארג כמה חוטין בכמה בגדים בעלם אחד – אינו חייב אלא אחת.

רבי יוסי בשם רבי יוחנן: המוציא – אינו חייב עד שיניח.

רבי יעקב בר אדא בשם רבי יוחנן: עד שיטול ועד שיניח.

רבי זעירא בעי: עד שיטול על מנת להניח. נטל לאכול ונמלך להניח לא תהו חייב?

[דף ב' ע"ב]

מה דמר רבי יוחנן – דלא כרבי יוסי. דתני: הוציא חצי גרוגרת והניחה, וקור והוציא חצי גרוגרת. אם הניחה בתוך ארבע אמות לראשונה – חייב. ואם לאו – פטור. רבי יוסי אומר: אם העבירו דרך עליה – חייב. ואם לאו – פטור. רבי יוסי עבד המחלף כמניח. כמה דרבי יוסי עבד המחלף כמניח לחיוב, כך הוא עבד המחלף כמניח לפטור. כיון שהוציאו – נעשה כמו שהניחה שם, ויהא פטור! תיפתר, שהיתה נתונה בתוך ארבע אמות. כהדא דתני: ואם לאו – פטור.

אמר רבא בר בריה דרב פפי: תיפתר שהיה הפתח רחב כמשה אמות, והוציא אחת לקאן ואחת לקאן. והרי לא הוציא את השנייה בתוך ארבע אמות לראשונה.

תמן תנינן: רבי מאיר אומר: אם היתה שבת והוציאו. אמרו לו: אינו השם, שזה חייב משום מחלף, וזה חייב משום מניח. מנז "אמרו לו"? רבי יוסי.

מחלפי שיטתיה דרבי יוסי! תמן לא עבד המחלף כמניח. וכא עבד המחלף כמניח! אמר רבי יודן: תיפתר, שהיה מוטל על האסקפה מקצתו בפנים ופיו להוץ, ופשוט ידו ונטלה ואכלה. והרי לא הילף! אמר רבי ינאי:

[דף ג' ע"א]

בלע חצי זית ונקיאו, וקור ובלע – חייב. הכנים חצי גרוגרת, וקור והוציאו – פטור. מה בינה לבין קדמייתא. תמן נהנה חיכו בכזית. ברם הך לא נתעסק בגרוגרת שלימה.

אמר רבי יוסי: פעמים שהוא מתעסק בגרוגרת שלימה, והוא פטור. היך עבדא? הוציא חצי גרוגרת והניחה, וקור והוציא חצי גרוגרת, ולא הספיק להניחה עד שנשרפה הראשונה. והרי נתעסק בגרוגרת שלימה והוא פטור. בגין מדמייתה לחלבין והוא עבד כן.

אמר רבי יוחנן: המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך פרמלית – חייב. מן המוציא לאחריו. מן הדא: המתכוין להוציא לפניו וקא לו לאחריו – פטור. לאחריו וקא לו לפניו – חייב. ואפשר שלא יעשה בינו לבין הכותל פרמלית? אמר רבי יוסי: תיפתר שהיו פניו הפוכות לכותל ומשואו לאחריו, וכך יצא משואו תחילה.

רבי חייב בר אבא בעא קומי רבי מנא: וזו לא דרך הוצאה היא! אמר ליה: שבן פתפייא אומנייא עבדין כן. ויידא אמרה דא? דמר רבי אחא רבי מיישא בשם רבי יוחנן: המוציא אוכלים ונתנן על אסקופה.

[דף ג' ע"ב]

וְהָא אֲסָקוּפָה לָאוּ בְרַמְלִית הִיא? וּבְכַאֲשֵׁי לְרַבִּי יוֹסִי דְלֵא אֲמָרָה מִן גְּרַמְיָה.

רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב: הַכֹּל מוֹדִין בְּזוֹרֵק שֶׁהוּא חַיִּיב. דְּכַרִּי הַכֹּל הוּא שְׂאִין אֲוִיר בְּרַמְלִית כְּמִמְשָׁה. וּמָה פְּלִיגִין? בְּמוֹצֵיא. בְּן עֲזַאי פֹּטֵר. וְחֻכְמִים מְחַיִּיבִין. בְּן עֲזַאי עֶבֶד הַמְּחַלֵּף כְּמִנְיָה. וְרַבְנִין לֹא עֶבְדֵי מְחַלֵּף כְּמִנְיָה.

רַב הֲסֵדָא שְׂאֵל לְרַב הוֹנָא: עַל דְּעֵתִיָּה דְבֶן עֲזַאי, אִין אָדָם מִתְחַיִּיב בְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת לְעוֹלָם? מִפְּיֹן שֶׁהוֹצִיאָן נְעֻשָׁה כְּמוֹ שֶׁהִנְיָחָה עַל כָּל אַמָּה וְאַמָּה. וַיְהוּא פְּטוֹר.

רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם רַב: הַכֹּל מוֹדִין בְּמוֹצֵיא – שֶׁהוּא פְּטוֹר. דְּכַרִּי הַכֹּל הוּא שְׂמַחֲלֵף כְּמִנְיָה. וּמָה פְּלִיגִין? בְּזוֹרֵק. בְּן עֲזַאי פֹּטֵר. וְחֻכְמִים מְחַיִּיבִין. בְּן עֲזַאי עֶבֶד אֲוִיר בְּרַמְלִית כְּמִמְשָׁה. וְרַבְנִין לֹא עֶבְדֵין אֲוִיר בְּרַמְלִית כְּמִמְשָׁה.

מִתְנִיתָא מְסִייעָא לְדִין, וּמִתְנִיתָא מְסִייעָא לְדִין. מִתְנִיתִין מְסִייעָא לְרַב הוֹנָא, הִיָּה עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְזָרַק לְדִיר אוֹ לְפִתְרָה, דְּרָף בְּרַמְלִית – חַיִּיב. וְאִם הוֹצִיא – פְּטוֹר.

מִתְנִיתִין מְסִייעָא לְרַב יְהוּדָה. הַמוֹצֵיא אוֹכְלִין וְנִתְנָן עַל הָאֲסָקוּפָה, בֵּין שְׁחֹזַר וְהוֹצִיאָן, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר – פְּטוֹר, שְׂאֵל עָשָׂה מְלֹאכְתָּן בְּכַת אַחַת. הָא אִם עָשָׂה מְלֹאכְתָּן בְּכַת אַחַת – חַיִּיב. בְּן עֲזַאי אוֹמֵר: אִפְּלִי עָשָׂה מְלֹאכְתָּן בְּכַת אַחַת – פְּטוֹר.

וְהָא תְּנִינָן: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם הִיתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאָו, וְאָמְרוּ לוֹ אִינּוּ הַשֵּׁם, שְׂוָה חַיִּיב מִשּׁוּם מְחַלֵּף, וְזֶה חַיִּיב מִשּׁוּם מִנְיָה. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַב הוֹנָא – דְּלֵא כְּבֹן עֲזַאי. עַל דְּעֵתִיָּה דְרַב יְהוּדָה – דְּלֵא כְּבֹן עֲזַאי וְדְלֵא כְּרַבְנִין. אָמַר רַבִּי חִינְנָא: מִנּוּ אָמַר לוֹ? חֻכְמִים שֶׁחֵן כְּשִׂיטַת בְּן עֲזַאי.

רַבִּי יוֹחָנָן בְּעֵי: הִיָּה עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְזָרַק וְקִידָם וְקִלְטָהּ מַהוּ? וְלֵאוּ מִתְנִיתִין הִיא? קִלְטָהּ אַחֵר, קִלְטָהּ כְּלָב, אוֹ שֶׁנִּשְׂרָפָה – פְּטוֹר. רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבִּי זְעִירָא: בְּהוֹטֵף כֵּן. הָא אִם קִלְט – חַיִּיב. מָה בֵּין נְחָה לְאַרְצֵי לְנַחַח לְתוֹף יָדוּ?

[דף ד' ע"א]

תַּפְּזֵן לְמָה הוּא חַיִּיב? תַּפְּזֵן – הוּא זָרַק וְאַחֵר קִיבֵל. בְּרַם הֲכָא – הוּא זָרַק הוּא קִיבֵל. וְתַהּא פְּשִׁיטָא לִיָּה שֶׁהוּא פְּטוֹר. אִילוּ זָרַק בְּיָמִין וְהוֹצִיא וְקִלְט בְּשְׂמָאל, שְׂמָא אִינּוּ חַיִּיב? מִן הַדִּין פִּיּו. וּפִיּו – לֵאוּ כְּאַחֵר הוּא? וְכֵא, שְׂמָאלוּ – כְּאַחֵר הוּא!

אָמַר רַבִּי יוֹדֵן: פְּשִׁיטָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁזָּרַק בְּיָמִין וְקִלְט בְּשְׂמָאל – שֶׁהוּא חַיִּיב. וּמָה צְרִיכָה לִיָּה? בְּזוֹרֵק בְּיָמִין וְקִלְט בְּיָמִין. רַבְּנָן דְּקִיסְרִין, רַבִּי שְׂפִי בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא: אִפְּלִי זָרַק בְּיָמִין וְקִלְט בְּשְׂמָאל צְרִיכָה לָהּ חַיִּיב. אִין תִּימֹר פִּיּו. וּפִיּו, בֵּינָן שְׂאוּכְלָהּ – כְּאַחֵר הוּא. בְּרַם הֲכָא – יָדוּ כְּאַחֵר הוּא.

מִסְכַּת שַׁבַּת פָּרָק שֵׁשֶׁה עָשָׂר

א. אין עוקרין בהמה חיה ועוף מרשות היחיד, ואין צריך לומר מרשות הרבים. אבל דוחין בהן עד שיכנסו בלן. כופין את הסל בפני האפרוחים שיעלו ושירדו עליה, ואסור לטלטלו.

ב. כיצד מסייעין את הבהמה ביום-טוב? נופחין בחוטמו, ונותנין דד לתוף פיו, ואוחז בנלד שלא יפול. רבן שמעון בן גמליאל אומר: מרחמין היינו על בהמה טהורה ביום-טוב. קושרין את הטבור. רבי יוסי אומר: נוהגין היינו, אף חותכין. טומנין את השליא כדי שלא יוצץ הנלד, כגון בספל של שמן ובכסות, ובקפה של תבן, ומהלקטין למילה. רבי יהודה אומר: אם לא הלקיט - חייב מיתה. וכורף עליה חוטי צמר וחוטי פשתן, ובלבד שלא יקשר. ומזלף עליה את החמין. ולא עוד, אלא שאדם מזלף את החמין על גבי מכתו.

ג. כל זמן שעוסק במילה - חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה, פרש, אין חוזר אלא על ציצין המעכבין בלבד.

ד. בן שבועה - דוחין עליו את השבת. בן שמנה - אין דוחין עליו את השבת. ספק בן שבועה, ספק בן שמנה - אין דוחין עליו את השבת. בן שמנה - הרי הוא כאבן, ואין מטלטלין אותו. אבל אמו שוחה עליו ומניקתו. אין גודר טמאה מן המת, לא באדם ולא בכלים. אין מטמא לא בזיבה ולא בצרעת, אין זוקק ליבום ואינו פוטר מן היבום. ואינו מאכיל בתרומה, ואין פוסל מתרומה, ואינו נוחר ואינו מנחיל. פרש ממנו אבר - הרי הוא כאבר מן החי. ובשר - הרי הוא כבשר מן החי. זה הכלל: כל זמן שהוא חי - אינו לא כחי ולא כמת. מת - הרי הוא כמת לכל דבר. ואיזהו בן שמנה? כל שלא כלו לו חדשיו. רבי אומר: סימניו נכרין בו, צפרניו ושערו שלא גמרו. וכדרך שכן שמנה באדם נפל, כך בן שמנה

בבהמה גסה נפל. וכן ארבעה בדקה. רבי שמעון אומר: כל ששהה שלשים יום באדם - אינו נפל, שנאמר (במדבר יח, טז): "ופדיו מן חדש תפדה". וכל ששהה שמנה ימים בבהמה - אינו נפל, שנאמר (ויקרא כב, כז): "ומיום השמיני והלאה ירצה" וגו'.

ה. נסת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי - לא תנשא; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא. היתה יולדת זכרים והן נמולים ומתים. מלה ראשון ומת, שני ומת, שלישי לא תמול; דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שלישי תמול, רביעי לא תמול. מעשה בארבע אחיות בצפורי, שפלה ראשונה ומת, שניה ומת, שלישית ומת, ובא מעשה לפני רבי שמעון בן גמליאל, ואמר, רביעית לא תמול. אומר רבי נתן: כשהייתי במדינה של קפוטקיא - היתה שם אשה אחת שהיתה יולדת זכרים והן נמולין ומתים. מלה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני, ראיתו שהיה ירוק. נסתכלתי בו ולא מצאתי בו דם ברית. אמרו לי: מה אנו למולו? אמרתי להם: המתינו לו עד שיכנס בו דם. המתינו לו ומלואו, וחייה. והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי.

ו. המשוף - צריך שימול. רבי יהודה אומר: משוף לא ימול מפני שהוא מספן. אמרו לו: הרבה מלו בימי בן כוזיבא, והיו להם בנים ולא מתו, שנאמר (בראשית יז, יג): "המול ימול" - אפלו מאה פעמים. ואומר (שם יז, יד): "את בריתי הפר" - לרבות את המשוף.

ז. מי שנולד מהול, וגר שנתגר מהול, ותינוק שעבר זמנו, ושאר כל הנמולין - אין מלין אותן אלא ביום. רבי אלעזר בן רבי שמעון אומר: בזמנו אין מלין אותו אלא ביום. עבר זמנו - מלין אותו בין ביום בין בלילה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם

הִיָּה מְסַרְבֵּל בְּבֶשֶׁר - רואין אותו בְּשַׁעָה שְׁמַתְקֶשָׁה, אִם נִרְאָה עָרַל - מְלִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אִין מְלִין אוֹתוֹ.

ח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִנֵּין לְמִילָה שְׁהִיא בְּמָקוֹם פְּרִי? שְׁנֵאמַר (וַיִּקְרָא יִט, כג): "וְעָרְלַתְּם עֶרְלַתוֹ אֶת פְּרִיו"; וְאוֹמַר (בְּרֵאשִׁית יז, יד): "וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת בֶּשֶׂר עֶרְלַתוֹ" - 'מִמָּקוֹם שְׁהוּלָד נִפְרָא אִם זָכָר אִם נְקֵבָה, מִשָּׁם מְלִין אוֹתוֹ'. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר: לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל מִי שְׁנוּלָד מֵהוּל - שְׁצָרִיף לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דַם בְּרִית, מִפְּנֵי שְׁהִיא עָרְלָה כְּבוּשָׁה, עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל גַּר שְׁנַתְּגִיר כְּשֶׁהוּא מֵהוּל, שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים: צָרִיף לְהִטִּיף מִמֶּנּוּ דַם בְּרִית; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אִין צָרִיף.

ט. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: לֹא נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ, עַל מִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל אַחַר שַׁבַּת וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת - שְׁהוּא חֵיב, עַל מַה נִּחְלְקוּ? עַל מִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת, שְׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחֵיב חֲטָאֵת וּרְבִי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִי אַתָּה מוֹדֶה בְּמִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל אַחַר שַׁבַּת וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת שְׁהוּא חֵיב, שְׁהַחְלִיף אֶת זְמַנּוֹ? ! אִף מִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל בְּעֶרְבַּ שַׁבַּת וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת יְהֵא חֵיב שְׁכֵן הַחְלִיף אֶת זְמַנּוֹ! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא! אִם אֲמַרְתָּ בְּמִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל אַחַר שַׁבַּת וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת שְׁהוּא חֵיב, שְׁאִינוּ בְּקוּם מוּל', תֵּאמַר בְּמִי שְׁהִיָּה לוֹ לְמוּל עֶרְבַּ שַׁבַּת, וּמְלוֹ בְּשַׁבַּת, יְהֵא חֵיב, שְׁכֵן בְּקוּם מוּל'? ! אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נוֹתֵר יוֹכִיחַ! שְׁמַאֲמַשׁ בְּקוּם אֲכוּל', וְאִם אֲכָלוּ לְמַחַר - הֲרִי זֶה חֵיב! אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא! אִם אֲמַרְתִּי בְּנוֹתֵר שְׁכֵן אִינוּ בְּקוּם אֲכוּל בּוֹ בְּיוֹם', תֵּאמַר בְּמִילָה, שְׁכָל יוֹם בְּקוּם מוּל'?

י. מִפְּקַחִין עַל סֶפֶק נִפְשׁוֹת בְּשַׁבַּת, וְהִזְרִיז - הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ! וְאִין צָרִיף לְטוּל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין. פִּיצַד? נִפְלַל לֵיָם וְאִין יְכוּל לְעַלּוֹת, טְבַעָה סְפִינְתוֹ בֵּיָם וְאִיָּה יְכוּלָה

לְעַלּוֹת - יוֹרְדִין וּמְעַלִּין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאִין צָרִיף לְטוּל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין. נִפְלַל לְבוּר וְאִין יְכוּל לְעַלּוֹת - עוֹקְרִין לוֹ חוּלְיָא וְיוֹרְדִין וּמְעַלִּין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאִין צָרִיף לְטוּל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין. תִּינוּק שְׁנַכְנַס לְבֵית דִּין יְכוּל לְצַאֵת - שׁוּבְרִין דְּלַתוֹת הַבַּיִת, וְאִפְּלִיּוֹ הִיוּ שַׁל אֲבָן, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְאִין צָרִיף לְטוּל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין. מְכַבִּין וּמְפַסְּיָקִין לְדַלְקָה בְּשַׁבַּת. וְהִזְרִיז - הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ, וְאִין צָרִיף לְטוּל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין.

יא. מִי שְׁנָשְׁכוּ נַחֲשׁ - קוֹרִין לוֹ רּוֹפֵא מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְשׁוֹחֲטִין לוֹ תְּרַנְגְּלַת, וְגוֹזְזִין לוֹ כְּרָשִׁינִין. אוֹכַל וְאִינוּ צָרִיף לְעַשֵּׂר; דְּבַרִּי רַבִּי. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: צָרִיף לְעַשֵּׂר.

יב. מְחַמִּין חֲמִין לְחוּלָה בְּשַׁבַּת, בֵּין לְהַשְׁקוֹתוֹ וּבֵין לְרַפְּאוֹתוֹ, וְאִין אוֹמְרִין: 'הַמְּתִינוּ לוֹ שְׁמָא יְחִיָּה', אֲלֵא סִפְקוֹ דּוּחָה שַׁבַּת, וְלֹא סִפְקַ שַׁבַּת זֹו, אֲלֵא סִפְקַ שַׁבַּת אַחֲרָת. וְאִין אוֹמְרִים שְׁיַעֲשׂוּ דְּבָרִים בְּנִכְרִים וּבְקַטְנִים, אֲלֵא בְּגְדוּלִים שְׁבִישְׁרָאֵל. אִין אוֹמְרִים: 'יַעֲשׂוּ דְּבָרִים הַלְלוּ עַל פִּי נְשִׁים, עַל פִּי נְכָרִים'; אֲלֵא מְצַטְרְפִין דַּעַת יִשְׂרָאֵל עִמָּהּ.

יג. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: מִנֵּין לְפַקוּחַ נִפְשׁ שְׁדוּחָה שַׁבַּת? שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת לא, יג): "אֵת שַׁבַּתִּי תִשְׁמְרוּ"; יְכוּל בְּמִילָה וְעַבּוּדָה וּפְקוּחַ נִפְשׁ? תְּלַמּוּד לּוֹמַר: 'אֲך' - חֵלֶק; פְּעַמִּים שְׁאַתָּה שׁוֹבֵת, פְּעַמִּים שְׁאִי אַתָּה שׁוֹבֵת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: מִילָה דּוּחִין אֶת עֲלִיָּה הַשַּׁבַּת. מִפְּנֵי מַה? מִפְּנֵי שְׁחַבִּיבִין עֲלִיָּה כְּרַת לְאַחַר זְמַן! וְהֲרִי דְּבָרִים קַל וְחַמֵּר, וּמַה אִם עַל אֲבָר אַחַד מִמֶּנּוּ - דּוּחָה אֶת הַשַּׁבַּת, דִּין הוּא שְׁיִדְחָה הַשַּׁבַּת עַל כָּלוּ. אָמְרוּ לוֹ: מִמָּקוֹם שְׁבָאֵת, מַה לְהֵלֵן וְדַאי וְלֹא סִפְקַ, אִף כָּאֵן וְדַאי וְלֹא סִפְקַ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָה: וְכִי בְּמַה הַחֲמִימָה תּוֹרָה, בְּעַבּוּדָה אוּ בְּשַׁבַּת? הַחֲמִימָה בְּעַבּוּדָה יֵתֵר מִשַּׁבַּת, שְׁהַעַבּוּדָה דּוּחָה אֶת הַשַּׁבַּת וְאִין שַׁבַּת דּוּחָה אוֹתָהּ. וְהֲרִי דְּבָרִים

קל ורחוק, ומה עבודה שדוחה את השבת - ספק נפשות דוחה אותה, שבת שעבודה דוחה אותה - אינו דין שספק נפשות דוחה אותה? הא למדת, שספק נפשות דוחה את השבת.

יד. רבי אחא אמר משום רבי עקיבא: הרי הוא אומר (שמות כב, א): "אם במחירת ימצא הגנב וגו', בעל הבית מהו? ודאי או ספק? הרי אומר: ספק. אם הורגין נפש להחיות נפש בספק, דין הוא שידחו את השבת להחיות נפש בספק, הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהן, שנאמר (ויקרא יח, ה): "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - וחי בהן ולא שימות בהן; אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש, חוץ מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. במה דברים אמורים? שלא בשעת הגזרה, אבל בשעת הגזרה, אפילו מצוה קלה שבקלות - אדם נותן נפשו עליה, שנאמר (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל כי אני ה' מקדשכם". ואומר (משלי טז, ד): "כל פעל ה' למענהו".

מסכת שבת פרק שבועה עשר

א. אמר רבי יהודה: אימתי אמרו נותנין לתלויה ביום-טוב? בזמן שנתן לתוכה מערב יום-טוב. לא נתן לתוכה מערב יום-טוב - לא יתן לתוכה ביום-טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: טורף אדם חבית יינה בשמריה, ונותן לתלויה ביום-טוב. מסננין את הביצה בסודרין ובכפיפה מצרית. נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס. רבי אליעזר בן יעקב אומר: מערין לכברה בשבת.

ב. אין שורין את החלתית בשבת. רבי יוסי אומר: בצונן - מתר, בחמין - אסור. אין מזלחין את הבית בכל מיני זלחין, אבל ממלא חבית מים, ושופך ושונה, ואינו חושש. גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי - דברי רבי דוסא.

וחכמים אומרים: כאן וכאן מסלקין לצדדין.

ג. הקש שישן עליו מערב שבת - מנענעו בשבת. לא ישן עליו מערב שבת - לא ינענעו בידו בשבת. מכבש של בעלי בתים שהתירו להיות נוטל הימנו את הכלים - נוטל את המקל ואת הלוחים ומחזירן לשדה, מפני שהן כלים. כל שיש בו דברים הנטלין ודברים שאין נטלין - נוטלו ונוטלין הימנו, ומחזירו למקומו.

ד. בית הלל אומרים: מגביהין מעל השלחן עצמות וקלפין. בית שמאי אומרים: מסלק את הטבלא בלה ומנערה. זכריה בן אבקילוס לא היה נוהג, לא כדברי בית שמאי, ולא כדברי בית הלל, אלא נוטל ומשליך לאחר המטה. אמר רבי יוסי: ענותנותו של רבי זכריה בן אבקילוס שרפה את ההיכל.

ה. מקנחין בזנב הסוס, ובזנב הפרה, ובזנב שועל, ובמפה של קוצין, ובשער של שועל, ובלבד שלא יקנח בידו ובמפה כדרך שעושה בחול.

ו. פרות שנתפזרו - מלקט אחד אחד ואוכל. נתערכו לו פרות בפרות - בורך ואוכל בורך ומניח על השלחן; בורך ומשליך לפני בהמתו. בדק אלו בפני עצמו ואלו בפני עצמן, או שלקט מתוכן עפר וצרוורות - הרי זה חייב.

ז. פגה שטמנה בתבן, וכן חררה שטמנה בגחלים, אם מגלה מקצתה - נוטל. ואם לאו - אינו נוטל. אלעזר בן תדאי אומר: תוחבן בשפוד או בסכין ונוטלן בשבת.

ח. אין מטבילין את הפלי על גבי מימיו לטהרו ביום-טוב, ואין משיקין את המים בכלי אבן לטהרן בשבת - דברי רבי. וחכמים אומרים: מטבילין את המים ביום-טוב, ומשיקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא להטבילן. כלים שנטמאו באב השמאה - אין מטבילין אותן ביום-טוב,

וְאִין צְרִיךְ לומר בשבת. אָבֵל מְמַלָּא הוּא כּוּס אוֹ דְלִי אוֹ קַתּוֹן לְשַׁתָּת, וּמַחֲשֵׁב עֲלֵיהֶן וּמַטְבִּילָן, טוֹבֵל כְּדַרְכוֹ מִטְמֵאָה חֲמוּרָה, וְאִין צְרִיךְ לומר מִטְמֵאָה קְלָה.

ט. קורע אָדָם אֶת הָעוֹר שֶׁעַל פִּי הַחִבִּית שֶׁל יֵינן וְשֶׁל מוֹרִיס, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת זְנוּק. אִין פּוֹתְחִין לְפָסִין סְתוּמוֹת. רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר.

י. אִין סָכִין אֶת הַכְּלִים בְּשִׁבִיל לִפְתּוֹן. אִם לְנֵאוֹתָן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - מִתּוֹר. לֹא יִתֵּן אָדָם שֶׁמֶן עַל גְּבִי טַבָּלָא שֶׁל שֵׁישׁ לְהִתְעַגֵּל עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁאִין סָכִין, וְאִין נוֹפְחִין, וְאִין מְדִיחִין אֶת הַקְּרָקַע בְּיוֹם-טוֹב, וְאִין צְרִיךְ לומר בְּשַׁבָּת.

יא. הָרוּחֵץ בַּמַּעֲרָה וּבְמֵי טַבְּרִיא, וְנִסְתַּפַּג אֶפְלוֹ בַּעֲשֵׁר אֱלוֹנְטִיאוֹת לֹא יִבְיֵאֵם בִּידוֹ. וְכֵן עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּמַּדָּה הַזֹּאת, וְאִם צְרִיךְ לָהֶם - מִמַּתִּין לָהֶם עַד שֵׁינָגֵב וְנוֹטְלָן וּבָא לוֹ. לֹא יִתֵּן אָדָם שֶׁמֶן עַל גְּבִי רֵאשׁוֹ וְיִלְךְ לְמַרְחֵץ, אָבֵל סוֹךְ כָּל גּוֹפוֹ וּמְקַנַּח כָּל גּוֹפוֹ אֲבָר אֲבָר. מוֹלִיךְ אָדָם שֶׁמֶן הַרְבֵּה בְּאֱלוֹנְטִיאוֹת הַרְבֵּה לְמַרְחֵץ, וְסוֹךְ כָּל גּוֹפוֹ אֲבָר אֲבָר וּמְקַנַּח כָּל גּוֹפוֹ אֲבָר אֲבָר, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טְרַקְלִין שֶׁהִסִּיק מֵעֶרֶב שַׁבָּת מְטִיל בְּיוֹם שַׁבָּת, לֹא הִסִּיקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לֹא יִטִּיל בָּהּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת.

יב. אִין מְגַרְדִּין בְּמַגְרֵדַת בְּיוֹם-טוֹב, וְאִין צְרִיךְ לומר בְּשַׁבָּת. רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר. וְכֵן הִיָּה רַבֵּן שֶׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שָׂאֵם הָיוּ יָדָיו מְלַכְלָכוֹת בְּטִיט וּבְצוּאָה - מְגַרְדֵּן כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְנֹפוּ אֶת כְּלָיו.

יג. הָרוּחֵץ בַּחֲמֵי טַבְּרִיא, לֹא יִזְלָפוּ עֲלָיו אַחֲרַיִם, אָבֵל מְזַלֵּף הוּא עַל יָדֵי עַצְמוֹ. רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִף לֹא יִזְלַף הוּא עַל יָדֵי עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמְרַבֵּה הֶבֶל וּמְכַבֵּה אֶת הַקְּרָקַע, אָבֵל רוּחֵץ כְּדַרְכוֹ וְעוֹלָה.

יד. רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: אִין הוֹרְגִין אֶת הַמַּאֲכֵלֶת בְּשַׁבָּת,

וּבֵית הַלֵּל מַתִּירִין. וְכֵן הִיָּה רַבִּי שֶׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שְׂמַאי אוֹמְרִים: אִין פּוֹסְקִין צְדָקָה לְעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת בְּבֵית הַכְּנָסֶת, אֶפְלוֹ לְהִשְׂיֵא יְתוֹם וַיְתוּמָה, וְאִין מְשַׁדְּכִין בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְאִין מַתְפַּלְלִין עַל הַחוֹלָה בְּשַׁבָּת; וּבֵית הַלֵּל מַתִּירִין.

טו. הַמְּפַלָּה אֶת כְּלָיו - הָרִי זֶה מוֹלֵל וְזוֹרֵק, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְרַג. אֲבָא שְׂאוּל אוֹמֵר: נוֹטֵל וְזוֹרֵק וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִמְלוּל. לֹא יִפְלָה אָדָם אֶת כְּלָיו בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכְּבוֹד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִף בַּחוּל אִין עוֹשִׂין אֶפְסָטוּזִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

טז. לֹא יִשְׁטִיחַ אָדָם אֶת כְּלָיו בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים לְנַגְּבָן אֶפְלוֹ מִן הַזְּעָה. אִין רְצִים בְּשַׁבָּת כְּדִי לְהִתְעַמֵּל, אָבֵל מְטִיל כְּדַרְכוֹ אֶפְלוֹ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בְּהֵמָה שֶׁאֲכָלָה פְּרוֹת הַרְבֵּה - מְטִילִין אוֹתָהּ בַּחֲצַר בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא תָמוּת.

יז. אִין מְבַקְרִין אֶת הַמוּמִין בְּיוֹם-טוֹב, וְאִין צְרִיךְ לומר בְּשַׁבָּת. אִם לְבוֹ בְּיוֹם - מְבַקְרִין אֶת הַמוּמִין בְּשַׁבָּת, וְאִין צְרִיךְ לומר בְּיוֹם-טוֹב.

מִסְכַּת שַׁבָּת פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

א. כְּתַב הַמְּהַלֵּךְ תַּחַת הַצְּנוּרוֹת וְתַחַת הַדְּיוּקְנָאוֹת - אִין מְסַתְּפִלִין בּוֹ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִף בַּחוּל אִין מְסַתְּפִלִין בְּדִיוּקְנָאוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יִט, ד): "אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים" וְגו'. רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אִם רְאִיתָ צְדִיק שֶׁיֵּצֵא לְדֶרֶךְ וְאִתָּהּ מִבְּקֵשׁ לְצֵאת לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ - הַקְּדִים עַל יָדוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדִי שֶׁתֵּצֵא עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכֵי שְׁלוֹם מְלוּיָן אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צא, יא): "כִּי מְלֹאכֵיו יֵצְוֶה לָךְ" וְגו'. וְאִם רְאִיתָ רָשָׁע שֶׁיֵּצֵא לְדֶרֶךְ וְאִתָּהּ מִבְּקֵשׁ לְצֵאת לְאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ - הַקְּדִים עֲלָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ אַחַר עֲלָיו שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תֵצֵא עִמּוֹ לְדֶרֶךְ, מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכֵי שְׁטָן מְלוּיָן

אותו, שְׁנַאֲמַר (תהלים קט, ו): "הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע" וגו'.

ב. רבי שמעון בן אלעזר אומר: השׁוֹשְׁבֵינִין וְכָל בְּנֵי חֶפְהָ מְפִיסִין עַל מְנוֹתֵיהֶן, שְׁאֵם הוֹתִירוּ - מְחִזְרִין לְשֹׁדֵהּ. מְפִיס אָדָם אֶת אֹרְחָיו וְאֹרְחָיו מְפִיסִין זֶה עִם זֶה, כְּדִי שִׁיטּוֹל חֶלְקוֹ תַחֲלֶהּ, לֹא שִׁיטּוֹל שְׁלוֹ וְשֵׁל חִבְרוּ. מוֹנֵה אָדָם אֶת אֹרְחָיו כְּמָה בְּפָנִים כְּמָה בַחוּץ, וְכְמָה מְנוֹת צְרִיף שִׁיתְקֵן לָהֶם - מִן הַפֶּתַח שֶׁעַל גְּבִי הַכֶּתֶל, אֲבָל לֹא מִן הַטְּבֵלָא, וְלֹא מִן הַפְּנִקְס, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַחוּל.

ג. מִחֻשָּׁב אָדָם יְצִיאֹתָיו כְּמָה הוֹצִיא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְכְמָה הוֹצִיא לְפוֹעֲלֵיו, וְכְמָה הוֹצִיא לְאֹרְחָיו, מִן הַכֶּתֶל שֶׁהוּא לְשַׁעֲבֵר, אֲבָל לֹא מִן הַכֶּתֶל שֶׁהוּא לְעֵתִיד לְבֹא. מוֹצִיא אָדָם מִמָּה שִׁישׁ לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְנוֹתֵן לְפָנָיו הָאֹרְחָיו, כְּגוֹן אֲגוּזִים תְּמָרִים וְקִלְיוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר: אוֹ חֶסֶר אוֹ יֵתֵר.

ד. הַמְכַתְּבִין שֶׁבְּפָרְכִים - אֵין קוֹרִין בְּהֵן, אִם הָיָה דְבַר שֶׁהוּא צָרֵךְ מְדִינָה - מִתֵּר. כָּל חֻשְׁבוֹנוֹת שֶׁהוּא צְרִיף לָהֶן, בֵּין שֶׁעָבְרוּ וּבֵין לְעֵתִיד לְבֹא - אֵין מְחַשְׁבִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת. חֻשְׁבוֹנוֹת שֶׁאֵין אֲלֵא מַה בְּכָךְ - מְחַשְׁבִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת.

ה. לֹא יִטִּיל אָדָם עַל שִׁפְתַי שֶׁל מְדִינָה כְּדִי שֶׁתְּחַשֵּׁף וְיִכְנַס וְיִרְחוּץ, וְלֹא עַל הַתְּחוּם כְּדִי שֶׁתְּחַשֵּׁף וְיָבִיא פְרוֹת, אֲבָל מְחַשֵּׁף הוּא לְשִׁמּוֹר וּמְבִיא פְרוֹת בִּידוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ו. לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ: 'הִנְרָאָה שֶׁתַּעֲמֵד עִמִּי לְעָרְבִי? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אֹמֵר: אֹמֵר אָדָם לְחִבְרוֹ: 'הִנְרָאָה שֶׁתַּעֲמֵד עִמִּי לְעָרְבִי? אֵין מְחַשֵּׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבִּיא אֶת הַבְּהֵמָה, אִם הָיְתָה חוּץ לְתְּחוּם - קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה.

ז. מְחַשֵּׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עֶסְקֵי כֶּלֶה וְעַל עֶסְקֵי מֵת. זֶה הַכֶּלֶל אָמַר אַבְא שְׁאוּל: כָּל שְׁאֵנֵי זַכָּאֵי בְּאַמִּירְתוֹ רְשָׁאֵי אֲנִי לְהַחֲשִׁיף עָלָיו. וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת לְהִבִּיא לוֹ

אֶרוֹן וְתַכְרִיכִים, וְאֹמֵר לוֹ: 'אִם לֹא מְצִאתָ בְּמִקּוֹם פְּלוּנִי - הִבֵּא מִמִּקּוֹם פְּלוּנִי'; 'אִם לֹא מְצִאתָ בְּמִנְהָ - הִבֵּא בְּמֵאתִים'; רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמֵר לוֹ סְכוּם מִקָּח.

ח. נִכְרֵי שֶׁהִבִּיא חֲלִילִין בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת - לֹא יִסְפּוּד בְּהֵן אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחֵר - מִתֵּר. עֲשׂוּ לוֹ אֶרוֹן וְחַפְרוּ לוֹ קֶבֶר - לֹא יִקְבֵר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲבָל יִשְׂרָאֵל אַחֵר - מִתֵּר.

ט. פְּרוֹת שֶׁיִּצְאֻ חוּץ לְתְּחוּם וְחִזְרוּ בְּשׁוּגָג - יֵאָכְלוּ. בְּמִזִּיד - לֹא יֵאָכְלוּ. רַבִּי נְחֵמְיָה אֹמֵר: חִזְרוּ לְמִקּוֹמָן - יֵאָכְלוּ. לְמִקּוֹם אַחֵר - לֹא יֵאָכְלוּ. הַחִזְרִין חֶרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקֶטֶן, בֵּין לְמִקּוֹמָן בֵּין לְמִקּוֹם אַחֵר - הֵרִי אֵלוֹ יֵאָכְלוּ.

י. כָּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּעִיר, וְכֵן כָּלִים שֶׁל אַחֵרִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הָעִיר - הֵרִי אֵלוֹ כְּאֲנָשֵׁי הָעִיר וַיֵּשׁ לָהֶם אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, מַה שֶׁהִבִּיא נִכְרֵי מַחוּץ לְתְּחוּם - לֹא יִזְיֵם מִמִּקּוֹמָן.

יא. נוֹתְנִין כָּלִי מִיִּקְרָא וְכָלִי מִתְּכוֹת עַל גְּבִי כְּרִסוֹ שֶׁל מֵת. וּפּוֹקֵקִין לוֹ אֶת נִקְבָיו, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֵמָה (קְהֵלֵת יב, ו): "עַד אֲשֶׁר לֹא יִרְחַק" וגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר: הַרוֹצֵה לְאַמֵּץ אֶת עֵינָיו הַמֵּת בְּשַׁבָּת - גּוֹפֵחַ יֵין בַּחוּטָמוֹ וְנוֹתֵן שְׁמֵן בְּשֵׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וְהֵן מִתְּאַמְצִין מֵאַלְיָהֶן. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר: אֲפִלוּ קֶטֶן בֶּן יוֹמוֹ חֵי מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְאַפְלוּ דוֹד מִלֶּךְ יִשְׂרָאֵל מֵת אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאָדָם חֵי - עוֹסֵק בְּמִצְוֹת, לְפִיכֵךְ מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, מֵת - בְּטֵל מִן הַמִּצְוֹת, לְפִיכֵךְ אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר: אֲפִילוּ קֶטֶן בֶּן יוֹמוֹ חֵי - אֵין מְשַׁמְרִין אוֹתוֹ, לֹא מִן הַחֲלֻדָה וְלֹא מִן הָעֶכְבְּרִים, שֶׁהַכֶּלֶב רוֹאֶה אוֹתוֹ וּבּוֹרַח.

¹ כָּלִים שֶׁמְבִיאִים קְרִירוֹת, כְּגוֹן כָּלִי זְכוּכִית.

יאמר לו: 'תן לי שכרי של שבת', אלא
אומר לו: 'תן לי שכרי של עשרה ימים'.

יז. לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי
בהמה, ולא שטיין על פני המים, ולא
מספקין, ולא מטפחין, ולא מרקדין ברשות
היחיד, ואין צריך לומר ברשות הרבים.

מסכת ערובין פרק ראשון

א. מבוי שגבוה מעשרים אמה יותר מפתחו
של היכל - למעט, כיצד עושה? מניח קורה
משפת עשרים ולמטה. והרחב מעשר
אמות מפתחו של היכל - הרי זה צריך
למעט. כיצד ממעטו? עושה לו פס
וממעטו עד עשרים אמה. מבוי שיש לו
צורת הפתח, אף על פי שרחב מעשר אמות
- הרי זה אין צריך למעט.

ב. רבי אליעזר אומר: הכשר מבוי בלחיים.
מעשה ברבי אליעזר שהלך אצל רבי יוסי
בן פרידה לאובלין, ומצא שיושב במבוי
שאין לו אלא לחי אחד. אמר לו: בני!
עשה לחי אחר. אמר לו: וכי לסותמו אני
צריך? אמר לו: יסתם, ומה ראיה לשבת
בכך?

ג. אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא נחלקו
בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות
מעשר אמות, שאינו צריך כלום. על מה
נחלקו? על רחב מארבע אמות ועשר
אמות, שבית שמאי אומרים: לחי וקורה.
ובית הלל אומרים: לחי או קורה. קורה
היוצאת מכתל זה ואינה נוגעת בכתל זה.
וכן שתי קורות, אחת יוצאה מכתל זה
ואחת יוצאה מכתל זה, ואינן נוגעות זו
בזו, פחות משלושה - אין צריך להביא
קורה אחרת, שלשה - צריך להביא קורה
אחרת. רבן שמעון בן גמליאל אומר:
פחות מארבעה אין צריך להביא קורה
אחרת. ארבעה צריך להביא קורה אחרת.
וכן שתי קורות המתאימות, לא בזו כדי
לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח, אם
מקבלות אריח לרחבו טפח - אין צריך

ואפילו עוג מלך הבשן מת משמרים אותו
מן החלדה ומן עכברים, שכל זמן שאדם
חי מוראו מטל על הבריות, שנאמר
(בראשית ט, ב): "ומוראכם וחתכם יהיה"
וגו'. מת - בטל מוראו מן הבריות.

יב. מי שהחשיף בדרך - נותן פיסו לנכרי.
ואם אין עמו נכרי - מניחו על התמור.
הגיע לחרצר החיצונה - נוטל את הכלים
הנוטלים בשבת. ושאניס נוטלין, מתיר את
החבלים והשקים נופלים. רבי שמעון
אומר: אם היה עליו שליף² מלא - נכנס
תחתיו ומפרקו. במה דברים אמורים?
בנכרי המכירו, אבל בנכרי שאין מכירו -
מהלך אחריו עד שמגיע לביתו.

יג. איזו המראה? כל שמרביצו ועוקם את
צוארו ונותן מים וכרשינין כאחד. איזהו
הוא הלעטה? כל שמאכילה מעמד, ונותן
מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן.
מהלקטין אויזן ותרגולין ויוני הרדסאות,
נותנין לפניהן מים, ואין צריך לומר
שמהלקטין. אין מהלקטין ליוני שובך
וליוני עליה. ולצפרין שקננו בטפיח
ובבימה. ואין נותנין לפניהן מים. ואין
צריך לומר שאין מהלקטין.

יד. נדרי שבת - מפירין אותן בשבת. מפני
מה אמרו נדרי שבת מפירין אותן בשבת?
שאם חשכה ולא הפך - אינו יכול להפך.

טו. המשמר זרעים מפני עופות, ומקשאות
מפני חיות - משמר כדרךך בשבת, ובלבד
שלא יספק, ולא ירקד, ולא יטפיח, כדרך
שעושה בחול.

טז. השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה
ולשמור לו את התינוק - לא יתן לו שכרו
של שבת, לפיכך אין אחריותו עליו בשבת.
אם היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר
שנה, שכיר שבוע - נותן לו שכרו של
שבת, לפיכך אחריותו עליו בשבת. לא

² שֶׁק

לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרָת. וְאִם לֹא - צָרִיךְ לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרָת, וְאִם לֹא - צָרִיךְ לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרָת. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם מִקְבְּלוֹת אָרִיחַ לְאָרְכוֹ שְׁלֹשָׁה - אֵין צָרִיךְ לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרָת, וְאִם לֹא - צָרִיךְ לְהִבִּיא קוֹרָה אַחֲרָת.

ד. הָיָו שְׁתֵּי קוֹרוֹת קִטְנוֹת יוֹצְאוֹת מִן הַכֶּתֶל, מִבְּדִלוֹת זֹו מִזֹּו, וּמִקְבְּלוֹת אָרִיחַ לְרַחְבוֹ טֶפַח; רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יוֹשֵׁב לְאָרְכוֹ שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים.

ה. הִיָּה אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה; רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הָעֲלִינוּנָה כְּאִלוֹ הִיא לְמַטָּה, וְאֶת הַתַּחְתּוֹנָה כְּאִלוֹ הִיא לְמַעְלָה, וּבִלְבָד שְׁלֹא תִּהְיֶה הָעֲלִינוּנָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרִים אַמָּה, וְהַתַּחְתּוֹנָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טֶפַחִים.

ו. הִיתָה זֹו יוֹצְאָת מִכֶּתֶל זֶה, וְזֹו יוֹצְאָה מִכֶּתֶל זֶה, אוֹ שְׁהִיתָה יוֹצְאָת מִכֶּתֶל זֶה וְאֵין מַגְעָת בְּכֶתֶל אַחֵר, אוֹ שְׁהִיתָה רַחְבָּה מֵרֵאשֶׁה אַחַד וּקְצָרָה מֵרֵאשֶׁה אַחַד, אִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְמַעַט. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲרַבְּעָה. הִיתָה יוֹצְאָה מִכֶּתֶל זֶה וּמַגְעָת בְּכֶתֶל אַחֵר, אִם גְּבוּהָה הִימְנוּ שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְמַעַט. עֲשׂוּיָה מִדְּרוֹן וּמִקְבַּלֶּת אָרִיחַ בְּנוִי, אִם יוֹשֵׁב כְּדָרְכוֹ עָלֶיהָ - אֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיֵה צַד הַשְּׁנַי, וְאִם לֹא - צָרִיךְ לְהַגְבִּיֵה צַד הַשְּׁנַי.

ז. הָעוֹשֶׂה לְחַיִּים לְמַבּוּי גְבוּהִים מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים אוֹ מְשׁוּכִים מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְמַעַט. מַבּוּי הַמְקֻרָה מְרוּחַ אַחַת, וְהִדְלָה עָלָיו אֶת הַגֶּפֶן, וְאֶת הַדְּלָעַת, וְאֶת הַקְּסוֹם, מְרוּחַ אַחֲרָת - אֵין צָרִיךְ כְּלוּם. עֲשֵׂה לְחַיִּים לְמַבּוּי גְבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים, אוֹ מְשׁוּכִין מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טֶפַחִים - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְמַעַט. אֲבַנֵּי בְּנִין הָיָו יוֹצְאוֹת מִן הַכֶּתֶל, וּבֵין זֹו לְזֹו אֲרַבְּעָה טֶפַחִים - אֵין צָרִיךְ לְחַי וְקוֹרָה אוֹתוֹ מִקּוּם. אֲבַנֵּי גֵּדֵר הַיּוֹצְאוֹת מִן הַגֵּדֵר

מִבְּדִלוֹת זֹו מִזֹּו פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - אֵין צָרִיךְ לְחַי אַחֵר. שְׁלֹשָׁה - צָרִיךְ לְחַי אַחֵר.

ח. כֶּתֶל שְׁצִדוֹ אַחַד כְּנוּס מִחִבְרוֹ, בֵּין שְׁנֵרְאָה מִבְּחוּץ וְשְׁנֵה מִבְּפָנִים, וּבֵין שְׁנֵרְאָה מִבְּפָנִים וְשְׁנֵה מִבְּחוּץ - נִדּוֹן מִשּׁוּם לְחַי. הִיתָה קֶרֶן זְוִית זֹו יוֹצְאָה מִכֶּתֶל זֶה, וְקֶרֶן זְוִית יוֹצְאָה מִכֶּתֶל זֶה - נִדּוּנִית כְּלַחֲיִים. עֲשֵׂה לְחַי לְמַבּוּי - אֵין לוֹ אֶלָּא חֲצִי מַבּוּי.

ט. עוֹשִׂין פְּסִין לְבוֹרִיּוֹת, אֲרַבְּעָה דְיוּמֵין נִרְאִין כְּשִׁמוּנָה, הִיתָה שָׁם אֶבֶן אַחַת מְרַבְּעַת - רוֹאִין כְּאִלוֹ שְׁתַּחֲלַק, וְיֵשׁ בָּהּ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן - נִדּוֹן מִשּׁוּם דְיוּמָד, וְאִם לֹא - אֵין נִדּוֹן מִשּׁוּם דְיוּמָד. רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: הִיתָה עֲגֻלָּה, רוֹאִין אוֹתָהּ, שְׁאִם תַּחֲקַק, וְיֵשׁ בָּהּ שְׁשֵׁה טֶפַחִים מִצַּד זֶה, וְשְׁשֵׁה טֶפַחִים מִצַּד זֶה, כְּדְיוּמֵין - נִדּוּנִית כְּפִסִּין.

י. וְכַמָּה יֵהָא בִּינְיָהן? כְּמֵלָא שְׁתֵּי רַבְּקוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ בְּקָר. כַּמָּה רֵאשֶׁה וְרַבָּה שֶׁל פְּרָה? שְׁתֵּי אַמּוֹת. עֲבִיָּה שֶׁל פְּרָה - אַמָּה וּשְׁנַי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שְׁהֵן כְּעֶשֶׂר אַמּוֹת; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּאַרְבַּע עֲשָׂרָה אַמָּה. כַּמָּה הֵן מְקַרְבִּין? כְּדֵי רֵאשֶׁה וְרַבָּה שֶׁל פְּרָה, וְכַמָּה הֵן מְרַחֲקִין? אֶפְלוֹ כּוֹר אֶפְלוֹ כּוֹרִים - מֵתָר, וּבִלְבָד שְׁיַרְבֶּה בַּפְּסִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בֵּית סְאֲתִים - מֵתָר. יוֹתֵר מִבֵּית סְאֲתִים - אֶסּוּר. אֶמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: אֵי אַתָּה מוֹדֶה בְּדִיר, וְסֵהָר, וּמְקַצֶּה, וְחֶצֶר, אֶפְלוֹ בֵּית חֲמִשָּׁת כּוֹרִים וּבֵית עֲשָׂרָה כּוֹרִים שֶׁהוּא מֵתָר? אֶמֶר לָהֶם: זֹו מַחֲיִצָּה, וְאִלוֹ פְּסִין. אִף זֹו, רִצָּה לְעֲשׂוֹת מַחֲיִצָּה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טֶפַחִים - עוֹשֶׂה. וְאִם רִצָּה לְרַבּוֹת - יַרְבֶּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹר שֶׁהוּא בֵּית סְאֲתִים עַל בֵּית סְאֲתִים - אֵינוֹ מֵתָר. וְלֹא אֶמְרוּ לְהַרְחִיב, אֶלָּא כְּדֵי רֵאשֶׁה וְרַבָּה שֶׁל פְּרָה בִּלְבָד.

יא. הִיתָה גְבוּהָה מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ וְנִמּוּכָה מְרוּחַ אַחַת - רוֹאִין אֶת הַנְּמוּךְ כְּאִלוֹ הוּא פְּתַח, וּבִלְבָד שְׁלֹא יֵהָא הַנְּמוּךְ יֵתֵר עַל הַגְּבוּהָה. הִיתָה נְמוּכָה מִשְׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ

וגבוהה מרוח אחת - אין צריך לעשות מחיצה, אלא לגבוה בלבד. היה שם אילן או גדר או מחיצת הקנים - נדונין כפסין.

יב. היתה חצר פתוחה לביניהם, שראשה אחד נכנס לבין הפסין, מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה - מתר לטלטל, אבל שתיים - אסור. במה דברים אמורים? בזמן שלא ערכו, אבל ערכו - מתר. רבי יהודה בן בבא אומר: אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד. רבי עקיבא אומר: לכל עושין פסין חוץ מבור היחיד בלבד.

מסכת ערובין פרק שני

א. שירה שחנתה בבקעה והקיפנה באכפין, בעביטין, בשליפות, ובקנין, ובקלחות, אפלו שלשה חבלים, זה למעלה מזה - מטלטלין בתוכה, ובלבד שלא יהא בין גמל לגמל כמלא גמל, ובין עביט לעביט כמלא עביט, ובין איכוף לאיכוף כמלא איכוף. מקיפין בקנים, ובלבד שלא יהא בין קנה לחברו שלשה טפחים, כדי שיכנס הגדי.

ב. נמצאת אמה אומר, שלש מדות במחצות: כל שהיא פחות משלושה - צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה, כדי שלא ידקר הגדי בבת ראש. כל שהיא שלשה, ומשלשה ועד ארבעה - צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, כדי שלא יהא פרוץ פעומד. ואם היה הפרוץ מרבה על העומד - אף כנגד העומד אסור. כל שהיא ארבעה, ומארבעה עד עשר אמות - צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו, שיהא פרוץ פעומד. ואם היה פרוץ כעומד, כנגד העומד - מתר. כנגד הפרוץ - אסור. ואם היה העומד מרבה על הפרוץ, כנגד הפרוץ - מתר. נפרצה ביותר מעשר - אסור. היה שם קנים דוקרנים ועשה להם פאה למעלה, אפלו ביותר מעשר - מתר.

ג. שירה ששרתה בתל גבוה עשרה טפחים, ובנקע עמק עשרה טפחים, ובגנה מקפת

גדר גבוה עשרה טפחים - מטלטלין בתוכה, ובלבד שימלאו את כלה, ולא שירו בה בית סאתים פנוי. אם אין בכלה בית סאתים - מטלטלין בתוכה, אף על פי שלא ימלאו את כלה. היתה גבוהה משלש רוחותיה, ונמוכה מרוח אחת - רואין את הנמוך כאלו הוא פתח, ובלבד שלא יהא נמוך יותר על הגבוה. היתה נמוכה משלש רוחותיה, וגבוה מרוח אחת - אין צריך לעשות מחיצה אלא לגבוה בלבד.

ד. אחד שירה ואחד יחיד לחבלים, ומה בין יחיד לשירה? יחיד - נותנים לו בית סאתים. שנים - נותנים להם בית סאתים. שלשה - נעשו שירה; דברי רבי יהודה בן רבי יוסי. וחכמים אומרים: אחד יחיד ואחד שירה - נותנין להם כל צרפן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי. אחד שירה ואחד מחנה, מה בין מחנה לשירה? אלא אהלים שבשירה - חיבין בערוב. שבמחנה - פטורין מן הערוב. ושאין להם אהלים הרי הן כשרוין בחצר. מחנה היוצא למלחמת הרשות - מתרין בגזל עצים יבשין. רבי יהודה בן תימא אומר: אף חונין בכל מקום, ובמקום שנהרגו - שם נקברין.

ה. רבי אליעזר אומר: הגנה והקרפף שהם שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים, המקפת גדר גבוה עשרה טפחים, וכן אם היתה ארפה יתר על רחבה פי שנים, אפלו אמה אחת - אין מטלטלין בתוכה בשבת. וכן היה רבי אליעזר אומר: קרפף הסמוך לעיר, ויש בארפו שבעים ושירים - אין מטלטלין בתוכה בשבת. רבי שמעון אומר: אפלו עשר קרפפות זה לפנים מזה, והיתה אחת מהן בית דירה, או שהיתה אחת מהן סמוך לעיר - מטלטלין בכללן.

ו. ברגנין שבשדה בית סאתים - מתר. יתר על בית סאתים - אסור. אבל דיר וסהר או מקצה או חצר, אפלו יתר מבית סאתים -

מִתָּר. אָפְלוּ בֵּית עֶשְׂרֵה כּוֹרִין - מִתָּר. כָּלָל
אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר: כָּל אוֹיֵר
שֶׁתִּשְׁמִישׁוּ לְבֵית דִּירָה, כְּגוֹן דִּיר, וְסֵהָר,
וּמְקַצֶּה, וְחֶצֶר, אָפְלוּ בֵּית חֲמִשָּׁת כּוֹרִין,
אָפְלוּ בֵּית עֶשְׂרֵה כּוֹרִין - מִתָּר. וְכָל בֵּית
דִּירָה, שֶׁהוּא תִשְׁמִישׁ לְאוֹיֵר, כְּגוֹן בְּרַגְנִין
שֶׁבְשָׂדוֹת בֵּית סָאתִים - מִתָּר. יֵתֵר מִבֵּית
סָאתִים - אָסוּר.

ז. מְעַרְבִין בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם, וְלֹא
בְּגִבּוּלֵינָּה, הַנּוֹדֵר מִן הַכֶּפֶר - מְעַרְבִין לוֹ בָּהּ.
אֵימַתִּי? בְּזִמְן שְׁאִמְרֵי: 'שְׁבוּעָה שְׁלֹא
אֶטְעַמְנָה'; וְאִם הִקְדִּישָׁה - הֲרִי זֶה אָסוּר,
שְׁאִין מְעַרְבִין בְּהַקְדָּשׁ.

ח. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא נִמְנָעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִלְשַׁלַּח עִירוּבֵיהֶן בְּיַד בְּנֵיהֶם וּבְיַד
בְּנוֹתֵיהֶם הַקֹּטְנִים - כְּדֵי לְחַנְכֵן בְּמִצְוֹת.
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: מִשֶּׁם רָאִיָּה? בְּאוֹמַר
לְחִבְרוֹ: 'קִבַּל הַיִּמְנֹנִי', נִתְּנוּ לְקוֹף וְהוֹלִיכוּ,
לְפִיל וְהוֹלִיכוּ - אֵין זֶה עֲרוּב. וְאִם אָמַר
לְאַחַר לְקַבַּל הַיִּמְנֹנִי - הֲרִי זֶה עֲרוּב.

ט. נִתְּנוּ עַל גְּבֵי קוֹרֵה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהִיא
גְּבוּהָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים - עֲרוּבוּ עֲרוּב. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמַר: אִם הָיָה רְחִבּוֹ אַרְבָּעָה -
עֲרוּבוּ עֲרוּב. וְאִם לָאוּ - אֵין עֲרוּבוּ עֲרוּב.
נִתְּנוּ בְּאֵילָן, לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים - אֵין
עֲרוּבוּ עֲרוּב. לְמַטָּה מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים -
עֲרוּבוּ עֲרוּב, וְאָסוּר לְטָלוֹ. בְּתוֹף שְׁלֹשָׁה -
מִתָּר לְטָלוֹ. נִתְּנוּ בְּכַפְלָה וּתְלָאָה בְּאֵילָן,
לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים - אֵין עֲרוּבוּ עֲרוּב.
לְמַטָּה מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים - עֲרוּבוּ עֲרוּב,
וְאָסוּר לְטָלוֹ; דְּבָרֵי רַבִּי וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
כָּל שְׁאָסוּר לְטָלוֹ - אֵין עֲרוּבוּ עֲרוּב, אֶחָד
הָעֲרוּב וְאֶחָד כָּל הַפְּלִים.

י. שְׂרָשֵׁי אֵילָן שְׁגֹבוּהֵינָּה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים, אוֹ שֵׁשׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים, אִף עַל פִּי שְׂצָדוֹ אֶחָד שׁוּה לְאָרֶץ -
הֲרִי זֶה יֹשֵׁב עֲלֵיהֶן. וְלֹא יִסְמָךְ עֲלֵיהֶן, לְפִי
שְׁאִין עוֹלִין בְּאֵילָן, וְאֵין נִתְּלִין בְּאֵילָן, וְאֵין
נִשְׁעָנִים בְּאֵילָן. וְלֹא יַעֲלֶה בְּאֵילָן מִבְּעוֹד
יוֹם כְּדֵי שֶׁתַּחֲשֹׁךְ, וְיִשָּׁב שֵׁם כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

אֶחָד אֵילָן וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה. אָבַל בּוֹר, שִׁית,
וּמְעָרָה, וְגֵדֵר - מְטַפֵּס וְעוֹלָה מְטַפֵּס וְיוֹרֵד,
וְאָפְלוּ הֵן מֵאָה אֵמָה.

יא. נִתְּנוּ בְּמַגְדָּל וְנִעַל בְּפָנָיו וְאָבַד הַמִּפְתָּח
- הֲרִי זֶה עֲרוּב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּיוֹם-טוֹב, אָבַל בְּשֶׁבֶת - אֵין עֲרוּבוּ עֲרוּב.
נִמְצָא הַמִּפְתָּח, בֵּין בְּעִיר בֵּין בְּשָׂדֶה - אֵין
עֲרוּבוּ עֲרוּב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: אִם בְּעִיר
אָבַד - עֲרוּבוּ עֲרוּב. אִם בְּשָׂדֶה אָבַד - אֵין
עֲרוּבוּ עֲרוּב. מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בְּבִנְיַ חֶצֶר וּבְבִנְיַ מַרְפֶּסֶת, שֶׁגָּבוּ אֶת עִירוּבֵיהֶן
וְנִתְּנוּהוּ בְּבֵיתָהּ, אִף עַל פִּי שִׁידוּעַ שְׁאִין
הַמִּפְתָּח בְּמִקּוּמוֹ - עֲרוּבוּ עֲרוּב. אָמַר רַבִּי
יוֹסִי: אֲבָטוּלְמוֹס הָעֵיד עַל סֶפֶק עֲרוּב
שֶׁכָּשֶׁר. אֵיזְהוּ סֶפֶק עֲרוּב שֶׁהוּא כָּשֶׁר? עֲרַב
בְּתוֹרָמָה, סֶפֶק מִבְּעוֹד יוֹם נִטְמָאת סֶפֶק
מִשְׁחַשְׁכָּה נִטְמָאת, עֲרַב בְּפִרוֹת, סֶפֶק
מִבְּעוֹד יוֹם נִתְּקַנוּ סֶפֶק מִשְׁחַשְׁכָּה נִתְּקַנוּ -
עֲרוּבוּ עֲרוּב. אָבַל עֲרַב בְּתוֹרָמָה, סֶפֶק
טְהוּרָה סֶפֶק טְמֵאָה, וְכֵן בְּפִרוֹת, סֶפֶק נִתְּקַנוּ
סֶפֶק לֹא נִתְּקַנוּ - אֵין עֲרוּבוּ עֲרוּב.

מִסְכַּת עֲרוּבִין פָּרָק שְׁלִישִׁי

א. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אֵין אָדָם מִתְּנָה עַל
שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד. אֵלֹא אִם כָּא חֲכָם
לְמִזְרַח - עֲרוּבוּ לְמִזְרַח. וְאִם כָּא חֲכָם
לְמַעְרָב - עֲרוּבוּ לְמַעְרָב. אָבַל כָּא לְכָאן
וּלְכָאן, לֹא כָּא לְכָאן וּלְכָאן - הֲרִינִי כְּבִנְיַ
עִירִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן
רְבוּ - יִלְךְ אַצֵּל רְבוּ. שְׁנֵיהֶם רְבוּתֵיהֶן - יִלְךְ
אַצֵּל הַרְגִיל אַצֵּלוֹ. אִם הָיָה רְגִיל אַצֵּל
שְׁנֵיהֶם - יִלְךְ לְאֵיזָה מֵהֶן שִׁירְצָה.

ב. מִתְּנָה אָדָם עַל עֲרוּבוֹ, וְאוֹמַר: 'עֲרוּבִי
לְשֶׁבֶת זֹו וְלֹא לְשֶׁבֶת אַחֲרָת' - 'לְשֶׁבֶת
אַחֲרָת וְלֹא לְשֶׁבֶת זֹו' - 'עֲרוּבִי לְשֶׁבֶתוֹת
וְלֹא לְיָמִים טוֹבִים' - 'לְיָמִים טוֹבִים וְלֹא
לְשֶׁבֶתוֹת' - 'לְשֶׁבֶת וְלֹא לְיּוֹם הַכְּפוּרִים' -
'לְיּוֹם הַכְּפוּרִים וְלֹא לְשֶׁבֶת'.

ג. הָאוֹמַר לְחִבְרוֹ: 'עֲרַב לִי בְּתַמְרִים', וְעֲרַב
לוֹ בְּגִרְוֹגְרוֹת. 'בְּגִרְוֹגְרוֹת' וְעֲרַב לוֹ

הַזְקֵן דּוֹרֵשׁ (דְּבָרִים כ, כ): "עַד רִדְתָּהּ" - וְאִפְלוּ בְּשֶׁבֶת.

ז. עֵיר שֶׁהִקִּיפוּהָ נְכָרִים אוֹ נֶהָר, וְכֵן סִפִּינָה הַמְטַרְפֶּת בֵּינָם, וְכֵן יַחֲדֵי שֶׁהָיָה נִרְדָּף מִפְּנֵי הַנְּכָרִים, וּמִפְּנֵי הַלְּסֻטִים, וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה - הָרִי אֵלּוּ מַחְלָלִין אֶת הַשֶּׁבֶת, וּמְצִילִין אֶת עַצְמָן.

ח. הַרוֹעִיעִים, וְהַקִּיצִין, וְהַבוֹרְגָנִין, וְשׁוֹמְרֵי פְרוֹת, בְּזִמְנֵי שְׂדֵרְכָן לְלוֹן בְּעֵיר, אֵף עַל פִּי שִׁחְשָׁכוּ חוּץ לַתְּחוּם - הָרִי אֵלּוּ כְּאֲנָשֵׁי הָעֵיר, וַיֵּשׁ לָהֶם אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. וּבְזִמְנֵי שְׂדֵרְכָן לְלוֹן בְּשֶׂדֶה - אֵין לָהֶם אֲלָא אֲלֵפִים אִמָּה בְּלִבָּד.

ט. מִי שֵׁישׁ לוֹ שְׁנַי בְּתַיִם, וּבִינֵיהֶם שְׁנַי תְּחוּמֵי שֶׁבֶת, בִּיּוֹן שֶׁהַחֲזִיק בְּדֶרֶךְ - קָנָה עֲרוּב; דְּבָרֵי רַבֵּי יְהוּדָה. יֵתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבֵּי יוֹסֵי בֶן רַבִּי יְהוּדָה: אִפְלוּ מִצְאוּ חֻבְרוֹ בְּדֶרֶךְ, וְאָמַר: 'לֵינִי כְּפָה, עֵת חֲמָה, עֵת צָנָה הוּא', לְמַחֵר מִשְׁכִּים וְהוֹלֵךְ. הִחְזִירוּ מִן הָעֵיר - הָרִי הוּא כְּאֲנָשֵׁי הָעֵיר.

י. רְשׁוֹת שֶׁבֶת כֶּף הוּא: עוֹמֵד אָדָם בְּמִקְוֵמוֹ וְאוֹמֵר: 'שְׁבִיתִתִּי בְּמִקְוֵמִי', שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת טז): "שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו"; כִּמְהַ תַּחְתּוֹתָיו? מִלֵּא קוֹמְתוֹ וּפְשׁוּט יָדָיו, גּוֹפּוֹ שְׁתֵּי אַמּוֹת, וְאַמָּה כְּדֵי לְפָשֵׁט יָדָיו וְרַגְלָיו; דְּבָרֵי רַבֵּי מַאִיר. וְרַבֵּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גּוֹפּוֹ שְׁלוֹשׁ אַמּוֹת וְאַמָּה כְּדֵי לְטוֹל חִפָּץ מִתַּחַת מְרַגְלוֹתָיו, וּמִנִּיחַ יָדָיו תַּחַת מְרַאשׁוֹתָיו - זָכָה לוֹ מִקְוֵמוֹ לְכָל רוּחַ, מְרַבְּעוֹת לֹא עֲגָלוֹת. רַבֵּי חֲנִינְא בֶן אֲנָטִיגְנוֹס אוֹמֵר: עֲגָלוֹת וְלֹא מְרַבְּעוֹת.

יא. הַשּׁוֹבֵת בְּתֵל גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה טַפְחִים, וּבִקְנַע עֲמַק עֲשֶׂרָה טַפְחִים, וּבַגְּנָה מִקְפֶּת גְּדוֹר גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה טַפְחִים - מֵהֵלֶךְ אֶת כְּלָהּ וְחוֹצֶהָ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. הַשּׁוֹבֵת בְּעֵיר, אִפְלוּ גְדוּלָה כְּאֲנָטוּכִיא - מֵהֵלֶךְ אֶת כְּלָהּ וְחוֹצֶהָ לָהּ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ. עַל גְּבוּהָ - אֵין לוֹ אֲלָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלִבָּד.

בְּתַמְרִים. 'בְּמַגְדֵּל' וְעָרַב לוֹ בְּשׁוּבָךְ. 'בְּשׁוּבָךְ' וְעָרַב לוֹ בְּמַגְדֵּל. 'בְּבֵית' וְעָרַב לוֹ בְּעֵלְיָה. 'בְּעֵלְיָה' וְעָרַב לוֹ בְּבֵית - אֵין עֲרוּבוֹ עֲרוּב. אֲבָל אָמַר לוֹ סֵתֵם: 'עָרַב לִי' וְעָרַב לוֹ, בֵּין בְּתַמְרִים, בֵּין בְּגִרוּגְרוֹת, בֵּין בְּמַגְדֵּל, בֵּין בְּשׁוּבָךְ, בֵּין בְּבֵית, בֵּין בְּעֵלְיָה - עֲרוּבוֹ עֲרוּב.

ד. עָרַבוּ זֶה לְצַפּוֹן וְזֶה לְדָרוֹם - זֶה מֵהֵלֶךְ לְצַפּוֹן בְּעֲרוּבוֹ שֶׁל זֶה בְּדָרוֹם, וּבְדָרוֹם בְּעֲרוּבוֹ שֶׁל זֶה בְּצַפּוֹן. אִם מִצְעוּ אֶת הַתְּחוּם - אֵל יִזּוּ מִמְקוֹמוֹ. עָרַב לְצַפּוֹן וְחִזַּר וְעָרַב לְדָרוֹם - בְּטַל הָאֲחֵרוֹן אֶת הָרֵאשׁוֹן. טַעַם וְעָרַב לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, כְּמַדְמָה הוּא שֶׁמְעָרְבִין לְשֵׁתֵי רוּחוֹת, אוֹ שֶׁאִמַּר לְעַבְדָּיו: 'צְאוּ וְעָרְבוּ לִי', אַחַד עָרַב עָלָיו לְצַפּוֹן וְאַחַד עָרַב עָלָיו לְדָרוֹם - מֵהֵלֶךְ לְצַפּוֹן בְּעֲרוּבוֹ לְדָרוֹם, וּמֵהֵלֶךְ לְדָרוֹם בְּעֲרוּבוֹ לְצַפּוֹן. וְאִם מִצְעוּ עָלָיו אֶת הַתְּחוּם - לֹא יִזּוּ מִמְקוֹמוֹ.

ה. נְכָרִים שִׁצְרוּ עַל עִירוֹת יִשְׂרָאֵל - אֵין יוֹצֵאִין עֲלֵיהֶן בְּכָלֵי זֵינָם, וְאֵין מַחְלָלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? כְּשֶׁבָאוּ עַל עִסְקֵי מְמוֹן, אֲבָל אִם בָּאוּ עַל עִסְקֵי נִפְשׁוֹת - יוֹצֵאִין עֲלֵיהֶם בְּכָלֵי זֵינָם וּמַחְלָלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. וּבְעֵיר הַסְּמוּכָה לְסַפֵּר, אִפְלוּ לֹא בָּאוּ עַל עִסְקֵי נִפְשׁוֹת, אֲלָא עַל עִסְקֵי תְּבִין וְקֶשׁ - יוֹצֵאִין עֲלֵיהֶן בְּכָלֵי זֵינָם וּמַחְלָלִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשֶּׁבֶת. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין כְּלֵי זֵינָם בְּבֵית הַסְּמוּךְ לְחוּמָה. פַּעַם אַחַת, הִכִּירוּ בֵּהֶם אוֹיְבִים וְרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם וּנְכַסּוּ לְטוֹל כְּלֵי זֵינָם, וּנְכַסּוּ אוֹיְבִים אַחֲרֵיהֶם, וְדַחְקוּ זֶה אֶת זֶה, וְהִרְגוּ זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִרְגוּ אוֹיְבִים. בְּאוֹתָהּ שַׁעַת הִתְקִינוּ - שִׁיְהוּ חוֹזְרִין לְמִקְוֵמָם בְּכָלֵי זֵינָם.

ו. מַחְנֶה הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחַמַת הָרֵשׁוֹת - אֵין צָרִין עַל עִירוֹת שֶׁל נְכָרִים פְּחוֹת מִשְׁלֶשָׁה יָמִים קֹדֶם לְשֶׁבֶת. וְאִם הִתְחִילוּ - אֵין מְפַסְּקִין וְאִפְלוּ בְּשֶׁבֶת. וְכֵן הָיָה שְׁמַאי

טו. והתירו חכמים לבעל הבית לשלח את ערובו ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו - בשביל להקל עליו. אמר רבי יהודה: מעשה באנשי בית ממלי ובאנשי בית גוריון בארומא, שהיו מחלקין גרוגרות וצמוקין לעניים בשני בצרת, ובאין עניי כפר שיחין וכפר חנניא ומחשיכין על התחום, ולמחר משכימין ובאין.

מִסְכַּת עֲרוּבֵין פֶּרֶק רִבְעִי

א. רבי אליעזר אומר: יום-טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה בין מלאחריה - מערב אדם, יום אחד לצפון ויום אחד לדרום, יום אחד לצפון ויום אחד כאנשי אותה העיר. מודה רבי אליעזר, שאין מערבין חצי היום לצפון וחצי היום לדרום, שאין חולקין יום אחד. וחכמים אומרים: כשם שאין חולקין יום אחד - כך אין חולקין לשני ימים. אמר להם רבי אליעזר: אי אתם מודים במערב ברגליו ביום ראשון, שצריך לערב ברגליו ביום שני, נאכל ערובו עד שלא חשכה - אין יוצא עליו ביום השני?! אמרו לו: אבל אמר להם: הללו שני ימים הן. אמרו לו: אי אתה מודה שאין מערבין מיום-טוב לחברו? אמר להם: אבל אמרו לו: הללו יום אחד הם. ערב ברגליו ביום ראשון - מערב ברגליו ביום שני, נאכל ערובו ביום ראשון אין יוצא עליו ביום שני; דברי רבי רבי יהודה אומר: הרי זה חמור גמל. רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומרים: ערב ברגליו בראשון - אין יוצאין עליו ביום שני. נאכל ערובו בראשון - יוצאין עליו ביום שני. מודים חכמים לרבי אליעזר, בראש השנה, כשהיה רוא שפא תתעבר - מערב אדם שני ערובין, ואומר: 'ערוב בראשון למזרח ובשני למערב, בראשון למערב ובשני למזרח, ערובי בראשון ובשני כבני עירי, ערובי בשני ובראשון כבני עירי'. ורבי יוסי אוסר, ששתי קדשות הן. אמר להם רבי יוסי: אי אתם מודים, שאם באו עדים מן

יב. הנותן את ערובו בתוך עבודה של עיר - לא עשה ולא כלום. נתנה חוץ לעבודה של עיר, אפלו אמה אחת - משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר, מפני שמדת העיר עולה בלה למדת התחום. האומר: 'שביתתי על גבי אילן', 'על גבי הגנה' - לא יותר מבית סאתים. פחות מעשרה טפחים - לא יותר מארבע אמות. ובנקע עמק מעשרה - ולא יותר מבית סאתים. פחות מעשרה טפחים - לא יותר מארבע אמות. ובגנה, מקפת גדר גבוה עשרה טפחים - ולא יותר מבית סאתים. פחות מעשרה טפחים - ולא יותר מארבע אמות. ומודד עד שמגיע לאותו מקום. בא לאותו מקום - מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה. אימתי? בזמן שהיה בתוך אלפים אמה שלו. לא היה בתוך אלפים אמה שלו - אין לו אלא ארבע אמות בלבד.

יג. האומר: 'שביתתי בצד אילן, בצד חרוב, בצד גנה' - לא אמר כלום, עד שיקנה לצפונו או לדרומו ארבע אמות. נעקר האילן, או נעקר החרוב, או נעקר הגנה, אם מכיר את מקומו - הרי זה מתר. ואם לאו - הרי זה אסור. רבי יוסי אומר: אם היו שנים, אחד מכיר ואחד שאינו מכיר, שאינו מכיר - מוסר שביתתו למכיר. זה שמכיר - אומר: 'תהא שביתתנו במקום פלוני'.

יד. האומר: 'שביתתי במקום פלוני, בשדה פלוני, במקום שאזכה בו משתחשך' - לא אמר כלום; שאין מערבין משתחשך, זו היא שאמרו: העני מערב ברגליו. אחד עני ואחד עשיר מערבין בפת, ובלבד שלא יצא חוץ לתחום, ויאמר: 'שביתתי במקום פלוני', שלא אמרו 'מערבין ברגל' אלא למי שבא בדרך וחשכה; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אחד עני ואחד עשיר מערבין ברגל, לא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר: 'שביתתי במקומי'; וזה הוא עקרו של ערוב.

הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה שְׁנוּהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קִדְשׁ
וּלְמַחֲר קִדְשׁ? !

ב. כִּיצַד, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִתְּנָה אָדָם עַל
הַפְּלִפְלָה בְּיוֹם-טוֹב רֵאשׁוֹן וְאוֹכְלָה בְּיוֹם-
טוֹב שֵׁנִי. הֵיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כִלְכִלוֹת שֶׁל טַבַּל,
וְאוֹמַר: 'אִם הַיּוֹם חוֹל וּלְמַחֲר קִדְשׁ - תִּהְיֶה
זֶה תְרוּמָה עַל זֶה, וְאִם הַיּוֹם קִדְשׁ וּלְמַחֲר
חוֹל - אֵין בְּדַבְּרֵי כָּלוּם', וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם
וְאוֹכְלָה, וְכֵן רַבִּי יוֹסִי אוֹסֵר בְּשְׁנֵי יָמִים
טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת.

ג. כִּיצַד מֵעֲבָרִין אֶת הָעָרִים? אָרְכָה כְּמוֹת
שְׂהִיא, עֲגוּלָה - עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת. מֵרַבְּעַת -
אֵין עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת. הֵיְתָה רַחֲבָה מִצַּד אֶחָד
וְקִצְרָה מִצַּד אַחֵר - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הִיא
שְׂוָה. הֵיְתָה בֵּית אֶחָד יוֹצֵא כְּמִין פְּגוּם, אוֹ
שְׁנֵי בָתִּים יוֹצֵאִין כְּמִין פְּגוּמִין - רוֹאִין
כְּאִלוֹ חוּט מִתּוֹחַ עָלֶיהֶן, וּמוֹדְדִין מִמֶּנּוּ
וְלִהְלֵן אֲלֵפִים אִמָּה. הֵיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין
קֶשֶׁת אוֹ כְּמִין גַּם - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוֹ הִיא
מְלֵאָה בָּתִּים וְחִצְרוֹת, וּמוֹדֵד מִמֶּנּוּ וְלִהְלֵן
אֲלֵפִים אִמָּה.

ד. הֵיְתָה בֵּית אֶחָד יוֹצֵא הֵימְנָה כְּמִין פִּיגָם
לְרוּחַ אֶחָד, רוֹאִין כְּנִגְדּוֹ כְּאִלוֹ מְלֵא בָּתִּים
וְחִצְרוֹת - מֵרַבִּיעַ כְּנִגְדּוֹ וּמוֹדֵד הֵימְנּוֹ לִהְלֵן
אֲלֵפִים אִמָּה. הֵיוּ שְׁנֵי בָּתִּים יוֹצֵאִין הֵימְנּוֹ
כְּמִין שְׁנֵי פִיגְמִין לְשְׁתֵּי רוּחוֹת, רוֹאִין כְּנִגְדָן
כְּאִלוֹ הֵן מְלֵאִין בָּתִּים וְחִצְרוֹת - מֵרַבִּיעַ
כְּנִגְדָן וּמוֹדֵד מֵהֵן אֲלֵפִים אִמָּה.

ה. בֵּא לְרַבְּעָה - מֵרַבְּעָה בְּרַבּוּעַ עוֹלָם. נוֹתֵן
צְפוּנָה לְצְפוּן הָעוֹלָם וְדְרוּמָה לְדְרוּם
הָעוֹלָם. וְסִימְנָד: עֲגָלָה בְּצְפוּן וְעַקְרָב
בְּדְרוּם. רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר: אִם אֵינוּ יָכוֹל
לְרַבְּעָה בְּרַבּוּעַ שֶׁל עוֹלָם - יִרְבְּעָה כְּמִין
תְּקוּפָה, כִּיצַד? חֲמָה יוֹצֵאת בְּיוֹם אַרְוֶךְ
וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם אַרְוֶךְ - זֶה הוּא פְּנֵי צְפוּן.
חֲמָה יוֹצֵאת בְּיוֹם קֶצֶר וְשׁוֹקַעַת בְּיוֹם קֶצֶר -
זֶה פְּנֵי דְרוּם. תְּקוּפַת נִסָן וְתְקוּפַת תְּשֵׁרִי,
חֲמָה יוֹצֵאת בְּחִצֵּי מְזֻרַח וְשׁוֹקַעַת בְּחִצֵּי
מַעְרָב, שְׁנֵאמַר (קִהְלַת א, 1): "הוֹלֵךְ אֶל
דְרוּם וְסוֹבֵב אֶל צְפוּן". "הוֹלֵךְ אֶל דְרוּם" -

בְּיוֹם, "וְסוֹבֵב אֶל צְפוּן" - בְּלִילָה. "סוֹבֵב
סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ" - אִלוֹ פְּנֵי הַמְזֻרַח וּפְנֵי
הַמַּעְרָב, פְּעָמִים מֵהִלְכָתָן וּפְעָמִים מִסְבָּכָתָן.

ו. אִלוֹ שְׁמַתְעַבְרִין עִמָּה: נִפְשׁ שֵׁישׁ בַּה
אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת וְהַגָּשֶׁר. רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמַר: כְּתִלִים וְזִיזִין מִתְעַבְרִין עִמָּה,
הַגָּשֶׁר וְהַקָּבֵר שֵׁישׁ בֵּהֶן בֵּית דִּירָה, וּבֵית
הַכְּנֶסֶת שֵׁישׁ בַּה בֵּית דִּירָה לַחֲזוֹן, וּבֵית
עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֵׁישׁ בַּה בֵּית דִּירָה
לְמִשְׁרָתֶיהָ. וְהַאוּרִיּוֹת וְהַאוֹצְרוֹת שֶׁבְּשִׁדּוֹת
וְיֵשׁ בֵּהֶן בֵּית דִּירָה. וְהַבוּרְגָנִין שֶׁסְּבִיבָה,
וְהַבֵּית שְׁבִים - הֵרִי הֵם מִתְעַבְרִין עִמָּה.
וְאִלוֹ שְׂאִין מִתְעַבְרִין עִמָּה: נִפְשׁ שְׁנַפְרָצָה
מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְהַגָּשֶׁר וְהַקָּבֵר
שְׂאִין לָהֶם בֵּית דִּירָה, וּבֵית הַכְּנֶסֶת שְׂאִין
לָהֶם בֵּית דִּירָה לַחֲזוֹן, וּבֵית עֲבוּדַת כּוֹכָבִים
שְׂאִין לָהּ בֵּית דִּירָה לְמִשְׁרָתִים. וְהַאוּרִיּוֹת
וְהַאוֹצְרוֹת שֶׁבְּשִׁדָּה שְׂאִין לָהֶם בֵּית דִּירָה.
וּבוּר, וְשִׁיחַ, וּמַעְרָה, וְגִדְרֵי, וְשׁוֹבֵךְ
שְׁבַתְכוּהָ, וְהַבֵּית שְׁבַסְפִּינָה - אֵין אִלוֹ
מִתְעַבְרִין עִמָּה.

ז. כְּמָה יִהְיוּ מְקַרְבוֹת לְעִיר וְיִהְיוּ מִתְעַבְרִין
עִמָּה? שְׁבַעִים אִמָּה וְשִׁירִים עַל שְׁבַעִים
אִמָּה וְשִׁירִים, שֶׁהֵן מְאָה וְאַרְבַּעִים וְאַחַד
וְשִׁלְשִׁים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר: שִׁירִים הוּא דָבָר
מְעֻט, וְלֹא נִתְּנוּ חֻכְמִים שְׁעוֹר. כְּמָה הֵן
שְׁבַעִים אִמָּה וְשִׁירִים עַל שְׁבַעִים אִמָּה
וְשִׁירִים? הֵן בֵּית סְאֵתִים כְּחִצְרֵי הַמִּשְׁכָּן.

ח. הֵיְתָה מוֹדֵד, וְהִגִּיעַ הַמְּדָה לְבֵית - אֶפְלוֹ
בֵּית לְפָנִים מִן הַבַּיִת, אֶפְלוֹ מִגְדָל לְפָנִים מִן
הַמְּגִדָל - מְכַנִּסֵן לְאִמְצַע, וּמֵרַבִּיעַ כְּנִגְדָן,
וּמוֹדֵד כְּנִגְדּוֹ וְלִהְלֵן אֲלֵפִים אִמָּה. הֵיְתָה
מוֹדֵד, וְהִגִּיעַ הַמְּדָה לְמַעְרָה - אֵין מְכַנִּסֵן אֶת
כָּל הַמַּעְרָה אֲלֹא מִכְּנֵד פֶּתַחַה שֶׁל מַעְרָה.
אֶחַת מַעְרָה וְאַחַד מְגִדָל. מַה בֵּין מַעְרָה
לְמְגִדָל? גַּג הַמַּעְרָה הֵרִי הוּא כְּאַרְץ, וְגַג
הַמְּגִדָל הֵרִי הוּא כְּעִיר. כְּמָה דְבָרִים
אֲמוּרִים? בְּמִדַּת הָעֵבוֹר, אֲכָל בְּמִדַּת
הַתְּחוּם, אֶפְלוֹ כְּלֵתָה מִדְּתוֹ בְּחִצֵּי בֵיתוֹ -
אֵין לוֹ אֲלֹא חִצֵּי בֵיתוֹ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן:

יכולני אני, שיהו עולין מטבריא לצפורי, ומצור לצידון, מפני מערות ומגדלות שביניהם.

ט. המודד, מודד חוץ לקרפפה של עיר, לכל עירות נותן קרפף; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: לא אמרו קרפף אלא בין שתי עירות. אם יש לזו שבעים אמה ושירים ולזו שבעים אמה ושירים - מכניסם לאמצע ומרבע כנגדן, ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה. היו שלשה מגדלים, והאמצעי מבלע ביניהן, אם אין בין שנים החיצונים מאה וארבעים ואחד ושליש - מכניסן לאמצע ומרבע כנגדן, ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה. היו עשויין שורות ואחרות ביניהם, אם אין בין שורה החיצונה וביניהם מאה וארבעים ואחד ושליש - מכניסן לאמצע, ומרבע כנגדו, ומודד ממנו ולהלן אלפים אמה.

י. מרבע את העיר ועושה אותה כמין טבלא מרבעת, וחוזר ומרבע את התחומין ועושה אותה כמין טבלא מרבעת, וכשהוא מודד, לא ימדוד מאמצע הקרן אלפים אמה, מפני שהוא מפסיד את הזוית, אלא מביא טבלא מרבעת שהיתה אלפים אמה על אלפים אמה, ומניחה בקרן באלכסונה, נמצא, העיר משתכרת ארבע מאות אמות לכאן וארבע מאות אמות לכאן. נמצא, תחומין משתכרין ארבע מאות אמות לכאן וארבע מאות אמות לכאן. נמצא, העיר והתחומין משתכרין אלף ומאתים אמה לכאן ואלף ומאתים אמה לכאן.

יא. כיצד מקדירין בהרים? התחתון כנגד לבו, והעליון כנגד פרסותיו, מקדיר ועולה, מקדיר ויורד, רואה את ההר כאלו בקוץ לפניו; דברי רבי. וחכמים אומרים: אין מקדירין בהרים. היו לפניו הר ומישור - מודד את המישור ומניח את ההר, ונשכר הר וגאיות. מודד את הגאיות ומניח את ההר ונשכר.

יב. היה מודד והגיע המדה לגיא, אם יכול להבליע בחבל של חמשים אמה - מבליעו. ואם לאו - חוזר למקום שהוא יכול להבליעו. ומבליעו וצופה וחוזר למדתו. אם היה גיא מעקם ואין יכול להבליעו - מקדיר ועולה, מקדיר ויורד, וצופה וחוזר למדתו. היה מודד והגיע המדה לכתל, אין אומרים: 'יקב את הכתל', אלא אומד הכתל, וצופה, וחוזר למדתו, ומודד. אחד מודד בחבל ואחד צופה בעיניו, בין בהר, בין בים, בין במישור, אחד מדת העבור ואחד מדת התחום, אלא שבמדת התחום מודד בחבל.

יג. אין מודדין, לא בחוט, ולא בגמי, אלא במשיחה. והמודד - מותח בכל כחו. מדד והלך, ובא אחד ואמר: 'עד כאן תחום שבת' - נאמן. מעשה בזקן אחד רועה שבא לפני רבי ואמר לו: 'זכור הייתי שהיו בני מגדל גדר ועדרים יורדים לחמתה, עד חצר החיצונה הסמוכה לגשר'; והתיר רבי שיהיו בני מגדל יורדין לחמתה עד חצר החיצונה סמוכה לגשר. ועוד התיר רבי שיהיו בני גדר יורדין לחמתה, ואין בני חמתה יורדין לגדר.

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְהִגָּה עִמָּד וְהָיָה מִסּוּף תְּרַמִּין שְׁנִין וּפְרָעָה חָלַם וְהָא קָאִים עַל עַל־הַיָּאָר:

ויהי מקץ – פתרגומו "מסוף", וכל לשון "קץ" סוף הוא. על היאר – כל שאר נהרות אינם קרויין "יארים" חוץ מגילוס, מפני שכל הארץ עשויה יארים יארים בידי אדם, וגילוס עולה בתוכם ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במצרים מדיר כשאר ארצות.

וְהִגָּה מִן־הַיָּאָר עֵלְתָּ שִׁבְעַ פְּרוֹת יָפוֹת מֵרָאָה וְהָא מִן נִהְרָא סִלְקוֹן שִׁבְעַ תּוֹרָן שְׁפִירוֹן לְמַחְזֵי וּפְטִימָן וּבְרִיאַת בְּשָׂר וַתְּרַעֲיֵנָה בְּאָחוּ:

יפות מראה – סימן הוא לימי שובע, שהבריות נראות נפות זו לזו, שאין עין בריה צרה בתברתה. באחו – באגם, מריש"ק בלע"ז, כמו: "ישגא אחו".

וְהִנֵּה שִׁבְעַ פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֵלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רְעוֹת מֵרָאָה וְדָקוֹת בְּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר:

ודקות בשר – טינבי"ש בלע"ז, לשון "דק".

וְאֶכְלָא תּוֹרְתָא דְבִישָׁן לְמַחְזֵי וַתְּסִירוֹן בְּסַר יַת שִׁבְעַ תּוֹרְתָא דְשְׁפִירוֹן לְמַחְזֵי וּפְטִימָתָא וְאַתְעַר פְּרָעָה:

ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקת הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה:

וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֵם שְׁנֵיתָ וְהִגָּה | שִׁבְעַ שְׁבָלִים עֵלוֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטָבוֹת:

בקנה אחד – טודי"ל בלע"ז. בריאות – שייני"ש בלע"ז.

וְהָא שִׁבְעַ שְׁבָלִין לְקִנּוֹ וַיִּשְׁקִיפוֹן קְדוּם צְמִחוֹ בְּתַרְיָהוּן: אַחֲרֵיהֶן:

ושדופות – השלידי"ש בלע"ז, "וישקיפון קדום": תבוטות, לשון משקוף החבוט תמיד על ידי הדלת המכה עליו. קדים – רות מזרחית שקורין ביש"א.

וַתְּבַלְעֵנָה הַשְּׁבָלִים הַדָּקוֹת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלֹאֹת וַיִּקְצֵן פְּרָעָה וְהִגָּה חֲלוֹם:

הבריאות – שייני"ש | בלע"ז. והנה חלום – והנה נשלם חלום שלם לפניו והצרוך לפותרים.

וַיְהִי בַבֶּקֶר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־תְּרַטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חַכְמֵיהֶם וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלָמוֹ וַאֲיֵן־פּוֹתֵר אוֹתָם לְפָרְעָה:

ותפעם רוחו – "ומטרפא רוחיה", מקשקשת בתוכו פפעמון. ובנבוכדנצר אומר: "ותתפעם רוחו", לפי שהיו שם שתי פעימות: שכחת החלום, והעלמת פתרונו. תרטמי – "תנחרים בטימי" מתים, ששואלים בעצמות. "טימי" הן עצמות בלשון ארמי, ובמשנה: בית שהוא "מלא טמיא" – מלא עצמות. ואין פותר אותם לפרעה – פותרים היו אותם, אבל לא "לפרעה": שלא היה קולך נכנס באזניו, ולא היה לו קורת רוח בפתרונם, שהיו אומרים: שבע בנות אמה מוליד ושבע בנות אמה קובר.

וַיַּדְבֵּר שָׂר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָטְאֵי אֲנִי מְזַפֵּיר הַיּוֹם:

פרעה קצף על־עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים:

פרעה רגז על עבדוהי ויהב יתי במטרת בית רב קטוליא יתי וית רב נחומי:

ונחלמנה חלום בלילה אחד אני והוא איש כפתרון
חלמו חלמנו:

וחלמנא חלמא בליליא חד אנא והוא גבר כפשרון
חלמיה חלמנא:

איש כפתרון חלמו – חלום הראוי לפתרון שגפטר לנו, ודומה לו.

ולשם אמתנו נער עברי עבד לשך הטבחים ונספר-לו
ויפתר-לנו את-חלמתינו איש כחלמו פתר:

ותמן עמנא עולים עברי עבדא לרב קטוליא
ואשתעינא ליה ופשר לנא ית חלמנא גבר כחלמיה
פשר:

נער עברי עבד – ארורים הרשעים, שאין טובתם שלמה: מזכירו בלשון בזיון. נער – שוטה ואין ראוי לגדלה. עברי – אפלו לשוננו אינו מכיר. עבד – וכתוב בנמוסי מצרים שאין עבד מולך, ולא לובש בגדי שרים. איש כחלמו – לפי החלום וקרוב לענינו.

ויהי כאשר פתרו-לנו פן הנה אתי השיב על-כפי
ואתו תלה:

והנה כמא דפשר לנא פן הנה יתי אתיב על שמושי
ויתיה צלב:

השיב על כפי – פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר: "פרעה קצה צריף לפרש: מי השיב? מי שבידו להשיב, והוא פרעה. וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר.

וישלח פרעה ויקרא את-יוסף ויריצהו מן-הבור
ויגלח ויחלף שמלתיו ויבא אל-פרעה:

וישלח פרעה ויקרא ית יוסף וארקהטוהי מן בית אסירי
וספר ושני כסותיה ועאל לות פרעה:

מן הבור – מן בית הסוהר, שהוא עשוי כמין גומא. וכן כל "בור" שבמקרא לשון גומא הוא, ואף אם אין בו מים קרוי בור; פוש"א בלע"ז. ויגלח – מפני כבוד המלכות.

שני

ויאמר פרעה אל-יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו
ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתר אתו:

ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית ליה ואנא
שמעית עלך למימר דאת שמע חלמא ומפשר ליה:

תשמע חלום לפתור אתו – תאזין ותבין חלום לפתור אותו. תשמע – לשון הבנה והאזנה, כמו: "שומע יוסף", "אשר לא תשמע לשוננו"; אינטינדר"א | בלע"ז.

ויען יוסף את-פרעה לאמר בלעדי א-להים נענה
את-שלום פרעה:

ואתיב יוסף ית פרעה למימר לא מן חכמתי א-להין
מן קדם יי יתתב שלמא דפרעה:

בלעדי – אין החכמה משלי, אלא "א-להים נענה", יתן עונה בפי ל"שלום פרעה".

וידבר פרעה אל-יוסף בחלמי הנני עמד על-שפת
היאר:

ומליל פרעה עם יוסף בחלמי הא אנא קאים על פיה
נהרא:

והנה מן-היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ויפת
תאר ותרעינה באחו:

והא מן נהרא סלקו שבע תורן פטימן בסר ושפירן
למחזי ורעין באחוא:

והנה שבע-פרות אחרות עלות אחריתן דלות
ורעות תאר מאד ורקות בשר לא-ראיתי כהנה
בכל-ארץ מצרים לרע:

והא שבע תורן אחרנין סליקא בתריהון חסיכון ובישון
למחזי לחדא ותסירן בסר לא חזיתי דכותהון בכל
ארעא דמצרים לבישו:

דלות – פחושות, כמו: "מדוע אתה ככה דל" דאמנון. ורקות בשר – כל לשון "רקות" שבמקרא חסרי בשר, ובלע"ז בלושי"ש.

ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות
הראשונות הבריאות:

ואכלא תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע תורתא
קדמיתא פטימתא:

ותבאנה אל-קרפנה ולא נודע כייבאו אל-קרפנה
ומראיתו רע כאשר בתחלה ואיקץ:

ועלא למעיהון ולא אתידע ארי עלא למעיהון
ומחזיהון ביש כד בקדמיתא ואתערית:

וארא בחלמי והנה | שבע שבליים עלת בקנה אחד

וחזית בחלמי והא שבע שבלין סלקו בקניא חד מלין

מלאות וטבות:	ושבן:
והנהל שבע שבילים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם:	והא שבע שביליו נצו לקנו שקיפו קדום צמחן בתריהון:
צנמות – "צונמא" בלשון ארמי "סלע", הרי הן כעץ בלי לחלוח וקשות פסלע. ומרגומו "נצו לקנו": "נצו" – אינו בהן אלא הנצו, לפי שנתרוקנו מן הנרע.	
ותבלענן השבילים הדלת את שבע השבילים הטבות ואמר אל-החרטמים ואין מגיד לי:	ובלעא שבליא לקנתא ית שבע שבליא טבתא ואמרית לתרשיא ולית דמחוי לי:
ויאמר יוסף אל-פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר הא-להים עשה הגיד לפרעה:	ויאמר יוסף לפרעה חלמא דפרעה חד הוא ית דינ עתיד למעבד חוי לפרעה:
שבע פרת הטבת שבע שנים הגה ושבע השבילים הטבת שבע שנים הגה חלום אחד הוא:	שבע תורתא טבתא שבע שניא אנין ושבע שבליא טבתא שבע שניא אנין חלמא חד הוא:
שבע שנים ושבע שנים – פלו אינו אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים לפי שהדבר מזמן, כמו שפרש לו בסוף: "ועל השנות החלום..." . בשבע שנים הטבות נאמר: "הגיד לפרעה", לפי שהיה סמוך. ובשבע שני רעב נאמר: "הראה את פרעה", לפי שהיה הדבר מפלג ורחוק נופל בו לשון מראה.	
ושבע הפרות הרקות והרעת העלת אחריהן שבע שנים הגה ושבע השבילים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב:	ושבע תורתא חסיכתא ובישתא דסליקא בתריהון שבע שניא אנין ושבע שובליא לקנתא דשקיפו קדום יהיון שבע שני כפנא:
הוא הדבר אשר דברתי אל-פרעה אשר הא-להים עשה הראה את-פרעה:	הוא פתגמא דמלילית עם פרעה דינ עתיד למעבד אחזי ית פרעה:
הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל-ארץ מצרים:	הא שבע שניא אתין סבעא רבא בכל ארעא דמצרים:
וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל-השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את-הארץ:	ויקומן שבע שני כפנא בתריהון ויתנשי כל סבעא בארעא דמצרים וישיצי כפנא ית עמא דארעא:
ונשכח כל השבע – הוא פתרון הבליעה.	
ולא-ינדע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי-כן פי-כבד הוא מאד:	ולא יתידע סבעא בארעא מן קדם כפנא ההוא דיהי בתר פן ארי תקיף הוא לתדא:
ולא ינדע השבע – הוא פתרון "ולא נודע פי באו אל קרבנה".	
ועל השנות החלום אל-פרעה פעמים פי-נכון הדבר מעם הא-להים וממהר הא-להים לעשותו:	ועל דאמני חלמא לפרעה תרמין זמנין ארי תקין פתגמא מן קדם יי ומחוי יי למעבדיה:
נכון – מזמן.	
ועתה ירא פרעה איש נבון ותכם וישיתוהו על-ארץ מצרים:	וכעו יחזי פרעה גבר סוכלתן וחפים וימניניה על ארעא דמצרים:
יעשה פרעה ויפקד פקדים על-הארץ וחמש את-ארץ מצרים בשבע שני השבע:	יעביד פרעה וימני מהימנין על ארעא ויזרזון ית ארעא דמצרים בשבע שני סבעא:
חמש – פתרגומו: "ויזרזון". וכו: "וחמשים".	
ויקבצו את-פל-אכל השנים הטבות הבאת האלה	ויקבצו ית פל עבור שניא טבתא דאתין אליו וייצרון

וַיִּצְבְּרוּ-כָּר תַּחַת יַד-פְּרָעָה אֲכָל בְּעָרִים וְשָׁמְרוּ:

עֲבוּרָא תַּחֲתֵי יַד מְהִימְנֵי פְרָעָה עֲבוּרָא בְּקֶרְנֵי וַיִּטְרוּן:

את כל אכל – שם דָּבָר הוּא, לְפִיכֶךָ טַעְמוֹ בְּאֵלֶיךָ וְנִקּוּד בְּפִתְחַ קָטָן. וְ"אוֹכֵל" שֶׁהוּא פּוֹעֵל, כְּגוֹן: "כִּי כָל אוֹכֵל חֵלֶב" – טַעְמוֹ לְמִטָּה בְּכֵ"ף וְנִקּוּד קָמִץ קָטָן. תַּחַת יַד פְּרָעָה – בְּרִשׁוֹתָיו וּבְאוֹצְרוֹתָיו.

וְהָיָה הָאֲכָל לְפִקְדוֹן לְאַרְץ לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרִעֵב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְלֹא-תִכְרַת הָאָרֶץ בְּרָעַב:

וְהָיָה עֲבוּרָא גְנִיז לְעַמָּא דְאַרְעָא לְשִׁבְעַת שָׁנֵי כִפְנָא דִּיהִינָן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי עַמָּא דְאַרְעָא בְּכִפְנָא:

וְהָיָה הָאֲכָל – הַצְבוּר כְּשֶׁאֵר פִּקְדוֹן הַגְנוּז לְקִיּוּם הָאָרֶץ.

וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָל-עַבְדָּיו:

וַיִּשְׁפַּר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פְרָעָה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֵיהִי:

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-עַבְדָּיו הַנְּמַצָּא כִּזָּה אִישׁ אֲשֶׁר רִוַח אֶל-לֵהִים בּוֹ:

וַאֲמַר פְּרָעָה לְעַבְדֵיהִי הַנְּשַׁפַּח כְּדִין גָּבַר דְרוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בֵּיהָ:

הַנְּמַצָּא כִּזָּה – "הַנְּשַׁפַּח כְּדִין": אִם גִּלְדָּ וְנִבְקָשְׁנוּ הַנְּמַצָּא כְּמוֹהוּ? "הַנְּמַצָּא" לְשׁוֹן תְּמִימָה, וְכֵן כָּל ה"א הַמְשֻׁמָּשֶׁת בְּרֵאשִׁית תִּיבָה וְנִקּוּדָה בְּחֵט"ף פִּתְחַ.

שְׁלִישִׁי

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֶל-לֵהִים אוֹתוֹ אֶת-כָּל-זָאת אִין-נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:

וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף בְּתַר דְּהוֹדַע יְיָ יְתָד יתְּ כָּל דָּא לִית סוֹכְלָתוֹ וְחָכָם כְּמוֹךָ:

אִין נְבוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ – לְבַקֵּשׁ "אִישׁ נְבוֹן וְחָכָם" שֶׁאֲמַרְתָּ, לֹא נִמְצָא כְּמוֹךָ.

אִתָּה תִּהְיֶה עַל-בֵּיתִי וְעַל-פִּיךָ יִשָּׁק כָּל-עַמִּי רַק הַכֶּסֶף אֲגַדֵּל מִמֶּךָ:

אִתָּה תִּהְיֶה מְמַנָּא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֶךָ יִתְנֹן כָּל עַמִּי לְחוּד כְּוֹרְסֵי מְלְכוּתָא הַדִּין אִיהִי יְקִיר מִמֶּךָ:

יִשָּׁק – "יִתְנֹן", יִתְפָּרְגֵם. כָּל צָרְכֵי עַמִּי יִהְיוּ נִעֲשִׂים עַל יְדֶךָ, כְּמוֹ "וַיָּבֶן מִשְׁקַת בֵּיתִי", וְכְמוֹ "נִשְׁקוּ בְר". גְּרַנִּישׁוּ"ן | בְּלַע"ז. רַק הַכֶּסֶף – שֶׁיִּהְיוּ קוֹרִין לִי מֶלֶךְ. כֶּסֶף – לְשׁוֹן שֵׁם הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ: "וַיַּגְדֵּל אֶת כֶּסֶף אֲדוֹנֵי הַמֶּלֶךְ".

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל-אַרְץ מִצְרַיִם:

וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף חֲזִי דְמַנִּיתִי יְתָד עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם:

נָתַתִּי אֹתְךָ – "דְּמַנִּיתִי יְתָד". וְאֵף עַל פִּי כֵן לְשׁוֹן נְתִיבָה הוּא, כְּמוֹ: "וַיִּלְתַּמֶּךָ עֲלִיוֹן". בֵּין לְגַדְלָה בֵּין לְשַׁפְּלוֹת נּוֹפֵל לְשׁוֹן נְתִיבָה עֲלָיו, כְּמוֹ: "נָתַתִּי אֹתְכֶם נְבִזִים וְשִׁפְלִים".

וַיִּסֶר פְּרָעָה אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיַּשֵּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל-צַוְאָרוֹ:

וְאַעֲדֵי פְרָעָה יתְ עֲזֻקְתִּיהָ מֵעַל יָדֶיהָ וַיִּהֵב יתָה עַל יָדָא דְיוֹסֵף וְאַלְבִּישׁ יתִּיהָ לְבוּשֵׁין דְּבוּץ וְשׁוּי מְנִיכָא דְזָהָבָא עַל צַוְרִיהָ:

וַיִּסֶר פְּרָעָה אֶת טַבַּעְתּוֹ – נְתִיבַת טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנּוֹתְנָה לוֹ, לְהִיּוֹת שְׁנֵי לוֹ לְגַדְלָה. בְּגָדֵי שֵׁשׁ – דְּבַר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם. רֶבֶד – עֲנָק, וְעַל שֶׁהוּא רְצוּף בְּטַבַּעוֹת קְרוּי "רֶבֶד". וְכֵן: "מְרַבְּדִים רֶבֶדֹתֵי עַרְשֵׁי", רְצַפְתֵי עַרְשֵׁי מְרַצְפוֹת. בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: "מִקֶּרֶת רֹבְדִין שָׁל אֲבוֹן", "עַל הַרֹבֶד שֶׁבַעֲזָרָה" וְהִיא רְצֻפָה.

וַיַּרְכַּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם וְנִתְּנוֹן אֹתוֹ עַל כָּל-אַרְץ מִצְרַיִם:

וְאַרְכִּיב יתִּיהָ בְּרִתְכָא תְּנִינִיתָא דִּילִיהָ וְאַכְרִיזוּ קְדָמוּהִי דִּין אֲבָא לְמַלְכָא וּמְנִי יתִּיהָ עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם:

בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה – הַשְּׁנִינָה לְמַרְכָּבָתוֹ, הַמְהַלְכַת אֲצֵל שְׁלוֹ. אַבְרָהָם – פְּתַרְגוּמוֹ: "דִּין אֲבָא לְמַלְכָּא". "רֶד" בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי "מֶלֶךְ" בְּ"הַשְּׁתַּפְּיִין": "לֹא רִיכָא וְלֹא בַר רִיכָא". וּבְדַבְרֵי אַגְדָּה דְרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה: "אַבְרָהָם" זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא "אֲב" בְּחֻכְמָה וְ"רֶד" בְּשִׁנִּים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי בֶן דּוּרְמַסְקִית: עַד מָתַי אַתָּה מַעֲוֹת עֲלִינוּ אֶת הַפְּתוּבִים? אִין "אַבְרָהָם" אֵלָא לְשׁוֹן בְּרַפְּיָם, שֶׁהַכֹּל הָיוּ נִכְנָסִין וַיּוֹצְאוּן תַּחַת יָדוֹ, כְּעֵינֵן שְׁנַאֲמַר: "וְנִתְּנוֹן אוֹתוֹ...".

וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יֹסֵף אֲנִי פְרָעָה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא-יָרִים אִישׁ אִתְּ-יְדוֹ וְאֶת-רַגְלוֹ בְּכָל-אַרְץ מִצְרַיִם:

וַאֲמַר פְּרָעָה לְיוֹסֵף אֲנָא פְרָעָה וּבַר מִמִּימְרֶךָ לֹא יָרִים גָּבַר יתְ יָדִיהָ לְמִיחַד זִין וְיתְ רַגְלִיהָ לְמַרְכַּב עַל סוֹסָא

בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:

אָנֹכִי פָרַעַה – שֵׁשׁ יָכַלְתָּ בְּיַדִּי לְגַזֹּר גְּזֵרָה עַל מַלְכוּתִי, וְאָנֹכִי גֹזֵר שְׁלֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ "בְּלִעְדֶּיךָ", שְׁלֹא בְרִשְׁוֹתֶיךָ. דָּבָר אֲחֵר: "אָנֹכִי פָרַעַה" – אָנֹכִי אֶהְיֶה מֶלֶךְ, "וּבְלִעְדֶּיךָ...". וְנִזְהוּ דוּגְמַת "רַק הַכֶּסֶף". אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ – כְּתַרְגוּמוֹ.

וַיִּקְרָא פָרַעַה שֵׁם-יוֹסֵף אֶפְנַת פַּעֲנֹחַ וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-
אֶסְנַת בַּת-פּוֹטִי פֶרַע־כְּהֵן אֹן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-
אֶרֶץ מִצְרַיִם:
וַיִּקְרָא פָרַעַה שׁוֹם יוֹסֵף גְּבִרָא דְמַטְמָרן גְּלִין לִיָּה וַיְהִי
לִיָּה יֵת אֶסְנַת בַּת פּוֹטִיפֶרַע רַבָּא דְאֹן לְאֵתוֹ וַנִּפְקֵי יוֹסֵף
שְׁלִיט עַל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:

אֶפְנַת פַּעֲנֹחַ – מִפְרֵשׁ הַצְּפוֹנוֹת, וְאִין ל"פַּעֲנַח" דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. פּוֹטִי פָרַעַ – הוּא פּוֹטִיפֶר, וַנִּקְרָא פּוֹטִיפֶרַע עַל שְׁנוֹסְתְרַס מֵאֲלִיו, לְפִי שְׁחֵמַד אֶת יוֹסֵף לְמִשְׁכַּב זָכָר.

וַיִּוֹסֵף בְּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לִפְנֵי פָרַעַה מֶלֶךְ-
מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָי פָרַעַה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-אֶרֶץ
מִצְרַיִם:
וַיִּוֹסֵף בְּרִ תְּלַתִּין שָׁנִין כַּד קָם קְדָם פָּרַעַה מֶלֶכָּא
דְּמִצְרַיִם וַנִּפְקֵי יוֹסֵף מִן קְדָם פָּרַעַה וַעֲבַר בְּכָל אֶרֶץ
דְּמִצְרַיִם:

וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים:
וּכְנִשׁוּ דִיַרִי אֶרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי סַבְעָא עֲבוּרָא
לְאוּצְרִין:

וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ – כְּתַרְגוּמוֹ, וְאִין הַלְשׁוֹן נַעֲקַר מִלְשׁוֹן עֲשִׂיָּה. לְקַמְצִים – קוֹמֵץ עַל קוֹמֵץ, כַּד עַל יָד הֵיוּ אוּצְרִים.

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֹכְלֵי שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיִּתֵּן-אֹכְלֵי בְּעָרִים אֹכְלֵי שְׁזֵה-הָעִיר אֲשֶׁר
סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:
וּכְנִשׁ יֵת כָּל עֲבוּר שְׁבַע שְׁנֵיָא דְהַנְּוָא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם
וַיְהִי עֲבוּרָא בְּקַרְנֵיָא עֲבוּר חֲקַל קַרְתָּא דְבְּסַתְרַנְהָא
יְהִי בְּגִנְוָה:

אֹכְלֵי שְׁזֵה הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ – שְׁכַל אֶרֶץ וְאֶרֶץ מַעֲמַדַת פְּרוֹתֶיהָ, וְנִזְהַנִּין בְּתַבּוּאָה מַעֲפֵר הַמְּקוֹם וּמַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה מִלְּרַקָּב.

וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף בָּר כְּחֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי-חָדַל
לְסַפֵּר כִּי-אִין מִסְפָּר:
וּכְנִשׁ יוֹסֵף עֲבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סְגִי לְחֻדָּא עַד דְּפִסַּק
מִלְמַמְנֵי אַרִי לִיֵת מַנְגֵן:

עַד כִּי חָדַל לְסַפֵּר – "עַד כִּי חָדַל" לוֹ הַסּוֹפֵר "לְסַפֹּר", וְהָרִי זֶה מִקְרָא קֶצֶר. כִּי אִין מִסְפָּר – לְפִי שְׁאִין מִסְפָּר, וְהָרִי "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלְשׁוֹן "דְּהָא".

וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרָם תְּבוּא תְּשַׁנַּת הָרַעֲב אֲשֶׁר
גִּלְדָּה-לוֹ אֶסְנַת בַּת-פּוֹטִי פֶרַע־כְּהֵן אוֹן:
וַלְיוֹסֵף אֲתִילִידוֹ תְּרִין בְּנִין עַד לֹא עֲלַת שְׁתָּא דְכַפְנָא
דִּילִידַת לִיָּה אֶסְנַת בַּת פּוֹטִי פֶרַע רַבָּא דְאֹן:

בְּטָרָם תְּבוּא שְׁנַת הָרַעֲב – מִכַּאֵן שְׁאֲדָם אֶסוּר לְשַׁמַּשׁ מִשְׁתּוֹ בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן.

וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת-שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי-נִשְׁנֵי
אֶל-לֵהִים אֶת-כָּל-עֲמָלִי וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִי:
וַיִּקְרָא יוֹסֵף יֵת שׁוֹם בּוֹכְרָא מְנַשֶּׁה אַרִי אַנְשֵׁינִי יֵי יֵת
כָּל עֲמָלִי וְיֵת כָּל בֵּית אָבִיא:

וְאֵת שֵׁם הַשְּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי-הִפְרַנִּי אֶל-לֵהִים
בְּאֶרֶץ עֲנִי:
וְיֵת שׁוֹם תְּנַנְנָא קָרָא אֶפְרַיִם אַרִי אַפְשֵׁנִי יֵי בְּאֶרֶע
שְׁעֵבוּדִי:

פְּרִשְׁתַּת הָרַעֲב

רְבִיעִי

וַתְּכַלְיֵנָּה שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבָע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וּשְׁלִימָא שְׁבַע שְׁנֵי סַבְעָא דְהַנְּוָא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:

וַתַּחֲלִינָה שְׁבַע שְׁנֵי הָרַעֲב לְבוּא כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף
וַיְהִי רַעֲב בְּכָל-הָאֲרָצוֹת וּבְכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה
לְחֵם:
וּשְׁרִיאָה שְׁבַע שְׁנֵי כַפְנָא לְמִיתִי כַּמָּא דְאָמַר יוֹסֵף
וַהֲוָה כַפְנָא בְּכָל אֶרֶעְתָּא וּבְכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם הָוָה
לְחֵמָא:

וַתַּרְעֵב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פָּרַעַה
לֵלְחֵם וַיֹּאמֶר פָּרַעַה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֵל-יוֹסֵף
וּכְפִינַת כָּל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וַיְצוּחַ עֲמָא קְדָם פָּרַעַה עַל
לְחֵמָא וַאֲמַר פָּרַעַה לְכָל מִצְרַאִי אִיזִילוּ לְוֵת יוֹסֵף

אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:

דַּיִימָר לָכוֹן תַּעֲבֹדוּן:

ותרעב כל ארץ מצרים – שהקריבה תבואתם שאצרו, חוץ משל יוסף. אשר יאמר לכם תעשו – לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו. וכשבאו אצל פרעה ואמרים "כֹּף הוּא אֹמֵר לָנוּ", אָמַר לָהֶם: "וְלָמָּה לֹא צָבַרְתֶּם בָּר, וְהִלֵּא הַכְרִיז לָכֶם שְׁשָׁנֵי הָרָעַב בָּאִים?" אָמְרוּ לוֹ: "אֲסַפְנוּ הָרֶבֶה וְהִרְקִיבָה." אָמַר לָהֶם: "אִם כֵּן, כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ – הָרִי גֹזֵר עַל הַתְּבוּאָה וְהִרְקִיבָה, מָה אִם יִגְזֹר עָלֵינוּ וְנָמוּת?"

וְהָרָעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֵק הָרָעַב בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם:
וּכְפָנָא הָיָה עַל כָּל אֲפֵי אֲרֶעָא וּפְתַח יוֹסֵף ית כָּל
אוֹצְרֵיָא דְבַהּוֹן עֲבוּרָא וַזְבִּין לַמִּצְרַאי וַתְּקִיף כְּפָנָא
בְּאֲרֶעָא דְמִצְרַיִם:

על כל פני הארץ – מי הם "פני הארץ"? אלו העשירים. את כל אשר בהם – כתרגומו: "ית כל אוצריא דבהון עבורא". וישבר למצרים – "שבר" לשון מִכַּר וּלְשׁוֹן קִנְיָן הוּא: כֹּאן מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן מִכַּר, "שברו לנו מעט אכל" לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם בתבואה, שאף בנין וקלב מצינו "ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וקלב".

וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לִשְׁבֹּר אֶל־יוֹסֵף פִּי־חֲזֵק
הָרָעַב בְּכָל־הָאָרֶץ:
וְכָל דִּירֵי אֲרֶעָא אָתוּ לַמִּצְרַיִם לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא מִן יוֹסֵף
אַרִי תְקִיף כְּפָנָא בְּכָל אֲרֶעָא:

וכל הארץ באו מצרימה – אל יוסף לשבר. ואם תדרשהו כסדרו, הנה צריך לכתוב: "לשבר מן יוסף".

וַיָּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:
וַחֲזָא יַעֲקֹב אַרִי אֵית עֲבוּר מַזְדַּבְּן בַּמִּצְרַיִם וַאֲמַר
יַעֲקֹב לְבָנָוְהִי לְמָא תִּתְחַזֵּן:

וירא יעקב כי יש שבר במצרים – ומהיכן ראה? והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר: "הנה שמעתי" וגומר. ומהו וירא? ראה באספקלריא של קדש שעדונו יש לו שבר במצרים; ולא היתה נבואה ממש, להודיעו בפרוש שנה יוסף. למה תתראו – למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו שבעים? כי באותה שעה עדנו היה להם תבואה. ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישיה: למה תהיו כחוששים ברעב? ודומה לו: "ומרנה גם הוא יורא".

וַיֹּאמֶר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם רְדוּ־
שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ־לָנוּ מִשֶּׁם וּנְחַיָּה וְלֹא נָמוּת:
וַאֲמַר הָא שְׁמַעִית אַרִי אֵית עֲבוּר מַזְדַּבְּן בַּמִּצְרַיִם
חִוְתוּ לְתַמָּן וַזְבִּינוּ לְנָא מִתַּמָּן וַנִּיחִי וְלֹא נָמוּת:

רדו שמה – ולא אמר 'לכו', רמז למאמנים ועשר שנים שגשתעבדו למצרים, כמנין רד"ו.

וַיֵּרְדוּ אַחֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה בָּר מִמִּצְרַיִם:
וַנְחַתוּ אַחֵי יוֹסֵף עֲסָרָא לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא מִמִּצְרַיִם:
וירדו אחי יוסף – ולא כתב 'בני יעקב'; מלמד שהיו מתקדשים במקירתו, ונתנו לבם להתנהג עמו באהבה, ולפדותו בכל ממון שיפקסו עליהם. עשרה – מה תלמוד לומר? והלא כתיב: "ואת בנימין אחי יוסף לא שלח". אלא לענן האהבה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כלם ושנאת כלם שנה לו; אבל לענין "לשבר בר" כלם לב אחד להם.

וְאֶת־בְּנֵימִין אַחֵי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחִיו כִּי
אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן:
וַיֵּת בְּנֵימִין אַחֵוְהִי דִיוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב עִם אַחֵוְהִי
אַרִי אָמַר דְּלָמָּא יַעֲרַעְנִיה מוֹתָא:

פן יקראנו אסון – ובבית לא יקראנו אסון? אמר רבי אליעזר בן יעקב: מכאן שהשטן מקטרג בשעת הספנה.

וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּר בְּתוֹךְ הַבָּאִים פִּי־הַיְהִיָּה
הָרָעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
וְאָתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַזְבֵּן עֲבוּרָא בְּגוֹ עֲלִיָּא אַרִי הָיָה
כְּפָנָא בְּאֲרֶעָא דְכְּנָעַן:

בתוך הבאים – מטמינין עצמן שלא יכירום, לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כלם בפתח אחד, אלא שיכנסו כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלט בהם עין הרע, שכלם נאים וכלם גבורים.

וַיֹּסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל־
עִם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לּוֹ אַפְּסִים
אַרְצָה:
וַיֹּסֵף הוּא שְׁלִיט עַל אֲרֶעָא הוּא מַזְבִּין עֲבוּרָא לְכָל
עַמָּא דְאַרְעָא וְאָתוּ אַחֵי יוֹסֵף וְסָגִידוּ לִיה עַל אֲפִיֵהוֹן
עַל אֲרֶעָא:

וישתחוו לו אפים – נשתטחו לו על פניהם. וכן כל השתחואה, פשוט ידים ורגלים הוא.

וַיָּרָא יוֹסֵף אֶת־אָחִיו וַיִּפְרַם וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּזְבֵּר
אֲתָם קִשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ
וַחֲזָא יוֹסֵף ית אַחֵוְהִי וְאִשְׁתְּמוּדְעָנוּן וַחֲשִׁיב מָא
דִּימְלִיל עֲמָהוֹן וּמְלִיל עֲמָהוֹן קִשְׁיִין וַאֲמַר לְהוֹן מָנוּן

מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לְשִׁבְר־אֶכָּל:

אֲתִיתוֹן נֹאמְרוּ מֵאֶרֶץ דְּכַנְעַן לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:

וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם – נַעֲשֶׂה לָהֶם כְּנִכְרֵי בְדָבָרִים, לְדַבֵּר קָשׁוֹת.

וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת־אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:

וְאֲשַׁתְּמוּדַע יוֹסֵף יָת אַחֻוּהִי וְאֲנוּן לֹא אֲשַׁתְּמוּדַעֻוּהִי:

וַיַּכֵּר יוֹסֵף וּגְוֹמֵר – לִפִּי שְׁהֵנִיחָם חֲתוּמֵי זָקֵן. וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ – שִׁנְיָצָא מֵאֶצְלָם בְּלֹא חֲתִימַת זָקֵן, וְעִכְשָׁו מִצְּאוּהוּ בְּחֲתִימַת זָקֵן. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו – כְּשִׁנְמַסְרוּ בְּיָדוֹ, הִכִּיר שְׁהֵם אֶחָיו וְרַחֵם עֲלֵיהֶם; וְהֵם לֹא הִכִּירוּהוּ, כְּשִׁנְפָּל בְּיָדָם, לְנַהֵג בּוֹ אַחֻוּהָ.

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְלִים אַתֶּם לְרְאוֹת אֶת־עֶרְוַת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם:

וַאֲדָכֵר יוֹסֵף יָת חֲלֻמֵיֹא דְהִנֵּה חֲלִים לְהוֹן וְאָמַר לְהוֹן אֵלִילִי אַתּוֹן לְמַחְזִי יָת בְּדָקָה דְאַרְעָא אֲתִיתוֹן:

אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם – עֲלֵיהֶם; וַיִּדַּע שְׁנִתְקַנְמוּ, שְׁחֵרֵי הַשְּׁתַחֲוֵי לוֹ. עֶרְוַת הָאָרֶץ – גְּלוּי הָאָרֶץ, מֵהִיכָן הִיא נֹחָה לְהַכְּבֹּשׁ; כְּמוֹ: "אֶת מִקְרָה הָעֵרְוָה", וְכְמוֹ: "עֵרֹם וְעֵרִיכָה"; וְכֵן כָּל עֶרְוָה שְׁבַמְקַרְא, לְשׁוֹן גְּלוּי. וְתַרְגּוּם אוֹנְקְלוֹס: "בְּדָקָה דְאַרְעָא", כְּמוֹ: "בְּדָק הַבַּיִת", רַעוּעַ הַבַּיִת; אֲבָל לֹא דְקָדַק לְפָרְשׁוֹ אַחַר לְשׁוֹן הַמְקַרְא.

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדִּיךָ בָּאוּ לְשִׁבְר־אֶכָּל:

וְאָמְרוּ לִיה לֹא רַבּוּנִי וְעַבְדְּךָ אַתּוֹ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:

לֹא אֲדַנִּי – לֹא תֹאמַר כֵּן, שְׁחֵרֵי "עַבְדִּיךָ בָּאוּ לְשִׁבְר אֶכָּל".

כִּלְנֹו בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נִחְנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיו עַבְדִּיךָ מְרַגְלִים:

כּוּלְנָא בְּנֵי גְבָרָא חַד נַחְנָא פִּינוּנִי אֲנַחְנָא לֹא הָוּ עַבְדְּךָ אֵלִילִי:

כִּלְנֹו בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נִחְנוּ – נַצְנֻצָה בְּהֵם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּכְלָלוּהוּ עִמָּהֶם, שְׂאֵף הוּא בֶן אֲבִיהֶם. כְּנִים – אֲמַתִּיִּים, כְּמוֹ: "כֵּן דְבַרְתָּ"; "כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דּוֹבְרוֹת"; "וְעַבְדְּתוֹ לֹא כֵן בְּדִיו".

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא פִי־עֶרְוַת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לְרְאוֹת:

וְאָמַר לְהוֹן לֹא אֶ־לְהִיו בְּדָקָה דְאַרְעָא אֲתִיתוֹן לְמַחְזִי:

כִּי עֶרְוַת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם לְרְאוֹת – שְׁחֵרֵי נִכְנַסְתֶּם בַּעֲשֻׂרָה שְׁעֵרֵי הָעִיר; לְמָה לֹא נִכְנַסְתֶּם בְּשַׁעַר אֶחָד.?

וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֹ עַבְדֵיךָ אַחִים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְטָן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינְנוּ:

וְאָמְרוּ תְּרֵי עֶסֶר עַבְדְּךָ אַחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גְבָרָא חַד בְּאַרְעָא דְכַנְעַן וְהָא זַעִירָא עִם אֲבוּנָא יוֹמָא זִין וְחַד לִיתוּהִי:

וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֹ עַבְדֵיךָ וּגְוֹמֵר – וּבִשְׁבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂאֵינְנוּ, נִתְפַזְּרוּנוּ בְּעִיר לְבַקְשׁוֹ.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם:

וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף הוּא דְמַלְלִילִית עִמְכוֹן לְמִימַר אֵלִילִי אַתּוֹן:

הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי – הַדְּבָר אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי, שְׂאֵתֶם מְרַגְלִים, הוּא הָאֲמַת וְהַנְּכוּן. זֶהוּ לִפִּי פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרַשׁוֹ, אָמַר לָהֶם: וְאֵלּוּ מִצְּאֵתֶם אוֹתוֹ, וַיִּפְסְקוּ עֲלֵיכֶם מִמּוֹן הַרְבֵּה, תִּפְדּוּהוּ? אָמְרוּ לוֹ: הֵן. אָמַר לָהֶם: וְאֵם יֹאמְרוּ לָכֶם שְׂלֹא נִחְזִירוּהוּ בְּשׁוּם מִמּוֹן, מָה תַּעֲשׂוּ? אָמְרוּ: לְכָד בְּאַנּוּ, לְהַרְג אוֹ לְהַרְג. אָמַר לָהֶם: הוּא אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי אֲלֵיכֶם; לְהַרְג בְּנֵי הָעִיר בְּאַתֶּם! מִנְחַשׁ אֲנִי בְּגָבִיעַ שְׁלִי שְׁשַׁנִּים מִכֶּם הִתְרִיבוּ כְּרָד גְּדוּל שֶׁל שְׂכָם.

בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פְרַעְהָ אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בְּבוֹא אַחֲיֵכֶם הִקְטָן הִנֵּה:

בְּזָא תִּבְחָרוּן חֵי פְרַעְהָ אִם תִּפְקוּן מִכָּא אֶ־לְהִין בְּמִיתִי אַחֻכּוֹן זַעִירָא הִכָּא:

חֵי פְרַעְהָ – אִם יִחְיֶה פְרַעְהָ. כְּשִׁהְיָה נִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר, הִנֵּה נִשְׁבַּע בְּחֵי פְרַעְהָ. אִם תִּצְאוּ מִזֶּה – מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה.

וַיִּבְחָנוּ דְּבַרְיֵכֶם הָאֲמַת וְאִם־לֹא חֵי פְרַעְהָ כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם:

וַיִּבְחָנוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אַחֲיֵכֶם וְאַתֶּם הֶאָסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבַרְיֵכֶם הָאֲמַת וְאִם־לֹא חֵי פְרַעְהָ כִּי פְרַעְהָ אַרִי אֵלִילִי אַתּוֹן:

הָאֲמַת אַתֶּכֶם – אִם אֲמַת אַתֶּכֶם. לְפִיכָד הוּא נְקוּד פִּתְחָ, שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּלִשׁוֹן תִּימָה. וְאִם לֹא תִבְיֹאוּהוּ, חֵי פְרַעְהָ כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם.

וַיִּצְטַף אַתֶּם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלִשֶׁת יָמִים:

וּכְנַשׁ יָתְהוֹן לְבֵית מִטְרָא תִלְתָּא יוֹמִין:

מִשְׁמַר – בֵּית הָאָסוּרִים.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וְחָיו:

וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא עַבְדִּידוֹ וְאַתְקִימֵמוֹ:

את־הא־להים אֲנִי יֵרָא:

מִן קֶדֶם יְיָ אֲנִי דָחִיל:

חמישי

אִם־כִּנִּים אַתֶּם אֲחִיכֶם אַחַד יֵאָסֶר בְּבֵית מִשְׁמַרְכְּכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ שָׁבֶר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם:

אִם פִּינּוּי אַתּוֹן אַחֻכּוֹן חַד יתְאַסֵּר בְּבֵית מִשְׁרָתְכּוֹן וְאַתּוֹן אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֲבוּרָא דְחִסִּיר בְּבִיתְכּוֹן:

בְּבֵית מִשְׁמַרְכְּכֶם – שְׁאַתֶּם אֲסוּרִים בּו עֲכָשׁוּ. וְאַתֶּם לָכוּ הִבִּיאוּ – לְבֵית אֲבִיכֶם. שָׁבֶר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם – מֵה שְׁקִנִּיתֶם לְרַעְבוֹן אֲנָשֵׁי בְּתִיכֶם.

וְאַת־אֲחִיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֵּאֲמֵנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תַמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

וְיָת אַחֻכּוֹן זַעִירָא תִיתּוֹן לְוִתִּי וַיִּתְהַמְּנוּ פִתְגָמֵיכּוֹן וְלֹא תַמּוּתוֹן וַעֲבָדוּ כֵן:

וַיֵּאֲמֵנוּ דְבָרֵיכֶם – וַתַּאֲמַתּוּ וַיִּתְקַמְּמוּ, כְּמוֹ: "אֲמֵן אֲמֵן", וְכְמוֹ: "וַיֵּאֲמֵן נָא דְבָרְךָ".

וַיֵּאֲמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אֲחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֲלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:

וַאֲמָרוּ גְבַר לְאַחֻהֵי בְקוֹשְׁטָא חִיבִין אֲנַחְנָא עַל אַחֻנָּא דְחִזִּינָא בְּעַקְתָּ נַפְשֵׁיהּ כַּד הָוָה מִתְחַנְּנָא לְנָא וְלֹא קִבִּילְנָא מַגִּיָּה עַל כֵּן אַתָּת לְנָא עַקְתָּא הַדָּא:

אֲבָל – כְּתַרְגוּמוֹ: "בְּקוֹשְׁטָא". וְרֵאִיתִי בְּבִרְאשִׁית רַבָּה: לִישָׁנָא דְרוּמָאָה הוּא, "אֲבָל", "בְּרַם". בָּאָה אֲלֵינוּ – טַעְמוֹ בְּפִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עִבְרָא, שְׁכָבֶר בָּאָה. וַתַּרְגּוּמוֹ: "אַתָּת לְנָא".

וַיַּעַן רְאוּבֵן אַתֶּם לֹא־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם | לֹא־תִחַטְּטֵאוּ בְּיַלְד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִגָּה נִדְרָשׁ:

וְאַתִּיב רְאוּבֵן יִתְהוֹן לְמִימַר הֲלֹא אָמַרְתִּי לְכוּן לְמִימַר לֹא תִחַטְּטוּן בְּעוֹלִימָא וְלֹא קִבִּילְתּוּן וְאַף דְמִיָּה הָא מִתְבַּעִי:

וְגַם דָּמוֹ – אֵתִיו וְגַמִּין רְבוּיִין: דָּמוֹ, וְגַם דָּם הַזֶּקֶן.

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם:

וְאַנּוּן לֹא יָדְעִין אַרְי שָׁמַע יוֹסֵף אַרְי מְתוּרְגָּמָן הָוָה בֵּינֵיהוּן:

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף – מִבֵּין לְשׁוֹנָם. וּבְכַפְּיּוֹ הָיוּ מְדַבְּרִים כֵּן. כִּי הִמְלִיץ בֵּינְתֶם – כִּי בְּשִׁהִיו מְדַבְּרִים עִמּוֹ, הָיָה הִמְלִיץ בֵּינֵיהֶם הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עִבְרִי וְלְשׁוֹן מִצְרַיִם, וְהָיָה מְלִיץ דְבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדַבְּרֵי יוֹסֵף לָהֶם; לְכַד הָיוּ סְבוּרִים שָׂאִין יוֹסֵף מִכִּיר בְּלִשׁוֹן עִבְרִי. הִמְלִיץ – זֶה מְנֻשָּׁה.

וַיֹּסֵב מַעְלֵיהֶם וַיִּבְךְּ וַיֵּשֶׁב אֶלְהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאַתֶּם אֶת־שְׁמַעוֹן וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:

וְאַסְתַּחַר מִלְּוִתְהוֹן וּבְכָא וְתַב לְוִתְהוֹן וּמִלִּיל עֲמַהוֹן וְדַבֵּר מִלְּוִתְהוֹן יָת שְׁמַעוֹן וַאֲסֵר יָתִיה לְעֵינֵיהוּן:

וַיֹּסֵב מַעְלֵיהֶם – גִּתְרַחַק מַעְלֵיהֶם, שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בּוֹכָה. וַיִּבְךְּ – לְפִי שֶׁשָׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין. אֵת שְׁמַעוֹן – הוּא הַשְּׁלִיכּוּ לְבוּר, הוּא שְׂאֵמַר לְלוּי: "הִגָּה בַעַל הַחֲלוּמוֹת הַלְזָה בָּא". דְּבַר אַחַר: גִּתְפּוֹן יוֹסֵף לְהַפְרִידוֹ מִלוּי, שְׂמָא יִתְעַצְבוּ שְׁנֵיהֶם לְהַרְגֵּ אֹתוֹ. וַיֵּאָסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם – לֹא אָסְרוּ אֶלָּא לְעֵינֵיהֶם; וְכִינּוֹן שְׁנֵיצָאוּ – הוֹצִיאוּ, וְהַאֲכִילוּ וְהַשְׁקִהוּ.

וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת־כְּלֵיהֶם בָּרֶ וַיִּלְהַשִּׁיב כַּסְפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שֻׁקּוֹ וְלָתַת לָהֶם צִזָּה לְדָרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן:

וּפְקִיד יוֹסֵף וּמְלוֹ יָת מְגִיָּהוֹן עֲבוּרָא וְלֹאֲתָבָא כַּסְפֵּיהוֹן גְּבַר לְסַקִּיָּה וּלְמַתָּן לְהוֹן זְנֻדִין לְאוּרְחָא וַעֲבַד לְהוֹן כֵּן:

וַיִּשְׂאוּ אֶת־שַׁבְּרָם עַל־חַמְרֵיהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם:

וַנְּטִלוּ יָת עֲבוּרָהוֹן עַל חַמְרֵיהוֹן וַאֲזִלוּ מִתְּמָן:

וַיִּפְתַּח הָאֲחִיד אֶת־שֻׁקּוֹ לְתַת מִסְפּוּא לְחַמְרוֹ בַּמְּלֹן וַיִּרְא אֶת־כַּסְפּוֹ וְהִנְהִי־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:

וּפְתַח חַד יָת שֻׁקִּיָּה לְמַתָּן פְּסָתָא לְחַמְרֵיהּ בְּבֵית מְבַתָּא וַחֲזָא יָת כַּסְפֵּיהּ וְהָא הוּא בְּפּוּם טוּעֵנִיָּה:

וַיִּפְתַּח הָאֲחִיד – הוּא לוּי שְׁנֵשְׂאָר יַחִיד מִשְׁמַעוֹן כֵּן זִוגוֹ. בַּמְּלֹן – בְּמָקוֹם שֶׁלְנוּ בְּלִילָה. אִמְתַּחְתּוֹ – הוּא שֶׁק.

וַיֵּאֲמַר אֶל־אֲחִיו הוֹשִׁב כַּסְפִּי וְגַם הִגָּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָבָם וַיִּתְרָדּוּ אִישׁ אֶל־אֲחִיו לֹאֲמַר מַה־זֵּאת עָשָׂה אֱ־לֵהִים לָנוּ:

וַאֲמַר לְאַחֻהֵי אַתְתֶּב כַּסְפִּי וְאַף הָא בְּטוּעֵנִי וּנְפַק מִדְּעָ לְבַהוֹן וְתַנְהוּ גְבַר בְּאַחֻהֵי לְמִימַר מָא דָּא עֲבַד יְיָ לְנָא:

וְגַם הִגָּה בְּאִמְתַּחְתִּי – גַּם הִפְסֵף בּו עִם הַתְּבוּאָה. מַה זֹאת עָשָׂה אֱ־לֵהִים לָנוּ – לְהַבִּיאֵנוּ לִידֵי עֲלִילָה זֹז; שְׁלֹא הוֹשִׁב אֶלָּא לְהַתְעוֹלֵל עֲלֵינוּ.

וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקְּרֹת אֲתָם לֵאמֹר:
וְאֵתוֹ לֹת יַעֲקֹב אֲבוֹהוֹן לְאֶרֶץ דְּכַנְעַן וַתּוֹיֵאוּ לִיה יֵת כָּל דְּעֲרֵעָא יְתֵהוֹן לְמִימֵר:

דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ:
מְלִיל גּוֹבְרָא רְבוּנָה דְּאֶרֶץ עַמְנָא קָשִׁין וַיִּהֵב יְתֵנָּא כְּמִלְלֵי אֶרֶץ:

וַנֵּאמֶר אֲלֵינוּ פְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מְרַגְלִים:
וַאֲמַרְנָא לִיה פִּינְנֵי אֲנַחְנָא לֹא הָיִנָּא אֲלִילֵי:

שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אַחִים בְּנֵי אֲבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ וְהַקְטָן הַיּוֹם אֶת־אֲבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן:
תְּרֵי עָסֵר אֲנַחְנָא אַחִין בְּנֵי אֲבוּנָא חַד לִיתוּהֵי וַזְעִירָא יוֹמָא דִּין עִם אֲבוּנָא בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן:

וַיֵּאמֶר אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזָאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם אַחֲיֶכֶם הָאֶחָד הִגִּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְבוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וּלְכוּ:
וַאֲמַר לְנָא גּוֹבְרָא רְבוּנָה דְּאֶרֶץ בְּדָא אֲדַע אַרִי כִינְנֵי אַתּוֹן אַחֻוכּוֹן חַד לְשִׁבּוּקוֹ לְנָתִי וְיֵת עֲבוּרָא דְחַסִּיר בְּבְתִיכּוֹן סְבוּ וְאִיזִילוּ:

וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם הַקְטָן אֲלֵי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחֵיכֶם אֲתָן לְכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְקְרוּ:
וְאִיתוֹ יֵת אַחֻוכּוֹן זְעִירָא לְנָתִי וְאֲדַע אַרִי לֹא אֲלִילֵי אַתּוֹן אַרִי כִינְנֵי אַתּוֹן יֵת אַחֻוכּוֹן אֲתִין לְכוֹן וְיֵת אֶרֶץ תַּעֲבְדוֹן בַּה סְחוּרְתָא:

וְאֵת הָאָרֶץ תִּסְקְרוּ – תְּסוּבְבוּ. וְכָל לְשׁוֹן "סוּחְרִים" ו"סְחוּרָה" – עַל שֵׁם שְׁמֻחְזָרִים וְסוּבְבִים אַחַר הַפְּרָקְמָטִיא.

וַיְהִי גַם מְרִיקִים שִׁקִּיָּהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צְרוּר־כֶּסֶף בְּשִׁקְלוֹ וַיֵּרָאוּ אֶת־צִרְרוֹת כֶּסֶפִּיהֶם תִּמָּה וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ:
וְהִנֵּה אַנּוֹן מְרִיקִין סְקִיָּהוֹן וְהָא גֹבֵר צָרֵר כֶּסֶפִּיָּה בְּסִקִּיָּה וַחֲזוּ יֵת צָרְרֵי כֶּסֶפִּיָּהוֹן אַנּוֹן וְאֲבוּהוֹן וַדְחִילוּ:

צְרוּר כֶּסֶף – קָשֵׁר כֶּסֶף.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁפְלַתֶם יוֹסֵף אֵינָנוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאֶת־בְּנֵימֶן תִּלְּחוּ עָלַי הֵנוּ כְּלָנָה:
וַאֲמַר לְהוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן יְתִי אַתְּפִילְתּוֹן יוֹסֵף לִיתוּהֵי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָוָה כָּא וְיֵת בְּנֵימִין תִּדְבְּרוּן עָלַי הַנּוֹעָה כּוֹלְהוֹן:

}}ד"ה ברש"י|ספר=בראשית|פרק=מב|פסוק=לו|דיבור=אֹתִי שִׁפְלַתֶם. מִלְּמַד שִׁחְשָׁדוֹן שְׁמָא הִרְגִּיהוּ אוּ מְכָרוּהוּ, כִּיֹּסֵף. שִׁפְלַתֶם – כָּל מִי שִׁבְנֵי אֲבוּדִים קָרוּי שְׁכּוּל.

וַיֵּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אֲבִיו לֵאמֹר אֶת־שִׁגְי בְנִי תִמְחַר אִם־לֹא אֲבִיאָנוּ אֲלֵיךָ תִּנְגַּח אֹתוֹ עַל־יְדֵי וְאֵנִי אֲשִׁיבָנוּ אֲלֵיךָ:
וַאֲמַר רְאוּבֵן לְאֲבוּהֵי לְמִימֵר יֵת תְּרִין בְּנֵי תִמְחַר אִם לֹא אִיְתִינְיָה לְךָ הֵב יְתִיָּה עַל יְדֵי וְאֵנָּא אֲתִיבְנֵיָה לְךָ:

וַיֵּאמֶר לֹא־יִרַד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֲחִיו מָת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסוֹן בְּדִרְךָ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת־שִׁיבְתִי בְּגִזּוֹן וְשָׂאוּלָה:
וַאֲמַר לֹא יִיחֻז בְּרִי עִמְכּוֹן אַרִי אַחֻוּהֵי מִיֵּת וְהוּא בְּלַחֻדוּהֵי אֲשַׁתָּאֵר וַיַּעֲרַעְנֵיָה מוֹתָא בְּאוּרְתָא דְתִתְּכּוֹן בַּה וַתַּחֲתוֹן יֵת סִיבְתִי בְּדוּנָא לְשָׂאוּל:

לֹא יִרַד בְּנֵי עִמְכֶם – לֹא קִבַּל דְּבָרֵי שֶׁל רְאוּבֵן; אֵמֶר: בְּכוֹר שׁוֹשֶׁה הוּא זֶה! הוּא אוֹמֵר לְהִמִּית בְּנֵי; וְכִי בְנֵי הֵם וְלֹא בְנֵי?.

וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאָרֶץ:
וְכַפְנָא תְּקִיף בְּאֶרֶץ־א:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֵּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שִׁבּוּ שְׁבָרוּ־לָנוּ מִעֵט־אֶכֶל:
וְהִנֵּה כַּד סְפִיקוֹ לְמִיכָל יֵת עֲבוּרָא דְאִיתִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוּבוּ זְבוּנוּ לְנָא זְעִיר עֲבוּרָא:

כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכֹל – יְהוּדָה אֵמֵר לְהֶם: הַמְתִּינוּ לְזִמְן עַד שֶׁתְּכַלֶּה פֶת מִן הַבֵּית. כַּאֲשֶׁר כָּלוּ – "כַּד שְׁצִיאוּ". וְהַמְתַּרְגֵּם "כַּד סְפִיקוֹ" שׁוֹשֶׁה. "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הִגְמִלִים לְשִׁתוֹת" – מְתַרְגֵּם "כַּד סְפִיקוֹ": כְּשִׁשְׁתּוֹ דֵי סְפוּקִים, הוּא גֹמֵר שְׁתִּיתֶם; אֲבָל זֶה, "כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לְאָכֹל" –

כְּאִשֶּׁר תָּם הָאֵכֶל הוּא, וּמִתְרַגְּמִינוּ "כַּד שְׂצִיאֵו".

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֲעַד הַעַד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם:
וַאֲמַר לִיהוּדָה לְמִימַר אֲסִהְדָא אֲסִהְדָא בְּנָא גְבָרָא לְמִימַר לֹא תַחֲזוֹן אִפִּי א-לֵהִין כַּד אַחֻכּוֹן עִמְכּוֹן:

הַעַד הַעַד – לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׂסַתָּם הַתְּרָאָה – מִתְרָה בּוּ בְּפָנַי עַדִּים. וְכֵן: "הַעַד הַעַד בְּכֶם הַיּוֹם"; "הַעַד הַעַד בְּאֲבוֹתֵיכֶם"; "רַד הַעַד בְּעַם". לֹא תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם – לֹא תִרְאוּנִי בְּלֹא אֲחִיכֶם אִתְּכֶם. וְאוֹנְקְלוֹס תְּרַגְּמָ: "אֵלֵהֵן כַּד אַחֻכּוֹן עִמְכּוֹן", וְיֹשֵׁב הַדְּבָר עַל אִפְנוֹ, וְלֹא דְקָדַק לְתַרְגָּם אַחַר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא.

אִם-יִשְׁעֵךְ מִשְׁלַח אֶת-אֲחֵינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אִם אִיתְךָ מִשְׁלַח יְת אַחֻנָא עִמְנָא גִיחֻת וְנִזְבוֹן לָךְ אֵכֶל:
עֲבוּרָא:

וְאִם-אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִרְדַּד פִּי-הָאִישׁ אֲמַר אֲלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם:
וְאִם לִיְתְךָ מִשְׁלַח לֹא גִיחֻת אֲרִי גְבָרָא אֲמַר לְנָא לֹא תַחֲזוֹן אִפִּי א-לֵהִין כַּד אַחֻכּוֹן עִמְכּוֹן:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתְּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הַעוֹד לְכֶם אָח:
וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְמָא אֲבֵאִישְׁתּוֹן לִי לְחַנְאָה לְגְבָרָא הַעוֹד לְכוֹן אַחָא:

וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדֹתָנוּ לֵאמֹר הַעוֹד אֲבִיכֶם חֵל הִנֵּשׁ לְכֶם אָח וְנִגְדַלּוּ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע פִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֲחִיכֶם:
וַאֲמָרוּ שְׂאֵלָא שְׂאֵלֵי גְבָרָא לְנָא וְלִנְלִדוֹתָנָא לְמִימַר הַעַד כְּעַן אֲבוּכּוֹן קָיִים הָאִית לְכוֹן אַחָא וְחֻוִינָא לִיה עַל מִימַר פְּתַגְמֵינָא הָאֵלִין הַמִּידַע הוִינָא יְדַעִין אֲרִי יִימַר אַחִיתוּ יְת אַחֻכּוֹן:

לָנוּ וּלְמוֹלְדֹתָנוּ – לְמִשְׁפָּחוֹתֵינוּ. וּמִדְרָשׁוֹ, אִפְלוּ עֲצֵי עֲרִיסוֹתֵינוּ גְלָה לָנוּ. וְנִגְדַּד לּוּ – שְׂנִישׁ לָנוּ אֵב וְאָח. עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – עַל פִּי שְׂאוֹלוֹתָיו אֲשֶׁר שְׂאֵל הִזְקַנּוּ לְהַגִּיד. כִּי יֹאמֶר – אֲשֶׁר יֹאמֶר, "כִּי" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם" וְ"וָא" מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר". הֲרִי זֶה שְׂמוֹשׁ אֶחָד מֵאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שְׂמִשְׁמֵשׁ "כִּי", וְהוּא "אִי", שְׂהֲרִי "כִּי" זֶה כְּמוֹ "אִם", כְּמוֹ "עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי".

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַח עוֹלִימָא עִמִּי וְנִקּוּמָה וְנִלְכָה וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם-אַתָּה גַּם-טַפְּנוּ:
וַאֲמַר יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל אָבוּהִי שְׁלַח עוֹלִימָא עִמִּי וְנִקּוּמָה וְנִיזִיל וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת אַף אֲנַחְנָא אַף אַתָּה אַף טַפְּלָנָא:

וְנִחְיָה – נִצְנָצָה בּוּ רִוּחַ הַקֹּדֶשׁ: עַל יְדֵי הַלִּיכָה זֶה תַּחֲתֵי רִוּחָה, שְׂנִיאָמַר: "וְנִחְיָה רִוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם". וְלֹא נָמוּת – בְּרַעֲב. בְּנִימִין סִפְק וְתַפְּשׁ סִפְק לֹא יַתְּפֵשׁ, וְאֵנוּ כְּלָנוּ מֵתִים בְּרַעֲב אִם לֹא נִלְכַּד; מוּטָב שְׂתַנִּיחַ אֶת הַסִּפְק וְתַתְּפֵשׁ אֶת הַנּוֹדָאִי.

אֲנֹכִי אֲעַרְבְּנוּ מִיָּדֵי תְּבַקְשׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ אֵלַיְךָ וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחַטָּאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:
אֲנָא מְעַרְבְּנָא בֵּיה מִן יְדֵי תְּבַעֲיָנִיה אִם לֹא אִיְתִינִיה לָךְ וְאֲקִימִנִיה קְדָמְךָ וְאִיְהִי חַטִּי לָךְ כָּל יוֹמֵינָא:

וְהַצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ – שְׂלֵא אֲבִיאָנוּ אֵלַיְךָ מֵת כִּי אִם חַי. וְחַטָּאתִי לָךְ כָּל הַיָּמִים – לְעוֹלָם הַבָּא.

כִּי לֹא-לֹא הִתְמַהֲמַהְנוּ פִּי-עַתָּה שְׂבָנוּ זֶה פְּעַמִּים:
אֲרִי אֵלוּ לֹא פּוֹן בְּדָא אֲתַעֲפַבְנָא אֲרִי כְּעַן תַּבְנָא דְנָן תַּרְתִּין זְמַנִּין:

לֹא-לֹא הִתְמַהֲמַהְנוּ – עַל יְדָה, כְּבָר הָיִינוּ שְׂבִים עִם שְׂמֵעוֹן, וְלֹא נִצְטַעְרַתְּ כָּל הַיָּמִים הַלְלוּ.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוּא זֹאת עָשׂוּ קַחֵוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מִעֵט אָרֶץ וּמִעֵט דְּבִשׁ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָגִים וּשְׂקָדִים:
וַאֲמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אָבוּהוֹן אִם פִּין הוּא דָא עֲבִידוּ סְבוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמַנִּיכּוֹן וְאַחִיתוּ לְגְבָרָא תְּקַרוּבְתָא זַעִיר קִטְף וְזַעִיר דְּבִשׁ שְׂעַף וּלְטוּם בּוּטָמִין וְשַׁגְדִּין:

אִפּוּא – כָּל לְשׁוֹן "אִפּוּא" לְשׁוֹן נִתַּר הוּא, לְתַמְנָן הַמְלָה בְּלִשׁוֹן עֲבָרִי. אִם כּוּ אֲזַדְקַק לְעִשׂוֹת שְׂאֵשְׁלַחְנוּ עִמְכֶם, צָרִיךְ אֲנִי לְחֹזֵר וּלְבַקֵּשׁ 'אִיְהָ פַה' תַּקְנָה וְעִצָּה לְהַשִּׁיאָכֶם, וְאוֹמַר אֲנִי "זֹאת עָשׂוּ". מִזְמַרְת הָאָרֶץ – פְּתַרְגוּמוֹ: "מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא", שְׂהַפֵּל מִזְמָרִים עָלָיו כְּשֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם. נִכְאֵת – שְׂעוּה. בְּטָגִים – לֹא יְדַעְתִּי מֵהֶם.

וְכִסְפָּה מִשְׁנֵה קַחוּ בְּיַדְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי וְכִסְפָּא עַל חַד תַּרְיִן סְבוּ בְּיַדְכּוֹן וְיַת פִּסְפָּא דְאַתְתַּב

אמַתְחַתִּיכֶם תָּשִׁיבוּ בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁגָּה הוּא:

בְּכֶם טוֹעֲנִיכֹן תְּתִיבוּן בְּיַדְכֹן דְלָמָּא שְׁלוּ הַנֵּת:

וְכִסְף מִשְׁנָה – פִּי שְׁנַיִם פְּרָאשׁוֹן. קָחוּ בְיַדְכֶם – לְשֹׁבֵר אֶכְלִי, שְׂמָא הוּקֵר הַשְּׁעֵר. אוֹלֵי מִשְׁגָּה הוּא – שְׂמָא הַמְּמַנָּה עַל הַבַּיִת שְׂכָחוּ שׁוֹגְג.

וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ:

וְיַת אַחֲוִיכֹן דְּבִרוּ וְקוּמוּ תוּבוּ לְנֵת גְּבָרָא:

וְאֵל שׁ-דֵּי יִתֵּן לְכֶם רַחֲמִים לְפָנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לְכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחַר וְאֶת־בְּנֵימִין וְאֶנִּי פֶּאֶשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:

וְאֵל שׁ-דֵּי יִתֵּן לְכֹן רַחֲמִין קְדָם גְּבָרָא וְיַפְטֵר לְכֹן יַת אַחֲוִיכֹן אַחֲרָנָא וְיַת בְּנֵימִין וְאֵנָּא פְּמָא דְתַכִּילִית תַּכִּילִית:

וְאֵל שׁ-דֵּי – מַעַתָּה אֵינְכֶם חֲסָרִים כְּלוּם אֵלָּא תַּפְלָה, תְּרִינֵי מִתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם. וְאֵל שׁ-דֵּי – שׁ-דֵּי בְּנֵינֵת רַחֲמִין וְכַדֵּי הִיכּוּלַת בְּיָדוֹ לְתוֹן, "יִתֵּן לְכֶם רַחֲמִים"; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמְדַרְשׁוֹ, מִי שְׂאֵמֵר לְעוֹלָם דֵּי יֵאמֵר דֵּי לְצַרוּמֵי, שְׁלֵא שְׂקֻטְתֵי מִנְעוּרֵי: צָרַת לְבֹן, צָרַת עֲשׂוֹ, צָרַת רַחֵל, צָרַת דִּינָה, צָרַת יוֹסֵף, צָרַת שְׁמַעוֹן, צָרַת בְּנֵימִין. וְשַׁלַּח לְכֶם – פְּתַרְגוּמוֹ: "וְיַפְטֵר לְכֹן", וְפְטָרְנוּ מֵאֲסוּרֵינוּ, לְשׁוֹן "לְחַפְשֵׁי יְשַׁלְּחֵנוּ". וְאֵינּוּ נּוֹפֵל בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן 'וְיַשְׁלַח', שְׁתַּרְי לְשֵׁם הַם הוֹלְכִים אֲצֵלוֹ. אֵת אֲחֵיכֶם – זֶה שְׁמַעוֹן. אַחַר – רִיחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְרָקָה בּוֹ, לְרַבּוֹת יוֹסֵף. וְאֵנִי – עַד שׁוֹבְכֶם אֶהְיֶה שְׂכוּל מִסְפָּק. פֶּאֶשֶׁר שְׁכַלְתִּי – מִיּוֹסֵף וּמִשְׁמַעוֹן. שְׁכַלְתִּי – מִבְּנֵימִין.

וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמְּנַחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנָה־כֶּסֶף לְקַחוּ בְיַדְכֶם וְאֶת־בְּנֵימִין וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמְדוּ לְפָנֵי יוֹסֵף:

וַנְּסִיבוּ גּוֹבְרִיָא יַת תְּקַרְוִבְתָּא הַדָּא וְעַל חַד תְּרִין כֶּסֶף נְסִיבוּ בְיַדְהוֹן וְדַבְרוּ יַת בְּנֵימִין וְקוּמוּ וַנְּחַתוּ לְמִצְרַיִם וְקוּמוּ קְדָם יוֹסֵף:

וְאֵת בְּנֵימִין – מִתְרַגְּמִין "וְדַבְרוּ יַת בְּנֵימִין", לְפִי שְׂאִין לְקִיסַת הַכֶּסֶף וּלְקִיסַת הָאֲדָם שְׁנֵה בְּלִשׁוֹן אַרְמִי. בְּדַבֵּר הַנֶּקֶח בְּיַד מִתְרַגְּמִין "וְנִסִּיב", וְדַבֵּר הַנֶּקֶח בְּהִנְהַגַת דְּבָרִים מִתְרַגְּמִין "וְדַבֵּר".

שִׁישִׁי

וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתְּם אֶת־בְּנֵימִין וַיֵּאמֶר לְאִשְׁרַע־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבָּיְתָה וּטְבַח טְבַח וְהִכֹּן כִּי אֲתִי יֵאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהָרִים:

וַתָּא יוֹסֵף עִמָּהוֹן יַת בְּנֵימִין וַאֲמַר לְדַמְּנָא עַל בֵּיתֵיהּ אַעִיל יַת גּוֹבְרִיָא לְבֵיתָא וְכוּס נְכֻסְתָּא וְאֲתַקִּין אַרְי עַמִּי אַכְלִין גּוֹבְרִיָא בְּשִׁירוּתָא:

וּטְבַח טְבַח וְהִכֹּן – כְּמוֹ 'וְלַטְבַח טְבַח וְלַהֲכֹן'. וְאֵין "טְבַח" לְשׁוֹן צְוִי, שְׁתִּינָה לוֹ לִזְמַר 'וּטְבַח'. בְּצִהָרִים – זֶה מִתְרַגֵּם "בְּשִׁירוּתָא", שֶׁהוּא לְשׁוֹן סַעֲדָה רֵאשׁוֹנָה בְּלִשׁוֹן אַרְמִי, וּבְלַע"ז דִּישְׁנִי"ר. וְיֵשׁ הַרְבֵּה בְּגִמְרָא: "שְׂדָא לְכַלְבָּא שִׁירוּתָה", "בְּצַע אַפְלָא שִׁירוּתָא". אַבְל כֹּל תְּרַגּוּם שֶׁל "צִהָרִים" – "טִיְהֵרָא".

וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:

וַעֲבַד גְּבָרָא כְּמָא דְאָמַר יוֹסֵף וְאַעִיל גּוֹבְרָא יַת גּוֹבְרִיָא לְבֵית יוֹסֵף:

וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֵּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֵּׁב בְּאֲמַתְחַתֵּינוּ בְּתַחֲלָה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וְלַהֲתַנַּפֵּל עָלֵינוּ וְלַקְחַת אֲתָנוּ לְעַבְדִּים וְאֶת־חַמְרֵינוּ:

וְדַחִילוּ גּוֹבְרִיָא אַרְי אֲתַעֲלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל עֵיסַק כֶּסֶף דְּאֲתַתְב בְּטוֹעֲנָא בְּקַדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתַּעֲלִין לְאֲתַרְבְּרָא עֲלָנָא וְלֵאסְתַּקְפָּא עֲלָנָא וְלִמְקַנֵּי יַתְנָא לְעַבְדִּין וְלִמְדַבֵּר יַת חַמְרָנָא:

וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים – כְּתוּב הוּא בְּשִׁנֵּי יוֹדִי"ן; וּמִתְרַגּוּמוֹ "וְדַחִילוּ". כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף – וְאֵין דְּרָךְ שְׂאֵר הַבָּאִים לְשֹׁבֵר בְּרַ לְלוֹן בְּבֵית יוֹסֵף, כִּי אִם בְּפוּנְדַקְאוֹת שְׂבַעִיר; "וַיִּירָאוּ", שְׂאִין זֶה אֵלָּא לְאֶסְפֵּם אֵל מִשְׁמֵר. אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים – אֵל תּוֹף הַבַּיִת הַזֶּה. לְהַתְגַּלֵּל – לְהִיּוֹת מִתְגַּלְגָּל עָלֵינוּ עֲלִילַת הַכֶּסֶף וְלַהֲיִוְתָה נּוֹפֶלַת עָלֵינוּ. וְאוּנְקָלוֹס שְׂתַרְגֵּם "וְלֵאסְתַּקְפָּא עֲלָנָא" הוּא לְשׁוֹן 'לְהַתְעוּלֵל', כְּדַמְתְּרַגְּמִין "עָלִילוֹת דְּבָרִים" "מִסְקוּפֵי מַלְיִין"; וְלֵא תְרַגְּמוּ אַחַר לְשׁוֹן הַמְקַרָּא. וְלַהֲתַגַּלֵּל שְׂתַרְגֵּם "לְאֲתַרְבְּרָא" – הוּא לְשׁוֹן "גַּלַת הַזֶּהָב"; "וְהַצֵּב גַּלְתָּה הַעֲלַתָּה", שֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכוּת.

וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו פְּתַח הַבַּיִת:

וְקָרִיבוּ לְנֵת גּוֹבְרָא דַמְמוּנָא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילוּ עַמִּיהּ בְּתַרְע בֵּיתָא:

וַיֵּאמְרוּ כִּי אֲדֹנֵי יָרַד נִרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשֹׁבֵר־אֶכְלִי:

וַאֲמָרוּ בְּבַעו רַבּוּנֵי מִיַּחַת נַחְתָּנָא בְּקַדְמִיתָא לְמַזְבֵּן עַבוּרָא:

כִּי אֲדֹנֵי – לְשׁוֹן בַּעֲיָא וּמְחַנוּגִים הוּא, וּבְלִשׁוֹן אַרְמִי: "בִּיָּא! בִּיָּא!". יָרַד נִרְדְּנוּ – נִרְיְדָה הוּא לְנוּ; רַגִּילִים הֵיינוּ לְפַרְסֵס אַחֲרִים, עַכְשָׁו

אנו צריכים לה.

ויהי כפי-באנו אל-המלון ונפתחה את-אמתחתינו והנה כסף-איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו ונשב אתו בידנו:

והנה כד אתינא לבית מבתא ופתחנא ית טוענא והא כסף גבר בפם טועניה כספנא במתקליה ואתיבנא יתיה בידנא:

וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר-אכל לא ידענו מי-שם כספנו באמתחתינו:

וכספא אוחרנא אחיתנא בידנא למזבן עבורא לא ידענא מן שוי כספנא בטוענא:

ויאמר שלום לכם אל-תיראו א-להיכם וא-להי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתים כספכם בא אלי ויוצא אלהם את-שמעון:

ואמר שלם לכוון לא תדחלון אלהכון ואלהא דאבוכון יהב לכוון סימן בטועניכון כספכון אתא לותי ואפיק לנתהון ית שמעון:

א-להיכם – בזכותכם; ואם אין זכותכם כדאי, א-להי אביכם, בזכות אביכם, נתן לכם מטמון.

ויבא האיש את-האנשים ביתה יוסף ויתן-מלם וירחצו רגליהם ויתן מספוא לתמריהם:

ואעיל גוברא ית גובריא לבית יוסף ויהב מיא ואסחו רגליהון ויהב פסתא לתמריהון:

ויבא האיש – הבאה אחר הבאה, לפי שהיו דוחפים אותו לחוץ, עד שדברו אליו "פתח הבית"; ומשאמר להם "שלום לכם", נמשכו ובאו אחריו.

ויכינו את-המנחה עד-בוא יוסף בצעהרים פי שמעון פי-שם יאכלו להם:

ואתקינו ית תקרובתא עד דעאל יוסף בשירותא ארי שמעו ארי תמן אכלין לחמא:

ויכינו – הזמינו, עטרוה בכלים נאים.

ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את-המנחה אשר-בידם הביתה וישתחוו-לו ארצה:

ועאל יוסף לביתא ואעילו ליה ית תקרובתא דבידהון לביתא וסגידו ליה על ארעא:

הביתה – מפרוודור לטרקליו.

וישאל להם שלום ויאמר השלום אביכם הנקון אשר אמרתם העודנו חי:

ושאל להון לשלם ואמר השלם אבוכון סבא דאמרתון העד כען קיים:

ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו וישתחו וישתחו:

ואמרו שלם לעבדך לאבונא עד כען קיים וכרעו וסגידו:

ויקדו וישתחו – על שאלת שלום. קדה, כפיפת קדקד; השתחוואה, משתטח לארץ.

וישא עיניו וירא את-בנימין אחיו בן-אמו ויאמר הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר א-להים יחנה בני:

וזקף עיניהו ונתא ית בנימין אחוהי בר אמיה ואמר הדין אחוכון זעירא דאמרתון לי ואמר מן קדם יי יתרחם עלך ברי:

א-להים יחנה בני – בשאר שבטים שמענו חנינה, "אשר חנו א-להים את עבדך", ובנימין עדיו לא נולד; לכה ברכו יוסף בחנינה.

שביעי

וימקח יוסף פי-גמרו רחמיו אל-אחיו ויבקש לבבות ויבא החדרה ויבך שמה:

ואוחי יוסף ארי אתגוללו רחמוהי על אחוהי ובעא למבפי ועאל לאדרון בית משפבא ובכא תמן:

פי גמרו רחמיו – שאלו: יש לה אח מאם? אמר לו: אח הנה לי ואיני יודע היכן הוא. יש לה בנים? אמר לו: יש לי עשרה. אמר לו: ומה שמם? אמר לו: "בלע ובכר" וגומר. אמר לו: מה טיבן של שמות הללו? אמר לו: כלם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו. בלע, שנבלע בין האמות. בכר, שהיה בכור לאמו. אשבל, ששבאו אל. גרא, שנתגבר באכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש, אחי הנה וראשי הנה. מפי, מפי אבי למד. וחסים, שלא ראה חפתי ולא ראיתי אני חפתו. וארד, שיירד לבין האמות, כדאיתא במסכת סוטה. מיד גמרו רחמיו. גמרו – נתחממו; ובלשון משנה: "על הכומר של זיתים"; ובלשון ארמי: "מכמר בשרא". ובמקרא, "עורנו כתנור גמרו": נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, "מפני זלעפות רעב"; וכן דרך כל עור, כשמחממין אותו נקמט ונתפוצץ.

וַיִּרְתַּץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שְׁיָמוּ לָחֶם:

וְאֶסְחִי אֶפְוֵהי וּנְפֹק וְאֶתְחַסֵּן וְאָמַר שׁוּׁוּ לַחֲמָא:

וַיִּתְאַפֵּק – נִתְאַמַּץ. וְהוּא לְשׁוֹן "וַיִּמְזִית אֶפְיָקִים רַפְּהָ"; וְכֵן: "אֶפְיָקִי מִגְּנִיִּים"; חֲזַק.

וַיִּשְׁיָמוּ לֹו לְבַדּוֹ וְלָהֶם לְבַדָּם וְלַמְצָרִים הָאֲכָלִים אֶת־וּ
לְבַדָּם כִּי לֹא יוּכְלוּן הַמְצָרִים לְאָכַל אֶת־הָעֵבְרִים
לָחֶם כִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמְצָרִים:

וְשׁוּיָאוּ לִיה בְּלַחֲזוּדֵהי וְלֵהוֹן בְּלַחֲזוּדֵיהוֹן וְלַמְצָרָאֵי
דְּאֲכָלִין עֲמִיה בְּלַחֲזוּדֵיהוֹן אָרִי לֹא יִכְלִין מְצָרָאֵי
לְמִיכַל עִם עֵבְרָאֵי לַחֲמָא אָרִי בְּעִירָא דְּמְצָרָאֵי דְּחִלִּין
לִיה עֵבְרָאֵי אֲכָלִין:

כִּי תוֹעֵבָה הוּא – דְּבָר שְׁנָאוּי הוּא לְמְצָרִים לְאָכַל אֶת הָעֵבְרִים; וְאוּנְקָלוּס נִתַּן טַעַם לְדְּבָר.

וַיִּשְׁבּוּ לְפָנָיו הַבָּכָר כַּבְּכָרְתּוֹ וְהַצָּעִיר כַּצָּעִרְתּוֹ
וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:

וְאֶסְתְּרוּ קְדָמוֹהֵי רַבָּא פְּרַבְיוּתִיה וַיִּנְעִירָא כְּנַעֲרֹותֶיהָ
וַתְּנַהוּ גְּבַרְיָא גְּבַר בְּתַבְּרִיהָ:

הַבָּכָר כַּבְּכָרְתּוֹ – מִכָּה בְּגָבִיעַ וְקוֹרָא: רְאוּבֵן שָׁמְעוֹן לֹוי יְהוּדָה יִשְׁשַׁכָּר וְזַבְלוֹן בְּנֵי אִם אֶחָת, הִסְבּוּ כַּסְדָּר הַזֶּה שֶׁהוּא סְדָר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם, וְכֵן כָּלֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְבִנְיָמִין, אָמַר: זֶה אִין לֹו אִם וְנָנִי אִין לִי אִם, נִשְׁבַּ אֲצָלִי.

וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימָן
מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֹשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁפְּרוּ עִמּוֹ:

וַנְּטַל חוֹלְקִין מִן קְדָמוֹהֵי לְקְדָמִיהוֹן וְסָגִי חוֹלְקָא
דְּבִנְיָמִין מִחוֹלְקֵי כוּלְהוֹן חֲמֹשָׁא חוֹלְקִין וַשְׁתִּיאוּ
וַרְוִיאוּ עֲמִיהָ:

מִשְׁאֵת – מְנוּת. חֲמֹשׁ יָדוֹת – חֲלָקוּ עִם אֶחָיו, וּמִשְׁאֵת יוֹסֵף וְאֶסְנֹת וּמִנְשָׂה וְאֶפְרַיִם. וַיִּשְׁפְּרוּ עִמּוֹ – וּמִיּוֹם שֶׁמְכָרוּהוּ לֹא שָׁתוּ יַיִן וְלֹא הוּא שָׁתָה יַיִן, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁתוּ.

וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאֹמֶר מִלָּא אֶת־אֲמַתְתַּחַת
הָאֲנָשִׁים אֲכָל פֶּאֲשֶׁר יוּכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים כֶּסֶף־
אִישׁ בְּפִי אֲמַתְתַּחַתוֹ:

וּפְקִידַת דְּמִמוּנָא עַל בֵּיתִיה לְמִימַר מְלִי יַת טוֹעֲנֵי
גּוּבְרָיָא עֵבְרָאֵי כְּמָא דְּיִכְלִין לְמַטְעֵן וְשׁוּ כֶּסֶף גְּבַר
בְּפּוּם טוֹעֲנִיהָ:

וְאֶת־גְּבִיעֵי גְּבִיעַ הַכֶּסֶף תְּשִׁים בְּפִי אֲמַתְתַּחַת הַקֶּטָן
וְאֵת כֶּסֶף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:

וַיַּת פְּלִידֵי פְּלִידָא דְּכֶסֶף תְּשִׁי בְּפּוּם טוֹעֲנָא דְּזַעֲרָא
וַיַּת כֶּסֶף זְבִינֵוֹהֵי וַעֲבַד כְּפִתְגָמָא דְּיוֹסֵף דְּמִלִּיל:

גְּבִיעַ – כּוֹס אֲרוּךְ, וְקוֹרִין לֹו מְדִירַנ"א.

הַבָּקָר אֹור וְהָאֲנָשִׁים שִׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמַרְיָהֶם:

צָפְרָא נַהַר וְגּוּבְרָיָא אֶתְפָּטְרוּ אַנְוִין וַחֲמַרְיָהוֹן:

הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְתִּיקוּ וַיּוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר
עַל־בֵּיתוֹ קוּם רְזַף אַחֲרַי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם וְאֹמַרְתֶּם
אֱלֹהִים לְמָה שִׁלַּמְתֶּם רְעָה תַּחַת טוֹבָה:

אַנְוִין נִפְקוּ מִן קַרְתָּא לֹא אֶרְחִיקוּ וַיּוֹסֵף אָמַר לְדְּמִמוּנָא
עַל בֵּיתִיה קוּם רְדוּף בְּתַר גּוּבְרָיָא וַתְּדַבְּרִיקוּן וַתִּימַר
לֵהוֹן לְמָא שְׁלִימְתוּן בְּשִׂמְתָא חֲלָף טְבַתָּא:

הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדָנִי בֹו וְהוּא נִחַשׁ יִנְחַשׁ בֹו
הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:

הֲלֹא דִין דְּשִׁמֵי רַבּוּנֵי בֵיה וְהוּא בְּדָקָא מְבַדִּיק בֵּיה
אַבְאִישְׁתוֹן דְּעַבְדָּתוֹן:

וַיִּשְׁגְּמוּ וַיִּדְבֶּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

וְאֶדְבִּיקוּן וּמִלִּיל עֲמַהוֹן יַת פִּתְגָמֵי הָאֵלִין:

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לְמָה יִדְבֶּר אֲדָנִי כְּדָבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה
לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדָבָר הַזֶּה:

וְאָמְרוּ לִיה לְמָא יִמְלִיל רַבּוּנֵי כְּפִתְגָמֵי הָאֵלִין חֵס
לְעַבְדֶּךָ מִלְּמַעֲבַד כְּפִתְגָמָא הַדִּין:

חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ – חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן גְּנָאֵי. וַתִּרְגּוּם "חֵס לְעַבְדֶּךָ" – חֵס מֵאֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהִי עֲלֵינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת. וְהַרְבֵּה נִשׁ בַּתְּלִמוּד: "חֵס וְשְׁלוֹם".

הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מְצָאוּנוּ בְּפִי אֲמַתְתַּחַתֵּינוּ הִשְׁיִבְנוּ אֵלֶיךָ
מֵאֲרֶץ כְּנָעַן וְאִיד נִגְנַב מִבֵּית אֲדָנֶיךָ כֶּסֶף אֹו זָהָב:

הָא כֶּסֶף דְּאִשְׁכַּחְנָא בְּפּוּם טוֹעֲנָא אֶתִּיבְנָהי לָךְ
מֵאֲרַעַא דְּכְנָעַן וְאִיכְדִין נִגְנַב מִבֵּית רַבּוּנֶךָ מִנִּין דְּכֶסֶף
אוּ מִנִּין דְּזָהָב:

הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מְצָאוּנוּ – זֶה אֶחָד מַעֲשֵׂיךָ "קַל וְחוֹמֶר" הָאֲמוּרַיִם בַּתּוֹרָה, וְכָל מִנְיִן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה.

אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ מֵעֶבְדֶיךָ וּמֵת וְגַם־אֲנָחְנוּ וְנִהְיֶה
לְאֹדְנֵי לְעֶבְדִים:

דִּישְׁתַּכַּח עִמֶיהָ מֵעֶבְדֶיךָ יִתְקַטִּיל וְאִם אֲנַחְנָא נִהִי
לְרַבּוּנֵי לְעֶבְדִין:

וְיֹאמֶר גַּם־עֲתָה כְּדַבְרֵיכֶם כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ
יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נֹקִיָּם:

וְאָמַר אִם כִּפְתַּגְמִיכּוֹן כִּן הוּא דִּישְׁתַּכַּח עִמֶיהָ יִהִי
לִי עֶבְדָּא וְאַתּוֹן תִּהוּן זַפְאִין:

גַּם עֲתָה כְּדַבְרֵיכֶם – אִם זֶה מִן הַדִּין: אֲמַת כְּדַבְרֵיכֶם כִּן הוּא, שְׂפַלְכֶם חִיבִין בְּדַבְרֵי; עֲשֵׂרָה שְׁנֵימִצַּאת גְּנוּבָה בְּיַד אֶחָד מֵהֶם – כָּלֵם
נִתְפָּשִׁים. אֲבָל אֲנִי אֲעֲשֶׂה לָכֶם לַפְּנִים מִשּׁוֹרֵת הַדִּין: "אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ יִהְיֶה לִי עֶבֶד".

וַיִּמְהָרוּ וַיִּוָּרְדוּ אִישׁ אֶת־אִמְתַּחְתּוֹ אַרְצָה וַיִּפְתְּחוּ
אִישׁ אִמְתַּחְתּוֹ:

וְאוֹחִיאוּ וְאוֹחִיתוּ גְבַר יֵת טוֹעֲנִיָּה לְאַרְעָא וּפְתַחוּ גְבַר
טוֹעֲנִיָּה:

וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כְּלָה וַיִּמָּצָא הַגְּבִיעַ
בְּאִמְתַּחַת בְּנִימָן:

וּבְלֹשׁ בְּרַבָּא שָׂרִי וּבִזְעִירָא שִׁיבִי וְאִשְׁתַּכַּח כְּלִידָא
בְּטוֹעֲנָא דְבְּנִימָן:

בַּגְּדוֹל הַחֹל – שָׁלֵא נִרְגִישׁוּ שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא.

וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל־חֻמְרוֹ וַיִּשְׁבּוּ
הָעִירָה:

וּבִזְעוּ לְבוֹשִׁיהוֹן וּרְמוּ גְבַר עַל חֻמְרִיהָ וְתַבּוּ לְקַרְתָּא:

וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל חֻמְרוֹ – בְּעֲלֵי זְרוּעַ הָיוּ, וְלֹא הִצְרִיכוּ לְסַיֵּעַ זֶה אֶת זֶה לְטַעוֹן. וַיִּשְׁבּוּ הָעִירָה – מִטְּרוּפּוּלִין הִיָּתָה, וְהוּא אוֹמֵר "הָעִירָה",
הָעִיר כֹּל שֶׁהוּא? אֵלֵא שְׁלֵא הִיָּתָה חֻשׁוּבָה בְּעִינֵיהֶם אֵלֵא כְּעִיר בִּיגּוּנִית שֶׁל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם לְעַנּוֹן הַמְּלַחְמָה.

וַיָּבֵא יְהוּדָה וְאָחִיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵוּ שָׁם
וַיִּפְּלוּ לַפְּנֵי אַרְצָה:

וְעָאֵל יְהוּדָה וְאָחוּהִי לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד כְּעַן תַּמָּן
וַנִּפְּלוּ קְדָמוּהִי עַל אַרְעָא:

עוֹדְנֵוּ שָׁם – שְׁהִיָּה מִמַּתִּין לָהֶם.

וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
הָלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹנִי:

וְאָמַר לְהוֹן יוֹסֵף מָא עוֹבְדָא הָדִין דְּעֶבְדָּתוֹן הָלֵא
יָדַעְתּוֹן אַרִי בְּדָקָא מְבַדִּיק גְּבַרָא דְכֹנְתִי:

הָלֵא יָדַעְתֶּם כִּי נִחַשׁ יִנְחַשׁ... – הָלֵא יָדַעְתֶּם כִּי אִישׁ חֻשׁוּב כָּמוֹנִי יוֹדֵעַ לְנַחֵשׁ, וְלִדְעַת מַדְעַת וּמִסְבָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גְּנוּבְתֶם הַגְּבִיעַ.

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֹדְנֵי מַה־נִּדְבַּר וּמַה־
נִצְטַדֵּק הָאֵל־לֵהִים מִצָּא אֶת־עֵוֹן עֶבְדֶיךָ הִגְנוּ עֶבְדִים
לְאֹדְנֵי גַם־אֲנָחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמָּצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדִי:

וְאָמַר יְהוּדָה מָא נִימַר לְרַבּוּנֵי מָא נִמְלִיל וּמָא נִזְכִּי מִן
קָדָם יִי אֲשְׁתַּכַּח חוּבָא בְּעֶבְדֶיךָ הָא אֲנַחְנָא עֶבְדִין
לְרַבּוּנֵי אִם אֲנַחְנָא אִם דְּאִשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בִּידֵיהָ:

הָא־לֵהִים מִצָּא – יוֹדְעִים אֲנִי שְׁלֵא סְרַחְנוּ, אֲבָל מֵאֵת הַמָּקוֹם נִהְיִיתָ לְהַבִּיא לָנוּ זֹאת: מִצָּא בְּעַל חוּב מְקוֹם לְגַבּוֹת שְׁטַר חוּבוֹ. וּמַה
נִצְטַדֵּק – לְשׁוֹן "צִדֵּק", וְכֵן כָּל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלַת יְסוּדָה צִדִּי וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּי"ו. וְאִינּוּ
נוֹתְנָה לַפְּנֵי אוֹת רֵאשׁוּנָה שֶׁל יְסוּד הַתִּיבָה אֵלֵא בְּאִמְצַע אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן: "נִצְטַדֵּק" מִגְּזֵרַת "צִדֵּק", "יִצְטַבַּע" מִגְּזֵרַת "צַבַּע",
"וַיִּצְטַיְרוּ" מִגְּזֵרַת "צִיר אֲמוּנִים", "הִצְטַיְדְנוּ" מִגְּזֵרַת "צִדָּה לְדָרָד". וְתִיבָה שֶׁתַּחֲלַתָּה סִמָּךְ אוֹ שִׁי"ן, כִּשְׁהִיא מִתְפַּעֵלַת הַתִּי"ו
מִפְּרָדַת אֶת אוֹתִיּוֹת הָעֵקֶר, כְּגוֹן "וַיִּסְתַּבֵּל הַחֲגַב" מִגְּזֵרַת "סָבַל", "מִשְׁתַּפַּל הוּיֵת בְּקַרְנֵיָא" מִגְּזֵרַת "שָׁכַל", "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמַרְי"
מִגְּזֵרַת "שָׁמַר", "וְסָר מִרְעַ מִשְׁתוֹלֵל" מִגְּזֵרַת "מוֹלִיד יוֹעֲצִים שׁוֹלֵל", "מִסְתוֹלֵל בְּעַמִּי" מִגְּזֵרַת "דָּרָד לֹא סוֹלָה".

וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמָּצָא
הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם
אֶל־אֲבִיכֶם:

וְאָמַר חֶס לִי מִלְמַעְבַּד דָּא גְּבַרָא דְּאִשְׁתַּכַּח כְּלִידָא
בִּידֵיהָ הוּא יִהִי לִי עֶבְדָּא וְאַתּוֹן סְקוּ לְשָׁלוֹם לְוַת
אֲבוּכוֹן:

ה בני לחכמתי הקשיבה לתבונתי הטֹאזנה:
לשמור מזמות ודעת שפתיך ינצרו: כי נפת
תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חפה: ואחריתה
מרה בלענה חדה כחרב פיות: רגליה ירדות
מות שאול צעדיה יתמכו: ארח חיים פתתפלם
נעו מעגלותיה לא תדע: ועתה בנים שמעו־לי
ואל־תסורו מאמרי־פי: הרחק מעליה דרבה
ואל־תקרב אלפתח ביתה: פתתתן לאחרים
הודך ושנתיך לאבזרי: פני־שבעו זרים פתך
ועצבך בבית נכרי: ונהמת באחריתך בכלות
בשרך ושארך: ואמרת איה שנאתי מוסר
ותוכחתי נאץ לבי: ולא־שמעתי בקול מזרי
ולמלמדי לא־הטיתי אזני: במעט חייתי בכל־
רע בתוך קהל ועדה: שיתחמים מבורך ונזלים
מתוך בארך: ויפוצו מעינתך הוצה ברחכות
פלגי־מים: יהיו־לך לבהך ואין לזרים:
יהי־מקורך ברוך ושמח מאשת נעורך: איילת
אהבים ויעלתתן ודיה ירוך בכלעת באהבתה
תשגח תמיד: ולמה תשגח בני בורה ותחפק
חק נכריה: כי נכה | עיני י־הוה דרכי־איש
וכל־מעגלתיו מפלם: עזונתיו ילכדנו את־
הרשע ובתבלי חטאתו יתמד: הוא ימות באין
מוסר וברב אולתו ישגח:

ו בני אם־ערבת לרעה תקעתי לזר בפיה:
נוקשת באמרי־פיה נלכדת באמרי־פיה: עשה
זאת אפוא בני והנצל פי באת בכפ־רעה לך
התרפם ורחב רעיך: אל־תתן שנה לעיניך
ותנומה לעפעפיה: הנצל פצבי מיד וכצפור
מיד יקוש: לך־אל־נמלה עצל ראה דרכיה וחקם:
אשר אי־לה קצין שטר ומשל: תכון בקוץ
לחמה אגרה בקציר מאכלה: עד־מתי
עצל תשכב מתי תקום משנתך: מעט שנות
מעט תנומות מעט | חבק ידים לשכב: ובא־
במתלך ראשך ומחסרך באיש מנון: אדם בליעל
איש און הולך עקשות פה: קרין בעינו מלל

ברגלו מרה באצבעתיו: תהפכות | בלפו חרש
רע בכלעת מדנים מדינים ישלח: על־כן
פתאם יבוא אידו פתע ישבר ואין מרפא:
ששיחנה שגא י־הוה ושבע תועבת נפשו:
עינים רמות לשון שקר וידים שפכות דם־נקי:
לב חרש מחשבות און רגלים ממהרות לרוץ
לרעה: יפיה פזבים עד שקר ומשלח מדנים בין
אחים: נצר בני מצות אביך ואל־תפוש תורת
אמך: קשרם על־לבך תמיד עֵגום על־
גרגרתך: בַּחַת־הַלֶּכֶךְ | תנחה אתך בשֶׁכֶבְךָ
תשמר עליך והקיצות היא תשיחה: כי נר
מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:
לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה: אל־
תחמד י־פיה בלבבך ואל־תקחך בעפעפיה: כי
בעד־אשה זונה עד־כפר־לחם ואשת איש נפש
יקרה תצוד: היחיתה איש אש בחיקו ובגדיו
לא תשרפנה: אם־יחלך איש על־הנחלים ורגליו
לא תפוינה: פן הפא אל־אשת רעהו לא ינקה
כֹּֽל־לִחְנַנְגַּע פה: לא־יבוזו לגנב פי יגנוב למלא
נפשו פי ירעב: ונמצא ישלם שכעתיים את־
כֹּֽל־לִיְהוֹן ביתו יתן: נאף אשה חסר־לב משחית
נפשו הוא יעשנה: נגע־זקלון ימצא וחרפתו
לא תמחה: פי־קנאה חמת־גבר ולא־יחמול
ביום נקם: לא־ישא פני כל־כפר ולא־יאבה פי
תרבה־שחה:

ז בני שמר אמרי ומצותי תצפן אתך: שמר
מצותי וחייה ותורתי באישון עיניך: קשרם על־
אצבעתיך כֹּֽל־תִּבְם על־לוח לבך: אמר לחכמה
אחתי את ומדע לבינה תקרא: לשמרך מאשה
זרה מנֹכְרִיָּה אמריה החליקה: פי בחלון ביתי
בעד אשנבי נשקפתי: וארא בפתאים אבינה
בבנים נער חסר־לב: עבר בשוק אצל פנה
ודרך ביתה יצעד: בנשף־בערב יום באישון
לילה ואפלה: והנה אשה לקראתו שית זונה
ונצרת לב: חמייה היא וסרת בביתה לא־

יִשְׁכְּנוּ רַגְלֵיהֶם׃ פַּעַם | בַּחוּץ פַּעַם בְּרַחֲבוֹת וְאֶצֶל
כֹּל־פִּנֵּה תֶאֱרָב׃ וְהַחֲזִיקָה בּוֹ וְנִשְׁקָה לוֹ הַעֲזָה
כְּנִיָּה וְתֹאמַר לוֹ׃ זִכְחֵי שְׁלָמוֹם עָלַי הַיּוֹם
שְׁלָמָתִי נִדְרִי׃ עַל־כֵּן יֵצְאֵתִי לְקִרְאָתְךָ לְשַׁחַר
פָּנֶיךָ וְאֶמְצְאֶנְךָ׃ מִרְבָּדִים רַבְדָּתִי עֲרִשֵׁי חֲטָבוֹת
אֲטוּן מִצָּרִים׃ נִפְתִּי מוֹשְׁכֵי מוֹר אֲהַלִּים וְקִנְמוֹן׃
לִכְּהַ נְרוֹחַ דָּדִים עַד־הַפֶּקֶל נִתְעַלְפָה בְּ־אֲהָבִים׃
כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ מִרְחֹק׃
צִוְרֵי־הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לַיּוֹם הַכֶּסֶף יָבֵא בֵיתוֹ׃
הַטָּתוּן בָּרֵב לְקַחָהּ בַּחֲלֹק שְׁפָתֶיהָ תִּדְוֶינָה׃
הַחֹלֶךְ אַחֲרֶיהָ פֶּתְאָם בְּשׂוֹר אֶל־טִבַּח יָבֵא
וּכְעֵכֶם אֶל־מוֹסֵר אֲוִיל׃ עַד יַפְלַח חֵין כְּבוֹדוֹ
בְּמַחַר צַפּוֹר אֶל־פֶּחַח וְלֹא־יִדַּע פִּי־בִנְפֶשׁוֹ הוּא׃
וְעַתָּה בָנִים שְׂמַעוּ־לִי וְהִקְשִׁיבוּ לְאִמְרֵי־פִי׃
אֶל־יִשְׁשֵׁט אֶל־דְּרָכֶיהָ לְבָרֶךְ אֶל־תִּתֵּנַע בְּנֵתִיבוֹתֶיהָ׃
בְּיַרְבִּים חֲלָלִים חִפְּיִלָּה וְעַצְמוֹם כֹּל־לִחְרָגֶיהָ׃
דְּרָכֵי שְׂאוּל בֵּיתָהּ יִרְדוּת אֶל־חֲרֵי־מִוֹת׃

ח ׀ הֲלֹא־חֲכַמָּה תִקְרָא וְתִבּוֹנָה תִתֵּן קוֹלָהּ׃
בְּרֹא־שִׁמְרָמוֹם עַל־יַדְרֶךְ בֵּית נְתִיבוֹת נִצְבָּת׃
לְיַד־שְׁעָרִים לְפִי־קִרְתָּ מִבּוֹא פֶתַח־תְּרַנָּה׃
וְאֵלֵיכֶם אִישִׁים אִקְרָא וְקוֹלִי אֶל־בְּנֵי אָדָם׃ הִכְיִנוּ
פֶתְאִים עֲרֻמָּה וּכְסִילִים הִכְיִנוּ לֵב׃ שְׂמַעוּ פִי־
נְגִידִים אֲדַבֵּר וּמִפֶּתַח שְׁפָתֵי מִישְׁרָיִם׃ פִּי־אֲמַת
יִהְיֶה חִפְּי וְתוֹעֵבַת שְׁפָתֵי רָשָׁע׃ בְּצַדֶּק כֹּל־
אִמְרֵי־פִי אֵין בָּהֶם נִפְתָּל וְעַקְשׁ׃ בְּלֶם נִכְחִים
לְמִבִּין וַיִּשְׁרִים לְמִצְאֵי דַעַת׃ קַחוּ־מוֹסְרֵי וְאֶל־
פֶּסֶף וְדַעַת מִחֲרוּץ נִבְחַר׃ פִּי־טוֹבָה חֶ־כְּמָה
מִפְּנִינִים וּכְלִחֲפָצִים לֹא יִשׁוּבָהּ׃ אֲנִי־חֶ־כְּמָה
שְׂכָנָתִי עֲרֻמָּה וְדַעַת מִזְמוֹת אֶמְצֵא׃ יִרְאֵת
י־הוּא שְׂנֵאת־רַע גָּאָה וְגֹאֲוֹן | וְדֶרֶךְ רַע וּפִי
תִּהְפְּכוֹת שְׂנֵאתִי׃ לִי־עֵצָה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בִינָה לִי
גְבוּרָה׃ כִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ וְרֹזְנִים יַחֲקֹו צַדֶּק׃
כִּי שָׂרִים יִשְׂרוּ וְנָדִיבִים כֹּל־לִשְׁפָטֵי צַדֶּק׃ אֲנִי
אֲחַבִּיה אֲחָבִי אֲחָב וּמִשְׁחָרֵי יִמְצְאֵנִי׃ עֲשֵׂר־
וּכְבוֹד אֶתִּי חוּץ עֲתֶק וּצַדֶּקָה׃ טוֹב פְּרִי מִחֲרוּץ

וּמִפִּי וְתִבּוֹאֵתִי מִכֶּסֶף נִבְחַר׃ בְּאֶרְחֵי־צַדֶּקָה
אֲהַלֵּךְ בְּתוֹךְ נְתִיבוֹת מוֹשָׁפֵט׃ לִהְנַחִיל אֲחָבִי יִשׁ
וְאֶצְרִיתֵיהֶם אֶמְלֵא׃ י־הוּא קָנִי רֵאשִׁית דְּרָבּוֹ
קָדָם מִפְּעֻלּוֹ מֵאֵז׃ מִעוֹלָם נִסְכָּתִי מוֹרָאשׁ
מִקְדָּמֵי־אֶרֶץ׃ בְּאִין־תְּהַמּוֹת חוֹלְלָתִי בְּאִין
מִעֵינּוֹת נִכְבְּדֵי־מַיִם׃ בְּטָרָם הָרִים הִטְפֵּעוּ לְפָנֵי
גְבָעוֹת חוֹלְלָתִי׃ עַד־לֵא עֲשֵׂה אֶרֶץ וְחוֹצוֹת
וְרֹאשׁ עֲפָרוֹת תִּבְלֵ׃ בְּהִכְיִנוּ שָׁמַיִם שָׁם אֲנִי
בְּחִקּוֹ חוּג עַל־פָּנֵי תְהוֹם׃ בְּאֶמְצֹו שְׁחִקוֹם מִמְּעַל
בְּעִזּוֹ עֵינּוֹת תְּהוֹם׃ בְּשׁוֹמוֹ לַיִם | חֲקוּ וּמַיִם לֹא
יַעֲבְרוּ־פִיו בְּחִקּוֹ מוֹסְדֵי אֶרֶץ׃ וְאַחִיה אֶצֶלֹ
אֲמוֹן וְאַחִיה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם | יוֹם מוֹשַׁחֶת לְפָנָיו
בְּכִלְעֵת׃ מוֹשַׁחֶת בְּתִבֵּל אֶרֶצוֹ וְשַׁעֲשַׁעֵי אֶת־
בְּנֵי אָדָם׃ וְעַתָּה בָנִים שְׂמַעוּ־לִי וְאִשְׁרֵי דְרָכֵי
יִשְׁמְרוּ׃ שְׂמַעוּ מוֹסֵר וְחֲכָמוֹ וְאֶל־תִּפְרָעוּ׃
אִשְׁרֵי אָדָם שְׂמַעַ לִי לְשַׁקֵּד עַל־דִּלְתֵי יוֹם | יוֹם
לְשֹׁמֵר מִזְמוֹת פֶּתַח־י׃ כִּי מִצְאֵי מִצְאֵי
חַיִּים וַיִּפֶק רִצּוֹן מִי־חוּת׃ וְחֲטָאֵי חַמָּם נִפְשׁוּ
כֹּל־לִמְשַׁנְּאֵי אֲחָבוֹ מוֹת׃

ט ׀ חֲכָמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה׃
טִבְחָה טִבְחָה מִסְכָּה יִינָה אֵף עֲרֻבָה שְׁלַחְנָה׃
שְׁלַחָה נַעֲרֹתֶיהָ תִקְרָא עַל־גִּפְּי מוֹרְמֵי קִרְתָּ׃ מִי־
פֶתִי יִסֵּר הִנֵּה חֲסֵר־לֵב אֲמַרָה לוֹ׃ לָכוּ לְחַמוּ
בְּלַחְמוֹ וּשְׂתוּ בֵין מוֹסְכָתִי׃ עֲזָבוּ פֶתְאִים וְחִיו
וְאִשְׁרוּ בְּדֶרֶךְ בִּינָה׃ יִסֵּר | לֵין לָקַח לוֹ קָלוֹן
וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמוֹ׃ אֶל־תּוֹכַח לֵין פְּרִי־שְׂנֵאֶךָ
הוֹכַח לְחַכָּם וַיִּאֲחַבְּךָ׃ תֵּן לְחַכָּם וַיַּחֲפִס־עוֹד
הוֹדַע לְצַדִּיק וַיּוֹסֶף לָקַח׃ תִּחַלֵּת חֶ־כְּמָה יִרְאֵת
י־הוּא וְדַעַת קוֹדְשִׁים בִּינָה׃ פִּי־בִי יִרְפוּ יַמִּיךָ
וַיּוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים׃ אִם־חֲכָמָת חֲכָמָת לְךָ
וְלִצֵּת לְכַדְךָ תִשָּׂא׃ אֲשֶׁת בְּסִילוֹת הַמַּיָּה פֶתִיּוֹת
וּבְלִידָעָה מָה׃ וַיִּשְׁבָּה לְפֶתַח בֵּיתָה עַל־כֶּפֶא
מִרְמֵי קִרְתָּ׃ לְקִרְא לְעַבְרֵי־דֶרֶךְ הַמִּישְׁרָיִם
אֶרְחוֹתָם׃ מִי־פֶתִי יִסֵּר הִנֵּה וְחֲסֵר־לֵב וְאֲמַרָה
לוֹ׃ מַיִם־גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלַחַם סְתָרִים יִנְעָם׃

וְלֹא יִדְרַע פִּירְפָּאִים שָׁם בְּעַמְקֵי שְׂאֹל קִרְאִיהָ:
י מְשָׁלִי שְׁלֹמָה בֶּן חָכָם יִשְׁמַחֲדָב וּבֶן פְּסִיל
תִּזְנֶת אֲמוֹ: לֹא־יִזְעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וְצַדִּיקָה
תִּצְלִל מִמּוֹת: לֹא־יִרְעִיב יְהוָה נַפֶּשׁ צַדִּיק וְחַוֹּת
רָשָׁעִים יִחְדָּף: רֹאשׁ עֲשֵׂה כַּפְדֻּמְיָה וַיֵּד חֲרוּצִים
תַּעֲשִׂיר: אֲגַר בְּקוֹץ בֶּן מִשְׁפִּיל נִרְדָּם בְּקִצִּיר בֶּן
מִבִּישׁ: בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶּה
חֲמֹם: זָכַר צַדִּיק לְבָרְכָה וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב:
חֲכַמִּיִּלֵּב יִקַּח מִצּוֹת וְאוֹיֵל שְׁפָתַיִם יִלְבֹּט:
חֲזַלְךָ בַתָּם יִלְךָ בֶטַח וּמִעַקְשׁ דְּרָכָיו יִוָּדַע: קִרְץ
עֵינָיו יִתֵּן עַצְבֹּת וְאוֹיֵל שְׁפָתַיִם יִלְבֹּט: מְקוֹר חַיִּים
פִּי צַדִּיק וּפִי רָשָׁעִים יִכְסֶּה חֲמֹם: שְׁנֵאָה תַעֲרַר
מִדְּגָיִם וְעַל כֹּל־לִפְשָׁעִים תִּכְסֶּה אֲהַבָּה: בְּשִׁפְתַי
נִבּוֹן תִּמְצָא חֲכָמָה וְשֹׁכֵט לְגוֹ חֲסֵר־לֵב: חֲכָמִים
יִצְפְּנוּ־דַעַת וּפִי־אוֹיֵל מִחַתָּה קִרְבָּה: הַחֹן עֲשִׂיר
קָרִית עֵזוֹ מִחַתָּת הַדָּלִים רִישָׁם: פְּעֻלַּת צַדִּיק
לְחַיִּים תְּבוֹאֵת רָשָׁע לְחַטָּאת: אֲרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר
מוֹסֵר וְעֹזֵב תִּזְכַּחַת מִתַּעֲהָ: מְכַסֶּה שְׁנֵאָה
שְׁפָתֵי־שֹׁקֵר וּמוֹצֵא דָבָר הוּא כְּסִיל: בָּרַב
דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל־פֶּשַׁע וְחוֹשֵׁךְ שְׁפָתָיו מִשְׁפִּיל:
בְּסֶפֶר נִבְחַר לְשׁוֹן צַדִּיק לֵב רָשָׁעִים כְּמַעֲט:
שְׁפָתַי צַדִּיק יִרְעוּ רַבִּים וְאוֹיֵלִים בְּחֲסֵר־לֵב
יִמּוֹתָיו: בְּבִרְכַּת יְהוָה הוּא תַעֲשִׂיר וְלֹא־יִוָּסֵף
עַצֵּב עִמּוֹ: בְּשִׁחּוֹק לְכִסִּיל עֲשׂוֹת זִמָּה וְחֲכָמָה
לְאִישׁ תְּבוֹנָה: מְגוֹרַת רָשָׁע הוּא תְבוֹאֲנוּ
וְתֵאֵזֶת צַדִּיקִים יִתֵּן: בְּעֵבֹר סוֹפָה וְאִין רָשָׁע
וְצַדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם: בְּחֻמִּין | לְשָׁנִים וּכְעֶשֶׂן
לְעֵינָיִם בֶּן הָעֵצֵל לְשִׁלְחָיו: יִרְאֵת יְהוָה תִּוָּסֵף
יָמִים וּשְׁנוֹת רָשָׁעִים תִּקְצְרָנָה: תִּזְחַלֵּת צַדִּיקִים
שְׁמַחָה וְתִקְנֹת רָשָׁעִים תֵּאֲבֹד: מְעוֹז לְתָם דָּרָךְ
יְהוָה וּמִחַתָּה לְפַעְלֵי אֲוֹן: צַדִּיק לְעוֹלָם בְּלִי־
יְמוּט וְרָשָׁעִים לֹא יִשְׁפְּנוּ־אֲרִין: פִּי־צַדִּיק יִנּוֹב
חֲכָמָה וּלְשׁוֹן תִּהְפְּכוֹת תִּפְרָת: שְׁפָתַי צַדִּיק
יִדְעוּן רָצוֹן וּפִי רָשָׁעִים תִּהְפְּכוֹת:
יֵא מֵאֲזַנִּי מִרְמָה תִּזְעַבֵּת יְהוָה וְאֶבֶן שְׁלֹמָה

רָצוֹנוֹ: בְּאִזְדוּן וַיִּבֹא קָלוֹן וְאֶת־צְנוּעִים חֲכָמָה:
תִּמְנֵת יִשְׂרָיִם תִּנְהָם וּסְלָף בְּגָדִים וּשְׂדֵם יִשְׂדֵם:
לֹא־יִזְעִיל הַחֹן בְּיוֹם עֲבָרָה וְצַדִּיקָה תִּצְלִל מִמּוֹת:
הַצַּדִּיקֵת תִּמּוֹם תִּישָׂר דְּרָכָו וּבְרָשָׁעָתוֹ יִפּוֹל רָשָׁע:
הַצַּדִּיקֵת יִשְׂרָיִם תִּצְלִלֵם וּבְחַוֹּת בְּגָדִים יִלְבְּדוּ:
בְּמוֹת אָדָם רָשָׁע תֵּאֲבֹד תִּקְוָה וְתִזְחַלֵּת אוֹנִים
אֲבָדָה: צַדִּיק מִצְרָה נְחַלֵּץ וַיִּבֹא רָשָׁע תִּחַתּוּ:
בְּפֶה חֲנָף יִשְׁחַת רַעְהוֹ וּבִדְעַת צַדִּיקִים יִחַלְצוּ:
בְּטוֹב צַדִּיקִים תִּעֲלֵץ קָרִיָּה וּבְאֲבֹד רָשָׁעִים רִנָּה:
בְּבִרְכַּת יִשְׂרָיִם תִּרְוֹם קָרַת וּבְפִי רָשָׁעִים
תִּתְהַרֵּם: כֹּל־זִלְרַעְהוֹ חֲסֵר־לֵב וְאִישׁ תְּבוֹנָת
יִחְרִישׁ: חֲזַלְךָ רַכִּיל מְגֻלָּה־סוֹד וְנֶאֱמַן־לוֹחַ
מְכַסֶּה דָבָר: בְּאִין תִּחַבְּלוֹת יִפְּלֹעַם וּתְשׁוּעָה
בָּרַב יוֹעֵץ: רַעֲיִרוּעַ פִּי־עֲרַב זֵר וּשְׁנֵאָה תִקְעִים
בּוֹטָח: אֲשֶׁת־חֹן תִּתְמַךְ כְּבוֹד וְעָרִיצִים יִתְמַכּוּ־
עֲשָׂר: גְּמַל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד וְעֵבֶר שְׂאֵרוֹ אֲכֹרִי:
רָשָׁע עֲשֵׂה פְעֻלַּת־שֹׁקֵר וְזִרְעַ צַדִּיקָה שֹׁכֵר אֲמַת:
כֹּל־צַדִּיקָה לְחַיִּים וּמִרְדָּף רָעָה לְמוֹתָיו: תִּזְעַבֵּת
יְהוָה עַקְשֵׁי־לֵב וְרָצוֹנוֹ תִמְיִמֵי דָרָךְ: יָד לֵךְ
לֹא־יִנְקָה רַע וְזִרְעַ צַדִּיקִים נִמְלֹט: נִזְנֵם זָהָב בְּאֵף
חֲזִיר אִשָּׁה יִפָּה וּסְרַת טַעֵם: תֵּאֵזֶת צַדִּיקִים אֲדִי
טוֹב תִּקְנֹת רָשָׁעִים עֲבָרָה: יֵשׁ מְפִיזֵר וְנוֹסֵף עוֹד
וְחֹשֶׁךְ מִיִּשְׂרָאֵל־מְחַסּוֹר: נִפְשֵׁי־בְרָכָה תִרְשָׁן
וּמִרְוָה גַם־הוּא יוֹרָא: מִנְעַ בָּר יִקְבְּחוּ לְאוֹם
וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מִשְׁפִּיר: שְׂחַר טוֹב יִבְקֶשׁ רָצוֹן
וְדָרַשׁ רָעָה תְבוֹאֲנוּ: בּוֹטָח בְּעֲשָׂרוֹ הוּא יִפּוֹל
וּכְעֵלָה צַדִּיקִים יִפְרָחוּ: עֵבֶר בֵּיתוֹ יִנְחַל־לוֹחַ
וְעֵבֶד אוֹיֵל לְחֲכַמִּיִּלֵּב: פִּי־צַדִּיק עֵין חַיִּים וְלִקַּח
נַפְשׁוֹת חֲכָם: חֹן צַדִּיק בְּאֲרִין יִשְׁלַם אֵף פִּי־
רָשָׁע וְחוֹטָא:
יב אֲהַב מוֹסֵר אֲהַב דַּעַת וּשְׁנֵאָה תִזְכַּחַת בְּעַר:
טוֹב יִפִּיק רָצוֹן מִיְהוָה וְאִישׁ מְזִמּוֹת יִרְשִׁיעַ:
לֹא־יִפּוֹן אָדָם בְּרָשָׁע וּשְׂרָשׁ צַדִּיקִים בְּלִי־מוּט:
אֲשֶׁת־חֵיל עֲטָרַת בְּעֵלָה וּכְרָקֵב בְּעַצְמוֹתָיו
מִבִּישָׁה: מִחַשְׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפֵּט תִּחַבְּלוֹת

רְשָׁעִים מִרְמָה: דְּבָרֵי רְשָׁעִים אֲרֻבִּים וְפִי
יִשְׂרָיִם יִצְיָלָם: הַפֹּהַף רְשָׁעִים וְאֵינָם וּבֵית
צַדִּיקִים יַעֲמֹד: לִפְנֵי־שֹׁכְלוֹ יִחַל־אִישׁ וְנִעְוָה־לֵב
יִהְיֶה לְבוֹז: טוֹב נִקְלָה וְעָבַד לוֹ מִמֵּת־פֶּבֶר וְחֶסֶד־
לְחֵם: יוֹדֵעַ צַדִּיק נִפְשׁ בְּהַמָּתוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים
אֲכֹרֵי: עָבַד אֲדָמָתוֹ יִשְׁפַע־לָחֶם וּמִרְדָּף רִיקִים
חֶסֶד־לֵב: יַחֲמֹד רֹשַׁע מִצֹּדוֹ רָעִים וְשָׂרַשׁ צַדִּיקִים
יִתֵּן: בְּפִשְׁעֵי שִׁפְתָיִם מוֹקֵשׁ רַע וַיֵּצֵא מִצִּירָה
צַדִּיק: מִפְּרִי פִי־אִישׁ יִשְׁבַע־טוֹב וּגְמוּל יְדִי־אֱדוֹם
יִשׁוּב וְיָשׁוּב לוֹ: הַדָּרֶךְ אֲוִיל יִשָּׂר בְּעֵינָיו וְשָׁמַע
לְעֵצָה חָכָם: אֲוִיל בַּיּוֹם יוֹדֵעַ פֶּעֶסוֹ וְכִסֵּה קִלְוֹן
עָרוֹם: יִפִּיחַ אֲמוֹנָה וַיְגִיד צַדִּיק וְעַד שִׁקְרִים
מִרְמָה: יֵשׁ בּוֹטָה פִּמְדֻקְרוֹת חָרָב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים
מִרְפָּא: שְׁפַת־אֱמֶת תִּפְּוֹן לְעַד וְעַד־אֲרֻיַעֲהָ
לְשׁוֹן שִׁקָּר: מִרְמָה בְּלִב־חֲרָשֵׁי רַע וְלִיעֲצֵי שָׁלוֹם
שִׁמְחָה: לֹא־יֵאָמֵר לְצַדִּיק כֹּל־אֶוֹן וְרְשָׁעִים
מִלְּאוֹ רַע: תִּתְּוַעֲבֹת יִהְיֶה שְׁפַת־שִׁקָּר וְעֵשִׂי
אֲמוֹנָה רִצּוֹנוֹ: אָדָם עָרוֹם כִּסֵּה דַעַת וְלֵב
כְּסִילִים יִקְרָא אֲוִילָת: יְדִי־חֲרוֹצִים תִּמְשׁוֹל וְרַמְיָה
תִּהְיֶה לְמָס: הַדְּאָגָה בְּלִב־אִישׁ יִשְׁחַנֶּה וּדְבַר טוֹב
יִשְׁמַחֶנָּה: יִתַּר מִרְעֵהוּ צַדִּיק וְדָרֶךְ רְשָׁעִים
תִּתְּעַם: לֹא־יִחַרֵּךְ רַמְיָה צִידוֹ וְחוֹן־אָדָם יִקָּר
חֲרוֹן: בְּאֲרַח־צַדִּיקָה חַיִּים וְדָרֶךְ נְתִיבָה אֶל־
מוֹת:

יג כֵּן חָכָם מוֹסֵר אֵב וְלִין לֹא־שָׁמַע גְּעֵרָה:
מִפְּרִי פִי־אִישׁ יֹאכַל טוֹב וְנִפְשׁ בַּגְּדִים חָמָס:
נִצָּר פִּי שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ פִּשְׁק שְׁפָתָיו מִחַתְהִלּוֹ:
הַמִּתְאַוֶּה וְאִין נִפְשׁוֹ עֲצַל וְנִפְשׁ חֲרָצִים תִּדְשֹׁן:
הַדְּבַר־שִׁקָּר יִשְׁנָא צַדִּיק וְרֹשַׁע יִבְאִישׁ וַיִּחְפִּיר:
וְצַדִּיקָה תִּצָּר תִּבְדָּרֶךְ וְרֹשַׁעָה תִּסְלַף חֲטָאָת: יֵשׁ
מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְחוֹן רַב: כִּפְּר נִפְשֵׁי־
אִישׁ עֲשָׂרוֹ וְרֹשׁ לֹא־שָׁמַע גְּעֵרָה: אֹר־צַדִּיקִים
יִשְׂמַח וְנִר רְשָׁעִים יִדְעוּ: רִק־בְּזֹדוֹן יִתֵּן מִצָּחָה
וְאֶת־נְוַעֲצִים חֲכָמָה: הוֹן מִהֶבֶל יִמְעֵט וְקִבִּין עַל־
יָד יִרְבֶּה: תִּתְּוַעֲבֹת מִבְּשֻׁכָה מִחַלְהֵלֶב וְעֵין חַיִּים

תִּתְּוַעֲבֹת כָּאֵת: כֵּן לְדַבֵּר יִחַבֵּל לוֹ וַיִּרְא מִצֹּחַ הוֹא
יִשְׁלָם: תִּזְרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמִּקְשֵׁי
מוֹת: שִׁכְל־טוֹב יִתְּוַחֵן וְדָרֶךְ בַּגְּדִים אֵיתָן:
כִּי־לִיעָרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת וְכִסִּיל יִפְרֹשׁ אֲוִילָת:
הַמִּלְאָךְ רֹשַׁע יִפֹּל בְּרַע וְצִיר אֲמוֹנִים מִרְפָּא:
הַרִישׁ וְקִלְוֹן פּוֹרַע מוֹסֵר וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יִכְפֹּר:
תִּתְּוַעֲבֹת נִהְיָה תִּתְּעַרְב לְנִפְשׁ וְתוֹעֲבַת כְּסִילִים סוֹר
מִרַע: הַחֹדֶךְ הוֹלֵךְ אֶת־חֲכָמִים וְחָכָם יִחַבֵּם וְרַעֲהָ
כְּסִילִים יִרְוַע: חֲטָאִים תִּרְדָּף רַעֲהָ וְאֶת־צַדִּיקִים
יִשְׁלָם־טוֹב: טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי־בָנִים וְצַפּוֹן לְצַדִּיק
חִיל חוֹטָא: רַב־אֲכַל נִיר רֹאשִׁים וַיֵּשׁ נִסְפָּה
בְּלֹא מִשְׁפָּט: חוֹשֵׁף שֹׁכְטוֹ שׁוֹנָא בְּנוֹ וְאִתְּבוֹ
שִׁחְרוֹ מוֹסֵר: צַדִּיק אֲכַל לְשַׁבַּע נִפְשׁוֹ וְכִטָּן
רְשָׁעִים תִּתְּסֵר:

יד חֲכָמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵּיתָהּ וְאֲוִילָת בִּידֶיהָ
תִּתְּרַסְנוּ: הַחֹדֶךְ בִּישְׂרוֹ יִרְא יִהְיֶה וְנִלְוֹן דְּרָכָיו
בְּזָחָו: כִּפְּר־אֲוִיל חֲטָר גֹּאֲוָה וְשִׁפְתָיו חֲכָמִים
תִּשְׁמוֹרָם: דִּבְאִין אֲלָפִים אֲבוֹס בַּר וְרַב־
תְּבוֹאוֹת בְּכַח שׁוֹר: עַד אֲמוֹנִים לֹא יִכֹּזֵב וַיִּפִּיחַ
כְּזָבִים עַד שִׁקָּר: בְּקִשְׁלִין חֲכָמָה וְאִין וְדַעַת
לְנִבּוֹן נִקַּל: לֶךְ מִנְּגַד לְאִישׁ כְּסִיל וְכִל־יִדְעָת
שְׁפַת־יִדְעָת: חֲכָמָת עָרוֹם הַבִּין דְּרָכּוֹ וְאֲוִילָת
כְּסִילִים מִרְמָה: אֲוִילִים יִלִּין אֲשֶׁם וּבִין יִשְׂרָיִם
רִצּוֹן: לֵב יוֹדֵעַ מִרַת נִפְשׁוֹ וְכִשְׁמַחְתּוֹ לֹא־
יִתְּעַרְב זָר: פִּיחַ רְשָׁעִים יִשְׁמֹד וְאִתְּלֵ יִשְׂרָיִם
יִפְרִיחַ: יֵשׁ דָּרֶךְ יִשָּׂר לְפָנֵי־אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ
דְּרָכֵי־מוֹת: גַּם־בְּשִׁחַק יִכְאֲבִילֵב וְאַחֲרִיתָהּ
שִׁמְחָה תוֹגָה: מִדְּרָכָיו יִשְׁבַּע סוֹג לֵב וּמִעֲלִיו
אִישׁ טוֹב: שְׁפָתָיו יִאֲמִין לְכִל־דְּבַר וְעָרוֹם יִבִּין
לֹא־שָׂרוֹ: חָכָם יִרְא וְסַר מִרַע וְכִסִּיל מִתְּעַבֵּר
וּבּוֹטָה: קִצְר־אֲפִים יַעֲשֶׂה אֲוִילָת וְאִישׁ מִזְמוֹת
יִשְׁנָא: נִחְלוֹ פְתָאִים אֲוִילָת וְעָרוֹמִים יִכְתִּירוּ
דַּעַת: שִׁחְוֹ רָעִים לְפָנֵי טוֹבִים וְרֹשַׁעִים עַל־שְׁעָרֵי
צַדִּיק: גַּם־לְרַעֲהוּ יִשְׁנָא רֹשׁ וְאִתְּבִי עֲשִׂיר רַבִּים:
כִּי־זִלְרַעֲהוּ חוֹטָא וּמְחַוֵּן עֲנִיִּים עֲנִיִּים אֲשָׁרִיו:

הֲלוֹא־יִתְעוּ חֲרָשֵׁי רָע וְחֶסֶד וְאֱמֶת חֲרָשֵׁי טוֹב׃
בְּכָל־עֵצָב יִהְיֶה מוֹתֵר וּדְבַר־שִׁפְתָיִם אֲדִי־
לְמַחְסוֹר׃ עֲטַרְתַּת חֲכָמִים עֲשׂוּרָם אִוְלַת כְּסִילִים
אִוְלַת׃ מִצִּיל נַפְשׁוֹת עַד אֱמֶת וַיִּפֹּחַ כְּזָבִים
מִרְמָה׃ בִּירְאֵת י־הוּא מִבְּטַח־עַז וּלְבָנָיו יִהְיֶה
מִחֶסֶד׃ בִּירְאֵת י־הוּא מְקוֹר חַיִּים לְסוֹר מִמְקַשֵׁי
מוֹת׃ בְּרִבְעֵם חֲדַרְתִּי־מִלֶּךְ וּבְאֶפֶס לֹאִם מִחַתַּת
רְזוּן׃ אֶרֶךְ אַפַּיִם רַב־תְּבוּנָה וְקַצְר־רוּחַ מֵרִים
אִוְלַת׃ חַיֵּי בָשָׂרִים לֵב מִרְפָּא וְרִקֵּב עֲצָמוֹת
קִנְיָתָה׃ עֲשִׂק דֵּל חֲרָף עִשְׂהוּ וּמִכְבֹּדוֹ חֲנֹן אֲבוּיוֹ׃
בְּפִרְעָתוֹ יִדְחֶה רָשָׁע וְחֶסֶד בְּמוֹתוֹ צְדִיק׃ בְּלֵב
נְבוֹן תִּנְוַח חֲכָמָה וּבִקְרֵב כְּסִילִים תִּוְדָע׃ צְדָקָה
תִּרְוַמ־גּוֹי וְחֶסֶד לְאֲמִים חֲטָאֵת׃ רִצּוֹן־מִלֶּךְ
לְעַבֵּד מוֹשְׁכִיל וְעִבְרָתוֹ תִּחְיֶה מִכִּישׁ׃

טו מִנְעַנְה־רַךְ יִשׁוּב חֲמָה וּדְבַר־עֵצָב יַעֲלֶה־אָפֶה׃
בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים תִּיטִיב דַּעַת וּפִי כְּסִילִים יִבְיַע
אִוְלַת׃ בְּכָל־מְקוֹם עֵינָי י־הוּא צַפּוֹת רָעִים
וְטוֹבִים׃ מִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים וְסִלַּף בָּהּ שֹׁבֵר
בְּרוּחַ׃ אִוְלַת יִנְאֵץ מוֹסֵר אָבִיו וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת
יַעֲרִים׃ בֵּית צְדִיק חֶסֶד רַב וּבִתְבוּאֵת רָשָׁע
נֶעֱפָרַת׃ שִׁפְתַי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת וְלֵב כְּסִילִים
לֹא־יִכּוֹן׃ זֹבַח רָשָׁעִים תּוֹעֵבַת י־הוּא וּתְפִלַּת
יִשְׂרָיִם רִצּוֹנָה׃ תּוֹעֵבַת י־הוּא דֶרֶךְ רָשָׁע וּמִרְדֵּף
צְדָקָה יִאֲהָב׃ מוֹסֵר רָע לְעֵזֵב אֶרֶח שׁוֹנֵא
תּוֹכַחַת יִמּוֹת׃ שְׂאִיל וְאֲבִדוֹן נִגְדַּי י־הוּא אֵף
פִּי־לְבוֹת בְּנֵי־אָדָם׃ לֹא יִאֲהַב־לֵין הוֹכַח לֹא אֵלִי
חֲכָמִים לֹא יִלְדֵ׃ לֵב שָׁמַח יִיטֵב פָּנִים וּבְעֲצָבַת־
לֵב רֹחַ נִכְאָה׃ לֵב נְבוֹן יִבְקַשׁ־דַּעַת וּפְנֵי וּפִי
כְּסִילִים יִרְעֶה אִוְלַת׃ בְּ־לִימֵי עֵנִי רָעִים וְטוֹב־
לֵב מוֹשֵׁתָה תְּמִיד׃ טוֹב־מְעַט בִּירְאֵת י־הוּא
מִאוֹצֵר רַב וּמְחַוְמָה בּוֹ׃ טוֹב אֶרְחַת יִרְק
וְאֲהַב־הִשָּׁם מִשׁוֹר אֲבוֹם וְשִׁנְאֲה־בוֹ׃ אִישׁ חֲמָה
יִגְרָה מְדוּן וְאֶרֶךְ אַפַּיִם יִשְׁקוּט רִיב׃ דֶּרֶךְ עֲצֵל
כְּמִשְׁכַּת חֲדָק וְאֶרֶח יִשְׂרָיִם סִלְלָה׃ כִּן חֲכָם
יִשְׁמַח־אֵב וּכְסִיל אָדָם בּוֹזָה אֲמוֹ׃ אִוְלַת שְׁמַחַח

לְחֶסֶד־לֵב וְאִישׁ תְּבוּנָה יִשְׂרָ־לְכַת׃ בְּ־הַפֵּר
מִחֲשָׁבוֹת כְּאִין סוֹד וּבְרַב יוֹעֲצִים תִּקְוֹם׃
שְׁמַחַח לְאִישׁ כְּמַעֲנַח־פִּיו וּדְבַר בְּעַתּוֹ מַח־טוֹב׃
אֶרֶח חַיִּים לְמַעֲלָה לְמִשְׁכִּיל לְמַעַן סוֹר מוֹשְׁאִיל
מִטָּה׃ בֵּית גִּאִים יִפֹּחַ י־הוּא וַיֵּצֵב גְּבוּל
אֲלִמְנָה׃ תּוֹעֵבַת י־הוּא מִחֲשָׁבוֹת רָע וּטְהוּרִים
אֲמִרִי־נֵעַם׃ עֵבֶר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בּוֹצֵעַ וְשׁוֹנֵא
מִתְנַת יִחִיה׃ לֵב צְדִיק יִחַגֵּה לְעֵנוֹת וּפִי רָשָׁעִים
יִבְיַע רָעוֹת׃ רְחוּק י־הוּא מִרָשָׁעִים וּתְפִלַּת
צְדִיקִים יִשְׁמַע׃ מִאוֹר־עֵינָם יִשְׁמַח־לֵב שְׁמוֹעֶה
טוֹבָה תִּדְרֹשׁ־עֵצָב׃ אִין שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים
בְּקֵרֵב חֲכָמִים תִּלְוִן׃ פּוֹרַע מוֹסֵר מוֹאֵם נַפְשׁוֹ
וְשׁוֹמֵעַ תּוֹכַחַת קוֹנֵה לֵב׃ בִּירְאֵת י־הוּא מוֹסֵר
חֲכָמָה וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנוּת׃

טז לְאָדָם מִעֲרִכ־לֵב וּמִי־הוּא מַעֲנָה לְשׁוֹן׃
בְּ־לִדְרֵכֵי־אִישׁ זֶךְ בְּעֵינָיו וְתַכּוֹן רוּחוֹת
י־הוּא׃ גַּל אֵלִי־הוּא מַעֲשִׂיךְ וַיִּפְנּוּ מִחֲשָׁבְתֵיךְ׃
כֹּל פֶּעַל י־הוּא לְמַעֲנַחוֹ וְגַם־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה׃
תּוֹעֵבַת י־הוּא כְּ־לִגְבַה־לֵב יֵד לֵיד לֹא יִנְקָה׃
בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכְפֹּר עוֹן וּבִירְאֵת י־הוּא סוֹר
מִרָע׃ בְּרִצּוֹת י־הוּא דְרֵכֵי־אִישׁ גַּם־אִוְיָבוֹ
יִשְׁלָם אֲתוֹ׃ טוֹב־מְעַט בְּצְדָקָה מֵרַב תְּבוּאוֹת
בְּלֹא מוֹשָׁפֵט׃ לֵב אָדָם יִחַשֵׁב דְּרָכָו וִי־הוּא יִכּוֹן
צְעָדוֹ׃ קָסָם | עַל־שִׁפְתֵי־מִלֶּךְ כְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל־
פִּיו׃ פֶּלֶם | וּמִאוֹזְנֵי מוֹשָׁפֵט לִי־הוּא מַעֲשִׂהוֹ כְּ־לִי־
אֲבִנֵי־כִים׃ תּוֹעֵבַת מְלָכִים עֲשׂוֹת רָשָׁע פִּי
בְּצְדָקָה יִכּוֹן כְּפֹא׃ רִצּוֹן מְלָכִים שִׁפְתֵי־צְדָק
וּדְבַר יִשְׂרָיִם יִאֲהָב׃ חֲמַת־מִלֶּךְ מִלְּאֲכֵי־מוֹת
וְאִישׁ חֲכָם יִכְפַּרְנָה׃ בְּאוֹר־פְּנֵי־מִלֶּךְ חַיִּים
וּרִצּוֹנוֹ פֶּעַב מְלָקוֹשׁ׃ קְנֹה־חֲכָמָה מַח־טוֹב
מִחֲרוּץ וּקְנוֹת בִּינָה נִבְחַר מִכְּסָף׃ מִסְלַת יִשְׂרָיִם
סוֹר מִרָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ נֹצֵר דְּרָכָו׃ לְפָנֵי־שֹׁבֵר
גִּאֹן וְלִפְנֵי כְּשָׁלוֹן גְּבַה רוּחַ׃ טוֹב שְׁפִל־רוּחַ
אֶת־עֵנָוִים עֵנִים מִחֲלָק שְׁלָל אֶת־גִּאִים׃ מוֹשְׁכִיל
עַל־דְּבַר יִמְצֵא־טוֹב וּכְוֹטַח בִּי־הוּא אֲשֶׁר־יוֹ׃

לְחַכְמֵי לֵב יִקְרָא נְכוֹן וּמִתַּק שְׁפָתַיִם יִסִּיף לִקְחָהּ׃
בְּמִקְוֵי חַיִּים שֶׁכָּל בְּעַלְיוֹ וּמוֹסַר אֲוֵלָת׃
לֵב חָכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ וְעַל־שִׁפְתָיו יִסִּיף לִקְחָהּ׃
צוֹרֵף־דָּבֶשׁ אֲמִירֵי־נְעָם מִתּוֹק לְנַפֵּשׁ וּמִרְפָּא
לְעַצְמוֹ׃ יֵשׁ דְּרֹךְ יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי־אִישׁ וְאַחֲרֵיתָהּ
דְּרָכֵי־מָוֶת׃ נִפְשׁ עֹמֵל עֹמְלָה לֹא פִּי־אֶכֶף עָלָיו
פִּיהוּ׃ אִישׁ בְּלִיעַל פְּרָה רַעֲהָ וְעַל־שִׁפְתָיו שִׁפְתָיו
פָּאֵשׁ צָרְבֶת׃ אִישׁ תְּהַפְכֹת יִשְׁלַח מִדּוֹן וְנִרְוֶן
מִפְרִיד אֲלוֹתָהּ׃ אִישׁ חָמֵס יִפְתָּה רַעֲהוּ וְהוֹלִיכֻ
בְּדַרְךְ לֹא־טוֹב׃ עֵצָה עֵינָיו לְחַשֵּׁב תְּהַפְכֹת קִרְוֶן
שִׁפְתָיו כְּלֹה רַעֲהָ׃ עֲטֹרֶת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדַרְךְ
צְדָקָה תִּמְצָא׃ טוֹב אֶרֶץ אֲפִים מִגִּבּוֹר וּמִשְׁלַל
בְּרוּחוֹ מִלְכָד עִיר׃ בַּחִיק יוֹטֵל אֶת־הַגּוֹרֵל
וּמִי־הוּא כֹּל־מִשְׁפָּטוֹ׃

יִז טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוּחֵי־בַהּ מִפִּית מִלֵּא זְבַח־י
רִיב׃ עֶבֶד־מִשְׁכִּיל יִמְשַׁל בְּכֶן מִבִּישׁ וּבִתְוֹךְ
אֲחִים יַחֲלֵק נַחֲלָה׃ מִצָּרָף לְפִסָּף וּכְוֹר לְזָהָב וּבַחֲוֹן
לְבֹת יִ־הוּא׃ מִרַע מִקְשִׁיב עַל־שִׁפְתֵי־אֲזוֹן שִׁקָר
מִזִּין עַל־לְשׁוֹן חוֹ־ת׃ הֲלַעַג לָרֵשׁ חֲרָף עִשְׂתָּהוּ
שָׁמַח לְאִיד לֹא יִנְקָה׃ עֲטֹרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים
וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם׃ לֹא־נֹאזָה לְנָבֵל שִׁפְתֵי־
יִתֵר אֶף פִּי־לְנָרִיב שִׁפְתֵי־שִׁקָר׃ אֶבְיָחֹן חֲשַׁחַד
בְּעֵינָיו בְּעַלְיוֹ אֲלֵיכֶּ לֹא־אֲשִׁר יִפְנָה יִשְׁכִּיל׃
מִכֶּסֶף־חֲפִשׁ עַמְּבִקֵּשׁ אֲהַבָּה וְשִׁנָּה בְּדָבָר מִפְרִיד
אֲלוֹתָהּ׃ תִּתַּחַת גְּעָרָה בְּמִבִּין מִחֲפֹת כֶּסֶל מֵאֵת׃
אֲדִי־מֵרִי יִבְקֹשׁ־רַע וּמִלֵּאֶף אֲכֹזְרִי יִשְׁלַח־כּוֹ׃
בְּפָגוּשׁ דָּב שֶׁפֹל בְּאִישׁ וְאֵל־כֶּסֶל בְּאֲוֵלָתוֹ׃
מִשְׁכִּיב רַעֲהָ תִתַּח טוֹבָה לֹא־תִמּוֹשׁ תִּמְיֵשׁ רַעֲהָ
מִבִּיתוֹ׃ פּוֹטֵר מֵיָם רֵאשִׁית מִדּוֹן וְלִפְנֵי הַתְּגַלְעַ
חֲרִיב נְטוֹשׁ׃ מִצְדִּיק רָשָׁע וּמִרְשִׁיעַ צְדִיק
תּוֹעֵבֶת יִ־הוּא גַם־שִׁנְיָהֵם׃ לְמַחֲזִיחַ מִחִיר בִּירֵי־
כֶּסֶל לְקִנּוֹת חֲכָמָה וְלִב־אִיֶּן׃ בְּכַלְעֵת אֲהַב חֲרַע
וְאֵח לְצָרָה וְיֹלָד׃ אָדָם חֲסֵר־לֵב תּוֹקֵעַ פֶּף עֲרַב
עֲרַבָה לְפָנֵי רַעֲהוּ׃ אֲהַב פִּשְׁעַ אֲהַב מִצָּה מִגְּבִיחַ
פִּתְחוֹ מִבְּקֹש־שִׁבְר׃ עַקֵּשׁ־לֵב לֹא יִמְצָא־טוֹב

וְנִהַפְּךָ בְּלִשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרַעֲהָ׃ יֹלָד כֶּסֶל לְתוֹגָה
לֹא וְלֹא־יִשְׁמַח אָבִי נָבֵל׃ לֵב שָׁמַח יִיטִיב גְּהָה
וְרוּחַ נִבְאָה תִיבְשֵׁ־גֵרָם׃ שֶׁחַד מַחֲק רָשָׁע יִקַּח
לְהַטּוֹת אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט׃ אֶת־פָּנָי מִבִּין חֲכָמָה
וְעֵינָי כֶּסֶל בְּקִצְח־אֶרֶץ׃ פִּעַם לְאָבִיו בֶּן כֶּסֶל
וּמְמַר לְיוֹלָדָתוֹ׃ גַּם עֲנוּשׁ לְצְדִיק לֹא־טוֹב
לְחַפּוֹת נְדִיבִים עַל־יִשְׂרָאֵל׃ חוֹשֵׁף אֲמַרְיוֹ יוֹדַע
דַּעַת וְקָר יִקְרֵ־רוּחַ אִישׁ תְּבוֹנָה׃ גַּם אֲוִיל
מִחֲרִישׁ חָכָם יַחֲשֵׁב אֲטָם שִׁפְתָיו נְכוֹן׃

יח לְתֹאזָה יִבְקֵשׁ נִפְרָד בְּכַל־תּוֹשִׁיחַ וְתִגְלַע׃
לֹא־יַחֲפִין כֶּסֶל בְּתְבוֹנָה פִּי אִם־פְּהַתְּגַלְוֹת לְבוֹ׃
בְּכּוֹא־רָשָׁע פֶּא גַם־כּוֹז וְעַם־קִלּוֹן חֲרָפָה׃ מֵיָם
עֲמָקִים וְדָבְרִי פִי־אִישׁ נַחַל נִבְעַ מִקְוֵי חֲכָמָה׃
שָׂאת פְּנֵי־רָשָׁע לֹא־טוֹב לְהַטּוֹת צְדִיק בְּמִשְׁפָּט׃
שִׁפְתָי כֶּסֶל יִבֹּאוּ בְרִיב וּפְיוֹ לְמַחֲלָמוֹת יִקְרָא׃
פִּי־כֶסֶל מִחֲתָה־לוֹ וְשִׁפְתָיו מִזִּקֵּשׁ נִפְשׁוֹ׃ דְּבָרֵי
נִרְוֶן פְּמַת־לַחֲמִים וְהֵם יִרְדּוּ חֲדָרֵי־כֶטָן׃ גַּם
מִתְרַפָּח בְּמִלֵּאכְתּוֹ אֵח הוּא לְבַעַל מִשְׁחִית׃
מִגְדֵּל־עֵז שֵׁם יִ־הוּא בּוֹיִרְוֶן צְדִיק וְנִשְׁגָב׃ חוֹן
עֲשִׂיר קָרִית עֵזוֹ וּכְחֹזְמָה נִשְׁגָּבָה בְּמִשְׁפָּתוֹ׃
לְפָנֵי־שִׁבְר יִגָּבָה לְבִי־אִישׁ וְלִפְנֵי כְבוֹד עֲנוּת׃
מִשְׁכִּיב דָּבָר בְּטָרָם יִשְׁמַע אֲוֵלָת הִיא־לוֹ וּכְלָמָה׃
רִוַח־אִישׁ יִכְלַפֵּל מִחֲלָהוּ וְרוּחַ נִבְאָה מִי יִשְׁאֲנָה׃
לֵב נְכוֹן יִקְנֹה־דַעַת וְאֲזוֹן חֲכָמִים תְּבַקֵּשׁ־דַעַת׃
מִתֵּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ וְלִפְנֵי גְדֻלִים יִנְחַנּוּ׃ צְדִיק
חֲרָאֲשׁוֹן בְּרִיבוֹ יִבֹּא וּכְאֲרַעֲהוּ וְחִקְרוּ׃ מְדִינִים
יִשְׁבִּית הַגּוֹרֵל וּבִין עֲצוּמִים יִפְרִיד׃ אֵח נִפְשָׁע
מִקְרִית־עֵז וּמְדוּנִים וּמְדִינִים כְּבָרִיחַ אֲרַמּוֹן׃
מִפְרִי פִי־אִישׁ תִּשְׁפַע פִּטְנוֹ תְבוֹאֵת שִׁפְתָיו
יִשְׁפַע׃ מָוֶת וְחַיִּים פִּיר־לְשׁוֹן וְאַהֲכִיחַ יֹאכֵל
פְּרִיָה׃ מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וְיִפְקֵ רָצוֹן
מִי־הוּא׃ תְּחַנּוּנִים יְדַפְּרֵ־רֵשׁ וְעֲשִׂיר יַעֲנָה
עֲזוּת׃ אִישׁ רַעִים לְחַתְרָעַע וְיֵשׁ אֲהַב דְּבַק
מֵאֵח׃

הלכות גרושין

יש בכללן שתי מצוות—אחת מצוות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר; שנייה מצוות לא תעשה, והוא שלא יחזיר גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות גרושין פרק א

שנאמר "ושלחה", לא שישלח עצמו. וכן הכותב לאשתו, הרי את בת חורין—אינו גט.

א, ו זה שנאמר בתורה "ושלחה מביתו", אין ענינו שלא יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא משיגיע הגט לידה, גמרו גרושיה, ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו שיתבאר. לא נאמר "ושלחה" אלא שאם גרש ולא הוציאה מביתו, הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו; לפיכך צריכה ממנו גט שני, כמו שיתבאר. א, ו ומנין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו—שנאמר "וכתב . . . ונתן", מי שאינו מחסר אלא כתיבה ונתניה הוא הגט הפשוט; יצא דבר שמחסר קציצה אחר הכתיבה. לפיכך אם כתב הגט על קרן הפרה, נותן לה את הפרה; ואם חתך הקרן אחר שכתב, ונתנו לה—אינו גט. וכן אם כתב במחבר—אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלשו, ונתנו לה—אינו גט.

א, ח אין כותבין במחבר לקרקע, אפלו טפס הגט; כתב הטפס במחבר, ותלשו ואחר כך כתב שם האיש, ושם האשה, והזמן, והרי את מתרת לכל אדם, וחתמו, ונתנו לה—פשוט. כתב כל הגט על עלה הזרוע בעציץ נקוב—אף על פי שנתן לה העציץ פלו, הגט פסול—גזרה, שמא יקטם; אבל כותב הוא על חרסו שלעציץ, ונותנו לה.

א, ט ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גרושין—שנאמר "ספר פריית ונתן בידה", שיתן אותו בתורת ספר פרייתות. אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה, או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה—אינו גט; ואם אמר לה אחר כך, הרי הוא גטיך—הרי זה גט.

א, י אמר לעדים, ראו גט שאני נותן לה, וחזר ואמר לה, כנסי שטר חוב זה—הרי זה פשוט, שהרי הודיע

א, א אין האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע לה, וכתב זה הוא הנקרא גט; ועשרה דברים הן עיקר הגרושין מן התורה, ואלו הן—שלא יגרש האיש אלא ברצונו, ושיגרש בכתב לא בדבר אחר, ושיהיה ענין הכתב שגרשה והסירה מקנינו, ושיהיה ענינו דבר הכורת בינו לבינה, ושיהיה נכתב לשמה, ושלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו אלא נתינתו לה, ושינתנו לה, ושינתנו לה בפני עדים, ושינתנו לה בתורת גרושין, ושיהיה הבעל או שלוחו הוא שנותנו לה. ושאר הדברים שבגט—כגון הזמן, וחתמת העדים, וכיוצא בהן—הכל מדברי סופרים.

א, ב ומנין שעשרה דברים אלו מן התורה, שנאמר "והיה אם—לא תמצא—חן בעיניו . . . וכתב לה ספר פריית ונתן בידה, ושלחה מביתו": "אם—לא תמצא—חן בעיניו"—מלמד שאינו מגרש, אלא ברצונו; ואם נתגרשה שלא ברצונו, אינה מגרשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה, ושלא לרצונה.

א, ג "וכתב"—מלמד שאינה מתגרשת, אלא בכתב. "לה"—לשמה. "ספר פריית"—דבר הכורת בינו לבינה, שלא ישאר לו עליה רשות; ואם עדין לא נכרת בינו לבינה, אינה מגרשת כמו שיתבאר.

א, ד "ונתן בידה"—מלמד שאינה מתגרשת עד שינתן הגט לידה, או ליד שלוחה שהוא בידה, או לחצרה: שהכל בידה, כמו שיתבאר. "ושלחה"—שיהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח עצמו ממנה.

א, ה כיצד: כתב לה, הרי את משלחת, הרי את מגרשת, הרי את לעצמך, הרי את מתרת לכל אדם, וכל כיוצא בזה הענין—הרי זו מגרשת; וגופו שלגט, הרי את מתרת לכל אדם. אבל אם כתב לה, איני בעליך, איני ארוסיך, איני אישיך—אין זה גט:

את העדים שנתנו בתורת גרושין, וזה שאמר לה שטר חוב, מפני שנכלם ממנה.

א, יא המגרש צריך שיאמר לה כשיתן לה הגט, הרי זה גטיך, או הוא גטיך, וכיוצא בזה; ואם נתן בידה ולא אמר כלום, הרי זה פסול. במה דברים אמורים, בשלא היה מדבר עמה על עסקי גטה; אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גטה, ונטל הגט, ונתן בידה, ולא אמר כלום—הרי זה גט כשר.

א, יב גט שהיה מנח על הארץ, ואמר לה, טלי גטיך מעל גבי קרקע, ונטלתו, או שהיה קשור על ידו או על ירכו, ושלפתו ממנו—אף על פי שאמר לה אחר שבא לידה, הרי הוא גטיך—אינו גט: שנאמר "ונתן בידה", לא שתקח היא מעצמה; והרי לא נתן לה, לא הוא ולא שלוחו. אבל אם הרפין לה בגופו, או הטח ידו עד ששלפה הגט מעליו, ואמר לה, הרי זה גטיך—הרי זה גט.

א, יג ומנין שיתנו לה בפני עדים—הרי הוא אומר "על—פי שנים עדים . . . יקום דבר", ואי אפשר שתהיה זו היום ערוה והבא עליה במיתת בית דין, ולמחר תהי מתרת בלא עדים. לפיכך אם נתן לה הגט בינו לבינה, ואפלו בעד אחד—אינו גט. במה דברים אמורים, שהיה הגט בכתב ידי סופר; אבל אם כתב הבעל הגט בכתב ידו, וחתם עליו עד אחד, ונתנו לה—הרי זה גט פסול.

א, יד תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט—שמא יתן לה הגט בפני שנים וימותו, ונמצא הגט שביתה פחרס מחרסי האדמה, שהרי אין בו עדים; לפיכך תקנו שיעידו מתוכו. ואף על פי שהעדים בתוכו, נותנו לה בפני שנים, בין אותן החותמין עליו, בין בפני שנים אחרים—שעיקר הגרושין, בעדי מסירה.

א, טו חתמו בו שנים, ועבר ונתנו לה בינו לבינה, או שנמצאו עדי מסירה פסולין—הרי זה כשר, הואיל ועדים שבו פשרין, והרי הגט יוצא מתחת ידה; ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול. העידו מתוכו פסולין, אפלו אחד פסול ואחד כשר, ונתנו לה בפני

שני עדים פשרין—הרי זה פסול, שנמצא כמזיף מתוכו.

א, טז הרחיק את העדים מן הכתב, מלוא שתי שטיין—פסול; וכמה ירחיק את העדים מן הכתב—פחות מכדי שתי שטיין, כדי שיהיו נקראין עמו. במה דברים אמורים, בשתיה הגט יוצא מתחת ידה, ולא היו שם עדי מסירה; אבל אם מסרו לה בעדים—אף על פי שהן מרחקין הרבה, ואין נקראין עמו, ואף על פי שאין חתום עליו עדים כלל—הרי זה כשר, שעיקר הגרושין בעדי מסירה.

א, יז העדים שנותנין הגט בפניהם צריכין לקרותו, ואחר כך יתנו לה; ואם נתנו לה בפניהם תחלה, חוזרין וקוראין אותו אחר שנתן לה. קראוהו והוא ביד הבעל, או ביד שלוחו, והחזירוהו לו, וחזר הוא והכניסו לתוך ידו, ונתנו לה—חוזרין וקוראין אותו. לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים או לאש, הרי זו מגרשת—הואיל וקראוהו תחלה, אין חוששין לו שהחליפו; ולא עוד אלא אפלו אמר הבעל שטר אחר היתה, ולא היה הגט שקראתם—אינו נאמן, והרי זו מגרשת.

א, יח הרי שלא קראו הגט בתחלה, ונתן לה גט בפניהם, וזרקתו לאור או לים—אף על פי שהבעל אומר גט כשר היתה, הרי זו ספק מגרשת. זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים, ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר—אין חוששין לה, שזה הנמצא הוא שזרק; נמצאו שם שתיים שלוש מזוזות או שטרות—חוששין שמא גט שזרק גררוהו עכברים, והרי זו ספק מגרשת.

א, יט העדים שחותמין על הגט, צריכין להיותם יודעים לקרות ולחתם. אם אינם יודעים לקרות, קוראין בפניהם והן חותמין—והוא, שיפירו לשון הגט; ואם אינם יודעים לחתם—רושמיין להם הנזיר ברק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקיים, והן כותבין על הרשם. ואין עושין כן, בשאר שטרות—קל הוא שהקילו בגטי נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגנות, הואיל וחתומת העדים בגט

מדבריהם, כמו שבארנו.

א, כ אף על פי שחתימת העדים בגט מדבריהם, התקינו שיהיו העדים מפרשין שמוותיהן בגט. וכן התקינו בעדי הגט, שאין חותמין אלא זה בפני זה; ואם חתמו זה שלא בפני זה, הרי זה גט פסול.

א, כא וכן תקנו חכמים שיכתב זמן בגט ומקום פתיבתו, כשאר השטרות—שמא תהיה אשתו קרובתו ותזנה כשהיא תחתיו, ויכתב לה גט אחר הזנות ויתן לה, ואם לא יהיה בו זמן, יכולה לומר קדם הזנות נתגרשתי; לפיכך תקנו זמן בגטין.

א, כב גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או שהיה מקדם, או מאחר, או שנכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו אף על פי שעוסקין באותו ענין, או כתב את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד—כל אלו פסולים, עד שיחתמו בו בזמן פתיבתו ובמקום פתיבתו.

א, כג חתף ממנו הזמן ונתנו לה, או שלא כתב שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחדש פלוני, או בחדש פלוני, או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש, אפלו כתב בשבוע פלוני—כשר; וכן אם כתב

בו היום גרשתי—כשר, שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט.

א, כד וכן תקנו שיהיו מונין בגטין למלכות אותו הזמן, משום שלום מלכות. כתב למלכות שאינה מלכות אותה המדינה, או לבנין הבית, או לחרבן הבית—אם דרך אנשי אותו מקום למנות בו, הרי זה כשר; ואם אין דרךן למנות בו, הרי זה פסול. וכבר נהגו כל ישראל למנות בגטין, או ליצירה או למלכות אלקסנדרוס מקרון שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם מלכות אותו זמן במדינה שיש בה רשות אותה מלכות, הרי זה כשר.

א, כה האומר לשנים, כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי, ונתאחר הדבר ימים או שנים, או שנמצא הגט בטל, והצרכו לכתב לה גט אחר כשר אחר כמה שנים, כמו שיתבאר—הרי אלו כותבין זמן הכתיבה ומקום הכתיבה, לא הזמן שאמר להן הבעל בו כתבו ולא אותו המקום. פיצד: היו בירושלים כשאמר להן והיו עומדין בתשרי, ונתאחרו עד ניסן והרי הן בלוד—כותבין זמן הגט מניסן, ובלוד ששם נכתב הגט, כשאר שטרות.

הלכות גרושין פרק ב

מהם, אלא במעמד חבירו: שמא יכתב גט ויוליכו לאשת חבירו, ויגרשנה עליו. ובשעת הספנה—כותבין ונותנין, אף על פי שאין מפירין. והאשה נותנת שכר הסופר, בכל מקום.

ב, ב וצריך שיאמר הבעל מעצמו לסופר, כתב; ולעדים, חתמו. הרי שאמרו לו בית דין או שנים, נכתב גט לאשתך, ואמר להם, כתבו—אם כתבו הן עצמן וחתמו בו, הרי זה כשר; אבל אם אמרו הם לסופר וכתב, ולעדים וחתמו—אף על פי שחזרו ונתנוהו לבעל, וחזר ונתן גט זה לאשתו בפני עדים—הרי זה גט בטל, שהרי כתבו מי שלא אמר לו הבעל לכתבו.

ב, ג אמר לשנים או לשלושה, אמרו לסופר ויכתב גט לאשתי, ואמרו לעדים ויחתמו, ואמרו לסופר

ב, א זה שנאמר בתורה "וכתב לה ספר פרידת ונתן בידה"—אחד הכותב בידו, או שאמר לאחר לכתב לה, ואחד הנותן בידו, או שאמר לאחר לתן לה: לא נאמר "וכתב", אלא להודיע שאין מתגרשת אלא בכתב; "ונתן", שלא תקח מעצמה. אמר לשנים, כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי—הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לה, והן הן שלוחיו והן הן עדיו; וכן אם אמר לסופר, כתב לי גט לאשתי, ואמר לעדים לחתם—כותבין וחותמין ונותנין לו, והוא מגרש בו בכל עת שירצה. וכותבין גט לאיש, אף על פי שאין אשתו עמו—והוא שיהיו העדים והסופר שכתבו וחתמו בו, מפירין ויודעין שזה הוא פלוני ואשתו פלונית. ואם היו באותו המקום שנים ששמותיהם שווים, ושמות נשותיהם שווים—אין מגרש אחד

וְכַתַּב, וְלַעֲדִים וְחַתְמוּ, אוֹ שְׁאֵמַר לְשָׁנִים, אִמְרוּ
לְסוֹפֵר וְיִכְתַּב גַּט לְאִשְׁתִּי, וְאַתֶּם חַתְמוּ—הֲרִי זֶה גַט
פְּסוּל; וּמִתִּישְׁבִּין בְּדַבָּר זֶה הֲרִבְתָּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב
לְהִיּוֹת גַּט בָּטֵל. וּמָה בֵּין פְּסוּל לְבָטֵל—שְׁכָל מְקוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר בַּחֲבוּר זֶה בְּגַט שֶׁהוּא בָּטֵל, הוּא בָּטֵל מִן
הַתּוֹרָה; וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר פְּסוּל, הוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים.

ב, ד הַבַּעַל שֶׁהֵבִיא גַט חֲתוּם בִּידוֹ, וְאָמַר תְּנוּ גַט זֶה
לְאִשְׁתִּי—הֲרִי אֵלּוּ יִתְּנוּ לָהּ. אָמַר לְאַחֲרִים לְכַתֵּב גַּט
וְלַחֲתוּם בּוֹ וְלִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ, וְכָתְבוּ וְחַתְמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ,
וְנִמְצָא הַגַּט בָּטֵל אוֹ פְּסוּל—הֲרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין אַחֵר,
וְאִפְלוּ מֵאֵה, עַד שֶׁיִּגִּיעַ לְיָדָהּ גַּט כָּשֶׁר.

ב, ה אָמַר לָהֶם הַבַּעַל, כְּתוּבוּ וְחַתְמוּ וְתִתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ
לְהוֹלִיךְ לָהּ, וְכָתְבוּ וְחַתְמוּ וְנִתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ, וְנִמְצָא הַגַּט
בָּטֵל—אֵין כּוֹתְבִין אַחֵר, עַד שֶׁיִּמְלְכוּ בַּבַּעַל: שֶׁהֲרִי לֹא
עָשָׂה אוֹתוֹן לְגִירוּשֵׁין, וְשָׂמָא לֹא רָצָה אֲלֵא שִׁיכְתְּבוּ
וְיִתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ בַּלְבָּד; וְלֹא יִשְׂאֵר לָהֶם בּוֹ מַעֲשֵׂה אַחֵר,
וְהֲרִי כְּתוּבוּ וְנִתְּנוּ. לְפִיכֶף לֹא יִכְתְּבוּ אַחֵר; וְאִם כְּתוּבוּ
גַּט אַחֵר כָּשֶׁר, וְנִתְּנוּהוּ לְשִׁלִּיחַ, וְנִתְּנוּ לָהּ—הֲרִי זֶה
סִפְק מִגְּרָשֶׁת.

ב, ו הָאוֹמֵר לְשָׁנִים אוֹ לְיִתֵּר עַל שָׁנִים, כְּתוּבוּ גַט וְתִתְּנוּ
לְאִשְׁתִּי, גִּרְשׁוּהָ, שְׁלַחוּהָ, שִׁבְקוּהָ, תִּרְכּוּהָ, כְּתוּבוּ
אֲגָרַת וְתִתְּנוּ לָהּ—הֲרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ גַט כָּשֶׁר, וְיִתְּנוּ לָהּ.
אָמַר לָהֶם, פְּטֻרוּהָ, פְּרֻנְסוּהָ, עָשׂוּ לָהּ כְּדַת, עָשׂוּ לָהּ
כְּנֻמוּס, עָשׂוּ לָהּ כְּרֵאוּי—לֹא אָמַר כְּלוּם; וְאִם כְּתוּבוּ
גַט וְנִתְּנוּ לָהּ, הֲרִי זֶה בָּטֵל.

ב, ז אָמַר לָהֶם, הוֹצִיאֹהָ, עֲזוּבוּהָ, הַתִּירוּהָ, הַנִּיחֹהָ,
הוֹעִילוּהָ—הֲרִי זֶה סִפְק אִם מִשְׁמַע מִלּוֹת אֵלּוּ
הַגִּירוּשֵׁין, אוֹ עֲנִין אַחֵר. לְפִיכֶף אֵין כּוֹתְבִין לָהּ; וְאִם
כְּתוּבוּ גַט וְנִתְּנוּ לָהּ, הֲרִי זֶה סִפְק מִגְּרָשֶׁת.

ב, ח הָאוֹמֵר כְּתוּבוּ גַט לְאִשְׁתִּי—הֲרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין
וְחוֹתְמִין וְנוֹתְנִין לַבַּעַל בִּידוֹ, וְאֵין נוֹתְנִין לְאִשְׁתּוֹ, עַד
שֶׁיִּאֲמַר לָהֶם לִתֵּן לָהּ; וְאִם נָתְנוּ לָהּ, אֵינּוּ גַט. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּבִרְיָא; אֲבָל הַמִּסְכּוֹ, וְהוּא אָדָם
שֶׁקָּפַץ עָלָיו הַחֲלִי בַמְּהָרָה וְהַכְּבִיד חָלָיו מִיָּד, וְהִיּוֹצֵא
בְּקֶלֶר, אִפְלוּ עַל עֶסְקֵי מָמוֹן, וְהַמְּפָרֵשׁ בָּיִם, וְהִיּוֹצֵא

בְּשִׁירָה, וְאָמַר כְּתוּבוּ גַט לְאִשְׁתִּי—הֲרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ
וְיִחַתְמוּ וְיִתְּנוּ לָהּ, שֶׁהַדְּבָר יְדוּעַ שֶׁלֹּא נִתְּפוֹן זֶה אֲלֵא
לְכַתֵּב וְלִתֵּן לָהּ.

ב, ט בְּרִיא שְׁאֵמַר, כְּתוּבוּ גַט לְאִשְׁתִּי, וְכָתְבוּ וְנִתְּנוּ
לָהּ, וְהָרַג עֲצָמוֹ מִיָּד, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁלִיךְ עֲצָמוֹ מִן הַגָּג,
אוֹ הִפִּיל עֲצָמוֹ לַיָּם—הֲרִי זֶה גַט כָּשֶׁר; עָלָה לַגָּג,
וְדַחֲפָתוּ הָרוּחַ, וּמֵת—אֵינּוּ גַט; סִפְק הִפִּיל עֲצָמוֹ, סִפְק
דַּחֲפָתוּ הָרוּחַ—הֲרִי זֶה גַט, עַד שֶׁיִּדְעַע בּוֹדָאֵי שֶׁהָרוּחַ
דַּחֲפָתוֹ. וְכֵן מִי שֶׁהִיָּה מִשְׁלָךְ בַּבוּר וְאָמַר, כָּל הַשּׁוֹמֵעַ
קוֹלִי יִכְתֵּב גַּט לְאִשְׁתִּי—הֲרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ; וְהוּא,
שֶׁיִּדְעוּ אוֹתוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלוּהוּ, וְלֹא הִכִּירוּהוּ—
הֲרִי הַגַּט כָּשֶׁר: שֶׁזֶה כְּשֶׁעַת הַסִּפְנָה הוּא, שְׁכוֹתְבִין
וְנוֹתְנִין אִף עַל פִּי שְׂאִין מִכִּירִין. וְכֵן מִי שֶׁנִּפְלוּ בּוֹ
מַכּוֹת רְעוּת שְׂאִי אִפְשָׁר שִׁיחִיָּה מֵהֶן, אִפְלוּ נִשְׁחַט בּוֹ
רַב שְׁנֵי הַסִּימָנִין, וְרִמְזוּ וְאָמַר, כְּתוּבוּ גַט לְאִשְׁתִּי—הֲרִי
אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ: שֶׁהֲרִי עֲתָה חַי הוּא, אִף עַל פִּי
שְׁסוּפוּ לְמוֹת.

ב, י מִי שֶׁהִיָּתָה רוּחַ רָעָה מִבַּעֲתָת אוֹתוֹ, וְאָמַר
כְּשֶׁהִתְחִיל בּוֹ הַחֲלִי, כְּתוּבוּ גַט לְאִשְׁתִּי—לֹא אָמַר
כְּלוּם, מִפְּנֵי שְׂאִין דַּעְתּוֹ נְכוֹנָה וּמִיִּשְׁבֵּת. וְכֵן הַשְּׁפוּר
שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שְׁלָלוּט; וְאִם לֹא הִגִּיעַ, הֲרִי זֶה
סִפְק.

ב, יא אָמַר כְּשֶׁהוּא בְּרִיא, כְּתוּבוּ גַט וְתִתְּנוּ לְאִשְׁתִּי,
וְאַחַר כֵּךְ נִבְעַת—מִמִּתְיַנֵּן לוֹ עַד שֶׁיִּבְרִיא, וְכוֹתְבִין
וְנוֹתְנִין לָהּ, וְאֵין צָרִיךְ לַחְזוֹר וְלְהַמְלִיךְ בּוֹ, אַחֵר
שֶׁהִבְרִיא; וְאִם כְּתוּבוּ וְנִתְּנוּ קִדָּם שֶׁיִּבְרִיא, הֲרִי זֶה
פְּסוּל.

ב, יב מִי שֶׁנִּשְׁשַׁתְּתַק וְהֲרִי דַּעְתּוֹ נְכוֹנָה, אָמַרוּ לוֹ נִכְתֵּב
גַּט לְאִשְׁתְּךָ, וְהִרְפִּין בְּרֵאוּשׁוֹ—בוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלוּשָׁה
פְּעָמִים בְּסֵרוּגֵין: אִם אָמַר עַל לָאוּ לָאוּ, וְעַל הֵין
הֵין—הֲרִי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ; וְצָרִיכִין לְבַדְקוֹ יָפָה יָפָה,
שְׂמָא נִטְרָפָה דַּעְתּוֹ. וְכֵן אִם כְּתוּבוּ בִּידוֹ, כְּתוּבוּ וְתִתְּנוּ
גַט לְאִשְׁתִּי—הֲרִי אֵלּוּ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לָהּ, אִם הִיָּתָה
דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת עָלָיו: שְׂאִין דִּין מִי שֶׁנִּשְׁשַׁתְּתַק, כְּדִין
הַחֲרָשׁ.

ב, יג מִי שֶׁנִּשְׂאָ אִשָּׁה כְּשֶׁהוּא פְּקֻחַ, וְנִתְּחַרְשׁ, וְאֵין

צָרִיךְ לֹמֵר, נִשְׁתַּטֵּה—אֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם, עַד שִׁיבְרִיא; וְאֵין סוֹמְכִין עַל רְמִיזַת הַחֲרָשׁ, וְלֹא עַל כְּתוּבוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה וּמִיִּשְׁבֶּת. אֲבָל אִם נִשָּׂא כִּשְׁהוּא חֲרָשׁ, מְגַרֵּשׁ בְּרִמְיָזָה—שְׂאִין קְדוּשָׁיו קְדוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְכִשֶּׁם שְׂכוּנָם בְּרִמְיָזָה, כֶּן מוֹצִיא בְּרִמְיָזָה.

ב, יד הַמְּקַדֵּשׁ קִטְנָה עַל יְדֵי אֲבִיהָ, וְגֵרְשָׁה כִּשְׁהִיא קִטְנָה—אֲבִיהָ מְקַבֵּל גֵּטָה; וּמִשִּׁיגִיעַ הַגֵּט לַיָּד הָאֵב, נִתְגַּרְשָׁה. גֵּרְשָׁה כִּשְׁהִיא נַעֲרָה—אִם הִגִּיעַ הַגֵּט לַיָּדָה, אוֹ לַיָּד אֲבִיהָ—נִתְגַּרְשָׁה. וְאֵין נַעֲרָה מְאָרְסָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל גֵּטָה מִיַּד בַּעֲלָהּ, בְּחַיֵּי אֲבִיהָ; אֲבָל הָאֵב עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקַבֵּל הַגֵּט לְבֵתוֹ הַמְּאָרְסָת, בֵּין קִטְנָה בֵּין נַעֲרָה.

ב, טו קְדֻשָּׁה אֲבִיהָ וְהִיא קִטְנָה, וּמֵת—אִם מִבְּחֻנַּת בֵּין גֵּטָה לְדָבָר אַחֵר, הָרִי זֶה מְגַרֵּשֶׁת מִשִּׁיגִיעַ הַגֵּט לַיָּדָה. וְאִם לֹא, אֵינָה מִתְגַּרֵּשֶׁת עַד שֶׁתִּבְחַן; וְאִם גֵּרְשָׁה, אֵינָה מְגַרֵּשֶׁת.

ב, טז מִי שֶׁהִדִּין נוֹתֵן שְׂכוּפִין אוֹתוֹ לְגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא רֹצֵה לְגֵרֵשׁ—בֵּית דִּין שְׁלִישִׁיִּירָאֵל בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, מִכֵּין אוֹתוֹ עַד שִׁיאֲמַר, רוֹצֵה אֲנִי; וּיְכַתֵּב הַגֵּט, וְהוּא גֵּט כָּשֵׁר. וְכֵן אִם הִכּוּהוּ גוֹיִים וְאָמְרוּ לוֹ, עֲשֵׂה מַה שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִין לָךְ, וְלַחֲצוּ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגּוֹיִים, עַד שֶׁגֵּרֵשׁ—הָרִי זֶה כָּשֵׁר; וְאִם הַגּוֹיִים מַעֲצָמִן

אֲנִסוּהוּ עַד שֶׁכָּתַב—הוּאִיל וְהִדִּין נוֹתֵן שְׂיִכְתָּב, הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל.

ב, יז וְלִמָּה לֹא בְּטֵל גֵּט זֶה—שֶׁהָרִי הוּא אָנוּס, בֵּין בְּיַד גּוֹיִים בֵּין בְּיַד יִשְׂרָאֵל: שְׂאִין אוֹמְרִין אָנוּס, אֲלֵא לְמִי שֶׁנִּלְחַץ וְנִדְחַק לַעֲשׂוֹת דְּבַר שְׂאִינוֹ חָיֵב מִן הַתּוֹרָה לַעֲשׂוֹתוֹ, כְּגוֹן מִי שֶׁהִכָּה עַד שֶׁמָּכַר, אוֹ נָתַן; אֲבָל מִי שֶׁתִּקְפוּ יָצְרוּ הָרַע לְבַטֵּל מִצְוָה, אוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבָרָה, וְהִכָּה עַד שֶׁעָשָׂה דְּבַר שֶׁחָיֵב לַעֲשׂוֹתוֹ, אוֹ עַד שֶׁנִּתְרַחַק מִדְּבַר שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ—אֵין זֶה אָנוּס מִמְּנוֹ, אֲלֵא הוּא אָנוּס עַצְמוֹ בְּדַעְתּוֹ הָרַעָה.

ב, יח לְפִיכֶךָ מִי שְׂאִינוֹ רוֹצֵה לְגֵרֵשׁ—מֵאַחַר שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהִיּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, רוֹצֵה הוּא לַעֲשׂוֹת כָּל הַמְּצוּוֹת וְלִהְתַּרְחַק מִן הָעֲבֵרוֹת; וַיִּצְרוּ הוּא שֶׁתִּקְפוּ. וְכִיוֹן שֶׁהִכָּה עַד שֶׁתִּשָּׁשׁ יָצְרוּ וְאָמַר, רוֹצֵה אֲנִי—כֶּבֶר גֵּרֵשׁ לְרִצּוֹנוֹ.

ב, יט לֹא הִיָּה הִדִּין נוֹתֵן שְׂכוּפִין אוֹתוֹ לְגֵרֵשׁ, וְטַעַם בֵּית דִּין שְׁלִישִׁיִּירָאֵל, אוֹ שֶׁהִיוּ הַדְּיוֹטוֹת, וְאֲנִסוּהוּ עַד שֶׁגֵּרֵשׁ—הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל: הוּאִיל וַיִּשְׂרָאֵל אֲנִסוּהוּ, יִגְמַר וַיִּגְרֵשׁ. וְאִם הַגּוֹיִים אֲנִסוּהוּ לְגֵרֵשׁ שְׂלֵא כְּדִין, אֵינוֹ גֵּט; אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר בְּגוֹיִים, רוֹצֵה אֲנִי, וְאָמַר לְיִשְׂרָאֵל, וְכָתְבוּ וְחַתְמוּ—הוּאִיל וְאֵין הִדִּין מְחִיבֵו לְהוֹצִיא וְהַגּוֹיִים אֲנִסוּהוּ, אֵינוֹ גֵּט.

הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין פֶּרֶק ג

הַקִּטְנָה—אֵינוֹ גֵּט: אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגַרֵּשׁ, לֹא נִכְתַּב לְשֵׁם זֶה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה בּוֹ.

ג, ד יֵתֵר עַל כֵּן, אָמַר לְסוּפֵר, כָּתַב וְאִיזוֹ שְׂאֲרָצָה אֲגֵרֵשׁ בּוֹ, וְכָתַב הַסּוּפֵר עַל דַּעַת זֶה, וְגֵרֵשׁ בּוֹ אַחַת מֵהֵן—הָרִי זֶה סִפֵּק גְּרוּשִׁין. וְכָל גֵּט שֶׁכָּתְבוּ שְׂלֵא לְשִׁמָּה—אֵף עַל פִּי שֶׁהָעֵבִיר עָלָיו קְלָמוּס לְשִׁמָּה, אֵינוֹ גֵּט.

ג, ה מִי שֶׁכָּתַב גֵּט לְגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִמְלָךְ וְלֹא גֵרְשָׁה, וְנִתְיַחַד עִמָּה אַחַר שֶׁכָּתְבוּ לָהּ—לֹא יִגְרָשֶׁנָּה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט, פְּעַם אַחֲרַת כִּשְׂרָצָה לְגֵרְשָׁה. וְאִם גֵּרְשָׁה בְּאוֹתוֹ הַגֵּט הַיָּשׁוֹן, הָרִי זֶה מְגַרֵּשֶׁת; וְתִנְשֵׂא בּוֹ

ג, א כָּל גֵּט שֶׁנִּכְתַּב שְׂלֵא לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגַרֵּשׁ, וְלְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרֵּשֶׁת—אֵינוֹ גֵּט. כִּיצַד: סוּפֵר שֶׁכָּתַב גֵּט לְלַמֵּד אוֹ לְהַתְלַמֵּד, וּבֵא הַבַּעַל וּמִצָּא שֵׁם שֶׁנִּכְתַּב בְּגֵט זֶה כִּשְׁמוֹ, וְשֵׁם הָאִשָּׁה כִּשֵׁם אִשְׁתּוֹ, וְשֵׁם הָעִיר כִּשֵׁם עִירוֹ, וְנִטְלוּ וְגֵרֵשׁ בּוֹ—אֵינוֹ גֵּט.

ג, ב יֵתֵר עַל זֶה, כָּתַב לְגֵרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמִצָּאוּ בֵּן עִירוֹ וְאָמַר לוֹ, שְׂמִי כִּשְׁמֵךְ וְשֵׁם אִשְׁתִּי כִּשֵׁם אִשְׁתֶּךָ, וְנִטְלוּ מִמְּנוֹ וְגֵרֵשׁ בּוֹ—אֵינוֹ גֵּט, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּכְתַּב לְשֵׁם גְּרוּשִׁין.

ג, ג יֵתֵר עַל כֵּן, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁשְׂמוֹתֵיהֶן שְׁוִיִּין, וְכָתַב לְגֵרֵשׁ אֶת הַגְּדוּלָּה, וְנִמְלָךְ וְגֵרֵשׁ בּוֹ אֶת

לְכַתְחֻלָּהּ, שֶׁהָרִי נִכְתַּב לְשִׁמָּה, וְהָרִי נֹתֵן לָהּ עֵתָהּ בְּעֵדִים כְּהִלְכָתוֹ. וְלִמָּה לֹא יִגְרַשׁ בּוֹ לְכַתְחֻלָּהּ-גְּזֵרָה, שְׁמָא יֵאמְרוּ גִטָּה קוּדֵם לְבִנְיָהּ.

ג, וְאָמַר לְסוֹפֵר, כָּתַב גִּט לְפְלוֹנִית, יִהְיֶה עִמִּי לְכִשְׂאִשְׂאָנָה אֲגַרְשָׁנָה בּוֹ, וְנִכְתַּב, וְנִשְׂאָה, וְגַרְשָׁה בּוֹ-אֵינּוּ גִט: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִיְתָה בֵּת גְּרוּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁנִּכְתַּב גִּט זֶה; וְנִמְצָא כְּנִכְתַּב שֶׁלֹּא לְשֵׁם גְּרוּשִׁין. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ, כָּתַב אוֹתוֹ לְאֶרְוֶסְתִּי לְכִשְׂאִשְׂאָנָה אֲגַרְשָׁנָה בּוֹ, וְכִנְסָהּ, וְגַרְשָׁה בּוֹ-כָּשָׁר. כָּתַב לִיבְמִתּוֹ, וְאַחַר שֶׁיִּבְמָה גְּרָשָׁה בּוֹ-הָרִי זֶה סִפֵּק גְּרוּשִׁין, הוֹאִיל וְאֵינָה אִשָּׁה גְּמוּרָה כְּשֶׁכָּתְבוּ.

ג, ז מִפְּנֵי תִקְנַת סוֹפֵר, הִתִּירוּ חֲכָמִים לְסוֹפֵר שֶׁיִּכְתַּב טַפְסֵי גִטִּין: וַיִּנִּיחַ מְקוֹם הָאִישׁ, וּמְקוֹם הָאִשָּׁה, וּמְקוֹם הַזְּמַן, וּמְקוֹם הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם-עַד שֶׁיִּכְתַּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגַרֵּשׁ, וּלְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרֶּשֶׁת; וְכֵן יַחֲתִמוּ הָעֵדִים, לְשִׁמָּה וּלְשִׁמּוֹ.

ג, ח סוֹפֵר שֶׁכָּתַב הֶגֶט לְשִׁמָּה וּלְשִׁמּוֹ כְּהִלְכָתוֹ, וַחֲתִמוּ הָעֵדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה-הוֹאִיל וּמָסְרוּ לָהּ בְּעֵדִים, הָרִי זֶה פְּסוּל, שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הֶגֶט, אִלָּא מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם.

ג, ט יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁאֵם חֲתָמוּ הָעֵדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה-הוֹאִיל וְהוּא כְּמִזְיָה מִתּוֹכוֹ, הָרִי זֶה גִט בְּטוֹל; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד מֵעֵדָיו פְּסוּל, אוֹ שֶׁהָיָה בּוֹ עַד אֶחָד בְּלִבְד כָּשָׁר-אָף עַל פִּי שְׁנַמְסֵר בְּעֵדִים, הָרִי זֶה בְּטוֹל. וְלֹא יֵרָאֶה לִּי דָבָר זֶה; אִלָּא כְּמִזְיָה, לֹא מִזְיָה וְדָאִי, וְהוֹאִיל וְנִמְסֵר בְּעֵדִים כְּשָׂרִים, הָרִי זֶה פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם.

ג, י הַמְּבִיא גִט, וְאֶבֶד מִמֶּנּוּ, וּמִצְאוּ-אִם אֶבֶד מִמֶּנּוּ בְּמְקוֹם שֶׁאֵין הַשְּׂרִירוֹת מְצוּיֹת, אֶפְלוּ מִצְאוּ לְאַחַר זְמַן מְרֻבָּה-הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת הֶגֶט שֶׁאֶבֶד מִמֶּנּוּ הוּא הֶגֶט הַנִּמְצָא, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ.

ג, יא אֶבֶד בְּמְקוֹם שֶׁהַשְּׂרִירוֹת מְצוּיֹת-אִם מִצְאוּ מִיָּד, וְעֵדִין לֹא שָׁהָ שֵׁם אָדָם מִן הָעוֹבְרִים, אוֹ שֶׁמִּצְאוּ בְּכָלִי שֶׁהִנִּיחוּ בּוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ טְבִיעוֹת עֵין בְּאֶרְכוֹ וְרַחְבּוֹ שֶׁלֶּגֶט כְּשֶׁיְהִי כְרוּךְ-הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ. ג, יב הַחֻזַּק בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם אִישׁ אַחַר שֶׁשִּׁמּוֹ כְּשֵׁם

שֶׁבִּגְט-חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא גִט זֶה הַנִּמְצָא שֶׁלְּאוֹתוֹ הָאִישׁ הָאֲחֵר הוּא, הוֹאִיל וְעֵבֶר אָדָם שָׁם, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָ; וְאִם נִתְגַּרְשָׁה בּוֹ, הָרִי זֶה סִפֵּק מְגַרְשֵׁת. אֲבָל אִם לֹא עֵבֶר אָדָם שָׁם-הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁהַחֻזְקוֹ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶן שׁוּוּן.

ג, יג הִיא לְעֵדִים בִּגְט סִימָן מִבְּהֶק-כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ נִקְבַּיִשׁ בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית, אוֹ שֶׁאָמְרוּ מֵעוֹלָם לֹא חֲתַמְנוּ עַל גִּט אַחַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁמוֹת כְּשִׁמוֹת אֱלוֹ-הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ, וְתִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ: וְאָף עַל פִּי שֶׁמִּצְאוּ אַחַר זְמַן מְרֻבָּה, וּבְמְקוֹם שֶׁהַשְּׂרִירוֹת מְצוּיֹת, וְהַחֻזְקוֹ שֵׁם שְׁנַיִם שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶן שׁוּוּן.

ג, יד שְׁנַיִם שֶׁשִּׁלְּחוּ שְׁנֵי גִטִּין, וְנִתְעַרְבוּ-נֹתְנִין שְׁנֵיהֶן לְזוֹ וּשְׁנֵיהֶן לְזוֹ, בְּעֵדֵי מְסִירָה; לְפִיכָף אִם אֶבֶד אֶחָד מֵהֶן, הָרִי הַשְּׁנַיִם בְּטוֹל.

ג, טו מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְכֵן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי שְׁמוֹת-כְּשֶׁמְּגַרֵּשׁ כּוֹתֵב שְׁמָהּ וְשִׁמּוֹ שֶׁהֵן רִגְלִין בּוֹ וַיְדוּעִין בּוֹ בִּיּוֹתֵר, וְאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֵּרַשׁ אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ; וְאִם כָּתַב חֲנִיכְתּוֹ וְחֲנִיכְתָּהּ, כָּשָׁר. כָּתַב הַשֵּׁם שֶׁאֵינָם יְדוּעִין בּוֹ בִּיּוֹתֵר, וְכָתַב כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ-הָרִי זֶה סִפֵּק גְּרוּשִׁין. שְׁנָה שְׁמוֹ אוֹ שְׁמָהּ, וְשֵׁם עִירוֹ אוֹ שֵׁם עִירָהּ-אָף עַל פִּי שֶׁכָּתַב וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ-אֵינּוּ גִט.

ג, טז הַכָּל כְּשֶׁרִין לְכַתֵּב אֶת הֶגֶט, חוּץ מִחֲמִשָּׁה-גּוּי, וְעֵבֶד, וְחֵרֶשׁ, וְשׁוֹטָה, וְקִטָּן; אֶפְלוּ הָאִשָּׁה עֲצֻמָּה, כּוֹתֵבֶת אֶת גִּטָּהּ. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד לְעִבּוּדָה זָרָה, אוֹ שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהוּסִיָּה-הָרִי הוּא כְּגוּי, לְכָל דְּבָרָיו.

ג, יז וְלִמָּה אֵין כּוֹתְבִין אֱלוֹ הַחֲמִשָּׁה-מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ הַכוֹתֵב לְכַתֵּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגַרֵּשׁ, וּלְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְגַּרֶּשֶׁת: וְהַגּוּי, עַל דַּעַת עֲצֻמוֹ הוּא כּוֹתֵב; וְחֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקִטָּן, אֵינָן בְּנֵי דַעַת; וְהָעֵבֶד, אֵינּוּ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין, וְלְפִיכָף הוּא פְּסוּל כְּגוּי, לְכָל דְּבָרָיו. וְאִם כָּתַב הֶגֶט אֶחָד מִחֲמִשָּׁה אֱלוֹ-אֵינּוּ גִט, אָף עַל פִּי שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ עֵדִים כְּשָׂרִים, וְנִמְסֵר לָהּ בְּכָשָׂרִים.

ג, יח כָּתַב אֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה טַפְסֵי הֶגֶט, וְהִנִּיחַ מְקוֹם

התּרף, שֶׁהוּא מְקוּם הָאִישׁ, וּמְקוּם הָאִשָּׁה, וּמְקוּם הַזָּמַן, וּמְקוּם הָרִי אֶת מִתְרַת לְכָל אָדָם, וּכְתַבְנָן הַפְּקֻחַ הַגָּדוֹל הַיִּשְׂרָאֵלִי לְשִׁמְהָ-הָרִי זֶה גָּט כָּשֶׁר.
ג, יט מִתְרַ לְהַנִּיחַ חֲרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן לְכַתֵּב טַפְס הַגָּט, לְכַתְחַלָּה-וְהוּא, שְׂיִהְיֶה גָדוֹל עוֹמֵד עַל גַּבְנָן. אֲבָל הַגּוֹי וְהָעֶבֶד-אֵין כּוֹתְבִין הַטַּפְס לְכַתְחַלָּה, וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבְנָן: שְׁלֹא הִתִּירוּ לְכַתֵּב טַפְסֵי גָטִין

שְׁלֹא לְשִׁמְהָ לְכַתְחַלָּה, אֲלֵא מִפְּנֵי תִקְנַת סוֹפֵר כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

ג, כ הכּוֹתֵב גָּט בַּשַּׁבָּת אוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים בַּשְּׂגָגָה, וּנְתַנּוּ לָהּ-הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת. כְּתַבוּ וְחַתְמוּ בּוֹ בַּיּוֹם טוֹב בְּזִדּוֹן, וּנְתַנּוּהוּ לָהּ-אֵינָה מְגֵרֶשֶׁת, שְׁהָרִי הָעֵדִים פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה; כְּתַבוּ בַּיּוֹם טוֹב בְּזִדּוֹן, וּנְמַסֵּר לָהּ בְּפָנֵי עֵדִים כָּשֶׁרִים בַּיּוֹם טוֹב-הָרִי זֶה גָּט פְּסוּל.

הַלְכוֹת גְּרוּשֵׁין פְּרָק ד

ד, א אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַגָּט אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן דִּיּוֹ וּסְקֵרָה וְקָמוּס וְקַלְקַנְתוּס וְכוּיֹצָא בְּהֵן; אֲבָל אִם כְּתַבוּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ עוֹמֵד, כְּגוֹן מִשְׁקִין וּמִי פְרוֹת וְכוּיֹצָא בְּהֵן-אֵינוּ גָּט. כְּתַבוּ בְּאֶבֶר בְּשַׁחֲוֹר וּבְשִׁיחֲוֹר, כָּשֶׁר; וְאֵין כּוֹתְבִין בְּהֵן, לְכַתְחַלָּה.

ד, ו חֻקַּק הַגָּט עַל הַלּוּחַ, אוֹ עַל הָאֲבָן, אוֹ עַל טַס שְׁלַמְתַּכְתָּ-אִם חָפַר יָרְכִי הָאוֹתִיּוֹת, כָּשֶׁר: שְׁזֵה כְּתַב הוּא-הָרִי הוּא אוֹמֵר "כְּתוּבָה בְּעַט בְּרוּל . . .", כְּלוּמַר שֶׁהוּא חוֹפֵר. וְכֵן אִם חֻקַּק הִירְכוֹת מֵאַחֲוֹרֵי הַטַּס, עַד שְׁבַלְטוֹ בְּפָנֵי הַטַּס. אֲבָל אִם חָפַר תּוֹף הָאוֹת, עַד שִׁירָאוּ הִירְכוֹת גְּבוּהוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן, כְּכַתֵּב דִּינָרֵי הַזֶּהָב-אֵינוּ גָּט, שְׂאִין זֶה כְּתַב. הַמְקַרֵּעַ עַל הָעוֹר תְּבַנִּית כְּתַב, אוֹ שֶׁרְשַׁם עַל הָעוֹר תְּבַנִּית כְּתַב-הָרִי זֶה כָּשֶׁר.

ד, ב כּוֹתְבִין בְּמִי עֶפְצָא לְכַתְחַלָּה, עַל גַּבֵּי הַנִּיר וְהָעוֹר וְכוּיֹצָא בְּהֵן. אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי מַגְלָה עֶפּוּצָה, מִפְּנֵי שְׂאִינוּ נִפְרָ; וְאִם כְּתַב, אֵינוּ גָּט. וְכֵן כָּל כּוּיֹצָא בּוֹ.

ד, ז כּוֹתְבִין אֶת הַגָּט בְּכָל כְּתַב, וּבְכָל לָשׁוֹן. גָּט שְׁכַתוּב בְּכַתֵּב מִן הַלְשׁוֹנוֹת, וְעֵדִיו חוֹתְמִין בְּכַתֵּב אַחֵר-כָּשֶׁר: וְהוּא, שְׂיִהְיֶה מִפִּירִין לָשׁוֹן הַכְּתַב וּכְתַבָּהּ. אֶחָד מִן הָעֵדִים חָתַם בְּכַתֵּב, וְהָעֵד הַשֵּׁנִי בְּכַתֵּב לָשׁוֹן אַחֲרֵת-כָּשֶׁר; אֲבָל אִם הָיָה מְקַצֵּת הַגָּט כְּתוּב בְּלָשׁוֹן, וּמְקַצְתּוֹ בְּלָשׁוֹן אַחֲרֵת-פְּסוּל.

ד, ג עַל הַכָּל כּוֹתְבִין אֶת הַגָּט, אֶפְלוּ עַל אִסּוּרֵי הַנְּאָה; וְכוֹתְבִין עַל דָּבָר שְׂיִכּוּל לְהַזְדִּיף-וְהוּא, שְׂיִתְנּוּ לָהּ בְּעֵדֵי מְסִירָה. כִּיצַד: כּוֹתֵב עַל הַנִּיר הַמְּחוּק, וְעַל הַדְּפַתְרָא, וְעַל הַחֲרָס, וְעַל הָעֵלִין, וְעַל יָדוֹ שְׁלַעְבַּד, וְעַל קֶרֶן הַפְּרָה; וּמוֹסֵר לָהּ הָעֶבֶד וְהַפְּרָה אוֹ הַנִּיר הַמְּחוּק וְכוּיֹצָא בּוֹ, בְּפָנֵי עֵדִים.

ד, ח כָּל לָשׁוֹן שְׂיִכְתַּב בָּהּ הַגָּט, צָרִיף שְׂיִזְהַר הַסּוֹפֵר בְּדַבְרֵי הַגָּט, שְׁלֹא יִהְיֶה מִשְׁמַעַן שְׁנֵי עֲנִינּוֹת, עַד שְׁנַמְצָא הַקּוֹרָא אוֹמֵר, שְׂמָא לְכָף וְכָף גַּתְפוּן, שְׂאִין מִשְׁמַעוֹ לָשׁוֹן גְּרוּשֵׁין, אוֹ שְׂמָא לְעֵנִין זֶה גַּתְפוּן שְׂמַשְׁמַעוֹ לָשׁוֹן גְּרוּשֵׁין. אֲלֵא יִהְיֶה דְבָרִים שְׂאִין בְּהֵן סַפְק בְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן אֲלֵא מִשְׁמַעוֹ עֲנִין אַחַד, שְׂגֵרֵשׁ וְשַׁלַּח פְּלוּנֵי לְפְלוּנִית.

ד, ד הָיָה הַגָּט חֻקִּיק עַל יָדוֹ שְׁלַעְבַּד בְּכַתְבַת קַעְקַע, וְהָיָה יוֹצָא מִתַּחַת יָדָהּ, וְהָיָה הָעֵדִים חֻקִּיקִים עַל יָדוֹ-הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת, אַף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עֵדֵי מְסִירָה: שְׁהָרִי אֵין יָכוּל לְהַזְדִּיף. אֶפְלוּ הָיָו מְחֻזְקִין בְּעֶבֶד שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְגָט חֻקִּיק עַל יָדוֹ, וְהוּא יוֹצָא מִתַּחַת יָדָהּ, וְהָיָה אוֹמֵרֵת בְּעֵדִים נְמַסֵּר לִי-הָרִי זֶה סַפְק מְגֵרֶשֶׁת: שְׂמָא מַעְצְמוֹ נִכְנַס לָהּ, שֶׁהַגּוֹדְרוֹת אֵין לָהֶן חֻזְקָה.

ד, ט וְכֵן צָרִיף שְׂיִהְיֶה הַכְּתַב מִבְּאֵר הַיֵּטֵב בְּאוֹתוֹ הַכְּתַב שְׂיִכְתַּב, עַד שְׂיִדְעוּ לְקִירוֹתוֹ הַקְּטַנִּים שְׂמַפִּירִין אוֹתוֹ כְּתַב, שְׂאִינָן לֹא נְבוּנִים וְלֹא סְכָלִים בְּקְטַנִּים, אֲלֵא בִּינּוּנִיִּים; וְלֹא יִהְיֶה כְּתַב מַעְקָם, וּמִבְּלָבָל-שְׂמָא תְּדַמָּה אוֹת לְאוֹת, וּנְמַצָּא הָעֲנִין מִשְׁתַּנָּה.

ד, ה הָיָה הַגָּט חֻקִּיק עַל הַטְּבִלָּה, וְהָעֵדִים עָלִיו, וְהוּא יוֹצָא מִתַּחַת יָדָהּ-אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחֻזְקִין בְּטְבִלָּה שֶׁהָיָה שְׁלָהּ, הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת, שֶׁהָאִשָּׁה עֲצָמָה כּוֹתְבַת גָּטָה, שְׂאִין קִיוִם הַגָּט אֲלֵא בְּחוֹתְמֵיו אִם אֵין שֵׁם עֵדֵי מְסִירָה.

ד, י הָיָה בּוֹ מִשְׁמַע שְׁנֵי עֲנִינּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה בְּכַתְּבוֹ עֲקוּם אוֹ בְּלְבוּל עַד שֶׁאֲפָשֶׁר לְשִׁקְרָא מִמֶּנּוּ עֲנִין אַחֵר—הוֹאִיל וְנִקְרָא לְעֲנִין הַגְּרוּשִׁין וַיֵּשׁ בּוֹ מִשְׁמַע גְּרוּשִׁין, הָרִי זֶה פְּסוּל.

ד, יא כָּבֵד נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל כָּל־מִלְּכָם לְכַתֵּב הַגָּט בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וּבְנִסַּח זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתֵּר לְכַתְּבוֹ בְּכָל לִשׁוֹן, לְכַתְּחֻלָּה.

ד, יב וְזֶה הוּא נִסַּח הַגָּט: בְּכָף וּכְף בְּשֶׁבֶת כָּף וּכְף לְיָרֵךְ פְּלוּנִי בְּשֶׁנֶת כָּף וּכְף לְיִצְיָרָה אוֹ לְשִׁטְרוֹת לְמַנְיִנָא דִּי רִגְלִינָא לְמַמְנֵי בֵּיהּ בְּמַקּוּם פְּלוּנִי אִיף אֲנָא פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי דְּמַמְקוּם פְּלוּנִי וְכָל שׁוּם אַחֲרָן וְחַנִּיכָה דְּאִית לִי וְלֹאֲבַהֲתִי וְלֹאֲתִרִי וְלֹאֲתִרִיהוֹן דְּאֲבַהֲתִי צְבִיתִי בְּרַעוֹת נַפְשִׁי כִּיד לֹא אֲנִיסָנָא וּפְטָרִית וּשְׁבַקִּית וְתִרוּכִית יִתִּיכִי לִיכִי אֲנִיתִי פְּלוּנִית בֵּת פְּלוּנִי דְּמַמְתָּא פְּלוּנִית וְכָל שׁוּם אַחֲרָן וְחַנִּיכָה דְּאִית לִיכִי וְלֹאֲבַהֲתִיכִי וְלֹאֲתִרִיכִי וְלֹאֲתִרִיהוֹן דְּאֲבַהֲתִיכִי דִּי הוּיִת אֲנִיתִי מִקְדַּמַּת דְּנָא וְכַדִּי פְטָרִית וּשְׁבַקִּית וְתִרוּכִית יִתִּיכִי לִיכִי דִּי תַהוּיִין רִשְׁאָה וּשְׁלִטָּאָה בְּנַפְשִׁיכִי לְמַהֲךָ לְהַתְנַסְבָּא לְכָל גְּבַר דִּי תַצְבִּיִין וְאֲנִשׁ לֹא יִמְחָה בְּיַדִּיכִי מִן שְׁמִי מִן יוֹמָא דְּנָן וְלַעֲלָם וְהָרִי אֶת מַתְרַת לְכָל אָדָם וְדָן דִּיהוּי לִיכִי מַנִּי סִפֵּר תִּרוּכִין וְגָט פְּטוּרִין וְאֲגָרַת שְׁבוּקִין כְּדַת מִשָּׁה וַיִּשְׂרָאֵל.

ד, יג וְהָעֵדִים חוֹתְמִים לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ד, יד כְּשִׁיכְתַב הַגָּט בְּלִשׁוֹן זֶה וּבְנִסַּח זֶה: לֹא יִכְתֹּב וְדָן בְּיֹד—שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא וְדִין, כְּלוּמַר מִשְׁפָּט יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ; וְלֹא יִכְתֹּב וְאֲגָרַת בְּיֹד—שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא וְאִי גָרַת, כְּלוּמַר אִם זָנַת; וְלֹא יִכְתֹּב לְמַהֲךָ בְּיֹד—שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא לִי מַהֲךָ, כְּלוּמַר לִי שְׁחוּק; וְלֹא יִכְתֹּב תַּהוּיִין וְתַצְבִּיִין בְּשֶׁתִּי יוֹדִין—שְׁמָא יִקְרָא הַקּוּרָא תַּהוּיִין וְתַצְבִּיִין, כְּלוּמַר שֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם שְׁתֵּי נְשִׁים, וְנִמְצָא שְׁאִינוּ מְגַרְשׁ לְזוֹ, אֵלֹא לְשֶׁתִּים אַחֲרוֹת.

ד, טו וְכֵן יֵאָרֶיךָ וְאוֹ דּוֹכְדוֹ—שְׁמָא תְּדַמָּה לְיֹד, וַיִּהְיֶה מִשְׁמַעוֹ וְכַדִּי, כְּלוּמַר בְּתַנְאִי זֶה אֲפָטַר אוֹתֶיךָ; וְכֵן

יֵאָרֶיךָ וְאוֹ דְּתִרוּכִין וְשְׁבוּקִין—שְׁמָא תְּדַמָּה לְיֹד, וַיִּהְיֶה מִשְׁמַעוֹ תִּרְיָכִין וְשְׁבִיקִין, כְּלוּמַר שֶׁהוּא אוֹמֵר לָהּ שֶׁהִיא שְׁבִיקָה אוֹתוֹ וְגִרְשָׁה אוֹתוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, צָרִיךְ לְהַזְהִיר בְּכָל לִשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב שִׁיכְתַב—שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ כְּמִשְׁמַע שְׁנֵי עֲנִינּוֹת.

ד, טז הָרִי לְשִׁכְתַב בְּנִסַּח זֶה, וְלֹא הָאֲרִיךְ וְאוּיִן אֵלּוּ, אוֹ לֹא כְּתַב הַיּוֹדִין הִיתְרוֹת, אוֹ שְׁכַתְּבַת הַיּוֹדִין שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ—הָרִי זֶה גָּט פְּסוּל. וְכֵן כָּל כְּיּוֹצֵא בְּזֶה, בְּכָל לִשׁוֹן—פְּסוּל.

ד, יז גָּט שְׁמַחֵק בּוֹ אוֹת אוֹ תִּיבָה, אוֹ שֶׁתְּלָהּ בֵּין הַשְּׁטִיץ—אִם מִטְּפָס הַגָּט, הָרִי זֶה כָּשֶׁר. וְאִם מִן הַתְּרָף, אֵינּוּ גָּט; וְאִם הַחֲזִיר וּפְרָשׁ בְּסוּף הַגָּט שְׁאוֹת פְּלוּנִית תְּלוּיָה אוֹ עַל מַחֵק, אֲפִלּוֹ מִתְּרָף הַגָּט—כָּשֶׁר, כְּשֶׁאֵר שְׁטָרוֹת.

ד, יח וְכֵן גָּט שֶׁנִּמְצָא קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעַרְב, שֶׁהוּא קָרַע שְׁלִבִית דִּין—הָרִי זֶה גָּט בְּטֵל, כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת; אֲבָל אִם נִקְרַע, וְאֵינּוּ קָרַע שְׁלִבִית דִּין—כָּשֶׁר. נְמוּק, אוֹ שֶׁהֲרָקִיב, אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה כְּכִבְרָה—כָּשֶׁר. נְמַחֵק אוֹ נִטְשֵׁשׁ, וּבְבוֹאָה שְׁלוֹ קִימַת—אִם יָכוֹל לְהַקְרוֹת, כָּשֶׁר; וְאִם לֹא, אֵינּוּ גָּט.

ד, יט בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשֶׁהָיָה הַגָּט יּוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ בְּעַדֵּי חֲתִימָה, וְאִין שָׁם עַדֵּי מְסִירָה. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם עַדִּים שֶׁנִּמְסַר לָהּ הַגָּט בְּפִנְיָהֶם, וְהָיָה כָּשֶׁר—הָרִי זֶה כָּשֶׁר: אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה תְּרָף הַגָּט עַל הַמַּחֵק, אוֹ בֵּין הַשְּׁטִיץ, אוֹ שֶׁהָיָה קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעַרְב—כְּשֶׁנִּתְּנָן לָהּ בְּפִנְיָהֶם.

ד, כ חֲמִשָּׁה שְׁכַתְּבוּ גָּט אֶחָד לְחִמֵּשׁ נְשׁוֹתֵיהֶן—אִם כְּתִבוּהוּ בְּכָל־ל, כְּגוֹן שְׁכַתְּבוּ בְּכָף בְּשֶׁבֶת גֵּרֵשׁ פְּלוּנִי לְפְלוּנִית וּפְלוּנִי לְפְלוּנִית, וּכְף אָמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן לְאִשְׁתּוֹ, לִיכִי דִּי תַהוּיִין, וְכָל טְפָס הַגָּט, וּשְׁנֵי עַדִּים חוֹתְמִין מִלְּמִטָּה—הָרִי זֶה כָּשֶׁר, וַיִּנְתֵּן לְכָל אַחַת מֵהֶן בְּעַדֵּי מְסִירָה; וְאִם אִין שָׁם עַדֵּי מְסִירָה—כָּל שֶׁתַּצָּא מִגְּלָה זֹה מִתַּחַת יָדָהּ, מְגַרְשֵׁת.

ד, כא אֲבָל אִם כָּתַב בְּכָף בְּשֶׁבֶת גֵּרֵשׁ פְּלוּנִי לְפְלוּנִית וְהַשְּׁלִים הַגָּט, וְהַתְּחִיל תַּחְתּוֹ גָּט אַחֵר בְּאוֹתָהּ הַמְּגָלָה, וְכַתֵּב וּבִיּוֹם זֶה אוֹ בְּכָף בְּשֶׁבֶת גֵּרֵשׁ פְּלוּנִי

לפלונית והשלים הגט השני, וכן עד שהשלים כל הגטין, והעדים מלמטה—אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעדי מסירה, הרי כלן מגרשות. ואם אין שם עדי מסירה, והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן—אם היתה זו שגטה באחרונה שהעדים נקראין עמו, הרי זו מגרשת; ואם היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת מן הראשונות, הרי זו ספק מגרשת.

ד, כב כתב אני פלוני ופלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית ופלונית, והשלים הגט—אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעדים, אינו גט: שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד—שנאמר "וכתב לה", לא לה ולחברתה. חזר ופרטן בתוך הגט, וכתב פלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית ופלונית גרש פלונית בזמן פלוני—הרי אלו פשרים.

ד, כג כתב שני גטין, בשני דפין, במגלה אחת, זה בצד זה—אם יש שני עדים נקראים בסוף גט זה, ושני עדים בסוף גט זה—הרי זה פשר; וכל שתצא מגלה זו מתחת ידה, מגרשת.

ד, כד הרי שני עדים בלבד, באים מתחת גט זה לתחת גט זה—אם יצא מתחת יד אשה שהעדים נקראים עם גטה—הרי זו מגרשת; ואם יצא מתחת יד השניה שאין העדים נקראים עמו—אינו גט, עד שימסר לה בעדים.

ד, כה כתב שני גטין, בשני דפין, זה למעלה מזה, והעדים בין שני הגטין, שנמצאו בסוף הראשון

ולמעלה מן השני—אם היה יוצא מתחת יד שהעדים נקראין בסוף גטה, הרי זו מגרשת. וזו שהעדים נקראין בראש גטה למעלה, אינה מגרשת: שהעדים שחתמו בראש הדף שלגט, או מצדו, או מאחוריו—אינו גט. ואם נמסר לה בעדים, פשר.

ד, כו הקיף ראש דף זה לראש דף זה, והעדים באמצע, שנמצאו העדים בראש שני הגטין—שניהם בטלין; ואם נמסרו להן בעדים, שניהם פשרים.

ד, כז שיר מקצת הגט, וכתבו בדף השני, והעדים מלמטה, בסוף הדף השני—פשר: והוא, שיהיה נפר במגלה שלא נחתכה ושלכך נתפון הסופר שישלים בדף השני. אבל אם אינו נפר—אף על פי שנמסר בעדים, הרי זו ספק מגרשת: שמא שני גטין היו, ונחתך מקצת זה מסוף הדף, ומקצת השני מראש הדף.

ד, כח הרי שכתב את הגט, ואחר שגמר כתב, שאלו בשלום פלוני, או שלום עליך פלוני רעי, וכיוצא בזה, וחתמו העדים מלמטה, והרי גט זה יוצא מתחת ידה—הרי זו ספק מגרשת, שמא לא חתמו אלא על שאלת שלום; אבל אם כתב, ושאלו בשלום פלוני, או שלום עליך פלוני רעי, וכיוצא בזה, שהרי לזה דברים אלו על דברי הגט, ועל שניהם חתמו—הרי זו מגרשת. ואם נמסר לה בעדים—בין כך ובין כך, הרי זה גט פשר.

הלכות גרושין פרק ה

שישתמר הגט בתוכה—שחובה היא לה הגרושין, ואין חבין לאדם אלא בפניו.

ה, ג היתה עומדת בראש הגג שלה, והוא מלמטה בחצרו, וזרקו לה למעלה—כיון שהגיע לאויר מחצות המעקה, או לפחות משלושה סמוך לגג—נתגרשה, ובלבד שיהא יורד לנוח. אבל אם נמחק או נשרף קדם שיגיע לה—אף על פי שנמחק אחר שהגיע לאויר מחצות או אחר שהגיע לפחות משלושה סמוך לגג, כגון שנשבה הרוח והעלתו ונמחק או נשרף—

ה, א זה שנאמר בתורה "ונתן בידה"—אין ענין הכתוב, אלא שיגיע הגט לה: ואחד ידה, או חיקה, או חצרה, או שלוחה שעשת ידו בידה—הכל אחד הוא. ואחת חצרה הקנויה לה, או חצרה המשפרת לה או השאולה לה—הכל רשותה היא; ומשיגיע הגט לרשותה, נתגרשה.

ה, ב הזורק גט לאשתו לתוך חצרה—אם היתה עומדת שם בצד רשותה, נתגרשה; ואם לאו, לא נתגרשה: עד שתעמד בצד חצרה, ואף על פי שהיא חצר

הואיל ואינו הולך לנחת, אינו גט ולא נתגרשה.
ה, ד ה'ה הגג שלו, והוא מלמעלה בו, והיא מלמטה
בחצר שלה, וזרק לה גטה—כיון שיצא הגט ממחצות
הגג והגיע למחצות מקומה שהיא עומדת בו,
נתגרשה.

ה, ה זרקו לרשותה לתוך האש ונשרף, או לתוך
המים ואבד—אינו גט; אבל אם הגיע לרשותה, ואחר
כך באה אש ושרפתו—הרי זה גט. זרקו על גבי קנה
או רמח הנעוצים ברשותה, אינו גט—עד שינוח
במקום המשתמר בו.

ה, ו שתי חצרות זו לפניו מזו, הפנימית שלה,
והחיצונה שלו, וכותלי החיצונה גבוהות על הפנימית
שלה—כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה, נתגרשה:
שהפנימית בכותלי החיצונה משתמרת, מה שאין
כאן בקפות.

ה, ז כיצד: שתי קפות זו לפניו מזו, הפנימית שלה,
והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן—אפלו הגיע
לאויר הפנימית, אינה מגרשת עד שינוח על צד
הקפה הפנימית. במה דברים אמורים, בשהיתה מטה
על צדה, ואין לה שולים. אבל אם יש לה שולים—
אפלו נח בקרקעיתה, אינה מגרשת: שפלי שלאשה
ברשות הבעל אינו קונה לה הגט, אלא אם כן אינו
מקפיד על מקומו.

ה, ח זרק לה גטה, והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו—
אינה מתגרשת עד שיגיע הגט לידה או לחיקה, או
לכלי מן הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו,
כגון צלוחית או קפיפה קטנה וכיוצא בהן. וכן אם
הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה
עשרה טפחים—הרי זה מגרשת: שהרי חלקה רשות
לעצמה, ואין הבעל מקפיד על מקום פרעי המטה.

ה, ט השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יחדו, וזרק
לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא עומדת
בהן—הרי זה מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה או
סלע רחוק ממנה—אם היה המקום שנפל עליו, אין
בו ארבע אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה,
ואין לו שם לוי—הרי זה לא חלק רשות לעצמו,

וכאלו היא והוא במקום אחד. ואם יש שם אחד
משלושה דברים אלו—חלק רשות לעצמו, ומקום
אחד השאיל לה, שני מקומות לא השאיל, ואינה
מגרשת עד שיגיע לה הגט.

ה, י זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא
עומדת בה, ונפל חוץ לרשותה—אף על פי שעבר
בפחות משלושה סמוך לארץ, אינה מגרשת: עד
שינוח ברשותה—לפי שאינה מגרשת משיגיע הגט
לאויר רשותה, אלא אם כן סופו לנח ברשותה.
היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר
סמוך לו—אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זה
מגרשת: אף על פי שדיוורין חלוקין למעלה כשם
שהן חלוקין למטה, אין בני אדם מקפידין על מקום
כיוצא בזה.

ה, יא היתה ידה קטפרס, וזרק הגט על ידה, ונפל
לארץ—אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונת, הרי זה
מגרשת; נפל לתוך הים או לתוך האש, אינה
מגרשת—והוא שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך
לאש, שמתחלת נפילתו לאבוד היה עומד.

ה, יב זרקו לה ברשות הרבים, או ברשות שאינה
שלשניהם—קרוב לו, אינה מגרשת; קרוב לה, הרי
זה מגרשת. היה הגט מחצה למחצה, וממחצה למחצה
עד שיהיה קרוב לה—הרי זה ספק מגרשת; היה קרוב
לה, כדי שתשח ותטלנו—הרי זה פסול, עד שיגיע
גט לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

ה, יג כיצד הוא קרוב לו: היה הוא יכול לשמרו, והיא
אינה יכולה לשמרו—זה הוא קרוב לו; שניהם יכולין
לשמרו, או שניהם אין יכולין לשמרו—זה הוא מחצה
למחצה.

ה, יד בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא
כנגדו, וזרקו לה—אם היה הגט בתוך ארבע אמות
שלו—אינה מגרשת, אף על פי שאם תשח ותטלנו.
עמדה היא תחלה, ובא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה—
אף על פי שהוא מחצה למחצה, הואיל והוא בתוך
ארבע אמות שלה, הרי זה פסול, עד שיגיע הגט
לידה.

ה, טו זרק הגט לידה, והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו—אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו—אינה מגרשת, עד שתפסק המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.

ה, טז נתן את הגט ביד עבדה, והוא נעור והיא משמרתו—אם היה כפות—הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצרה שהיא עומדת בצדה; ואם אינו כפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא ישן והיא משמרתו—הרי

זה פסול; ואם היה כפות, הרי זו מגרשת. ה, יז כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו—כיון שזכת בעבד—זכת בגט ונתגרשה, אם היה כפות. ואם אינו כפות ונעור, קנת העבד; ואינה מגרשת, עד שיגיע הגט לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה—כיון שקנת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה.

הלכות גרושין פרק ו

ו, א השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא הנקרא שליח קבלה; ומשיגיע הגט לידו, תתגרש פאלו הגיע לידה. וצריכה לעשותו, בפני עדים. וצריכה שני עדים שיעידו, שהגיע הגט ליד שלוחה; ואפלו הם הראשונים, או אחד מן הראשונים ואחר—הרי זו עדות גמורה.

ו, ב במה דברים אמורים, בשאבד הגט או נקרע. אבל אם היה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים: בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו—יציאתו מתחת ידו, כיציאתו מתחת ידי האשה. ואף על פי כן לכתחלה לא יתן לו הגט אלא בעדי מסירה, כמו האשה עצמה.

ו, ג הבעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל נותן הגט לשליח להוליך הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא שליח הולכה. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה, וזה הוא הנקרא שליח הבאה. ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא לה שליח הבאה, עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר בענין הגטין שליח סתם, הוא שליח הולכה או שליח הבאה.

ו, ד הכל פשרין לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח הולכה והבאה, חוץ מן החמשה—הנכרי, והעבד, והחרש, והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו גט. אבל הנשים והקרובים, פשרים; ואפלו הפסולין מדברי סופרים בעברה,

פשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה פסול. במה דברים אמורים, בשנתקים הגט בחותמיו; אבל אם לא נסמך בו, אלא על דברי פסול מן התורה בעברה—אינו גט.

ו, ה היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדול כשהביאו, חרש ונתפקח, שוטה ונשתפה, נכרי ונתגיר, עבד ונשתחרר—הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחרש ונחזר ונתפקח, היה שפוי כשנתן לו ונשתטה ונחזר ונשתפה כשהביאו ליד האשה—הרי זה גט פשוט, מפני שתחלתו וסופו בדעת.

ו, ו האשה שעשת שליח בעדים ואמרה לו, טל לי גטי, יהא לי בידך—הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו התקבל לי גטי. ויש לאשה לעשות שליח קבלה, לקבל לה גטה מיד שלוחו שלבעלה. וקטנה אינה עושה שליח לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטה כגדולה—מפני ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה.

ו, ז האשה שעשת שליח קבלה, ואמר לו הבעל, אין רצוני שתקבל לה, אלא הרי זה גטה הולך אותו לה—הרשות ביד הבעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח קבלה; אבל אם אמר לו, התקבל לה, או זכה לה, או הא לך—לא עקר שליחות הקבלה. אמר לו, הולך לה—עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הבעל; וכן אם אמר לו, הולך ותן לה—עקר שליחות הקבלה.

ו, ח שלִיחַ הָאִשָּׁה שָׁבָא לְטַל גָּט מִן הַבַּעַל, וְאָמַר לוֹ, שְׁלִיחַ קִבְלָה אָנִי, וְאָמַר לוֹ הַבַּעַל, הִילָךְ גָּט זֶה כְּמוֹ שְׁאִמְרָה, כְּלוּמַר אֵינִי עוֹקֵר שְׁלִיחוֹתָהּ, אֲלֵא בֵּין שְׁעֵשֶׂת אוֹתָךְ שְׁלִיחַ קִבְלָה אוֹ שְׁלִיחַ הוֹלְכָה, הָרִי אֶת כְּמֹה שְׁאִמְרָה, וְהֵבִיא אֶת הַגָּט, וְאִמְרָה לוֹ, לֹא שְׁמַתִּיךָ אֲלֵא שְׁלִיחַ הַבְּאָה—אִפְלוּ הִגִּיעַ הַגָּט לַיְדֵהּ, אֵינָהּ מְגַרְשֶׁת: שְׁהָרִי עָקֵר הַשְּׁלִיחַ שְׁלִיחוֹת שְׁאִמְרָה הִיא, וְאָמַר לַבַּעַל מֵעוֹלָם לֹא נַעֲשִׂיתִי שְׁלִיחַ הַבְּאָה לָּהּ.

ו, ט אָמַר הַשְּׁלִיחַ לַבַּעַל, שְׁלִיחַ הַבְּאָה אָנִי, וְאָמַר לוֹ הַבַּעַל, הֵא לָךְ כְּמֹה שְׁאִמְרָה, וְהֵבִיא אֶת הַגָּט, וְאִמְרָה לוֹ, שְׁלִיחַ קִבְלָה שְׁמַתִּיךָ—כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַגָּט לַיְדֵהּ, מְגַרְשֶׁת: שְׁהָרִי לֹא עָקֵר שְׁלִיחוֹת שְׁאִמְרָה, אֲלֵא גָרַע אוֹתָהּ, שְׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת לְקִבְלָה, וְהוּא אוֹמֵר לַבַּעַל לְהַבְּאָה בְּלִבָּד.

ו, י הַבַּעַל שֶׁשָּׁלַח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, בָּא שְׁלִיחַ לְתַנּוּ לָהּ, לֹא נִטְלָתוּ אֲלֵא אִמְרָה לוֹ בְּפָנָי עֵדִים, יִהְיֶה לִי גָט זֶה פְּקֻדוֹן אֶצְלָךְ, אוֹ שְׁאִמְרָה לוֹ, הָרִי אֶת שְׁלִיחַ לְקַבְּלוֹ לִי—הָרִי זֶה מְגַרְשֶׁת בְּסִפְקָא, עַד שִׁגְיַע גָּט לַיְדֵהּ; וּמִשִּׁיגִיעַ גָּט לַיְדֵהּ, תִּתְגַּרֵּשׁ וְדַאי.

ו, יא שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גָט—כִּשְׁהוּא נוֹתְנוֹ לָהּ, נוֹתְנוֹ בְּפָנָי שְׁנַיִם, וְאוֹתָן הַשְּׁנַיִם צְרִיכִין לְקֻרוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן יִנָּתֵן לָהּ בְּפָנֵיהֶם: שְׁדִין הַשְּׁלִיחַ עִם הָאִשָּׁה, כְּדִין הַבַּעַל עִמָּהּ, שְׁתַּחֲתִיו הוּא קָם.

ו, יב לְפִיכָף אִם נָתְנוּ הַשְּׁלִיחַ לָהּ, וְלֹא קָרְאוּהוּ עֵדֵי מְסִירָה, וְנִטְלָתוּ וְזִרְקָתוּ לַיָּם—הָרִי זֶה סִפְקָא מְגַרְשֶׁת. עֵבֶר הַשְּׁלִיחַ וְנָתַן הַגָּט בֵּינוֹ לְבֵינָהּ—יִטְלָנוּ מִמֶּנָּה, וְיִחְזֹר וְיִתְּנֶנּוּ לָהּ בְּפָנָי שְׁנַיִם; וְאִם מֵת, הוּאִיל וְהַגָּט יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵהּ וּמְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו—הָרִי זֶה כָּשֶׁר.

ו, יג שְׁלִיחַ שֶׁנִּטְלָה אֶת הַגָּט, וְקֹדֶם שִׁגְיַע לַיְדֵהּ הָאִשָּׁה, חֹזֵר הַבַּעַל וְאָמַר לוֹ, גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי עִמָּךְ בָּטֹל, אוֹ שְׁקָדָם וְאָמַר לְאִשָּׁה, גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לָךְ בָּטֹל, אוֹ שֶׁשָּׁלַח שְׁלִיחַ אַחֵר לְבַטְלוֹ, אוֹ שְׁאִמְרָה לְאַחֲרִים, גָּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לְאִשְׁתִּי בָטֹל—הָרִי זֶה בָטֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ לַיְדֵהּ. וְכֹל הַמְּבַטֵּל בְּפָנָי אַחֲרִים, צָרִיךְ לְבַטֵּל בְּפָנָי שְׁנַיִם. וְאִם אַחֵר שֶׁהִגִּיעַ גָּט לַיְדֵהּ, אוֹ לַיְדֵהּ שְׁלִיחַ

קִבְלָה—אֵינּוּ יָכוֹל לְבַטְלוֹ; וְאַף עַל פִּי שֶׁחֹזֵר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר וּבְטָלוֹ, הוּאִיל וְאַחֵר שֶׁהִגִּיעַ לַיְדֵהּ אוֹ לַיְדֵהּ שְׁלִיחַ קִבְלָה אוֹ לְחֻצְרָה בָטֹל—אֵינּוּ בָטֹל, וְהָרִי זֶה גָט כָּשֶׁר.

ו, יד הָיָה מַחְזֵר וּמְבַקֵּשׁ הַשְּׁלִיחַ כְּדֵי לְבַטְלוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ שְׁנַיִם שִׁיבְטָלוֹ בְּפָנֵיהֶם, וּבֵין שֶׁהוּא מַחְזֵר וְרוֹדֵף הִגִּיעַ הַגָּט לַיְדֵהּ, וְאַחַר כֵּן בָטֹל—אֵינּוּ בָטֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מַחְזֵר לְבַטְלוֹ קֹדֶם שִׁגְיַע לַיְדֵהּ.

ו, טו אָמַר לְעֶשְׂרָה, כְּתִבוּ גָט וְתַנּוּ לְאִשְׁתִּי—יָכוֹל לְבַטֵּל זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה, וְאִפְלוּ בְּפָנָי שְׁנַיִם אַחֲרִים. שָׁלַח הַגָּט בְּיַד שְׁנַיִם, הָרִי זֶה יָכוֹל לְבַטֵּל זֶה שְׁלֵא בְּפָנָי זֶה; וְאִפְלוּ הָיוּ עֶשְׂרָה, מִשְׁבְּטָלוֹ בְּפָנָי אֶחָד מֵהֶם, בָטֹל הַגָּט.

ו, טז וְכֵן מִי שְׁאִמְרָה לְשְׁנַיִם, גָּט שְׁאֵנִי כּוֹתֵב לְאִשְׁתִּי בָטֹל הוּא, וְכֹתֵב אַחֵר כֵּן גָט, וְנִתְּנוּ לָהּ בְּפָנָי שְׁנַיִם אַחֲרִים—הָרִי זֶה גָט בָטֹל; וְזוֹ הִיא מְסִירַת הַמוֹדְעָה עַל הַגָּט. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם, כֹּל גָּט שִׁיכְתֵּב לִי פְלוֹנִי בָטֹל, אוֹ כֹּל גָּט שֶׁאֲכַתֵּב בְּבֵית דֵּינּוֹ שֶׁלְּפְלוֹנִי הָרִי הוּא בָטֹל, אוֹ כֹּל גָּט שֶׁאֲכַתֵּב מֵהַיּוֹם עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה בָטֹל—הָרִי זֶה בָטֹל.

ו, יז וְכֵן אִם אָמַר לְשְׁנַיִם, כֹּל גָּט שֶׁאֲכַתֵּב לְפְלוֹנִית אִשְׁתִּי בָטֹל הוּא, וְכֹל דְּבַר שֶׁאֲבַטֵּל בּוֹ מוֹדְעָה זֶה, הָרִי הוּא בָטֹל, וְכֹתֵב אַחֵר כֵּן גָט וְנִתְּנוּ לָהּ—אַף עַל פִּי שֶׁבָטֹל הַמוֹדְעָה קֹדֶם שִׁיכְתֵּב הַגָּט וְיִתְּנוּ לָהּ, הָרִי הַגָּט בָטֹל.

ו, יח אִם כֵּן, מֵה תִּקְנַת דְּבַר זֶה—שִׁיאִמְרוּ לוֹ הָעֵדִים קֹדֶם כְּתִיבַת הַגָּט, אָמַר בְּפָנֵינוּ שְׁכָל הַדְּבָרִים שֶׁמְסַרְתָּ שְׁגוֹרְמִין כְּשִׁיתְּקִימוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים לְבַטֵּל גָּט זֶה, הָרִי הֵן בָטֹלִים, וְהוּא אוֹמֵר הֵינִי; וְאַחַר כֵּן, אוֹמֵר לָהֶם לְכַתֵּב וְלַחֲתֵם וְלִתֵּן לָהּ; וְלֹא יִנְיחוּהוּ לִילָךְ עַד שִׁגְיַע גָּט לַיְדֵהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא וְיַבְטָלוּ. וְאִין הַמוֹסֵר מוֹדְעָה וְלֹא הַמְּבַטֵּל מוֹדְעָה צָרִיךְ קִנְיָן.

ו, יט הַשּׁוֹלַח גָט בְּיַד שְׁלִיחַ, וּבָטֹל הַגָּט—הָרִי זֶה חוֹזֵר וּמְגַרֵּשׁ בּוֹ כְּשִׁירְצָה, שְׁלֵא בָטֹלוֹ מִתּוֹרַת גָט אֲלֵא מִתּוֹרַת שְׁלִיחוֹת. לְפִיכָף אִם הָיָה הַגָּט בְּיַד הַבַּעַל וּבָטֹלוֹ, כְּגוֹן שְׁאִמְרָה גָט זֶה בָטֹל הוּא—אֵינּוּ מְגַרֵּשׁ בּוֹ

לְעוֹלָם, וְהָרִי הוּא כְּחָרָס; וְאִם גָּרַשׁ בּוֹ, אֵינָהּ מְגַרֶשֶׁת. וְכֵן אִם פָּרַשׁ בְּעֵת שְׁבֻטְלוֹ, וְהוּא בְּיַד הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר, גָּט שְׁשַׁלַּחְתִּי הָרִי הוּא בְּטֹל מִלְּהִיּוֹת גָּט—אֵינוֹ מְגַרֶשׁ בּוֹ לְעוֹלָם.

וְכִּי בְּאֵיזָה לְשׁוֹנוֹת מִבְּטֹל הַגָּט: אָמַר בְּטֹל הוּא, אִי אֶפְשִׁי בּוֹ, גָּט זֶה לֹא יוֹעִיל, לֹא יַעֲזֹב, לֹא יִשְׁלַח, לֹא יִגְרֶשׁ, יֵהָא כְּחָרָס, יֵהָא חָרָס, הָרִי הוּא כְּחָרָס—אִם אָמַר אֶחָד מֵאלוֹ, וּמִן הַדּוּמָה לְהֵן—הָרִי זֶה בְּטֹלוֹ. וְכִּי אֲבָל אִם אָמַר גָּט זֶה אֵינוֹ גָּט, פְּסוּל הוּא, אֵינוֹ מוֹעִיל, אֵינוֹ מִתִּיר, אֵינוֹ מְשַׁלַּח, אֵינוֹ מְגַרֶשׁ, חָרָס הוּא—לֹא אָמַר כְּלוּם: שְׂאִין זֶה לְשׁוֹן מִבְּטֹל, אֵלֹא לְשׁוֹן מוֹדִיעַ אֲמַתַּת הַדְּבָר; וְהָרִי הוֹדִיעַ לָנוּ דְבָר שְׂאִינוֹ כֵּן—כְּמִי שְׂאָמַר עַל דְּבָר הָאָסוּר שֶׁהוּא מִתֵּר, אוֹ עַל הַטָּמֵא שֶׁהוּא טָהוֹר. אָמַר גָּט זֶה בְּטֹל, שְׁמַשְׁמַעוּ פְּעַל שְׁעֵבֶר, כְּגוֹן "חֶמֶק עֵבֶר"—הָרִי זֶה סֶפֶק; לְפִיכָּךְ אִם נִתְגַּרְשָׁה בְּגֹט זֶה, הָרִי הִיא סֶפֶק מְגַרֶשֶׁת.

וְכִּי מִי שְׁשַׁלַּח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, וּבֵא הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לוֹ, לֹא מְצֵאתִיהָ, אוֹ לֹא רָצַת לְקַח, וְאָמַר הַבַּעַל, בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב, אוֹ פִּיּוּצָא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ שְׁמַשְׁמַעֵן שְׂאִין בְּדַעְתּוֹ לְגַרְשָׁה, שֶׁהָרִי הוּא שְׂמִיחַ בְּעֶכּוֹב הַגָּט—לֹא בְּטֹל הַגָּט, אֵלֹא יִתֵּן וְתִהְיֶה מְגַרֶשֶׁת, עַד שִׂיאָמַר לוֹ בְּפִרוּשׁ לֹא תִתֵּן, אוֹ יִבְטֹל בְּפִרוּשׁ.

וְכִּי מִי שְׁשַׁלַּח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, וְחָזַר וּבְטָלוֹ בְּפָנָי שְׁנַיִם אַחֲרָיִם, וְכֵן מִי שְׂמָסַר מוֹדְעָה עַל הַגָּט—מִכֵּין אוֹתוֹ מִפְּתַי מְרֻדוֹת, מִפְּנֵי שְׂגוּרָם לְהִיּוֹת מְמָזְרִים: שֶׁהָרִי יִגִּיעַ גָּט לְיָדָהּ וְתִנְשָׂא בּוֹ, וְאַחֲרַי זְמַן יִצְאוּ הָעֲדִים

שְׁבֻטֹל בְּפָנֵיהֶם אוֹ שְׂמָסַר מוֹדְעָה בְּפָנֵיהֶם קֹדָם שְׂיִכְתַּב הַגָּט; וְנִמְצָא הוֹלֵד מִמּוֹר.

וְכִּי שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גָּט, וְנִתְּנוֹ לְאִשָּׁה—אֵין אוֹמְרִין שְׂמָא בְּטָלוֹ הַבַּעַל, אֵלֹא נוֹתְנִין אוֹתוֹ לָהּ בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא כָּשֵׁר; וְתִנְשָׂא בּוֹ. וְאִם נִמְצָא אַחֲרַי כֶּךָ שְׁבֻטְלוֹ, תִּצָּא וְהוֹלֵד מִמּוֹר. וְכֵן הַכּוֹתֵב גָּט וְנִתְּנוֹ לְאִשְׁתּוֹ, אֵין אוֹמְרִין שְׂמָא מָסַר מוֹדְעָה עַל גָּט זֶה; אֵלֹא הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת כְּשֻׁרוֹת, וְתִנְשָׂא בּוֹ.

וְכִּי וְכֵן הַמְּבִיא גָּט, וְהַנִּיחַ הַבַּעַל חוֹלָה אוֹ שֶׁהִיָּה זָקֵן—נוֹתְנוֹ לָהּ בְּחֻזְקַת שֶׁהוּא קָיָם. אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ גּוֹסֵס, רַב גּוֹסְסִין לְמִיתָה; וְאִךָ עַל פִּי שְׁנִתְּנוֹ לָהּ—הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשִׁין, שְׂאִין גָּט לְאַחַר מִיתָה. וְכֵן עִיר שֶׁהִקִּיפָה הַחֵיל וְהִיא בְּמַצּוֹר, וְסָפִינָה הַמְּטַרְפֶּת בֵּינָם, וְהִיּוֹצָא לְדוֹן—הָרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקַת חַיִּים; וְאִם הָיָה גָּט אֶחָד מֵהֵן בְּיַד הַשְּׁלִיחַ—נוֹתְנוֹ לְאִשְׁתּוֹ, וְתִהְיֶה בְּחֻזְקַת מְגַרֶשֶׁת.

וְכִי אֲבָל עִיר שֶׁכָּבְשָׁה הַגִּיס וְהַבְּקָעָה, וְסָפִינָה שְׂאֲבָדָה בֵּינָם, וְהִיּוֹצָא לְחָרָג מִבֵּית דִּין שְׁלִגוּיִים, וְמִי שְׂגָרְרָתוֹ חַיָּה, אוֹ שְׂטָפוֹ נֶהָר, אוֹ נִפְלָה עָלָיו מִפְּלַת—נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמָרֵי חַיִּים, וְחֲמָרֵי מֵתִים. וְאִם הָיָה גָּט אֶחָד מֵהֵן בְּיַד הַשְּׁלִיחַ, אֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאִשְׁתּוֹ; וְאִם נִתְּנוֹ לָהּ, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרֶשֶׁת. וְאִם נוֹדַע שְׂמַת הַבַּעַל קֹדָם שְׂיִגִיעַ גָּט לְיָדָהּ, אֵינוֹ גָּט.

וְכִי הַבַּעַל שְׁשַׁלַּח גָּט לְאִשְׁתּוֹ, הָרִי הוּא חֵיב בְּמִזְנוּתָהּ וּבְכָל תְּנָאֵי כְּתוּבָה, עַד שְׂיִגִיעַ הַגָּט לְיָדָהּ, אוֹ לְיַד שְׁלִיחַ קִבְּלָהּ.

הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין פֶּרֶק ז

שֶׁהוּבָא לָהּ מְזִיָּף הוּא—יִתְקַים בְּחוֹתְמָיו. וְאִם לֹא נִתְקַים, אוֹ לֹא נוֹדְעוּ עֲדָיו כְּלָל—תִּצָּא, וְהוֹלֵד מִמּוֹר: שֶׁהָרִי אֵינָהּ מְגַרֶשֶׁת. אֲבָד הַגָּט, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרֶשֶׁת. זֶה לְפִיכָּךְ נָשִׁים שֶׁחֻזְקַתן שֶׁהֵן שׁוֹנְאוֹת זֶה אֵת זֶה, אֵינָן נֶאֱמָנוֹת לְהֵבִיא גָּט בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל זֶה לְזוֹ—שְׂמָא מְזִיָּף הוּא, וְתִתְּכּוֹן לְקַלְקֵל אוֹתָהּ, כְּדִי שֶׁתִּנְשָׂא, וְתִאָסַר עַל בַּעְלָהּ. וְאֵלּוּ הֵן הַנָּשִׁים שֶׁחֻזְקַתן שׁוֹנְאוֹת

ז, אֵשׁ שְׁלִיחַ שֶׁהֵבִיא גָּט מִמְּקוֹם לְמְקוֹם בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל—אִךָ עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה כְּתִיבַת הַגָּט, וְלֹא יָדַע מִי הֵם עֲדָיו, אֵלֹא נִתֵּן לוֹ הַבַּעַל גָּט וְאָמַר לוֹ, תֵּן גָּט זֶה לְאִשְׁתִּי—הָרִי זֶה נוֹתְנוֹ לָהּ בְּפָנָי שְׁנַיִם, וְאִךָ עַל פִּי שְׂאִין עֲדָיו יְדוּעִין אֲצִלָּנוּ; וְתִהְיֶה מְגַרֶשֶׁת, וְתִנְשָׂא בּוֹ.

ז, בַּא הַבַּעַל וְעָרַעַר וְאָמַר, לֹא גְרַשְׁתִּי מֵעוֹלָם וְגַם

זו את זו: חמותה; ובת חמותה; וצרתה, אפלו היתה הצרה נשואה לאחר; ויבמתה, אפלו היתה אחותה; ובת בעלה. אבל שאר כל הנשים, כשרות. ז, ד המביא גט ממקום למקום בארץ ישראל, וחלה או נאנס-משלחו ביד אחר; וכן השני-אם חלה, משלחו ביד אחר; אפלו מאה. ואינו צריך עדים, לעשות שליח בפניהם. והאחרון שהגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים, ותתגרש בו, אף על פי שמת השליח הראשון.

ז, ה שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ, או מארץ ישראל לחוצה לארץ, או מחוצה לארץ לארץ ישראל-אם היה השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו-הרי זה אומר בפני שנים, בפני נכתב ובפני נחתם; ואחר כך ינתן לה בפניהם, ותתגרש בו: ואף על פי שאין עדיו ידועין אצלנו; ואפלו היו עדיו כשמות הגויים, אין חוששין להן.

ז, ו בא הבעל וערער, אין משגיחין בו; לפיכך אף הנשים ששונאות זו את זו, נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל ואמר, בפני נכתב ובפני נחתם, אף על פי שאינו צריך-אם יבוא הבעל ויערער, אין משגיחין בו.

ז, ז ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה, לא ינתן לה אלא אם פן נתקנים בחותמיו; ויש לשליח להיות מפלל השלושה שיקימו אותו בחותמיו. ואם לא נתקנים, ונתן לה-הרי זה פסול, עד שיתקנים; ואם בא הבעל וערער, ולא נתקנים-אינה מגרשת. אבד הגט, הרי זה ספק מגרשת.

ז, ח ומפני מה הצריכו לומר, בפני נכתב ובפני נחתם, בחוצה לארץ-כדי שלא תהיה האשה צריכה לקימו, אם יבוא הבעל ויערער, מפני שאין העדים מצויין לקימו, ממקום למקום בחוצה לארץ.

ז, ט בעל שהביא ראיה ברורה, שגט זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם, מזיף-הרי זה בטל: שלא האמינו דבריו שלאחד שאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה;

אבל במקום עדים שמכחישין אותו, לא האמינוהו. ז, י הנהרות שבארץ ישראל, והננסין שבים הגדול-שבתוך התחום שלארץ ישראל, הרי הן כארץ ישראל; ושחוזן לתחום, כחוצה לארץ. ובהלכות מתנות עניים, יתבארו תחומי ארץ ישראל; ובבל, כארץ ישראל לגטין.

ז, יא גט שכתבו בארץ ישראל, וחתמו בחוצה לארץ-צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם; כתבו בחוצה לארץ, וחתמו בארץ ישראל-אינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

ז, יב נכתב מקצת הגט בפניו, ונחתם כלו בפניו-אם מקצתו הראשון הוא, הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם; אפלו לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו, ואפלו שמע קן הקלמוס כותב, וחתמו העדים בפניו-הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם. וכן אם יצא הסופר לשוק, וחזר והשלים את הגט-אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו, וילשם איש אחר כתבו; אלא אומר, בפני נכתב ובפני נחתם.

ז, יג אמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם, בפני נחתם אבל לא בפני נכתב, בפני נכתב וחתימתו עד אחד אבל לא העד השני, אפלו היה הוא העד השני-הרי זה יתקנים בחותמיו, ואחר כך ינתן לה. ואם העיד הוא ואחר על העד השני שלא חתם בפניו, הרי זה פשוט וינתן לה; ואין צריך לומר, אם העידו שנים אחרים על כתב ידי העד השני, שזה פשוט.

ז, יד שנים שהביאו גט בחוצה לארץ-אף על פי שלא נכתב ונחתם בפניהם, הואיל ונתנו להם הבעל לתנו לאשתו, הרי אלו נותנין לה, ותהיה מגרשת: שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה, אף על פי שאינו מקים-שהרי שלוחיו הם עדיו, שאלו אמרו השנים בפנינו נתגרשה, הרי זה מגרשת, אף על פי שאין שם גט.

ז, טו במה דברים אמורים, בזמן שהגט יוצא מתחת יד שניהם; אבל בזמן שאינו יוצא מתחת ידם, צריכין לומר בפנינו נכתב ובפנינו נחתם. לפיכך אם

אמר אחד בפני נכתב והאחד אומר בפני נחתם, אפלו שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם—הואיל ואינו יוצא מתחת יד שניהם, לא ינתן לה, עד שיתקיים בחותמיו. אמר אחד בפני נכתב, ושנים אומרים בפנינו נחתם—כשר, אף על פי שאינו יוצא מתחת ידם: שהרי נתקיים בחותמיו.

ז, טז שליח שהביא גט בחוצה לארץ, ונתנו לה בינו לבינה, או שנתנו בפני שנים ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם—אף על פי שנשאת, נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם; ואם לא נטלו ממנה—הרי זה פסול, עד שיתקיים בחותמיו. נתנו לה, ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק—הרי זה יתקיים בחותמיו, ואחר כך ינתן לה.

ז, יז הסומא אינו יכול להביא גט זה שלחוצה לארץ, מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם; לפיכך אם נכתב ונחתם לפניו כשהיה פתח, ונסתמה—הרי זה אומר בפני שלושה, בפני נכתב ונחתם, ונותנו לה.

ז, יח וכן האשה שהביאה גט זה שלחוצה לארץ, צריכה שלושה לומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם—שלא אמרו בפני שנים, אלא בזמן שהשליח כשר לעדות, שהרי הוא מצטרף עם השנים, ונמצא מכלל השלושה שקימו גט זה בדבריו: שהעד נעשה דין, בדבר שהוא מדבריהם.

ז, יט חלה השליח, או נאנס—בא לבית דין ואומר להם, גט זה בפני נכתב ובפני נחתם, והן משלחין אותו ביד שליח אחר; ואין האחרון צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא אומר, שליח בית דין אני, ונותנו לה בפני העדים. חלה השני, או נאנס—עושה שליח אחר בבית דין, אפלו מאה; והאחרון אומר, שליח בית דין אני, ונותנו לה, אף על פי שמת השליח הראשון.

ז, כ ומפני מה צריך בית דין, מפני שהוא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם; אבל אם נתקיים הגט בחותמיו—אף על פי שנתנו שליח לשליח, ואפלו

מאה בינם לבין עצמם, עד שהגיע הגט לידה—הרי זה כשר. ואף על פי שלא פרש הבעל, ולא אמר לו שלחו ביד אחר אם חלה או נאנס—הרי זה משלחו. ז, כא כל העושה שליח, אינו צריך שיהיה השליח עמו בבית דין; אלא אומר להם, הרי פלוני שלוחי, ואפלו שלא בפניו. וכן השליח עושה שליח אחר שלא בפניו, אפלו הן מאה.

ז, כב האיש שנתן גט לאשתו, ונכתב ונחתם בפניה, ואמר לה, הרי את שלוחה להולכה עד בית דין פלוני, והם יעמידו שליח ויתנו לך גט זה, ותתגרשי בו—הרי זו נאמנת לומר בפניהם, בפני נכתב ובפני נחתם, והם נוטלין אותו ונותנין אותו לשליח לתנו לה, כמאמר הבעל.

ז, כג במה דברים אמורים, בשעתנה עליה הבעל תנאי זה; אבל אם לא התנה עליה, אלא נתן לה גטה, והרי הגט יוצא מתחת ידה—אינה צריכה לומר כלום; והרי היא בחזקת מגרשת, הואיל וגט שבידה כתוב פהלפתו והעדים חותמין עליו. ואף על פי שאין אנו מכירין כתב העדים, ולא נתקיים—אין חוששין לה, שמא זיפה אותו: שהרי אינה מקלקלת על עצמה; ועוד שהעדים החותמין על הגט, הרי הן כמי שנחקרה עדותן בבית דין, עד שיהיה שם מערער. לפיכך נעמיד הגט בחזקתו, ותנשא, ואין חוששין, שמא ימצא מזיף: כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר, כשיביא אותו השליח—עד שיערער הבעל, או עד שייביא ראיה שהוא מזיף או בטל.

ז, כד שאם תבוא לחוש לדברים אלו וכיוצא בהן, כך היה לנו לחוש לגט שיתן אותו הבעל בפנינו—שמא בטלו ואחר כך נתנו, או שמא עדים פסולין חתמו בו והרי הוא כמזיף מתוכו, או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו, אלא נעמידו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל—כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה, שאין דיני האסורין פדיני הממונות.

מיר דארפן אויסנוצן די הייליגע חנוכה מעג אויפצולייכטן און אויפצושיינען אזוי שטארק, אז דאס זאל שוין אנהאלטן אויך אויף די גאנצע יאר. די ערשטע נאך מיט וואס מיר דארפן זיך אויפפרישן אין די מעג, מיט'ן קוקן אויף די גוטע חלקים וואס מיר האבן, און דאנקען דעם אייבערשטן אויף די אלע גוטס וואס ער געבט אונז.

מען זאגט ביי "על הניסים" די ווערטער "וקבעו שמונת ימי חנוכה להודות ולהלל לשמך הגדול", די מעג זענען געשטעלט צו לויבן און צו דאנקען דעם אייבערשטן. כאטש א גאנץ יאר דארף מען אויך דאנקען דעם אייבערשטן, איז אבער די מעג פון חנוכה מער מסוגל פאר דעם.

אנשטאט צו קוקן אויף די שלעכטע זאכן וואס מען האט, אנשטאט צו קוקן אויף די צרות און יסורים וואס מען האט, דארף מען זיך צוגעוואוינען צו קוקן אויף די גוטע זאכן וואס מען האט, אויף די פילע טובות און חסדים וואס דער אייבערשטער טוט מיט אונז שטענדיג.

דער יצר הרע מאכט בלינד דעם מענטש אז ער זאל נישט זען די גוטע חסדים וואס ער באקומט, אבער ווען מען זיצט ביי די חנוכה ליכט, דארף מען אריינטראכטן און זען אז מען איז ב"ה געזונט, אז די משפחה איז געזונט, אז מען האט אויגן צו זען, אויערן צו הערן, ציינער צו עסן, הענט אנצוכאפן, און פיס צו גיין, אז מען איז זוכה אריינצוכאפן מצות ומעשים טובים, אז מען גייט מיט בארד און פאות, מיט ציצית, מיט א קאפל, אז מען האט א מזוזה אויפן מיר, אז מען לייגט תפלין, אז מען היט שבת, אז מען עסט בשר'ס. אז מען איז זוכה צו לערנען תורה, צו דאווענען, צו רעדן צום אייבערשטן, און די ליסטע ענדיגט זיך נישט.

ווען מען מראכט אין דעם אריין, זעט מען אז די פילע גוטס וואס מען האט, וועגט נאר שטארק איבער די שלעכטע חלקים וואס מען האט. און דאן הויבט מען אן צו דאנקען און צו לויבן דעם אייבערשטן.

<p>10</p>	<p>ראשון Sunday</p>	<p> כז 27</p>	<p>3rd Day of Chanukah ג החנוכה עלות השחר 5:56 סו"ז קר"ש - מג"א 8:52 סו"ז תפלה - מג"א 9:51 שקיעה 4:28 בבלי: בבא קמא ל"ח • ירושלמי: ביכורים י' • תוספתא: שבת טז ב"ר: משלי ה-ו • רמב"ם: גירושין א</p>
<p>11</p>	<p>שני Monday</p>	<p> כח 28</p>	<p>4th Day of Chanukah ד החנוכה עלות השחר 5:57 סו"ז קר"ש - מג"א 8:53 סו"ז תפלה - מג"א 9:51 שקיעה 4:28 בבלי: בבא קמא ל"ט • ירושלמי: ביכורים י"א • תוספתא: שבת יז ב"ר: משלי ז-ח • רמב"ם: גירושין ב</p>
<p>12</p>	<p>שלישי Tuesday</p>	<p> כט 29</p>	<p>5th Day of Chanukah ה החנוכה עלות השחר 5:58 סו"ז קר"ש - מג"א 8:53 סו"ז תפלה - מג"א 9:52 שקיעה 4:28 בבלי: בבא קמא מ • ירושלמי: ביכורים י"ב • תוספתא: שבת יח ב"ר: משלי ט-י • רמב"ם: גירושין ג</p>
<p>13</p>	<p>רביעי Wednesday</p>	<p> א 1</p>	<p>6th Day of Chanukah ו החנוכה, ראש חודש טבת עלות השחר 5:58 סו"ז קר"ש - מג"א 8:54 סו"ז תפלה - מג"א 9:52 שקיעה 4:28 בבלי: בבא קמא מא • ירושלמי: ביכורים י"ג • תוספתא: ערובין א ב"ר: משלי י"א-יב • רמב"ם: גירושין ד</p>
<p>14</p>	<p>חמישי Thursday</p>	<p> ב 2</p>	<p>7th Day of Chanukah ז החנוכה עלות השחר 5:59 סו"ז קר"ש - מג"א 8:54 סו"ז תפלה - מג"א 9:53 שקיעה 4:29 בבלי: בבא קמא מב • ירושלמי: שבת א • תוספתא: ערובין ב ב"ר: משלי י"ג-י"ד • רמב"ם: גירושין ה</p>
<p>15</p>	<p>ששי Friday</p>	<p> ג 3</p>	<p>8th Day of Chanukah זאת הנוכה עלות השחר 6:00 סו"ז קר"ש - מג"א 8:55 סו"ז תפלה - מג"א 9:54 שקיעה 4:29 בבלי: בבא קמא מג • ירושלמי: שבת ב • תוספתא: ערובין ג ב"ר: משלי טו-טז • רמב"ם: גירושין ו</p>
<p>16</p>	<p>הפטרה: ויקץ שלמה שב"ק Shabbos</p>	<p>ד 4</p>	<p>מקץ עלות השחר 6:01 סו"ז קר"ש - מג"א 8:56 סו"ז תפלה - מג"א 9:54 שקיעה 4:29 בבלי: בבא קמא מד • ירושלמי: שבת ג • תוספתא: ערובין ד ב"ר: משלי יז-יח • רמב"ם: גירושין ז</p>

Candle Lighting **4:11** הדלקת הנרות

Shabbos Ends **5:42** זמן מוצש"ק

דוֹרְבָן צִינְדֵרֶען חֲנוּכָה לִיכְט אױן שַׁבַּת לִיכְט, אײז מַעַן זױכּה צו קײנֵדער תּלְמִידֵי חֲכָמִים.
 (סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת בְּנֵים סִימָן נ"ד)